

MOHORJEV KOLEDAR
1977



Knjižna zbirka 77 Mohorjeve družbe

KOLENDAR 1978

Poskrbeli bomo za lepo barvno zunanjo in notranjo opremo Koledarja. Podobno kot v letu 1977 bo tudi v prihodnjem Koledarju mnogo poučnih in verskih spisov, spominskih člankov, povesti, pesmi, Mladi mohorjan, Kolednik in veliko drugega koristnega in zanimivega branja.

SLOVENSKE VEČERNICE

Vlado Firm, znani slovenski ljudski pisatelj, je povezal šest, z lepim poslušom za naravo, posebno za živalski svet in človekovo sožitje z njim, napisanih zgodb, ki ne bodo le prijetno branje za odraslega bralca, pač pa tudi za mlajšega bralca.

Janko Bohak

MLADOST MED STARŠI IN SAMOSTOJNOSTJO

Razgibano, pričevanjsko bogato napisano delo o doraščanju in telesnem, posebno pa duševnem in duhovnem zorenju mladega človeka. Knjiga bo hkrati enako privlačna za mlade ljudi kot za starše, dobrodošla pa bo tudi vsem vzgojiteljem. Avtor knjige je naš mladi strokovnjak, ki je gradivo za to knjigo nabiral med mladino našega časa in prostora.

Franc Rode

KNJIGA O VERSTVIH

V pokoncilskem času je zanimanje za druga velika verstva našega sveta tudi pri nas zelo veliko. Ugledni slovenski strokovnjak za vprašanja drugih verstev se je odzval vabilu in za mohorjane napisal na zanimiv in poljuden način knjigo, v kateri nam predstavlja vsa pomembnejša verstva našega časa in njihove posebnosti. Knjiga, kakršno so si mohorjani že dolgo želeli.

M. Olinski

RADOVEDNI LEONIDA

Prikupna, otrokom namenjena zgodbica o levu, ki se je izmuznil cirkuškemu čuvaju in se napolil ves radoveden v lepo sončno jutro. Na svojem potepanju je srečeval ljudi in sto in sto drugih čudes. Prijetno zgodbico za naše najmlajše bodo obogatile živahne štiribarvne ilustracije.

Peter Dickinson

PLEŠOČI MEDVED

Napeta mladinska povest, ki spominja na Finžgarjev roman »Pod svobodnim soncem«, le da gre tu za bizantinske boje proti Hunom. Zgodovinski okvir je resničen, posameznosti izmišljene in prirejene za mladega bralca. Zgodba je napisana duhovito, domiselno in s humorjem, pa tudi dovolj napeto.

Akontacija za vseh 5 knjig in slikanico znaša za člane-naročnike redne letne knjižne zbirke za broširane knjige 100 din, za vezane knjige 160 din.

Rok za prijavo in ohranitev članstva ter za oddajo naročil za redno knjižno zbirko 1977 je 1. april 1977 — Za zamudnike bo cena za 15 % višja.

Posegajte po knjigah Mohorjeve družbe in si z njimi bogatite osebno ali družinsko knjižnico.

Zahtevajte naš cenik!

Naročajte tudi druge knjige iz knjižnega programa Mohorjeve družbe!

Naročila sprejema

MOHORJEVA DRUŽBA

Zidankova 7, p. p. 36, 63001 Celje — Jugoslavija
tel. (063) 23-029 in 24-814, žiro račun št. 50700-678-46598
Poslovalnica v Ljubljani, Poljanska 4, telefon (061) 314-768

NE POZABITE, da Mohorjeva družba že sedmo leto izdaja ilustrirano družinsko revijo

NOVA MLADIKA

ki bo tudi v letu 1977 izhajala v velikem formatu, bo bogato ilustrirana in bo povečala in obogatila vsebino. Izkušnje lanskega letnika bodo našo edino družinsko revijo predvsem vsebinsko in likovno vsestransko izpopolnile. Naj ne bo mohorjana, ki bi ne bil naročen na NOVO MLADIKO! Prišla naj bi v vsako slovensko družino!

Letna naročnina 120 dinarjev, številka v prodaji 10 dinarjev.

ZNAMENJE

si vedno bolj utira pot med slovenske izobražence in vse tiste, ki jih zanimajo kulturni, družbeni in religiozni problemi. Priporočite revijo svojim znancem in prijateljem. Letna naročnina 120 dinarjev.

REDNA KNJIŽNA ZBIRKA
ZA LETO 1976

KOLENDAR ZA LETO 1977



MOHORJEV KOLENDAR

ZA NAVADNO LETO

1977



1976



ima 365 dni, začne in neha s soboto

Premakljivi prazniki:

Sedemdesetnica	6. februarja
Pepelnica	23. februarja
Velika noč	10. aprila
Vnebohod	19. maja
Binkošti	29. maja
Sv. Rešnje telo	9. junija
1. adventna nedelja	27. novembra

Postna postava

Zapoved pritrganja v jedi (le enkrat na dan se do s tega najesti) velja za vse kristjane od izpolnjenega 21. leta do začetka 60. leta življenja na pepelnico in na veliki petek.

V vseh slovenskih škofijah imamo **zdržek** od mesnih jedi (mesna juha je dovoljena) **vse petke** v postu (znamenje +), **strogi post** (zdržek od mesnih jedi ter pritrgovanje v jedi, znamenje ++) na **pepelnico** in na **veliki petek**.

V našem koledarju se oziram na svetnike vesoljne Cerkve in na svetnike vseh slovenskih škofij. Za vsak dan smo napisali najprej tiste svetnike, ki jih ta dan Cerkev časti v bogoslužju po prenovljenem bogoslužnem koledarju. Upoštevali smo tudi svetnike, ki jih časti ljudstvo in se jim priporoča. Novorojencem dajemo najraje imena svetnikov, ki so blizu dneva rojstva. Kadar ne najdemo primerne imena, pojdemo k dušnemu pastirju. Ta nam bo tudi povedal, kako bi se glasilo tuje svetnikovo ime po slovensko.

Godovinsko število

Zlato število	2
Sončni krog	26
Epakta	10
Nedeljska črka	B
Rimsko število	15
Letni vladar	Merkur

Začetek letnih časov:

Začetek pomladi: dne 20. marca ob 18. uri 43 minut; Sonce stopi v znamenje Oвна (pomladansko enakonočje).

Začetek poletja: dne 21. junija ob 13. uri 14 minut; Sonce na povratniku Raka.

Začetek jeseni: dne 23. septembra ob 04. uri 30 minut; Sonce stopi v znamenje Tehtnice (jesensko enakonočje).

Začetek zime: 22. decembra ob 00. uri 24 minut; Sonce na povratniku Kozoroga.

Znamenja v koledarju

Znaki za Lunine spremembe:

Mlaj	☺
Prvi krajec	☾
Ščip (polna luna)	☽
Zadnji krajec	☾

Državni prazniki

- 1. in 2. januar, novo leto
 - 1. in 2. maj, mednarodni praznik dela
 - 4. julij, dan borcev
 - 29. in 30. november, dan republike
- Če pride kateri od dnevov novega leta (1. in 2. januar), praznika dela (1. in 2. maj) ali dnevov republike (29. in 30. november) na nedeljo, se šteje za praznik tudi prvi naslednji delavnik po teh dnevih. — Ob državnih praznikih SFRJ se ne dela v državnih uradih in ustanovah ter v gospodarskih organizacijah na vsem območju SFRJ.

Republiški prazniki

- 27. april — Dan ustanovitve OF Slovenije
- 7. julij — Dan vstaje srbskega naroda
- 13. julij — Dan vstaje črnogorskega naroda
- 22. julij — Dan vstaje slovenskega naroda
- 27. julij — Dan vstaje hrvaškega naroda in naroda Bosne in Hercegovine
- 2. avgust — Ilinden, narodni praznik Makedonije
- 11. oktober — Dan vstaje makedonskega naroda
- 1. november — Dan spomina na mrtve — državni praznik v SR Sloveniji

Pomembnejši dnevi

- 8. marec — Dan žena
- 15. april — Dan železničarjev
- 9. maj — Dan zmage
- 21. maj — Dan jugoslovanskega vojnega letalstva
- 25. maj — Rojstni dan maršala Tita
- Dan mladosti
- 13. julij — Dan Solerjev
- 16. julij — Dan tankistov JLA
- 9. september — Dan vstaje v Istri, Trstu in Slovenskem primorju
- 10. september — Dan jugoslovanske vojne mornarice
- 7. oktober — Dan topništva JLA
- 20. oktober — Osvoboditev Beograda
- 24. oktober — Dan Organizacije združenih narodov (OZN)
- 31. oktober — Mednarodni dan varčevanja
- 7. november — Obletnica oktobrske revolucije
- 22. december — Dan Jugoslovanske ljudske armade

Herschlov ključ

Učenci si sicer ne morejo dokazati, da Luna vpliva na vreme — podobno kakor vpliva na morsko dno — vendar opazovanja dokazujejo, da je Herschlov vremenski ključ, ki napoveduje vreme iz Luninih sprememb, precej zanesljiv vremenski prerok, posebno, če ga uporabljamo z drugimi vremeniki.

Zvezdoslovec F. J. Herschel je sestavil tabelo, ki jo podajamo spodaj. Na podlagi te tabele — vsaj približno — lahko ugotovimo vreme, če vemo, kdaj se izpremeni Luna, to je, ob kateri uri nastopi prvi krajec ☾, ščip ☽, zadnji krajec ☾ in mlaj ☽.

Herschlov ključ pravi: Če se Luna spremeni:

ob uri	bo poleti (16. 4.—15. 10.)	bo pozimi (16. 10.—15. 4.)
od 24. do 2.	lepo	mrzlo, če ni jugozahodnik
od 2. do 4.	mrzlo in dež	sneg in vihar
od 4. do 6.	dež	sneg in vihar
od 6. do 10.	spremenljivo	dež ob severozahodniku, sneg ob vzhodniku
od 10. do 12.	veliko dežja	mrzlo in mrzel veter
od 12. do 14.	veliko dežja	sneg in dež
od 14. do 16.	spremenljivo	lepo in prijetno
od 16. do 18.	lepo	lepo
od 18. do 22.	lepo ob severu ali zahodniku, dež ob jugu ali jugozahodniku	dež in sneg ob jugu ali zahodniku
od 22. do 24.	lepo	lepo

Kratko si zapomnimo ta ključ takole:

1. Vreme bo tem zanesljiveje lepo, čim bliže polnoči se Luna spremeni.

2. Vreme bo tem bolj gotovo grdo, čim bliže poldneva se Luna spremeni.

Ako Herschlov ključ napoveduje lepo vreme za določen dan, moramo razumeti tako, da bo približno v tistih dneh lepo.

Naši dedje so zelo verjeli stoti uri po mlaju. Kakor se je vreme tedaj zastavilo, tako je redno do ščipa (polne Lune) tudi trajalo. Rimljani so v svojem pregovoru to označevali kar s petim dnevom: Kakršno je po mlaju vreme peti dan, tako do ščipa (polne Lune) sleherni dan.

SONČEVI IN LUNINI MRKI

V letu 1977 sta dva Sončeva in en Lunin mrk.

1. Dne 4. aprila je delni Lunin mrk, ki je viden na vzhodnem delu Tihega oceana, iz Severne in Južne

Amerike, na Atlantskem oceanu, z Evrope in Afrike. Mrk se začne ob 04 30,1, največjo stopnjo doseže ob 05 18,3, konča se pa ob 06 06,4. Ob največji stopnji mrka je zatemnjenih 20 odstotkov Luninega premera. Iz naših krajev bomo pri ugodnih vremenskih razmerah lahko opazovali le nekaj več kot prvo polovico pojava nad zahodnim delom obzorja.

2. Dne 18. aprila je kolobarjasti Sončev mrk. Viden je v ozkem pasu, ki se začne na Atlantskem oceanu, teče čez južni del Afrike in se konča na Indijskem oceanu. Kot delni mrk je viden iz vzhodnega dela Južne Amerike, na Atlantskem oceanu, iz srednje in južne Afrike, na Indijskem oceanu in iz južnega dela Azije. Pri nas mrk ni viden.

3. Dne 12. oktobra je popolni Sončev mrk. Viden je v ozkem pasu, ki teče čez Tih ocean in se konča v Južni Ameriki. Kot delni mrk je viden na Tihem oceanu, iz Severne Amerike in iz severozahodnega dela Južne Amerike. Pri nas mrk ni viden.

VIDNOST PREMIČNIC — PLANETOV

MERKUR je na nebu zmeraj blizu Sonca in se od njega lahko oddalji največ za 10 do 28 stopinj; pot Merkurja okoli Sonca je namreč dokaj sploščena elipsa in največja navidezna oddaljenost od Sonca je odvisna od trenutne Merkurjeve lege na tiru in od istočasne lege Zemlje; Merkurja lahko opazujemo samo zvečer nad zahodnim obzorjem ali zjutraj na vzhodnem nebu pred Sončevim vzhodom. Na večernem nebu bo letos viden ob datumih okoli 10. IV., 8. VIII. in 3. XII., na jutranjem nebu bo viden ob datumih okoli 29. I., 28. V. in 21. IX.

Merkur sreča Luño: 18. I., 16. II., 21. II., 20. III., 19. IV., 16. V., 15. VI., 18. VII., 17. VIII.—12. XII.; Venero sreča 27. III., Marsa 12. I. ter 12. II., Jupitra 20. VI., Saturna 20. VII. ter Neptuna 20. XI.

VENERA je ob začetku leta Večernica. Dne 24. I. je v največji navidezni kotni razdalji od Sonca, 47 stopinj vzhodno od njega. Zaide sredi meseca ob 20. uri 45 minut in se giblje v ozvezdju Vodnarja. V zgodnjih večernih urah sta tedaj na nebu vidna Venera in Jupiter. Od februarja do aprila se giblje v ozvezdju Rib. Dne 1. III. je v največjem sijaju (—4,3) in zaide sredi marca ob 21. uri. Giblje se od 14. III. do 24. IV. v obratni smeri, ker je 6. IV. v zdoljni konjunkciji s Soncem. Venera je tedaj Zemlji najbližja, vendar je nevidna. Začenja se pojavljati proti koncu aprila zjutraj na vzhodnem nebu kot Danica. Dne 12. maja je spet v največjem sijaju in vzide sredi meseca ob 3. uri. Pri svojem navideznem gibanju na nebu sreča dvakrat planet Mars, prvič 13. V., drugič 3. VI. Dne 15. VI., ko se giblje v ozvezdju Ovna, pride v največjo navidezno kotno razdaljo 46 stopinj zahodno od Sonca ter vzide nekoliko minut po 2. uri. Najbolj zgodaj vzide sredi julija: ob 1. uri in 30 minut; tedaj je v ozvezdju Bika. Avgusta je že v ozvezdju Dvojčkov ter vzide sredi meseca deset minut pred 2. uro. Dne 18. IX. sreča v ozvezdju Leva planet Saturn. V naslednjih mesecih vzhaja vse kasneje zjutraj: sredi septembra

deset minut pred 3. uro, sredi oktobra po 4. uri. Ob koncu leta je nevidna.

Venera sreča Luno: 23. I., 21. II., 21. III., 16. IV., 14. V., 12. VI., 12. VII., 11. VIII., 10. IX., 11. X., 10. XI., —, Marsa sreča 13. V. in 3. VI.; Jupitra 30. VII.; Saturna 18. IX. ter Urana 20. XI.

MARS je neviden od začetka leta do meseca maja, ker je bil novembra lani v konjunkciji s Soncem. Vztrajni opazovalec utegne zapaziti planet šele meseca maja v ozvezdju Rib na vzhodnem nebu po 3. uri zjutraj. V naslednjih mesecih vzide vse bolj zgodaj: sredi junija ob 1. uri 50 minut, sredi julija tričetrt ure po polnoči. Tedaj se giblje v ozvezdju Bika. Meseca avgusta je viden vso prvo polovico noči. Dne 4. IX. sreča v ozvezdju Dvojčkov planet Jupiter. Sredi tega meseca vzide ob 23. uri; sredi oktobra vzide ob 22. uri 30 minut, sredi novembra ob 21. uri 30 minut. Dne 13. XII. je v zastoju v ozvezdju Raka in se nato giblje v obratni smeri, ker se približuje opoziciji s Soncem, v katero pride pa šele v naslednjem letu. Sredi decembra vzide ob 20. uri. Tega meseca so po 22. uri vidni na nebu kar trije planeti: Mars v Raku, Jupiter v Dvojčkih in Saturn v Levu.

Mars sreča Luno: 18. I., 16. II., 17. III., 15. IV., 14. V., 12. VI., 11. VII., 9. VIII., 7. IX., 6. X., 3. XI., 1. XII. in 28. XII. Jupitra sreča 4. IX., Venero 13. V. in 3. VI.

JUPITER je bil lani novembra v opoziciji s Soncem, zato se v začetku leta giblje navidezno v obratni smeri in ga zasledimo zvečer na zahodnem nebu v ozvezdju Bika. Dne 15. I. je v zastoju ter se začenja nato gibati v napredni smeri. Zaide sredi januarja nekoliko minut pred 3. uro, sredi februarja pa že pred 1. uro. Na vzhodni strani neba vidimo tedaj hkrati še planet Saturn. V začetku marca zaide Jupiter okoli polnoči, sredi aprila pa že ob 22. uri in se še giblje v ozvezdju Bika. Meseca maja in meseca junija je neviden, ker je 4. VI. v konjunkciji s Soncem. Zgledamo ga spet v začetku julija na jutranjem nebu, ko vzide sredi meseca nekoliko minut po 2. uri. Sredi avgusta vzide pol ure po polnoči, sredi septembra pa že ob 23. uri. Medtem je že prešel v ozvezdje Dvojčkov, kjer se giblje do konca leta. Dne 24. X. je v zastoju in se nato začenja gibati v obratni smeri. V naslednjih mesecih vzhaja vse bolj zgodaj zvečer, sredi novembra že ob 19. uri, decembra je pa vso noč nad horizontom, saj je 23. XII. v opoziciji s Soncem.

Jupiter sreča Luno: 1. I., 28. I., 24. II., 24. III., 21. IV., 13. VII., 10. VIII., 7. IX., 4. X., 1. XI., 28. XI. in 25. XII. Venero sreča 30. VII.; Marsa 4. IX.

SATURN se giblje v ozvezdju Raka vse do meseca julija. V začetku leta se približuje svoji opoziciji s Soncem, ki nastopi 2. II., zato je januarja, februarja ter prvo polovico marca vso noč nad horizontom. Po zastoju dne 11. IV. se giblje v napredni smeri. Sredi aprila zaide ob 2. uri 40 minut, sredi

maja 50 minut po polnoči. Ob koncu junija je viden do 22. ure, sredi julija pa zaide že ob 21. uri. Dne 13. VIII. je v konjunkciji s Soncem v ozvezdju Leva in je neviden vse do druge polovice septembra, ko se pojavlja na vzhodnem jutranjem nebu ob 3. uri. V naslednjih mesecih vzide vse prej, sredi novembra že pred polnočjo. Dne 12. XII. je v zastoju in se odsihmal giblje navidezno v obratni smeri, saj se približuje svoji opoziciji s Soncem, ki pa nastopi šele v začetku naslednjega leta. Sredi decembra vzide ob 21. uri 40 minut.

Saturn sreča Luno: 8. I., 4. II., 3. III., 30. III., 27. IV., 24. V., 20. VI., 18. VII., —, 11. IX., 9. X., 5. XI., 3. XII. ter 30. XII. Venero sreča 18. IX.

URAN je na meji vidnosti s prostim očesom. Giblje se vse leto v ozvezdju Tehtnice. Dne 14. II. je v zastoju ter je viden vso drugo polovico noči. Dne 30. IV. je v opoziciji in je aprila vso noč nad horizontom. Dne 16. VII. je spet v zastoju in je tedaj viden prvo polovico noči. V konjunkciji s Soncem je 4. XI., zato je od septembra do konca leta praktično neviden.

Uran sreča Luno: 14. I., 10. II., 9. III., 5. IV., 3. V., 27. VI., 24. VII., 20. VIII., 16. IX., 14. X., —, 8. XII. Venero sreča 20. XI.

NEPTUN je možno opazovati le z zelo močnim daljnogledom. V zastoju je 18. III. in je tedaj viden v drugi polovici noči; v opoziciji je 5. VI. in je tedaj vso noč nad horizontom. Dne 25. VIII. je spet v zastoju in je viden vso prvo polovico noči. V konjunkciji s Soncem je 8. XII. Giblje se nekako ob meji med ozvezdjem Skorpijona in Strelca.

Neptun sreča Luno: 16. I., 12. II., 12. III., 8. IV., 5. V., 2. VI., 29. VI., 26. VII., 23. VIII., 19. IX., 16. X., 13. XI.

PLUTON, deveti, najbolj oddaljeni planet, je v opoziciji s Soncem ob koncu marca, v konjunkciji s Soncem v začetku oktobra. Giblje se v ozvezdju Device.

PREGLED

Venera je januarja in februarja ter do polovice marca Večernica, aprila je nevidna, od maja do novembra Danica, decembra je nevidna.

Mars je od januarja do maja praktično neviden, julija je viden drugo polovico noči, Septembra sreča Jupitra v ozvezdju Dvojčkov. Od oktobra do decembra viden v kasnejših večernih urah.

Jupiter je do marca viden v prvi polovici noči, junija ni viden, avgusta je viden drugo polovico noči, decembra je viden vso noč.

Saturn je do konca viden vso noč, maja je viden prvo polovico noči, avgusta ni viden, decembra je viden v kasnejših večernih urah.

OZNAČEVANJE PRAZNIKOV IN GODOV PO NOVEM BOGOSLUŽNEM KOLEDARJU

Po novem odslej v kalendariju označujemo praznike in godove tako, kakor so označeni v novem bogoslužnem koledarju. Stopnjo praznika oziroma godu označujemo s številko v oklepaju za praznikom. Pri tem pomeni: 1 — slovesni praznik, 2 — praznik, 3 — obvezni god in 4 — neobvezni god. Krog (●) razmejuje praznovanja bogoslužnega koledarja od navadnih godov. Tako so na levi od tega kroga (oz. pred njim) navedena praznovanja, ki se jih tisti dan spominjamo v bogoslužju, desno od kroga (oz. za njim) pa so koledarski godovi, ki se jih redno v bogoslužju ne spominjamo. Če je krog že v začetku, pomeni, da tisti dan v bogoslužju ni posebnega godu in je zato maša in molitveno bogoslužje od delavnika (bogoslužni delavnik). Nezapovedani prazniki so tiskani v poudarjenem tisku.

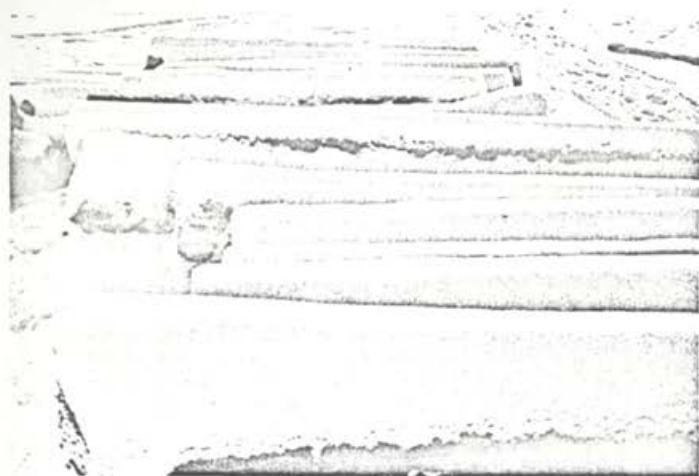
razmejuje praznovanja bogoslužnega koledarja od navadnih godov. Tako so na levi od tega kroga (oz. pred njim) navedena praznovanja, ki se jih tisti dan spominjamo v bogoslužju, desno od kroga (oz. za njim) pa so koledarski godovi, ki se jih redno v bogoslužju ne spominjamo. Če je krog že v začetku, pomeni, da tisti dan v bogoslužju ni posebnega godu in je zato maša in molitveno bogoslužje od delavnika (bogoslužni delavnik). Nezapovedani prazniki so tiskani v poudarjenem tisku.

Premakljivi prazniki po gregorijanskem koledarju

Leto prestopno let*	Pepelnica	Velika noč	Vnebohod	Binkošti	Rešnje telo	1. adventna nedelja
1976*	3. marca	18. aprila	27. maja	6. junija	17. junija	28. nov.
1977	23. febr.	10. aprila	19. maja	29. maja	9. junija	27. nov.
1978	8. febr.	26. marca	4. maja	14. maja	25. maja	3. dec.
1979	28. febr.	15. aprila	24. maja	3. junija	14. junija	2. dec.
1980*	20. febr.	6. aprila	15. maja	25. maja	5. junija	30. nov.
1981	4. marca	19. aprila	28. maja	7. junija	18. junija	29. nov.
1982	24. febr.	11. aprila	20. maja	30. maja	10. junija	28. nov.
1983	16. febr.	3. aprila	12. maja	22. maja	2. junija	27. nov.
1984*	7. marca	22. aprila	31. maja	10. junija	21. junija	2. dec.
1985	20. febr.	7. aprila	16. maja	26. maja	6. junija	1. dec.
1986	12. febr.	30. marca	8. maja	18. maja	29. maja	30. nov.
1987	4. marca	19. aprila	28. maja	7. junija	18. junija	29. nov.
1988*	17. febr.	3. aprila	12. maja	22. maja	2. junija	27. nov.
1989	8. febr.	26. marca	4. maja	14. maja	25. maja	3. dec.
1990	28. febr.	15. aprila	24. maja	3. junija	14. junija	2. dec.

Na kateri dan prideta novo leto in božič

Leto	Novo leto	Božič	Leto	Novo leto	Božič
1976	Četrtek	Sobota	1983	Sobota	Nedelja
1977	Sobota	Nedelja	1984	Ponedeljek	Torek
1978	Nedelja	Ponedeljek	1985	Torek	Sreda
1979	Ponedeljek	Torek	1986	Sreda	Četrtek
1980	Torek	Četrtek	1987	Četrtek	Petek
1981	Četrtek	Petek	1988	Sobota	Ponedeljek
1982	Petek	Sobota	1989	Ponedeljek	Torek
			1990	Torek	Sreda



- ☉ Ščip 5. ob 13.10
- ☾ Zadnji krajec 12. ob 20.55
- ☽ Mlaj 19. ob 15.11
- ☽ Prvi krajec 27. ob 06.11

Sonce stopi v znamenje Vodnarja
20. ob 05.00.

Dan	Vzhod Sonca	Zahod Sonca	Dolžina dneva
1.	07.44	16.27	08.43
6.	07.44	16.32	08.48
11.	07.42	16.37	08.55
16.	07.40	16.44	09.04
21.	07.36	16.50	09.14
26.	07.32	16.57	09.25
31.	07.27	17.05	09.38

Do konca meseca se dan podaljša za 55 minut.

1 Sobota	NOVO LETO, OSM. BOŽIČA, BOŽJA MATI MARIJA (1) ●
2 Nedelja	2. PO BOŽIČU (2) ● Bazilij Vel. in Gregor Nac., šk., c. u. Beseda se je učlovečila (Jan 1, 1—18)
3 Ponedeljek	● Genovefa Pariška, devica; Anter, papež, mučenec
4 Torek	● Angela Folinjska, redovnica; Gregor Langreski, škof
5 Sreda	● Simeon Stilit, puščavnik; Emilijana (Milena), devica
6 Četrtek	GOSPODOVO RAZGLAŠENJE, SV. TRIJE KRALJI (1) ●
7 Petek	Rajmund Penjaf., duh. (4) ● Lucijan Antiohijski, muč.
8 Sobota	● Severin Noriški, op.; Erhard, škof; Jurij iz Hozibe, red.
9 Nedelja	JEZUSOV KRST (2) ● Julijan in Bazilisa, mučenca
10 Ponedeljek	Ti si moj ljubljeni Sin (Lk 3, 15—16, 21—22)
11 Torek	● Viljem iz Bourgesa, škof; Agaton, papež; Peter Orseolo, red.
12 Sreda	Pavlin Oglejski, škof (3) ● Teodozij, opat
13 Četrtek	● Alfred, opat; Tatjana (Tanja), muč.; Ernest, škof
14 Petek	Hilarij, škof in cerkv. uč. (4) ● Veronika Milanska, dev.
15 Sobota	● Feliks (Srečko) Nolanski, duh.; Odon iz Novare, red.
16 Nedelja	● Pavel Puščavnik; Maver, opat; Habakuk, prerok
17 Ponedeljek	2. NAVADNA (2) ● Marcel, papež
18 Torek	Jezusov prvi čudež (Jan 2, 1—12)
19 Sreda	Anton (Žvonko), puščavnik (3) ● Marijan, diakon, muč.
20 Četrtek	● Marjeta Ogrska, redovnica; Priska, mučenka
21 Petek	● Kanut (Knut), kralj; Germanik, muč.; Arsen, red.
22 Sobota	Fabijan, papež in Boštjan (Sebastijan), mučenca (4) ●
23 Nedelja	Neža (Agnes, Janja), devica, muč. (3) ● Epifanij, škof
24 Ponedeljek	Vincenc (Vinko), diakon, muč. (4) ● Teodolinda, kraljica
25 Torek	3. NAVADNA (2) ● Emerencijana, mučenka
26 Sreda	Jezusov govor v Nazaretu (Lk 1, 1—4; 4, 14—21)
27 Četrtek	Frančišek Saleški, šk., c. u (3) ● Felicijan, škof, muč.
28 Petek	Spreobrnitev apostola Pavla (2) ● Ananija, mučenec
29 Sobota	Timotej in Tit, škofa (3) ● Robert, Alberik, Štefan, r. u.
30 Nedelja	Angela Merici, devica (4) ● Vitalijan, papež
31 Ponedeljek	Tomaz Akvinski, duh., c. u. (3) ● Peter Nolasko, red. u.
	● Valerij, škof; Julijan Ubogi, spokornik
	4. NAVADNA (2) ● Martina, devica, mučenka
	Jezusa v Nazaretu ne sprejmejo (Lk 4, 21—30)
	Janez Bosko, redovni ustanov. (3) ● Marcela, vdova



- ☺ Ščip 4. ob 04.56
- ☺ Zadnji krajec 11. ob 05.07
- ☺ Mlaj 18. ob 04.37
- ☺ Prvi krajec 26. ob 03.50

Sonce stopi v znamenje Rib
18. ob 19.00.

Dan	Vzhod Sonca	Zahod Sonca	Dolžina dneva
1.	07.26	17.06	09.40
6.	07.19	17.14	09.55
11.	07.12	17.21	10.09
16.	07.04	17.29	10.25
21.	06.57	17.36	10.39
26.	06.48	17.43	10.55

Do konca meseca se dan podaljša za 1 uro 21 minut.

- 1 Torek
- 2 Sreda
- 3 Četrtek
- 4 Petek
- 5 Sobota

6 Nedelja

- 7 Ponedeljek
- 8 Torek
- 9 Sreda
- 10 Četrtek
- 11 Petek
- 12 Sobota

13 Nedelja

- 14 Ponedeljek
- 15 Torek
- 16 Sreda
- 17 Četrtek
- 18 Petek
- 19 Sobota

20 Nedelja

- 21 Ponedeljek
- 22 Torek
- 23 Sreda
- 24 Četrtek
- 25 Petek
- 26 Sobota

27 Nedelja

- 28 Ponedeljek

- Brigita Irska, devica; Pionij, mučenec
- Jezusovo darovanje, Svečnica (2) • Simeon in Ana**
- Blaž, škof, mučenec; Oskar (Ansgar), škof (4) •
- Andrej Corsini, škof; Janez de Britto, mučenec
- Agata, dev., muč. (3) • Ingenuin in Albuin, škofa

5. NAVADNA (2) • Amand (Ljubo) Belgijski, škof

- Obilni ribji lov (Lk 5, 1—11)**
- Nivard, redovnik; Adavkt in Frigijski mučenci
- Hieronim Emiliani (4) • Janez de Matha; Prešernov dan
- Apolonija, devica, mučenka; Nikefor, mučenec
- Sholastika, devica (3) • Viljem Veliki, puščavnik
- Lurška Mati božja (4) • Cedmon, redovnik
- Evlalija, mučenka; Benedikt Anianski, opat

6. NAVADNA (2) • Katarina de Ricci, redovnica

- Govor na gori (Lk 6, 17. 20—26)**
- Valentin (Zdravko), mučenec (4) • Bruno Kverfurtski, m.
- Jordan Saški, opat; Georgija, devica; Agapa, dev., muč.
- Julijana, muč.; Onezim, škof; Peteri muč. iz Egipta
- Sedem ustanoviteljev servitov (4) • Frančišek Clet, muč.
- Simeon Jeruzalemski, škof, mučenec; Flavijan, škof
- Konrad iz Piacenze, spokornik; Barbat, škof

7. NAVADNA (2) • Sadot in tovariši, mučenci

- Jezus uči ljubezen do bližnjega (Lk 6, 27—38)**
- Peter Damiani, šk., c. u. (4) • Maksimijan Puljski, škof
- Sedež apostola Petra (2) • Marjeta Kortonska; Pust
- ++ Pepelnica (1) • Polikarp, škof, cerkv. uč.
- (Matija, apostol) Sergij, mučenec
- + • Tarazij (Taras), škof; Valburga, devica
- Matilda iz Hackeborna, devica; Porfirij, škof

1. POSTNA (1) • Gabrijel ŽMB, redovnik

- Jezus zavrne skušnjavca (Lk 4, 1—13)**
- Roman, opat; Hilarij, papež; Osvald, škof



- ☺ Ščip 5. ob 18.13
- ☾ Zadnji krajec 12. ob 12.34
- ☺ Mlaj 19. ob 19.32
- ☾ Prvi krajec 27. ob 23.26

Sonce stopi v znamenje Oвна
20. ob 17.00 (začetek pomladi).

Dan	Vzhod Sonca	Zahod Sonca	Dolžina dneva
1.	06.43	17.47	11.04
6.	06.33	17.54	11.21
11.	06.24	18.01	11.37
16.	06.15	18.08	11.53
21.	06.05	18.15	12.10
26.	05.55	18.21	12.26
31.	05.46	18.28	12.42

Do konca meseca se dan podaljša za 1 uro 38 minut.

- 1 Torek
- 2 Sreda
- 3 Četrtek
- 4 Petek
- 5 Sobota

6 Nedelja

- 7 Ponedeljek
- 8 Torek
- 9 Sreda
- 10 Četrtek
- 11 Petek
- 12 Sobota

13 Nedelja

- 14 Ponedeljek
- 15 Torek
- 16 Sreda
- 17 Četrtek
- 18 Petek
- 19 Sobota

20 Nedelja

- 21 Ponedeljek
- 22 Torek
- 23 Sreda
- 24 Četrtek
- 25 Petek
- 26 Sobota

27 Nedelja

- 28 Ponedeljek
- 29 Torek
- 30 Sreda
- 31 Četrtek

- Albin, škof; Svitbert, škof; Antonina, mučenka
- Neža Praška, devica; Henrik Suzo, redovnik
- Kunigunda, cesarica; Marin in Asterij, mučenca
- Kazimir, kraljevič (4) • Arkadij, škof, mučenec
- Kvatre • Janez Jožef od Križa, red.; Evzebij, muč.

2. POSTNA (1) • Fridolin (Miroslav), opat

Jezus se na gori spremeni (Lk 9, 28—36)

- Perpetua in Felicita, muč. (4) • Gavdioz, škof
- Janez od Boga, red. ustan. (4) • Beata, mučenka
- Frančiška Rimska, redovn. (4) • Gregor Niški, šk.
- Štirideset mučencev; Makarij, škof
- + • Sofronij, škof; Evlogij, muč.; Konstantin, spok.
- (Gregor Vel., papež) Doroteja (Rotija), mučenka

3. POSTNA (1) • Teodora (Božidara), mučenka

Jezus opominja k pokori (Lk 13, 1—9)

- Matilda, kraljica; Florentina, opatinja
 - Klemen M. Dvořak, red.; Ludovika de Marillac, red.
 - Hilarij in Tacijan, muč.; Herbert, škof; Julijan, muč.
 - Patricij, škof (4) • Jedrt Nivelska, opatinja
 - + Ciril Jeruzalemski, šk., c. u. (4) • Salvator, redovnik
- JOŽEF, MOŽ DEVICE MARIJE (1) • Sibilina, dev.**

4. POSTNA (1) • Klavdija in tov., muč.

Prilika o izgubljenem sinu (Lk 15, 1—3. 11—32)

- Nikolaj iz Flüe, puščavnik; Filemon, mučenec
 - Lea, spokornica; Katarina Genovska, spokornica
 - Turibij iz Mongroveja, šk. (4) • Viktorijan in tov.
 - Dionizij in tov., mučenci; Katarina Švedska, red.
- Gospodovo oznanjenje (1) • Dizma, desni razbojnik**
- Egenija, mučenka; Kastul, mučenec

5. POSTNA (1) • Rupert Salzburški, škof

Jezus ne obsoja grešnice (Jan 8, 1—11)

- Milada Praška, dev.; Bojan (Vojan), knez, muč.
- Bertold, redovni ustanov.; Evstracij, mučenec
- Amadej IX. Savojski, knez; Kvirin iz Neussa
- Modest Gosposvetski, škof (3) • Gvido, opat



- ☺ Ščip 4. ob 05.09
- ☺ Zadnji krajec 10. ob 20.14
- ☺ Mlaj 18. ob 11.35
- ☺ Prvi krajec 26. ob 15.42

Sonce stopi v znamenje Bika
20. ob 05.00.

Dan	Vzhod Sonca	Zahod Sonca	Dolžina dneva
1.	05.44	18.30	12.46
6.	05.34	18.36	13.02
11.	05.25	18.42	13.17
16.	05.15	18.49	13.34
21.	05.07	18.56	13.49
26.	04.59	19.02	14.03

Do konca meseca se dan podaljša za 1 uro 29 minut.

<p>1 Petek 2 Sobota</p> <p>3 Nedelja</p> <p>4 Ponedeljek 5 Torek 6 Sreda 7 Četrtek 8 Petek 9 Sobota</p> <p>10 Nedelja</p> <p>11 Ponedeljek 12 Torek 13 Sreda 14 Četrtek 15 Petek 16 Sobota</p> <p>17 Nedelja</p> <p>18 Ponedeljek 19 Torek 20 Sreda 21 Četrtek 22 Petek 23 Sobota</p> <p>24 Nedelja</p> <p>25 Ponedeljek 26 Torek 27 Sreda 28 Četrtek 29 Petek 30 Sobota</p>	<p>+ • Hugo Grenobelski, škof; Venancij, škof, mučenec Frančišek Paolski, red. ust. (4) • Teodozija, muč.</p> <p>CVETNA — NEDELJA TRPLJENJA (1) • Rihard, škof Jezusov slovesni vohod v Jeruzalem (Lk 19, 28—40)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Izidor Seviljski, šk., c. u. Zosim, puščavnik • Vincenc Ferrer, duh. Julijana, opatinja • Irenej Sirmijski, škof, muč.; Celestin I., papež <p>Vel. četrtek (1) • Saturnin, škof ++ Vel. petek (1) • Albert, šk., muč.; Valter, opat Vel. sobota (1) • Marija Kleopova, svetopis, žena</p> <p>VELIKA NOČ, GOSPODOVO VSTAJENJE (1) • Jezus vstane od mrtvih (Jan 20, 1—9) Velikonočni ponedeljek (1) • Stanislav, šk., muč.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lazar Tržaški, škof, mučenec; Zenon, škof • Martin I., papež, mučenec; Hermenegild, muč. • Lidvina, devica; Valerijan in tov., mučenci • Anastazija, mučenka; Peter Gonzales, redovnik • Bernarda Lurška, devica; Benedikt J. Labre, spok. <p>2. VELIKONOČNA, BELA (1) • Rudolf, mučenec Jezus se prikaže apostolom (Jan 20, 19—31)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Apolonij, mučenec; Eleverij Ilirski, mučenec • Leon IX., papež; Ema, redovn.; Dioniz, mučenec • Hilda, devica; Teotim, škof; Sulpicij, mučenec <p>Anzelm, škof, cerkv. uč. (4) • Konrad Parzham, red. • Leonid, mučenec; Agapit, papež Jurij, mučenec (4) • Vojteh (Adalbert), škof, muč.</p> <p>3. VELIKONOČNA (1) • Fidel (Zvest), duh., muč. Jezus z apostoli na Genezar. jezeru (Jan 21, 1—19)</p> <p>Marko, evangelist (2) • Ermin, škof, mučenec • Pashazij, opat; Mati dobrega sveta</p> <p>USTANOVITEV OF; Hozana Kotorska, dev. (4) • Peter Chanel, duh., muč. (4) • Vital (Živko), mučenec Katarina Sienska, dev., c. u. (3) • Peter Veronski, muč. Pij V., papež (4) • Jožef Cottolengo, red. ustanov.</p>
--	--



- ☺ Ščip 3. ob 14.03
- ☞ Zadnji krajec 10. ob 05.08
- ☺ Mlaj 18. ob 03.51
- ☺ Prvi krajec 26. ob 04.20

Sonce stopi v znamenje Dvojčkov
21. ob 05.00.

Dan	Vzhod Sonca	Zahod Sonca	Dolžina dneva
1.	04.50	19.09	14.19
6.	04.43	19.16	14.33
11.	04.36	19.22	14.46
16.	04.30	19.27	14.57
21.	04.24	19.33	15.09
26.	04.19	19.39	15.20
31.	04.16	19.43	15.27

Do konca meseca se dan podaljša za 1 uro 8 minut.

1 Nedelja

- 2 Ponedeljek
- 3 Torek
- 4 Sreda
- 5 Četrtek
- 6 Petek
- 7 Sobota

8 Nedelja

- 9 Ponedeljek
- 10 Torek
- 11 Sreda
- 12 Četrtek
- 13 Petek
- 14 Sobota

15 Nedelja

- 16 Ponedeljek
- 17 Torek
- 18 Sreda
- 19 Četrtek
- 20 Petek
- 21 Sobota

22 Nedelja

- 23 Ponedeljek
- 24 Torek
- 25 Sreda
- 26 Četrtek
- 27 Petek
- 28 Sobota

29 Nedelja

- 30 Ponedeljek
- 31 Torek

4. VELIKONOČNA (1) • JOŽEF DELAVEC

Jezus dobri pastir (Jan 10, 27—30)

- Atanazij, škof in cerkv, uč. (3) • Boris, kralj
- Filip in Jakob ml., apostola (2) • Teodozij Kijeovski, red.
- Florijan (Cvetko), mučenec (4) • Cirijak, škof
- Gotard, škof; Angel, mučenec; Juta, spokornica
- Marija, Srednica milosti; Dominik Savio, dijak
- Gizela, opatinja; Domicijan, škof; Flavij, mučenec

5. VELIKONOČNA (1) • Viktor Milanski, muč.

Jezusova nova zapoved (Jan 13, 31—35)

- Pahomij, opat; Beat, puščavnik; Dan zmage
- Antonin, škof; Gordijan in Epimah, mučenca
- Mamert, škof; Sigismund (Žiga), kralj
- Nerej in Ahilej, mučenca; Pankracij, mučenec (4) •
- Servacij, škof; Mucij, mučenec
- Matija, apostol (2) • Bonifacij, mučenec

6. VELIKONOČNA (1) • Zofija (Sonja), mučenka

Jezus objubi Svetega Duha (Jan 14, 23—29)

- Prošnji dan; Janez Nepomuk, duh., muč. (4) •
- Prošnji dan • Paskal Baylon, redovnik; Jošt, opat
- Prošnji dan; Janez I., papež, muč. (4) • Erik, kralj
- GOSPODOV VNEBOHOD (1) • Peter Celestin, papež
- Bernardin Sienski, duh. (4) • Plavtila, spokornica
- Krispin, redovnik; Valens, škof; Evtihij in tov.

7. VELIKONOČNA (1) • Renata, spokornica

Naj bodo vsi eno (Jan 17, 20—26)

- Janez de Rossi, duh.; Evfrozinja, redovnica
- Marija Pomočnica (3) • Socerb, mučenec
- Beda Čast, c. u.; Gregor VII., p.; Marija M. de' Pazzi (4) •
- Filip Neri, duhovnik (3) • Lambert de Vence, škof
- Avguštin Canterburyjski, škof (4) • Julij, mučenec
- German Pariški, škof; Bernard Menthonski, duh.

BINKOŠTI, PRIHOD SV. DUHA (1) • Maksim Emonski, škof

Prejmite Svetega Duha (Jan 20, 19—23)

- Ivana Orleanska, devica; Ferdinand Aragonski, kralj
- Obiskanje Device Marije (2) • Kancijan in tov., mučenci



- ☉ Ščip 1. ob 21.31
- ☾ Zadnji krajec 8. ob 16.07
- ☼ Mlaj 16. ob 19.23
- ☀ Prvi krajec 24. ob 13.44

Sonce stopi v znamenje Raka
21. ob 13.00 (začetek poletja).

Dan	Vzhod Sonca	Zahod Sonca	Dolžina Dneva
1.	04.15	19.44	15.29
6.	04.13	19.49	15.36
11.	04.11	19.52	15.41
16.	04.10	19.55	15.45
21.	04.11	19.56	15.45
26.	04.12	19.57	15.45

Do 21. junija se dan podaljša za 16 minut, nato pa skrajša za 3 minute do konca meseca.

- 1 Sreda
- 2 Četrtek
- 3 Petek
- 4 Sobota

5 Nedelja

- 6 Ponedeljek
- 7 Torek
- 8 Sreda
- 9 Četrtek
- 10 Petek
- 11 Sobota

12 Nedelja

- 13 Ponedeljek
- 14 Torek
- 15 Sreda
- 16 Četrtek
- 17 Petek
- 18 Sobota

19 Nedelja

- 20 Ponedeljek
- 21 Torek
- 22 Sreda
- 23 Četrtek
- 24 Petek
- 25 Sobota

26 Nedelja

- 27 Ponedeljek
- 28 Torek
- 29 Sreda
- 30 Četrtek

Justin, mučenec (3) • Pamfil, mučenec
 Marcelin in Peter, mučenca (4) • Erazem, škof, muč.
 Karel Lwanga in tov., muč. (3) • Klotilda, kraljica
 Kvatre • Franč. Caracciolo, r. u.; Kvirin iz Siscije, šk., m.

SV. TROJICA (1) • Svetko (Svetopolk), mučenec
 Tri božje osebe so eno (Jan 16, 12—15)

Norbert, šk., red. ust. (4) • Bertrand Oglejski, škof
 • Robert Newminsterski, opat; Ana Garzia, devica
 • Medard, škof; Viljem iz Yorka, škof

REŠNJE TELO IN REŠNJA KRI (1) • Primož, Felician
 • Bogumil, škof; Janez Dominici, dubrovniški škof
 Barnaba, apostol (3) • Feliks, mučenec

11. NAVADNA (2) • Adelhajda, devica
 Jezus odpusti grešnici (Lk 7, 36—50; 8, 1—3)

Anton (Zvonko) Padovanski, red., c. u. (3) • Trifil, šk.
 • Elizej, prerok; Valerij in Rufin, mučenca
 Vid (Vitomir), mučenec (4) • Germana (Mana) Cousin, d.
 • Frančišek Regis, duh.; Beno, šk.; Gvido Kort., red.
 Jezusovo Srce (1) • Adolf, škof
 Marijino Srce (4) • Amand (Ljubo), škof

12. NAVADNA (2) • Romuald, opat
 Peter izpove vero v Kristusa (Lk 9, 18—24)

• Silverij I., papež, mučenec; Mihelina Malatesta, spok.
 Alojzij (Vekoslav) Gonzaga, red. (3) • Evzebij, škof
 Pavlin iz Nole, šk.; Janez Fisher in Tomaž More, m. (4) •
 • Agripina, devica, mučenka; Jožef Cafasso, duhovnik
 Rojstvo Janeza Krstnika (1), kres • Favst, mučenec
 • Viljem (Vilko) iz Vercellija, opat; Doroteja (Rotija), dev.

13. NAVADNA (2) • Vigilij (Stojan), škof
 Jezusove zahteve do učencev (Lk 9, 51—62)

Ema (Hema) Krška, kneginja; Ciril Aleksandr., šk., c. u. (4) •
 Irenej, škof, mučenec (3) • Potamijena, mučenka
PETER IN PAVEL, apostola (1) • Marcel, mučenec
 Prvi mučenci rimske Cerkve (4) • Emilijana, muč.



- ☺ Ščip 1. ob 04.24
- ☺ Zadnji krajec 8. ob 05.38
- ☺ Mlaj 16. ob 09.36
- ☺ Prvi krajec 23. ob 20.38
- ☺ Ščip 30. ob 11.52

Sonce stopi v znamenje Leva
23. ob 00.00.

Dan	Vzhod Sonca	Zahod Sonca	Dolžina dneva
1.	04.15	19.56	15.41
6.	04.18	19.55	15.37
11.	04.21	19.53	15.32
16.	04.26	19.49	15.23
21.	04.31	19.45	15.14
26.	04.36	19.40	15.04
31.	04.42	19.34	14.52

Do konca meseca se dan skrajša za 49 minut.

1 Petek
2 Sobota

3 Nedelja

4 Ponedeljek
5 Torek
6 Sreda
7 Četrtek
8 Petek
9 Sobota

10 Nedelja

11 Ponedeljek
12 Torek
13 Sreda
14 Četrtek
15 Petek
16 Sobota

17 Nedelja

18 Ponedeljek
19 Torek
20 Sreda
21 Četrtek
22 Petek
23 Sobota

24 Nedelja

25 Ponedeljek
26 Torek
27 Sreda
28 Četrtek
29 Petek
30 Sobota

31 Nedelja

- Teobald (Bogoslav), pušč.; Estera, svetopis. žena
- Oton Bamberški, škof; Vital (Živko), mučenec

14. NAVADNA (2) • Tomaž, apostol

Jezus razpošlje učence (Lk 10, 1—12, 17—20)

DAN BORCA; Elizabeta Portugalska (4) • Urh, škof

- Ciril in Metod, slov. ap. (1) • Anton M. Zaccaria, duh.
- Marija Goretti, dev., muč. (4) • Bogomila, spokornica
- Vilibald, škof; Edelburga, devica
- Kilijan, škof, mučenec; Prokop, mučenec
- Veronika Giuliani, opatinja; Gorkumski mučenci

15. NAVADNA (2) • Amalija (Ljuba), redovnica

Prilika o usmiljenem Samaritanu (Lk 10, 25—37)

- Benedikt, opat (3) • Olga Kijevska, kneginja
- Mohor in Fortunat, mučenca (4) • Nabor in Feliks, muč.
- Henrik (Hinko) I., kralj (4) • Evgen, škof
- Kamil de Lellis, duh. (4) • Francišek Solan, redovnik
- Bonaventura, šk., c. u. (3) • Vladimir Kijeviski, knez
- Karmelska Mati božja (4) • Evstazij, škof

16. NAVADNA (2) • Aleš (Aleksej), spokornik

Marta in Marija (Lk 10, 38—42)

- Friderik (Miroslav), škof, muč.; Arnulf (Arnold), šk.
- Arsen, diakon, pušč.; Aurea (Zlatka), devica
- Marjeta Antiohijska, devica, muč.; Elija, prerok
- Lovrenc iz Brindisija, duh., c. u. (4) • Danijel (Danilo), pr.
- DAN VSTAJE; Marija Magdalena (Majda) (3) •**
- Brigita Švedska, red. ust. (4) • Apolinarij, škof, muč.

17. NAVADNA (2) • Kristina, devica, mučenka

Jezus uči prav moliti (Lk 11, 1—13)

- Jakob st., apostol (2) • Krištof (Kristo), mučenec
- Joahim in Ana, starši DM (3) • Valens, škof
- Gorazd, Kliment, Naum in tov. (3) • Pantaleon, muč.
- Viktor (Zmago) I., papež; Samson (Samo), škof
- Marta iz Betanije (3) • Olaf, kralj
- Peter Krizolog, škof. c. u. (4) •

18. NAVADNA (2) • Ignacij Lojolski, red. ust.

Jezus svari pred lakomnostjo (Lk 12, 13—21)



- ☾ Zadnji krajec 6. ob 21.40
- ☀ Mlaj 14. ob 22.31
- ☾ Prvi krajec 22. ob 02.04
- ☀ Ščip 28. 21.10

Sonce stopi v znamenje Device
23. ob 06.00.

Dan	Vzhod Sonca	Zahod Sonca	Dolžina dneva
1.	04.43	19.33	14.50
6.	04.50	19.26	14.36
11.	04.55	19.18	14.23
16.	05.02	19.09	14.07
21.	05.08	19.01	13.53
26.	05.15	18.51	13.36
31.	05.21	18.43	13.22

Do konca meseca se dan skrajša za 1 uro 28 minut.

- 1 Ponedeljek
- 2 Torek
- 3 Sreda
- 4 Četrtek
- 5 Petek
- 6 Sobota

7 Nedelja

- 8 Ponedeljek
- 9 Torek
- 10 Sreda
- 11 Četrtek
- 12 Petek
- 13 Sobota

14 Nedelja

- 15 Ponedeljek
- 16 Torek
- 17 Sreda
- 18 Četrtek
- 19 Petek
- 20 Sobota

21 Nedelja

- 22 Ponedeljek
- 23 Torek
- 24 Sreda
- 25 Četrtek
- 26 Petek
- 27 Sobota

28 Nedelja

- 29 Ponedeljek
- 30 Torek
- 31 Sreda

Alfonz M. Ligvorij, škof, c. u. (3) ● Makabejski bratje Evzebij in Vercellija, škof (4) ● Štefan, papež
● Lidija, makedon. žena; Avguštin Kažotič, zagr. škof
Janez M. Vianney, duh. (3) ● Perpetua, žena
Posvetitev bazilike Marije Snežne (4) ● Ožbalt, kralj
Jezusova spreminitev na gori (2) ● Pastor, muč.

19. NAVADNA (2) ● Kajetan, duhovnik

Opomin k čuječnosti (Lk 12, 32-48)

Dominik (Nedeljko), red. ust. (3) ● Cirijak in tov.
● Peter Faber, redovnik; Roman, mučenec
Lovrenc, diakon, muč. (2) ● Asterija (Zvezdana), muč.
Klara (Jasna), devica (3) ● Tiburcij in Suzana, muč.
● Evplij, mučenec; Inocenc XI., papež
Poncijan, papež in Hipolit, duh., mučenca (4) ●

20. NAVADNA (2) ● Maksimilijan Kolbe, muč.

Za Jezusa se je treba odločiti (Lk 12, 49-53)

MARIJINO VNEBOVZETJE (1) ● Tarcizij, mučenec
Rok, spokornik; Štefan Ogrski, kralj (4) ●
● Hijacint Poljski, redovnik; Liberat (Svobodan), op., m.
● Helena (Jelka, Alenka), cesarica; Agapit iz Preneste
Janez Eudes, red. ustan. (4) ● Ludvik Toulouški, škof
Bernard, opat, c.u. (3) ● Samuel (Samo), prerok

21. NAVADNA (2) ● Baldvin, kralj

Ozka so vrata v nebesa (Lk 13, 22-30)

Devica Marija, Kraljica (3) ● Sigfrid (Zmago), škof
Roza iz Lime, devica (4) ● Filip Benizi, redovnik
Jernej, apostol (2) ● Emilija de Vialar, redovnica
Ludvik IX. Francoski, kralj; Jožef Kalasanc, d. (4) ●
● Ivana Elizabeta Vichier, red. ust.; Rufin, škof
Monika, mati sv. Avguština (3) ● Cezarij, škof

22. NAVADNA (2) ● Avguštin, škof, cerkv. uč.

Jezus uči ponižnost (Lk 14, 7-14)

Mučeništvo Janeza Krstnika (3) ● Sabina, mučenka
● Feliks (Srečko) in Adavkt, muč.; Gavdencija, muč.
● Rajmund (Rajko) Nonat, redovnik; Pavlin, škof



- ☾ Zadnji krajec 5. ob 15.33
- ☾ Mlaj 13. ob 10.23
- ☾ Prvi krajec 20. ob 07.18
- ☾ Ščip 27. ob 09.17

Sonce stopi v znamenje Tehtnice
23. ob 04.00 (začetek jeseni).

Dan	Vzhod Sonca	Zahod Sonca	Dolžina dneva
1.	05.22	18.41	13.19
6.	05.28	18.31	13.03
11.	05.35	18.22	12.47
16.	05.41	18.12	12.31
21.	05.47	18.02	12.15
26.	05.53	17.52	11.59

Do konca meseca se dan skrajša za 1 uro 34 minut.

- 1 Četrtek
- 2 Petek
- 3 Sobota

4 Nedelja

- 5 Ponedeljek
- 6 Torek
- 7 Sreda
- 8 Četrtek
- 9 Petek
- 10 Sobota

11 Nedelja

- 12 Ponedeljek
- 13 Torek
- 14 Sreda
- 15 Četrtek
- 16 Petek
- 17 Sobota

18 Nedelja

- 19 Ponedeljek
- 20 Torek
- 21 Sreda
- 22 Četrtek
- 23 Petek
- 24 Sobota

25 Nedelja

- 26 Ponedeljek
- 27 Torek
- 28 Sreda
- 29 Četrtek
- 30 Petek

- Egidij (Tilen), opat; Verena, devica
- Maksima, mučenka; Kastor, škof
- Gregor Vel., papež (3) • Evfemija, Tekla, Doroteja, m.

23. NAVADNA (2) • ANGELSKA; Rozalija, devica Hoja za Kristusom (Lk 14, 25—33)

- Lovrenc Giustiniani, škof; Viktorin, škof, mučenec
- Petronij, škof; Favst, Makarij in tov., mučenci
- Marko Križevčan in tov., muč.; Regina, dev., muč.
- Marijino rojstvo (2) • Hadrijan, mučenec**
- Peter Klaver, redovnik; Dorotej in Gorgonij, mučenca
- Nikolaj Tolentinski, spokornik; Otokar, redovnik

24. NAVADNA (2) • Ertruda (Erna), devica Prilika o božjem usmiljenju (Lk 15, 1—32)

- Gvido iz Anderlechta, spok.: Tacijan (Tihomil), muč.
- Janez Zlatousti, škof, c. u. (3) • Mavrilij, škof
- Povišanje sv. Križa (2) • Notburga, devica
- Žalostna Mati božja (Dolores) (3) • Melita, muč.
- Kornelij, pap. in Ciprijan, šk., muč. (3) • Ljudmila, kneg.
- Robert Bellarmino, škof, c. u. (4) • Lambert, škof, muč.

25. NAVADNA (2) • Irena in Zofija, muč. Ne moremo služiti Bogu in mamonu (Lk 16, 1—13)

- Januarij, škof, muč. (4) • Emilija de Rodat, red.
- Suzana, mučenka; Kandida (Svetlana), mučenka
- Matej (Matevž), apostol in evang. (2) • Jona, prerok
- Tomaž Villanovski, škof; Mavricij in tov., muč.
- Paternij (Domogoj), škof, mučenec; Lin, papež
- Kvatre • Pacifik, redovnik; Gerard, škof

26. NAVADNA (2) • Avrelija (Zlata), devica Bogatin in ubogi Lazar (Lk 16, 19—31)

- Kozma in Damijan, muč. (4) • Nil, opat
- Vincenc Pavelski, duh. (3) • Hiltruda, devica
- Venčeslav (Vaclav), muč. (4) • Lioba (Ljuba), devica
- Mihael, Gabrijel in Rafael, nadangeli (2) •
- Hieronim, duh., c. u. (3) • Zofija, spokornica



- ☾ Zadnji krajec 5. ob 10.20
- ☀ Mlaj 12. ob 21.31
- ☾ Prvi krajec 19. ob 13.45
- ☀ Ščip 27. ob 00.35

Sonce stopi v znamenje Škorpiona
23. ob 13.00.

Dan	Vzhod Sonca	Zahod Sonca	Dolžina dneva
1.	06.00	17.42	11.42
6.	06.07	17.33	11.26
11.	06.13	17.24	11.11
16.	06.20	17.14	10.54
21.	06.27	17.06	10.39
26.	06.34	16.57	10.23
31.	06.41	16.50	10.09

Do konca meseca se dan skrajša za 1 uro 33 minut.

1 Sobota	Terezija Deteta Jezusa, dev. (3) • Remigij, škof
2 Nedelja	27. NAVADNA (2) • ROŽNOVENSKA; Angeli varuhi Jezus spodbuja k veri (Lk 17, 5—10) • Evald, mučenec; Kandid (Žarko), mučenec Frančišek Asiški, red. ust. (3) • Petronij, škof • Marcelin, škof; Flavija, mučenka Bruno, redovni ustanovitelj (4) • Renato, škof Rožnovenska Mati božja (3) • Marko I., papež • Demetrij, mučenec; Pelagija, spokornica
3 Ponedeljek	
4 Torek	
5 Sreda	
6 Četrtek	
7 Petek	
8 Sobota	
9 Nedelja	28. NAVADNA (2) • Dioniz, šk. in tov., muč. Jezus očisti deset gobavcev (Lk 17, 11—19) • Frančišek Borgia, redovnik; Hugolin, mučenec • Emilijan (Milan, Milko), škof; Aleksander Sauli, škof Maksimilijan Celjski, škof (4) • Serafin, redovnik • Edvard, kralj; Koloman, mučenec Kalist I., papež, muč. (4) • Gavdencij (Veselko), šk., muč. Terezija (Zinka) Velika, dev., c. u. (3) • Avrelija, devica
10 Ponedeljek	
11 Torek	
12 Sreda	
13 Četrtek	
14 Petek	
15 Sobota	
16 Nedelja	29. NAVADNA (2) • Hedvika, redovnica Prilika o sodniku in vdovi (Lk 18, 1—8) Ignacij Antiohijski, škof, muč. (3) • Viktor, škof Luka, evangelist (2) • Julijan, puščavnik Izak Jogues in kanadski mučenci; Pavel od Križa (4) • • Irena (Miroslava), mučenka; Vendelin, opat • Uršula, devica, mučenka; Hilarion, opat • Marija Saloma, svetopis. žena; Bertila Boscardin, red.
17 Ponedeljek	
18 Torek	
19 Sreda	
20 Četrtek	
21 Petek	
22 Sobota	
23 Nedelja	30. NAVADNA (2) MISIJONSKA • Janez Kapistran, d. Prilika o farizeju in cestinarju (Lk 18, 9—14) Anton M. Claret, škof (4) • Feliks, škof, mučenec • Krizant in Darija, muč.; Krišpin in Krišpinijan, muč. • Lucijan, mučenec; Amand iz Strasbourga, škof • Vincenc in Sabina, mučenca; Frumencij, škof Simon in Juda Tadej, ap. (2) • Cirila, mučenka • Narcis, škof; Ermelinda Brabantska, devica
24 Ponedeljek	
25 Torek	
26 Sreda	
27 Četrtek	
28 Petek	
29 Sobota	
30 Nedelja	31. NAVADNA(2), ŽEGNJANSKA (1) • Alfonz Rodr. Jezus pri cestinarju Zaheju (Lk 19, 1—10) • Volbenk (Bolfenk), škof; Kvintin, mučenec
31 Ponedeljek	



- ☾ Zadnji krajec 4. ob 04.58
- ☀ Mlaj 11. ob 08.09
- ☾ Prvi krajec 17. ob 22.52
- ☾ Ščip 25. ob 18.31

Sonce stopi v znamenje Strelca
22. ob 11.00.

Dan	Vzhod Sonca	Zahod Sonca	
1.	06.43	16.48	10.05
6.	06.50	16.41	09.51
11.	06.57	16.35	09.38
16.	07.04	16.30	09.26
21.	07.10	16.25	09.15
26.	07.17	16.21	09.04

Do konca meseca se dan skrajša za 1 uro 8 minut.

1 Torek

- 2 Sreda
- 3 Četrtek
- 4 Petek
- 5 Sobota

6 Nedelja

- 7 Ponedeljek
- 8 Torek
- 9 Sreda
- 10 Četrtek
- 11 Petek
- 12 Sobota

13 Nedelja

- 14 Ponedeljek
- 15 Torek
- 16 Sreda
- 17 Četrtek
- 18 Petek
- 19 Sobota

20 Nedelja

- 21 Ponedeljek
- 22 Torek
- 23 Sreda
- 24 Četrtek
- 25 Petek
- 26 Sobota

27 Nedelja

- 28 Ponedeljek
- 29 Torek
- 30 Sreda

VSI SVETI (1) • Cezarij, diakon, mučenec

Spomin vseh vernih rajnih (1) • Marcijan, puščavnik
Viktorin Ptujski, šk., m.; Just, tržaški m.; Martin Porres, šk. (4) •
Karel Boromejski, škof (3) • Vital in Agrikola, mučenca
• Zaharija in Elizabeta, starši Janeza Krst.; Bertilda, op.

**32. NAVADNA (2) ZAHVALNA • Lenart (Narte), opat
O vstajenju mrtvih (Lk 20, 27—38)**

• Engelbert, škof, mučenec; Ernest, opat; Vilibrord, škof
• Bogomir (Mirko), škof; Deodat (Bogdan), papež
Posvetitev lateranske bazilike (2) • Teodor (Božidar)
Leon Vel., papež, c. u. (3) • Andrej Avelinski, duh,
Martin iz Toursa, škof (3) • Menas, puščavnik
Jozafat Kunčević, škof, muč. (3) • Kunibert, škof

**33. NAVADNA (2) • Stanislav Kostka, redovnik
Napoved razdejanja Jeruzalema (Lk 21, 5—19)**

• Nikolaj Tavelič, mučenec; Lovrenc O'Toole, škof
Albert Veliki, škof, c. u. (4) • Leopold, knez
Marjeta Škotska; Jedrt iz Helfte (4) • Otmar, opat
Elizabeta Ogrska, redovn. (3) • Evfemija in Tekla, muč.
Posvetitev bazilik sv. Petra in Pavla (4) • Abdija, prerok
• Narsej, škof, mučenec; Barlam, mučenec

**JEZUS KRISTUS, KRALJ (VLADAR) VESOLJSTVA (1) •
Kristus vlada s križa (Lk 23, 35—43)**

Marijino darovanje (3) • Gelazij I., papež
Cecilija (Cilka), dev., muč. (3) • Maver, škof, muč.
Klemen, papež, mučenec; Kolumban, opat (4) •
• Krizogon Oglejski, mučenec; Flora, dev., muč.
• Katarina Aleksandrijska, dev., muč.; Erazem, muč.
• Leonard Portomavriški, red.; Valerijan Oglejski, šk.

**1. ADVENTNA (1) • Virgil, apostol Karantanije
Potrebna je čuječnost (Mt 24, 37—44)**

• Jakob de Marchia, duhovnik; Eberhard, škof
• **DAN REPUBLIKE; Saturnin, mučenec**
Andrej, apostol (2) • Justina, devica



- ☾ Zadnji krajec 3. ob 22.16
- ☀ Mlaj 10. ob 18.32
- ☾ Prvi krajec 17. ob 11.37
- ☀ Ščip 25. ob 13.49

Sonce stopi v znamenje Kozoroga
22. ob 00.00 (začetek zime).

Dan	Vzhod Sonca	Zahod Sonca	
1.	07.23	16.18	08.55
6.	07.29	16.17	08.48
11.	07.34	16.17	08.43
16.	07.38	16.18	08.40
21.	07.41	16.20	08.39
26.	07.43	16.22	08.39
31.	07.44	16.26	08.42

Do 22. decembra se dan skrajša za 16 minut, potem pa podaljša do konca meseca za 3 minute.

- 1 Četrtek
- 2 Petek
- 3 Sobota

4 Nedelja

- 5 Ponedeljek
- 6 Torek
- 7 Sreda
- 8 Četrtek
- 9 Petek
- 10 Sobota

11 Nedelja

- 12 Ponedeljek
- 13 Torek
- 14 Sreda
- 15 Četrtek
- 16 Petek
- 17 Sobota

18 Nedelja

- 19 Ponedeljek
- 20 Torek
- 21 Sreda
- 22 Četrtek
- 23 Petek
- 24 Sobota

25 Nedelja

- 26 Ponedeljek
- 27 Torek
- 28 Sreda
- 29 Četrtek
- 30 Petek
- 31 Sobota

- Natalija (Božena), spokornica; Eligij, škof
- Bibijana (Vivijana, Živka), muč.; Blanka, spok. Francišek Ksaver, duh. (3) • Kasijan, mučenec

2. ADVENTNA (1) • Barbara, devica, mučenka
Janez Krstnik pripravlja Jezusu pot (Mt 3, 1—12)

- Saba (Sava), opat; Gerald iz Brage
- Nikolaj (Miklavž), škof (4) • Apolinarij Tržaški, m. Ambrož, škof, c. u. (3) • Agaton, mučenec

BREZMADEŽNO SPOČETJE DEVICE MARIJE (1) •

- Peter Fourier, red.; Valerija, muč.; Abel, očak
- Melkijad, papež, mučenec; Judita, svetopis. žena

3. ADVENTNA (1) • Damaz I., papež

Janez Krstnik pošlje učence k Jezusu (Mt 11, 2—11)

- Ivana Franciška Šantalska, red. (4) • Amalija, mučenka
- Lucija, devica, muč. (3) • Otilija, dev.; Jošt, puščavnik
- Janez od Križa, duh., c. u. (3) • Spiridion (Dušan), šk.
- Kristina (Krista), devica; Marija K. di Rosa, red. ust.
- Albina, devica, mučenka; Adelhajda, cesarica
- Kvatre • Lazar iz Betanije; Olimpija, redov. ustanov.

4. ADVENTNA (1) • Teotim in Bazilijan, mučenca
Jožef vzame Marijo k sebi (Mt 1, 18—24)

- Urban V., papež; Favsta, spok.; Tea, mučenka
- Evgenij in Makarij, mučenca; Dominik Siloški, op.
- Peter Kanizij, duhovnik, c. u. (4) • Severin, škof
- Demetrij, m.; Franciška Cabrini, red.; Dan JLA
- Janez Kancij, duh., c. u. (4) • Viktorija, dev., muč.
- Sveti večer; Adam in Eva; Hermina (Irma), devica

BOŽIČ, GOSPODOVO ROJSTVO (1) • Anastazija, m.

O Jezusovem rojstvu (Lk 2, 1—14; Lk 2, 15—20; Jan 1, 1—18)¹

Štefan, prvi mučenec (2) • Zosim, papež

- Janez Evangelist, apostol (2) • Fabiola, spokornica
- Nedolžni otroci, mučenci (2) • Kastor in tov., mučenci
- Tomaž Becket, škof, mučenec (4) • David, kralj
- Sv. Družina (2) • Rajner, škof; Evgen, škof
- Silvester I., papež (4) • Melanija, opatinja

¹Na božič lahko vsak duhovnik opravi tri maše, vsaka ima svoje molitve in lasten evangelij; tukaj so navedeni vsi trije.

JANUAR

- 1 S Novo leto
 2 N Bazilij
 3 P Genovefa
 4 T Angela Fol.
 5 S Milena ☺
 6 Č Trije kralji
 7 P Rajmund Pen.
 8 S Severin
 9 N Jezusov krst
 10 P Viljem, šk.
 11 T Pavlin Oglej.
 12 S Tatjana ☸
 13 Č Veronika Mil.
 14 P Odon iz Nov.
 15 S Maver
 16 N 2. nav., Marcel
 17 P Anton Pušč.
 18 T Suzana
 19 S Knut ☺
 20 Č Boštjan
 21 P Neža, m.
 22 S Vincenc, m.
 23 N 3. nav., Idefonz
 24 P Frančišek Sal.
 25 T Pavlova spr.
 26 S Timotej, Tit
 27 Č Angela Mer. ☸
 28 P Tomaž Akv.
 29 S Valerij
 30 N 4. n., Hiacinta
 31 P Janez Bosko

FEBRUAR

- 1 T Brigita Irska
 2 S Svečnica
 3 Č Blaž
 4 P Andrej Cors. ☺
 5 S Agata
 6 N 5. nav., Ljubo
 7 P Rihard, kr.
 8 T Hieronim E.
 9 S Apolonija
 10 Č Sholastika
 11 P Lurška MB ☸
 12 S Evlalija
 13 N 6. nav., Katarina
 14 P Valentin
 15 T Jordan
 16 S Julijana
 17 Č Silvin
 18 P Flavijan ☺
 19 S Konrad
 20 N 7. nav., Sadot
 21 P Irena
 22 T Pust
 23 S Pepelnica
 24 Č Sergej
 25 P Taras
 26 S Matilda ☸
 27 N 1. postna
 28 P Roman, op.

MAREC

- 1 T Albin
 2 S Neža Praška
 3 Č Kunigunda
 4 P Kazimir
 5 S Evzebij ☺
 6 N 2. postna
 7 P Perpetua
 8 T Janez od B.
 9 S Frančiška R.
 10 Č 40 mučen.
 11 P Sofronij
 12 S Doroteja ☸
 13 N 3. postna
 14 P Matilda, kr.
 15 T Klemen Dvořak
 16 S Herbert
 17 Č Jedrt
 18 P Edvard, m.
 19 S Jožef ☺
 20 N 4. postna
 21 P Serapijon
 22 T Lea
 23 S Turibij
 24 Č Dioniz in tov.
 25 P Oznanjenje
 26 S Evgenija
 27 N 5. postna ☸
 28 P Bojan
 29 T Bertold
 30 S Amadej
 31 Č Modest

APRIL

- 1 P Hugo
 2 S Frančišek P.
 3 N Cvetna
 4 P Izidor Sev. ☺
 5 T Vincenc Fer.
 6 S Irenej
 7 Č Vel. četrtek
 8 P Vel. petek
 9 S Vel. sobota
 10 N Velika noč ☸
 11 P Vel. ponedeljek
 12 T Lazar Trž.
 13 S Hermenegild
 14 Č Lidvina
 15 P Anastazija
 16 S Bernarda
 17 N Bela, Rudolf
 18 P Eleverij ☺
 19 T Leon, p.
 20 S Hilda
 21 Č Anzelm
 22 P Leonid
 23 S Jurij
 24 N 3. vel., Fidel
 25 P Marko
 26 T Pashazij ☸
 27 S Ustan. OF
 28 Č Vital
 29 P Katarina Sien.
 30 S Pij V.

MAJ

- 1 N 4. v., Jožef Del.
 2 P Boris
 3 T Flip, Jakob ☺
 4 S Florijan
 5 Č Angel
 6 P Dominik Savio
 7 S Gizela
 8 N 5. vel., Viktor
 9 P Pahomij
 10 T Antonin ☸
 11 S Žiga
 12 Č Pankracij
 13 P Servacij
 14 S Bonifacij
 15 N 6. vel., Zofija
 16 P Janez Nep.
 17 T Jošt
 18 S Erik ☺
 19 Č Vnebohod
 20 P Bernardin
 21 S Valens
 22 N 7. vel., Renata
 23 P Željko
 24 T Marija Pomočn.
 25 S Beda Čast.
 26 Č Filip Neri ☸
 27 P Avguštin Cant.
 28 S German
 29 N Binkošti
 30 P Ferdinand
 31 T Mar. obisk.

JUNIJ

- 1 S Justin ☺
 2 Č Erazem
 3 P Klotilda
 4 S Kvirin
 5 N Sv. Trojica
 6 P Norbert
 7 T Robert
 8 S Medard ☸
 9 Č Telovo
 10 P Bogumil
 11 S Barnaba
 12 N 11. navadna
 13 P Anton Pad.
 14 T Elizej
 15 S Vid
 16 Č Gvido, šk. ☺
 17 P Jezusovo Srce
 18 S Marijino Srce
 19 N 12. nav., Romuald
 20 P Silverij
 21 T Alojzij
 22 S Ahac
 23 Č Zeno
 24 P Janez Krstnik ☸
 25 S Viljem, op.
 26 N 13. nav., Vigilij
 27 P Ema Krška
 28 T Irenej
 29 S Peter, Pavel
 30 Č Prvi mučenci

JULIJ

- 1 P Estera ☉
- 2 S Oton Bamb.
- 3 N 14. nav., Tomaž
- 4 P Dan borca
- 5 T Ciril in Metod
- 6 S Bogomila
- 7 Č Izaija
- 8 P Kilijan ☿
- 9 S Veronika Giul.
- 10 N 15. nav., Amalija
- 11 P Olga
- 12 T Mohor, Fortunat
- 13 S Henrik
- 14 Č Kamil
- 15 P Vladimir
- 16 S Karmelska MB ☽
- 17 N 16. nav., Aleš
- 18 P Friderik
- 19 T Arsen
- 20 S Marijeta Ant.
- 21 Č Danijel
- 22 P Dan vstaje ☽
- 23 S Brigita Švedska ☽
- 24 N 17. nav., Kristina
- 25 P Jakob st.
- 26 T Ana, Joahim
- 27 S Gorazd in tov.
- 28 Č Viktor
- 29 P Marta
- 30 S Peter Krizolog ☽
- 31 N 18. nav., Ignacij

OKTOBER

- 1 S Terezija DJ
- 2 N Rožnenska
- 3 P Evald
- 4 T Frančišek As.
- 5 S Marcellin ☿
- 6 Č Bruno
- 7 P Marija rožnv.
- 8 S Pelagija
- 9 N 28. nav., Dioniz
- 10 P Hugolin
- 11 T Emilijan
- 12 S Maksimilijan ☽
- 13 Č Edvard, kr.
- 14 P Kalist
- 15 S Terezija Vel.
- 16 N 29. nav., Hedvika
- 17 P Ignacij Ant.
- 18 T Luka
- 19 S Ethin ☽
- 20 Č Vendelin
- 21 P Uršula
- 22 S Kordula
- 23 N Misijonska
- 24 P Feliks, šk.
- 25 T Krizant, Darija
- 26 S Lucijan
- 27 Č Sabina ☽
- 28 P Simon, Juda
- 29 S Narcis
- 30 N Žegnanjska
- 31 P Volbenk

AVGUST

- 1 P Alfonz
- 2 T Evzebij
- 3 S Lidija
- 4 Č Janez Vianney
- 5 P Marija Snežna
- 6 S Jezus, spremen. ☿
- 7 N 19. nav., Kajetan
- 8 P Dominik
- 9 T Jaroslav
- 10 S Lovrenc, m.
- 11 Č Klara
- 12 P Inocenc IX.
- 13 S Radegunda
- 14 N 20. nav., M. Kolbe ☽
- 15 P Vel. Šmaren
- 16 T Rok
- 17 S Hijacint
- 18 Č Helena
- 19 P Boleslav
- 20 S Bernard
- 21 N 21. nav., Pij X.
- 22 P Marija Kraljica ☽
- 23 T Roza Lim.
- 24 S Jernej
- 25 Č Ludvik
- 26 P Rufin
- 27 S Monika
- 28 N 22. n., Avguštin ☽
- 29 P Mučen. Jan. Kr.
- 30 T Feliks, muč.
- 31 S Rajmund Nonat

NOVEMBER

- 1 T Vsi sveti
- 2 S Verne duše
- 3 Č Just
- 4 P Karel ☿
- 5 S Zaharija
- 6 N Zahvalna
- 7 P Engelbert
- 8 T Bogomir
- 9 S Božidar
- 10 Č Leon Vel.
- 11 P Martin ☽
- 12 S Jozafat
- 13 N 33. n., Stanislav
- 14 P Nikolaj Tav.
- 15 T Leopold
- 16 S Otmar
- 17 Č Elizabeta ☽
- 18 P Roman, m.
- 19 S Narsej
- 20 N Kristus Vladar
- 21 P Darovanje DM
- 22 T Cecilija
- 23 S Klemen, p.
- 24 Č Krizogon
- 25 P Katarina Al. ☽
- 26 S Peter Aleks.
- 27 N 1. adventna
- 28 P Eberhard
- 29 T Dan republ.
- 30 S Andrej

SEPTEMBER

- 1 Č Egidij
- 2 P Kastor
- 3 S Gregor Vel.
- 4 N Angelska
- 5 P Lovrenc Giust. ☽
- 6 T Petronij
- 7 S Regina
- 8 Č Mali Šmaren
- 9 P Peter Klaver
- 10 S Otokar
- 11 N 24. nav., Erna
- 12 P Gvido
- 13 T Jan. Zlatoust ☽
- 14 S Pov. sv. Križa
- 15 Č Žalostna MB
- 16 P Ljudmila
- 17 S Lambert
- 18 N 25. nav., Irena
- 19 P Januarj
- 20 T Evstahij ☽
- 21 S Matej
- 22 Č Mavricij
- 23 P Paternij
- 24 S Gerard
- 25 N 26. nav., Avrelija
- 26 P Kozma, Damijan
- 27 T Vincenc Pav. ☽
- 28 S Venčeslav
- 29 Č Mihael
- 30 P Hieronim

DECEMBER

- 1 Č Natalija
- 2 P Bibijana
- 3 S Frančišek Ks. ☽
- 4 N 2. adventna
- 5 P Saba
- 6 T Nikolaj, šk.
- 7 S Ambrož
- 8 Č Brezmadežna
- 9 P Valerija
- 10 S Melkijad ☽
- 11 N 3. adventa
- 12 P Ivana Šant.
- 13 T Lucija
- 14 S Dušan
- 15 Č Kristina
- 16 P Albina
- 17 S Lazar iz B. ☽
- 18 N 4. adventna
- 19 P Favsta
- 20 T Evgen
- 21 S Peter Kan.
- 22 Č Demetrij
- 23 P Viktorija
- 24 S Adam, Eva
- 25 N Božič ☽
- 26 P Štefan
- 27 T Janez Evang.
- 28 S Nedolžni otr.
- 29 Č David
- 30 P Sv. Družina
- 31 S Silvester

Imena mesecev

	slovensko	hrvatsko	srbsko	makedonsko
I.	prosinec	siječanj	januar	januari
II.	svetčan	veljača	februar	februari
III.	sušec	ožujak	mart	mart
IV.	mali traven	travanj	april	april
V.	veliki traven	svibanj	maj	maj
VI.	rožnik	lipanj	jun	juni
VII.	mali srpan	srpanj	jul	juli
VIII.	veliki srpan	kolovoz	avgust	avgust
IX.	kimavec	rujan	septembar	septemvri
X.	vinotok	listopad	oktobar	oktomvri
XI.	listopad	studen	novembar	noemvri
XII.	gruden	prosinac	decembar	dekemvri
	nemško	angleško	francosko	italijansko
I.	Januar	January	janvier	gennaio
II.	Februar	February	février	febbraio
III.	März	March	mars	marzo
IV.	April	April	avril	aprile
V.	Mai	May	mai	maggio
VI.	Juni	June	juin	giugno
VII.	Juli	July	juillet	luglio
VIII.	August	August	aout	agosto
IX.	September	September	septembre	settembre
X.	Oktober	October	octobre	ottobre
XI.	November	November	novembre	novembre
XII.	Dezember	December	décembre	dicembre

Imena dni

slovensko	hrvatsko	srbsko	makedonsko
ponedeljek	ponedeljak	ponedeljak	ponedelnik
torek	utorak	utorak	vtornik
sreda	srijeda	sreda	sreda
četrtak	četvrtak	četvrtak	četvrtok
petek	petak	petak	petok
sobota	subota	subota	sabota
nedelja	nedelja	nedelja	nedela
nemško	angleško	francosko	italijansko
Montag	Monday	lundi	lunedì
Dienstag	Tuesday	mardi	martedì
Mittwoch	Wednesday	mercredi	mercoledì
Donnerstag	Thursday	jeudi	giovedì
Freitag	Friday	vendredi	venerdì
Samstag	Saturday	samedi	sabato
Sonntag	Sunday	dimanche	domenica

KOLEDAR 1977

Spremembe za posamezne mesece

Januar

2. Bazilij Veliki (doslej 14. junija) in Gregor Nacianški (doslej 9. maja)
- (2. Imena Jezusovega se spominjamo na Novega leta dan, zato je poseben praznik odveč)
7. Rajmund Penjafortski (doslej 23. jan.)
13. Hilarij (doslej 14. jan.)
24. Frančišek Saleški (doslej 29. jan.)
- (26. Polikarp, po novem 23. febr.)
27. Angela Merici (doslej 1. jun., poprej 31. maja)
- (27. Janez Zlatousti, po novem 13. sept.)
28. Tomaž Akvinski (doslej 7. marca)

Februar

- (1. Ignacij Antiohijski, po novem 17. okt.)
- (6. Tit, po novem 26. januarja)
8. Hieronim Emiliani (doslej 20. julija)
- (9. Ciril Aleksandrijski, po novem 27. junija)
17. Sedem ustanoviteljev servitov (doslej 12. febr.)
21. Peter Damiani (doslej 23. februarja)
23. Polikarp (doslej 26. januarja)
- (24. Matija, po novem 14. maja)

Marec

7. Perpetua in Felicita (doslej 6. marca)
- (7. Tomaž Akvinski, po novem 28. januarja)
- (12. Gregor Veliki, po novem 3. septembra)
- (21. Benedikt, po novem 11. julija)
- (27. Janez Damaščan, po novem 4. decembra)
- (Janez Kapistran, po novem 23. oktobra)

April

- (Cvetni petek; Marija sedem žalosti — praznik je odpravljen, ker praznujemo isto 15. sept.: Žalostna Mati božja)
7. Janez Krstnik de la Salle (doslej 15. maja)
 11. Stanislav, škof, mučenec (doslej 7. maja)
 - (11. Leon Veliki, po novem 10. novembra)
 13. Martin I. papež (doslej 12. nov.)
 - (14. Justin, po novem 1. junija)
 - (27. Peter Kanizij, po novem 21. decembra)
 - (28. Pavel od Križa, po novem 19. oktobra)
 29. Katarina Sienska (doslej 30. aprila)
 30. Pij V. (doslej 5. maja)

Maj

3. Filip in Jakob (doslej 11. maja, poprej 1. maja)
- (4. Monika, po novem 27. avgusta)
- (5. Pij V., po novem 30. aprila)
- (7. Stanislav, škof, muč., po novem 11. aprila)
- (9. Gregor Nacianški, po novem 2. januarja)
- (13. Robert Bellarmino, po novem 17. septembra)
14. Matija (doslej 24. februarja)

- (15. Janez Krstnik de la Salle, po novem 7. februarja)
18. Janez L. papež (doslej 27. maja)
25. Beda Castiltjivi (doslej 27. maja); Marija Magdalena de Pazzi (doslej 29. maja)
27. Avguštin Canterburyjski (doslej 28. maja)
31. Obiskanje Device Marije (doslej 2. julija)
- (31. Marija Kraljica, po novem 22. avgusta)

Junij

1. Justin (doslej 14. aprila)
- (1. Angela Merici, po novem 27. januarja)
9. Efreem Sirski (doslej 18. junija)
- (10. Marjeta Škotska, po novem 16. novembra)
18. Marijino brezmadežno Srce (doslej 22. avgusta) se praznuje po novem dan po prazniku Srca Jezusovega
19. Romuald (doslej 7. februarja)
27. Ciril Aleksandrijski (doslej 9. februarja)
28. Irenej (doslej 3. julija)
- (30. Spomin sv. Pavla je odpravljen, ker je združen v praznovanju prejšnjega dne)

Julij

- (1. Praznik sv. Rešnje krvi je odpravljen, ker praznujemo to skrivnost na praznik sv. Rešnjega telesa)
- (2. Obiskanje Device Marije, po novem 31. maja)
3. Tomaž, apostol (doslej 21. decembra)
4. Elizabeta Portugalska (doslej 8. julija)
5. Ciril in Metod (doslej 7. julija; liturgično drugod 14. februarja)
11. Benedikt (doslej 21. marca)
13. Henrik (doslej 15. julija)
14. Kamil de Lellis (doslej 18. julija)
15. Bonaventura (doslej 14. julija)
- (19. Vincenc Pavelski, po novem 27. septembra)
- (20. Hieronim Emiliani, po novem 8. februarja)
23. Brigita Švedska (doslej 8. oktobra)
26. Joahim in Ana, starši Device Marije (Joahim doslej 16. avgusta)
30. Peter Krizolog (doslej 4. decembra)

Avgust

1. Alfonz Marija Ljgovrij (doslej 2. avgusta)
2. Ezechij iz Verrellija (doslej 16. decembra)
4. Janez Marija Vianney (doslej 8. avgusta)
7. Sikst II. (doslej 6. oz. 5. avgusta)
8. Dominik (doslej 4. avgusta)
11. Klara (doslej 12. avgusta)
16. Štefan Ogrski (doslej 2. septembra)
- (16. Joahim, po novem 26. julija)
21. Pij X. (doslej 3. septembra)
- (21. Ivana Franciška Šantalska, po novem 12. decembra)
22. Marija Kraljica (doslej 31. maja)
- (22. Brezmadežno Srce Marijino, po novem na dan po prazniku Srca Jezusovega)

- 23. Roza iz Lime (doslej 30. avgusta)
- 25. Jožef Kalasanc (doslej 27. avgusta)
- 27. Monika (doslej 4. maja)

September

- (2. Štefan Ogrski, po novem 16. avgusta)
- 3. Gregor Veliki (doslej 12. marca)
- (3. Pij X., po novem 20. avgusta)
- (12. Ime Marijino — praznik je odpravljen, ker se ga spominjamo ob Marijinem rojstvu)
- 13. Janez Zlatousti (doslej 27. januarja)
- 17. Robert Bellarmino (doslej 13. maja)
- 26. Kozma in Damijan (doslej 27. septembra)
- 27. Vincenc Pavelski (doslej 19. julija)
- 29. Mihael, Gabrijel (doslej 24. marca) in Rafael (doslej 24. oktobra)

Oktober

- 1. Terezija Deteta Jezusa (doslej 3. oktobra)
- (8. Brigita Švedska, po novem 23. julija)
- (12. Materinstvo Blažene Device Marije — praznik je odpravljen, ker ga praznujemo po novem 1. januarja)
- 16. Marjeta Marija Alacoque (doslej 17. oktobra)
- 17. Ignacij Antiohijski (doslej 1. februarja)
- 19. Pavel od Križa (doslej 28. aprila)

- (20. Janez Kancij, po novem 23. decembra)
 - (24. Rafael, po novem 29. septembra)
 - 25. Posvečenje cerkva — namesto posameznih škofijskih praznikov (pri nas 9., 23. oziroma 29. oktobra) je sedaj enoten praznik za tiste cerkve, kjer ne vedo za datum posvetitve in ne morejo praznovati na dejansko obletnico
- (Zadnja nedelja; Kristus Vladar je po novem na zadnji nedeljo v cerkvenem letu)

November

- 10. Leon Veliki (doslej 11. aprila)
- 12. Jozefat Kunčević (doslej 14. novembra)
- (12. Martin I., papež, po novem 13. aprila)
- 17. Elizabeta Ogrska (doslej 19. novembra)

December

- 4. Janez Damaščan (doslej 27. marca)
- (4. Peter Krizolog, po novem 30. julija)
- 12. Ivana Frančiška Šantalska (doslej 21. avgusta)
- 14. Janez od Križa (doslej 14. novembra)
- (16. Evzebij iz Vercellija, po novem 2. avgusta)
- 21. Peter Kanizij (doslej 27. aprila)
- (21. Tomaž apostol, po novem 3. julija)
- 23. Janez Kancij (doslej 20. oktobra)

SVETNIŠKI GODOVI PO RIMSKEM MISALU

Ahilej in Nerej, mm, 12. maja
 Agata, devica, mučenka, 5. februarja
 Agnes (Neža), devica, mučenka, 21. januarja
 Albert Veliki, škof, cerkv. učitelj, 15. novembra
 Alfonz Marija Ligvorij, škof, cerkv. uč., 1. avgusta
 Alojzij Gonzaga, redovnik, 21. junija
 Ambrož, škof, cerkv. učitelj, 7. decembra
 Andrej, apostol, 30. novembra
 Angela Merici, redovnica, 27. januarja
 Angeli varuhi, 2. oktobra
 Ana in Joahim, starši Marije Device, 26. julija
 Anzelm, škof, cerkv. učitelj, 21. aprila
 Ansgar (Oskar), škof, 3. februarja
 Anton, puščavnik in opat, 17. januarja
 Anton Padovanski, duhovnik, cerkv. učitelj, 13. junija
 Anton Marija Claret, škof, 24. oktobra
 Anton Marija Zaccaria, duhovnik, 5. julija
 Atanazij, škof, cerkv. učitelj, 2. maja
 Avgustin, škof, cerkv. učitelj, 28. avgusta
 Avgustin Canterburyjski, škof, 27. maja

Barnaba, apostol, 11. junija
 Bazilij Vel. in Gregor Nacianski, škofa, cerkv. učitelja, 2. januarja
 Beda Častitljivi, duhovnik, cerkv. učitelj, 25. maja
 Benedikt, opat, 11. julija
 Bernardin Sienski, duhovnik, 20. maja
 Bernard, opat, cerkv. učitelj, 20. avgusta
 Blaž, škof, mučenec, 3. februarja

Bonaventura, škof, cerkv. učitelj, 15. julija
 Bonifacij, škof, mučenec, 5. junija
 Brigita, redovna ustanoviteljica, 23. julija
 Bruno, duhovnik, 6. oktobra

Cecilija, devica, mučenka, 22. novembra
 Ciprijan, škof, mučenec, 16. septembra
 Ciril Aleksandrijski, škof, cerkv. učitelj, 27. junija

Damaz, papež, 11. decembra
 Damijan in Kozma, mučenca, 26. septembra
 Dionizij, škof in tov., mučenca, 9. oktobra
 Dominik, duhovnik, 8. avgusta

Elizabeta Turinška, redovnica, 17. novembra
 Elizabeta Portugalska, 4. julija
 Efrein, diakon, cerkv. učitelj, 9. junija
 Evzebij iz Vercellija, škof, 2. avgusta
 Fabijan, papež, mučenec, 20. januarja
 Felicita in Perpetua, mučenki, 7. marca
 Fidelis iz Sigmaringena, duhovnik, mučenec, 24. aprila
 Frančiška Rimska, redovnica, 9. marca
 Frančišek Asiški, 4. oktobra
 Frančišek Paolski, redovni ustanovitelj, 2. aprila
 Frančišek Saleški, škof, cerkv. učitelj, 24. januarja
 Frančišek Ksaver, duhovnik, 3. decembra

Gabrijel, Mihael in Rafael, nadangeli, 29. septembra
 Gertuda (Jedrt), devica, 16. novembra

Gregor Nacianški, škof, cerkv. učitelj, 2. januarja
Gregor VII., papež, 25. maja
Gregor Veliki, papež, 3. septembra

Hedvika, redovnica, 16. oktobra
Henrik I., 13. julija
Hieronim, duhovnik, cerkv. učitelj, 30. septembra
Hieronim Emiliani, redovnik, 8. februarja
Hipolit, duhovnik, mučenec, 13. avgusta
Ignacij Antionijski, škof, mučenec, 17. oktobra
Ignacij Lojolski, duhovnik, 31. julija
Irenej, škof, mučenec, 28. junija
Ivana Frančiška Šantalska, redovnica, 12. decembra
Izak Jogues, duhovnik, mučenec, 19. oktobra
Izidor Seviljski, škof, cerkv. učitelj, 4. aprila

Jakob mlajši in Filip, apostola, 3. maja
Jakob starejši, apostol, 25. julija
Januarij in tovariši, mučenci, 19. septembra
Jernej, apostol, 24. avgusta
Jezusa Kristusa, Našega Gospoda:
— oznanjenje, 25. marca
— krst, nedelja po 6. januarju
— Rešnje telo in kri, četrtek po presv. Trojici
— povišanje sv. križa, 14. septembra
— presveto Srce, petek po osmini Svetega Reš-njega telesa
— razglašenje, 6. januarja
— sveta družina, nedelja v osmini božiča
— vnebohod, deset dni pred binkošti
— božič rojstvo, 25. decembra
— darovanje, 2. februarja
— VSTAJENJE (velika noč)
— Vladar, zadnja navadna nedelja
— spremenjenje, 6. avgusta
— posvečenje bazilike v Lateranu, 9. novembra

Janez, apostol in evangelist, 27. decembra
Janez I., papež, mučenec, 18. maja
Janez od Boga, redovnik, 8. marca
Janez od Križa, duhovnik, cerkv. učitelj, 14. decembra
Janez Krstnik, rojstvo, 24. junija, mučeništvo 29. av-gusta
Janez Bosko, duhovnik, 31. januarja
Janez Krizostom, škof, cerkv. učitelj, 13. septembra
Janez Damaščan, duhovnik, cerkv. učitelj, 4. de-cembra
Janez de Brebéuf, duhovnik in mučenec, 19. oktobra
Janez de Capestrano (Kapistran), duhovnik, 23. ok-tobra
Janez Kentski (Kancij), duhovnik, 23. decembra
Janez Eudes, duhovnik, 19. avgusta
Janez (John) Fisher, škof, mučenec, 22. junija
Janez Leonardi, duhovnik, 9. oktobra
Janez Marija Vianney, duhovnik, 4. avgusta
Joahim in Ana, starši Device Marije, 26. julija
Jozafat, škof in mučenec, 12. novembra
Jožef, mož Marije Device, 19. marca
Jožef, delavec, 1. maja
Jožef Kalasanc, duhovnik, 25. avgusta
Juda in Simon, apostola, 28. oktobra
Jurij, mučenec, 23. aprila
Justin, mučenec, 1. junija

Kajetan, duhovnik, 7. avgusta
Kalist I., papež, mučenec, 14. oktobra

Kamil de Lellis, duhovnik, 14. julija
Karel Boromejski, škof, 4. novembra
Karel Lwanga in tov. mučenci, 3. junija
Kazimir, 4. marca
Katarina Sienska, devica, 29. aprila
Klara, devica, 11. avgusta
Klemen I., papež, mučenec, 23. novembra
Kolumban, opat, 23. novembra
Kornelij, papež (s Ciprijanom), mučenec, 16. septem-bra
Kozma in Damijan, mučenca, 26. septembra
Ksist II. (Sikst), papež in tov. mučenci, 7. avgusta
Lovrenc iz Brindisija, duhovnik, cerkv. učitelj,
21. julija
Lovrenc, diakon, mučenec, 10. avgusta
Leon Veliki, papež, cerkv. učitelj, 10. novembra
Luka, evangelist, 18. oktobra
Lucija, devica, mučenka, 13. decembra
Ludvik, 25. avgusta

Marcelin in Peter, mučenca, 2. junija
Marjeta Marija Alacoque, devica, 16. oktobra
Marjeta Škotska, 16. novembra
Marija Devica:
— božja Mati, 1. januarja
— brez madeža spočeta, 8. decembra
— darovanje, 21. novembra
— kraljica, 22. avgusta
— karmelska Mati božja, 16. julija
— lurska Mati božja, 11. februarja
— obiskovanje Elizabete, 31. maja
— rojstvo, 8. septembra
— rožnovenska Mati božja, 7. oktobra
— brezmadežno Srce Marijino, na dan po praz-niku Sreca Jezusovega
— vnebovzetje, 15. avgusta
— žalostna Mati božja, 15. septembra
— posvetitev bazilike Matere božje, 5. avgusta

Marija Goretti, devica, mučenka, 6. julija
Marija Magdalena, 22. julija
Marija Magdalena de Pazzi (devica), 25. maja
Marko, evangelist, 25. aprila
Marta, 29. julija
Martin I., papež, mučenec, 13. aprila
Martin Porres, redovnik, 3. novembra
Martin Tourski, škof, 11. novembra
Matija, apostol, 14. maja
Matej, apostol, evangelist, 21. septembra
Metod, škof in Ciril, redovnik, 14. februarja (pri nas
5. julija)
Mihael, Gabrijel, Rafael, nadangeli, 29. septembra
Monika, 27. avgusta

Nerej in Ahilej, mučenca, 12. maja
Nikolaj, škof, 6. decembra
Norbert, škof, 6. junija

Pankracij, mučenec, 12. maja
Patricij, škof, 17. marca
Pavel, apostol:
— spreobrnitev, 25. januarja
— praznik, 29. junija
— posvetitev bazilike v Ostiji, 18. novembra

Pavel Miki in tov., japonski mučenci, 6. februarja
Pavlin Nolanski, škof, 22. junija
Perpetua in Felicita, mučenki, 7. marca

Peter, apostol:
 — sedež, 22. februarja
 — praznik, 29. junija
 — posvetitev bazilike v Vatikanu, 18. novembra
 Peter in Marcellin, mučenca, 2. junija
 Peter Kanizij, duhovnik, cerkveni učitelj, 21. decembra
 Peter Chanel, duhovnik, mučenec, 28. aprila
 Peter Krizolog, škof, cerkveni učitelj, 30. julija
 Peter Damiani, škof, cerkveni učitelj, 21. februarja
 Pij V., papež, 30. aprila
 Pij X., papež, 21. avgusta
 Polikarp, škof, mučenec, 23. februarja
 Poncijan, papež in Hipolit, duhovnik, mučenca, 13. avgusta
 Prvi mučenci sv. rimske Cerkve, 30. junija
 Rafael, Mihael, Gabrijel, nadangeli, 29. septembra
 Rajmund Penjafortski, duhovnik, 7. januarja
 Robert Bellarmino, škof, cerkveni učitelj, 17. septembra
 Romuald, opat, 19. junija
 Roza iz Lime, devica, 23. avgusta
 Sebastijan (Boštjan), mučenec, 20. januarja
 Sikst II., papež in tov. mučenci, 7. avgusta

Silvester I., papež, 31. decembra
 Simon in Juda, apostola, 28. oktobra
 Skolastika, devica, 10. februarja
 Stanislav, škof, mučenec, 11. aprila

Štefan, prvi mučenec, 26. decembra
 Štefan Ogrski, 16. avgusta

Terezija Avilska (Velika), devica, cerkv. učit., 15. oktobra
 Terezija Deteta Jezusa, devica, 1. oktobra
 Timotej in Tit, škofa, 26. januarja
 Tomaž, apostol, 3. julija
 Tomaž Becket, škof, mučenec, 29. decembra
 Tomaž More in Janez (John) Fisher, škofa, mučenca, 22. junija
 Trojica Presveta, nedelja po binškošnih
 Turibij iz Mongroveja, škof, 23. marca

Venčeslav (Vencelj), mučenec, 28. septembra
 Verne duše, spomin, 2. novembra
 Vsi svetniki, spomin, 1. novembra
 Vincencij, diakon, mučenec, 22. januarja
 Vincencij Pavelski, duhovnik, 27. septembra
 Vincencij Ferrerski, duhovnik, 5. aprila

KULTURNI KOLEDAR

JANUAR

1. 1. 1913 se je rodil na Štukih pri Ptuju dramatik in pripovednik Ivan Potrč.
 4. 1. 1797 je pesnik Valentin Vodnik začel izdajati prvi slovenski časnik Ljubljanske novice.
 4. 1. 1891 se je rodil v Škofji Loki dramatik Anton Leskovec.
 5. 1. 1942 so v Dragi pri Begunjah Nemci ustrelili kot talca slovenskega mladinskega pisatelja in pesnika Karla Široka.
 5. 1. 1907 se je rodil pisatelj Anton Ingolič.
 5. 1. 1852 se je rodil v Senožcah pri Postojni slovenski skladatelj in pesnik Franjo Vilhar.
 6. 1. 1866 je umrl narodni buditelj in priljubljeni govornik na slovenskih taborih Božidar Raič.
 7. 1. 1844 se je rodil zaslužni slovenski jezikoslovec frančiškan Stanislav Škrabec.
 7. 1. 1957 je v Ljubljani umrl znameniti slovenski arhitekt Jože Plečnik.
 7. 1. 1893 je na Dunaju umrl naš rojak, znanstvenik in izumitelj, velik prijatelj Mohorjeve družbe Jožef Štefan.
 7. 1. 1584 so katoliške države rimskega cesarstva vpeljale gregorijanski koledar.
 8. 1. 1819 je umrl v Ljubljani prvi slovenski pesnik Valentin Vodnik.
 9. 1. 1856 se je rodil v Globokem pri Rimskih Toplicah slovenski pesnik Anton Aškerc.
 11. 1. 1943 je umrl v Ljubljani slovenski slikar in ilustrator (tudi mnogih mohorskih knjig) Ivan Vavpotič.

11. 1. 1641 je umrl v Mainzu slovenski skladatelj Gabrijel Plavec.
 12. 1. 1864 se je rodil slovenski pesnik Anton Hribar.
 12. 1. 1887 je umrl v Gorici slovenski naravoslovec in pisatelj Fran Erjavec.
 12. 1. 1964 je umrl kot župnik na Selah pri Slovenjem Gradcu slovenski pisatelj Ksaver Meško.
 12. 1. 1954 je umrla v Ljubljani odlična slovenska igralka Marija Vera.
 13. 1. 1904 se je rodil v Vremah pri Ilirski Bistrici slovenski pisatelj Bogomir Magajna. Pri Mohorjevi je izšlo več njegovih spisov.
 14. 1. 1664 so kranjski deželni stanovi v spomin na zmago nad Turki pri Monoštru v Porabju postavili Marijino znamenje pred šentjankobsko cerkvi v Ljubljani.
 14. 1. 1824 se je rodil v Sušju pri Ribnici Anton Lesar, duhovnik, prevajalec sv. pisma za Wolfovo izdajo, pisatelj veroučnih knjig, molitvenikov itd.
 13. 1. 1944 je umrl dr. Boris Zarnik, prirodoslovec zagrebške univerze in priljubljen predavatelj na naših predvojnih ljudskih univerzah.
 16. 1. 1888 je umrl v Celovcu Andrej Einspieler, ki je uresničil Slomškovo zamisel knjižne družbe ter ustanovil Društvo sv. Mohorja (1852), ki pomeni začetek Družbe sv. Mohorja.
 18. 1. 1915 je umrl v Ljubljani Ivan Milavec, orglarski mojster (največje njegove orgle so v ljubljanski stolnici).

19. 1. 1868 je umrl v ZDA slovenski misijonar in škof Friderik Baraga.
19. 1. 1886 se je rodil v Šmihelu nad Mozirjem slovenski pisatelj Vladimir Levstik.
21. 1. 1868 je umrl v Ribnici dekan Ignacij Holz-
apfel, nabožni pisatelj in ustanovitelj
ljubljske gluhošolnice.
23. 1. 1872 se je rodil znameniti slovenski arhitekt
Jože Plečnik.
23. 1. 1878 se je rodil v Vinici v Beli krajini pesnik
Oton Župančič, poleg Cankarja, najpom-
embnejši predstavnik slovenske mo-
derne.
23. 1. 1964 je umrl v Ljubljani slovenski slikar, kari-
katurist in ilustrator številnih mladinskih
knjig France Podrekar.
24. 1. 1784 je umrl Peter Pavel Glavar, izobražen
duhovnik, ustanovitelj in dobrotnik raz-
nih slovenskih dobroteljskih ustanov.
24. 1. 1620 se je rodil v Kilovčah pri Premu leksiko-
graf in pisatelj Matija Kastelic.
24. 1. 1757 je umrl v Zagrebu znameniti baročni ki-
par Francesco Robba.
25. 1. 1863 se je rodil v Trčmunu slovenski pesnik
in pisatelj Ivan Trinko-Zamejski, glasnik
beneških Slovencev.
24. 1. 1821 se je rodil v Hotunju pri Ponikvi prvi
znameniti slovenski geograf in kartograf
Blaž Kocen.
26. 1. 1797 se je rodil v Žirovnici na Gorenjskem
filolog in literarni kritik Matija Čop, Pre-
šernov prijatelj in mentor.
27. 1. 1893 je umrl Josip Marn, katoliški časnikar in
slovstveni zgodovinar.
28. 1. 1883 se je rodil v Selščeku pri Cerknici slikar
Maksim Gaspari.
29. 1. 1790 se je rodil na Poličkem vrhu pri Gornji
Radgoni narodni buditelj, nabožni pisa-
telj in zgodovinar Anton Krempl.
30. 1. 1819 se je rodil v Laškem Ignacij Orožen,
zgodovinar lavantinske škofije in prire-
ditelj izdaje Celjske kronike.
30. 1. 1960 je umrl v Ljubljani pisatelj Ivan Pregelj.
6. 2. 1670 je bila uprizorjena v Ljubljani prva gleda-
liška predstava v slovenskem jeziku.
7. 2. 1809 se je rodil v Goričah v Ziljski dolini Ma-
tija Majar Ziljski, narodni buditelj in na-
rodopisec.
7. 2. 1859 je umrl v Ljubljani škof Alojzij Wolf, ki
je s svojimi sredstvi omogočil izdelavo
Alojzijevisčča, natis celotnega prevoda sv.
pisma in velikega nemško-slovenskega
slovarja.
8. 2. 1849 je umrl v Kranju največji slovenski pesnik
France Prešeren.
8. 2. 1942 je umrl v Vižmarjih Jože Gostinčar, kr-
ščansko-socialni delavec.
8. 2. 1921 je umrl slovenski skladatelj Josip Ipavec,
avtor številnih zborovskih skladb in sa-
mospevov.
9. 2. 1871 se je rodil v Doslovičah pri Breznici pisa-
telj in dramatik Fran Saleški Finžgar.
10. 2. 1630 je umrl v Gornjem gradu ljubljanski škof
Tomaž Hren, verski obnovitelj.
11. 2. 1795 je umrl kot župnik v Spodnjem Tuhiju
nabožni pisatelj in šolnik Franc Mihael
Paglovec.
11. 2. 1951 je umrl v Pragi slovenski slavist, literarni
zgodovinar in etnograf Matija Murko.
12. 2. 1947 se je rodil v Breznici na Gorenjskem slikar
Valentin Janša.
14. 2. 0869 je umrl v Rimu slovenski apostol in pro-
svetitelj Ciril.
14. 2. 1867 se je rodil pri Sv. Neži pri Velikovcu Va-
lentin Podgorc, dolgoletni tajnik celovške
Družbe sv. Mohorja, organizator in pu-
blicist.
14. 2. 1869 se je rodil v Ljubljani zgodovinar Josip
Gruden.
16. 2. 1822 se je rodil v Špetru ob Nadiži Peter Pod-
reka, narodni buditelj beneških Sloven-
cev.
16. 2. 1960 je umrl v Ljubljani slovenski slikar in ki-
par France Kralj.
17. 2. 1831 se je rodil v Srednji Beli pesnik in pisatelj
Matija Valjavec.
18. 2. 1950 je umrl veliki slovenski pisatelj Prežihov
Voranc, s pravim imenom Lovro Kuhar.
Bil je velik prijatelj Mohorjeve družbe in
več let tudi njen odbornik.
20. 2. 1858 se je rodil v Trstu slovenski skladatelj
Viktor Parma.
20. 2. 1944 je umrl v Ljubljani vseučiliški profesor
dr. Janez Ev. Zore, pisatelj Življenja svet-
nikov.
21. 2. 1864 se je rodil na Visokem pri Kranju pisatelj
Peter Bohinjec.
21. 2. 1918 je umrl pripovednik Anton Koder.
21. 2. 1942 je umrl v Ljubljani pesnik Silvin Sardenko
(dr. Alojzij Merhar).
21. 2. 1877 se je rodil slikar in ilustrator Ivan Vav-
potič.
22. 2. 1834 je v Ljubljani prvič izšel Prešernov
Sonetni venec.
22. 2. 1873 je umrl v Veliki Nedelji jezikoslovec
Peter Dajnko.
22. 2. 1944 je pri Zlebniku nad Šoštanjem padel
partizanski pesnik Karel Destovnik-Ka-
juh.

FEBRUAR

1. 2. 1945 Predsedstvo SNOS je razglasilo 8. februar,
dan smrti dr. Franceta Prešerna, za slo-
venski kulturni praznik.
1. 2. 1970 se je pri Kranju smrtno ponesrečil slo-
venski skladatelj Blaž Arnič.
2. 2. 1875 se je rodil v Štanjelu pri Gorici Jože
Abram, pisatelj in sodelavec Janeza Ev.
Kreka.
3. 2. 1758 se je rodil slovenski pesnik Valentin Vod-
nik.
3. 2. 1929 je umrl v Ljubljani pesnik, novelist in
dramski režiser Milan Pugalj.
4. 2. 1801 je umrl v samostanu v Mariabrunnu pri
Hütteldorfu (zah. od Dunaja) oče Marko
Pohlin, pobudnik slovenskega narodnega
preroda in pisatelj druge slovenske slov-
nice.
5. 2. 1944 je umrl Julius Kugy, ki je preplezal vse
alpske vrhove, med katerimi je najbolj
občudoval naše vršace, za kar si je pridob-
il vzdevek »Kralj Julijcev«.

- 23.2. 1859 se je rodil v Zadlogu v župniji Črni vrh nad Idrijo Frančišek Lampe, filozof, teolog in urednik. Bil je vodja ljubljanskega Marijanišča, ustanovitelj Ciriškega društva slovenskih bogoslovcev, ustanovitelj Doma in sveta ter pisec Zgodb sv. pisma, ki so izhajale pri Družbi sv. Mohorja.
24. 2. 1903 se je rodil pisatelj Vladimir Bartol.
25. 2. 1869 se je rodil v Kamniku pisatelj in zgodovinar Josip Benkovič.
26. 2. 1917 je umrl cerkveni slikar Matija Koželj.
27. 2. 1738 se je rodil v Zagorici pri Bledu šolnik, filolog in prosvetitelj Blaž Kumerdej. Sodeloval je pri Japljevem prevodu sv. pisma.
27. 2. 1956 je umrl v Ljubljani skladatelj Marij Kogoj.
- MAREC**
1. 3. 1807 se je rodil v Bišu v Slovenskih goricah pisatelj, narodni buditelj in organizator Jožef Muršec.
1. 3. 1796 se je rodil v Polhovem Gradcu skladatelj Gregor Rihar.
4. 3. 1879 se je rodil v Ljubljani pesnik Josip Murn-Aleksandrov.
6. 3. 1836 se je rodil v Podsmreki pri Velikih Laščah slovenski pesnik, pisatelj in literarni kritik Josip Stritar.
4. 3. 1844 se je rodil na Muljavi pri Krki eden najboljših slovenskih pripovednikov Josip Jurčič.
5. 3. 1928 se je rodil na Homcu pri Kamniku slovenski tenorist Josip Gostič.
8. 3. 1937 je umrl prelat Tomo Zupan, pisec knjige Kako Lenka Prešernova svojega brata, pesnika, popisuje.
7. 3. 1891 je umrl na Dunaju veliki slovenski jezikoslovec Fran Miklošič.
7. 3. 1958 je umrla v Ljubljani pesnica in prevajalka Lili Novy.
7. 3. 1861 se je rodil na Verdu pri Vrhniki slikar Jožef Petkovšek.
7. 3. 1880 se je rodil v Veliki vasi pri Brdu na Koroškem književni zgodovinar Ivan Grafenauer.
10. 3. 1856 se je rodil v Novem mestu naravoslovec Ferdo Seidl.
10. 3. 1738 je umrl v Ljubljani tedaj najboljši govornik v Avstriji Jernej Basar.
10. 3. 1805 je umrl v Ljubljani Blaž Kumerdej, šolnik, filolog in prosvetitelj.
12. 3. 1759 je umrl v Ljubljani Valentin Janez Metzinger, eden naših najuspešnejših baročnih slikarjev.
12. 3. 1910 je umrl na Turjaku (pokopan v Kamniku) slovenski pesnik in dramatik Anton Medved.
13. 3. 1860 se je rodil v Slovenjem Gradcu Hugo Wolf, eden najpomembnejših skladateljev samospetov.
14. 3. 1870 je umrl v Zagrebu slovenski pesnik, narodopisec in slavist Matija Valjavec.
15. 3. 1867 se je rodil v Begunjah pri Cerknici Jože Debevec, prevajalec Dantejeve Božanske komedije.
16. 3. 1853 se je rodil v Žapužah na Gorenjskem zgodovinar Josip Apih.
16. 3. 1849 se je rodil v Kanalu ob Soči glasbenik in skladatelj Josip Kocijančič.
17. 3. 1712 se je rodil Jožef Straub, eden najpomembnejših predstavnikov baročnega kiparstva na slovenskem Štajerskem.
18. 3. 1904 se je rodil v Tomaju Srečko Kosovel, pesnik intimnih liričnih doživetij kraške pokrajine.
18. 3. 1967 je umrl v Ljubljani slovenski slikar in grafik Marij Pregelj.
21. 3. 1898 se je rodil znani ameriški književnik slovenskega rodu Louis Adamič.
23. 3. 1754 se je rodil v Zagorici pri Vačah Jurij Vega, svetovnoznani matematik.
23. 3. 1880 se je rodil v Radanski vasi pri Rogaški Slatini literarni zgodovinar Franc Kidrič.
24. 3. 1835 se je rodil pri Sv. Petru pri Celovcu matematik in fizik Jožef Štefan; leta 1879 je objavil znameniti, po njem imenovani zakon o sevanju. Naš največji znanstveno-raziskovalni inštitut v Ljubljani nosi njegovo ime.
24. 3. 1972 je umrl v Ljubljani znameniti slovenski zgodovinar Milko Kos.
25. 3. 1867 se je rodil v Veržeju zgodovinar in profesor bogoslovja v Mariboru Franc Kovarič.
27. 3. 1944 je umrl v Ljubljani slovenski jezikoslovec Anton Breznik. Njegova najpomembnejša dela so Slovenska slovnica, Slovenski pravopis ter Jezik naših časnikarjev in pripovednikov.
29. 3. 1917 je umrl v Ljubljani skladatelj in glasbenik, operni pevec in pedagog Fran Gerbič.
29. 3. 1958 je umrl v Ljubljani jezikoslovec Rajko Nahtigal.
29. 3. 1874 se je rodil v Kamniku slovenski pesnik in general Rudolf Maister, osvoboditelj Maribora ob koncu prve svetovne vojne in borec za slovensko Štajersko in Koroško.
30. 3. 1871 je umrl v Celovcu slovenski krajinski slikar Marko Pernhardt.
31. 3. 1769 je umrl v Ljubljani Fortunat Bergant, najizrazitejši in najboljši slovenski baročni slikar.
31. 3. 1949 je umrl v Ljubljani slovenski pisatelj Fran Govekar.
1. 4. 1745 je umrl v Ljubljani eden najuspešnejših slovenskih stavbarjev v 18. stoletju Gregor Maček. Njegove najbolj znane stvaritve so cerkve na Šmarni gori, na Dobrovi pri Ljubljani, na Homcu v Kamniku, Komendi, Velesovem in na Limbarski gori.
1. 4. 1862 je umrl na Dunaju krajinski slikar Lovro Janša.
1. 4. 1900 se je rodil v Ljubljani pesnik in pisatelj Tone Seliškar.
2. 4. 1868 je v Mariboru prvič izšel »Slovenski narod«.

5. 4. 1722 je umrl v Kamniku kapucin o. Hipolit, jezikoslovec in nabožen pisatelj.
6. 4. 885 je umrl škof Metod, Cirilov brat, misijonar med panonskimi Slovenci.
6. 4. 1480 je umrl ogrski kralj Matija Korvin, ki je ostal v ljudskem pesniškem in pripovednem izročilu v spominu kot kralj Matjaž.
10. 4. 1886 se je rodil v Trstu Alojzij Remec, pesnik, pripovednik in dramatik.
10. 4. 1887 se je rodil v Trebnjem na Dolenjskem pesnik Pavel Golia.
11. 4. 1867 je umrl v Višnji gori Janez Cigler, pisatelj prve izvirne slovenske povesti Sreča v nesreči.
11. 4. 1950 je umrl v Ljubljani dr. Fran Kidrič, raziskovalec starejše slovenske literarne zgodovine.
11. 4. 1744 se je rodil v Kamniku Jurij Japelj, cerkveni pisatelj in jezikoslovec.
12. 4. 1869 se je rodil v Ljubljani slikar Rihard Jakopič, vodilni mojster slovenskega impresionizma.
12. 4. 1912 je umrl v Krškem pisatelj Janez Mencinger.
13. 4. 1814 se je rodil na Rečici pri Sv. Trojici v Slov. goricah jezikoslovec Oroslav Caf.
13. 4. 1855 se je rodil v Poljanah nad Škofjo Loko slikar Jurij Šubic, z bratom Janezom preporoditelj slovenskega slikarstva.
13. 4. 1735 se je rodil v Ljubljani sprožitelj slovenskega knjiž. preporoda Marko Pohlin.
14. 4. 1877 se je rodil v Novem mestu jezikoslovec dr. Rajko Nahtigal.
15. 4. 1867 se je rodil v Ljubljani pisatelj in politik Etbín Kristan.
17. 4. 1926 je umrl v Ljubljani slovenski skladatelj češkega rodu Anton Foerster (»Gorenjski slavček«).
18. 4. 1893 se je rodil v Nabrežini pri Trstu pesnik Igor Gruden, glasnik zaslužnjene primorske zemlje.
19. 4. 1911 je umrl v Ljubljani slikar Ivan Grohar, eden naših vodilnih impresionistov.
20. 4. 1889 je umrl na Dunaju pravoslovec in jezikoslovec Matej Cigale.
21. 4. 1943 je umrl v Ljubljani vodilni slovenski impresionistični slikar Rihard Jakopič.
22. 4. 1877 se je rodil v Postojni pisatelj Alojz Kraigher.
26. 4. 1889 je umrl v Ljubljani v stari cukrarni pesnik slovenske moderne Dragotin Kette, star komaj triindvajset let.
22. 4. 1848 je umrl v umobolnici na Studencu slikar Jožef Petkovšek.
27. 4. 1896 je umrl v Ljubljani Luka Jeran, pesnik, nabožni pisatelj in urednik Zgodnje Danice.
27. 4. 1895 se je rodil v Trstu skladatelj Marij Kogoj.
29. 4. 1830 se je rodil v Mengšu pisatelj narodno-pisne smeri Janez Trdina (»Bajke in povesti o Gorjancih«).
2. 5. 1721 se je rodil v Ljubljani Peter Glavar, narodni gospodar in mecen.
3. 5. 1945 so belogardisti tik pred umikom s Turjaka umorili umetnostnega zgodovinarja dr. Franceta Mesesnela in več drugih pripadnikov Osvobodilne fronte.
3. 5. 1881 je umrl v Ljubljani pisatelj Josip Jurčič.
3. 5. 1927 je umrl na Dovjem znani slovenski planinski organizator in glasbenik Jakob Aljaž. Postavil je stolp na vrh Triglava, Staničev zavetišče, Kredarico s kapelo, malo kočo v Vratih in dom v Vratih.
5. 5. 1893 je umrl v Ljubljani pesnik Josip Cimperman.
5. 5. 1945 je bila v osvobojeni Ajdovščini ustanovljena prva slovenska narodna vlada.
9. 5. 1883 je umrl v Šmohorju na Koroškem Jernej Levičnik, pesnik in Slomškov sodelavec.
9. 5. 1947 je umrl v Ljubljani pisatelj Jan Plestenjak.
10. 5. 1876 se je rodil na Vrhniki največji slovenski pisatelj in dramatik Ivan Cankar.
10. 5. 1945 je v osvobojeno Ljubljano prišla prva slovenska narodna vlada.
11. 5. 1784 se je rodil na Potoku pri Štebnju v Ziljski dolini pesnik in jezikoslovec Urban Jarnik.
13. 5. 1873 je umrl v Ljubljani skladatelj in učitelj glasbe Gašpar Mašek.
15. 5. 1864 se je rodil v Celju slovenski jezikoslovec Vatroslav Oblak.
17. 5. 1869 je bil največji slovenski tabor v Vižmarjih pri Ljubljani, saj se ga je udeležila za tiste čase velikanska množica 30.000 ljudi.
19. 5. 1869 se je rodil v Kamniku pesnik in dramatik Anton Medved.
19. 5. 1963 je umrl v Ljubljani slovenski slikar in ilustrator Gvido Birolla.
20. 5. 1734 se je rodil začetnik slovenskega čebelarstva in eden najbolj čislanih čebelarjev svojega časa Anton Janša; leta 1770 je postal učitelj čebelarstva za vse avstrijske dežele.
22. 5. 1970 so umrli trije pomembni in zaslužni slovenski kulturni delavci: slikar Anton Gojmir Kos, gledališki in filmski igralec Bojan Stupica in igralec in režiser Hinko Nučič.
29. 5. 1937 je umrl v Ljubljani slovstveni in kulturni zgodovinar Ivan Prijatelj.
25. 5. 1892 se je rodil v Kumrovcu v Hrvatskem Zagorju voditelj naših narodov in predsednik naše socialistične domovine Josip Broz Tito.
26. 5. 1887 se je rodil v Sv. Križu pri Trstu slovenski slikar morja, morske obale, mornarjev in ribičev Albert Sirk.
27. 5. 1926 je umrl v Tomaju pesnik Srečko Kosovel.
29. 5. 1871 je umrl v dunajskem predmestju Hernalsu znani slovenski zemljepisec in kartograf Blaž Kocen.
30. 5. 1862 se je rodil v Dolenčicah (župnija Jarnje) slikar Anton Ažbe.

MAJ

1. 5. 1889 je razglasil prvi kongres Druge internacionale prvi maj za mednarodni praznik dela.

JUNI

1. 6. 1901 je umrla v Ljubljani pesnica in pisateljica Pavlina Pajkova.
3. 6. 1878 je umrl v Ljubljani glasbenik in skladatelj Anton Hajdrih.
4. 6. 1907 se je rodil v Novem mestu eden najpomembnejših skladateljev novega časa Marjan Kozina.
8. 6. 1809 se je rodil pri Sv. Rupertu v Slovenskih goricah slovničar in leksikograf Anton Murko.
11. 6. 1844 je umrl v Blatogradu nad Vrbskim jezerom pesnik in jezikoslovec Urban Jarnik.
12. 6. 1828 se je rodila v Ljubljani pesnica Luiza Pesjakova.
12. 6. 1854 se je rodil v Železnikih Anton Koblar, zgodovinar in ustanovitelj časopisa Izvestja muzejskega društva za Kranjsko.
13. 6. 1899 se je rodil v Bodkoveih v Slovenskih goricah literarni zgodovinar, kritik in pripovednik Anton Šlodnjak.
15. 6. 1867 se je rodil v Sorici slikar Ivan Grohar.
15. 6. 1878 se je rodil na Ježici pesnik Silvin Sardenko-Alojzij Merhar.
15. 6. 1907 se je rodil v Trstu slikar in grafik Lojze Spacal.
17. 6. 1895 se je rodil v Veržeju pri Ljutomeru glasbenik in skladatelj Slavko Osterc.
18. 6. 1901 je umrl v Ljubljani pesnik Josip Murn-Aleksandrov.
19. 6. 1960 je umrl v Šoštanju kipar Ivan Napotnik.
20. 6. 1966 je umrl skladatelj Marjan Kozina.
20. 6. 1872 je umrl v Št. Vidu nad Ljubljano Blaž Potočnik, pesnik, nabožni pisatelj in narodni buditelj.
23. 6. 1872 je umrl v Ljubljani tiskar in založnik Jožef Blaznik.
25. 6. 1874 se je rodil v Železnikih potopisec planinec Janko Mlakar.
26. 6. 1892 se je rodil v Ljubljani pisatelj Juš Kozak.
27. 6. 1875 se je rodil v Gradcu glasbenik in pravnik Gojmir Krek.
29. 6. 1671 je umrl v Gross Russbachu na Nižjem Avstrijskem duhovnik in mecen Luka Knafelj (Knafljeva ustanova).
30. 6. 1810 se je rodil v Cerovcu pri Ljutomeru pesnik Stanko Vraz.

JULIJ

3. 7. 1874 je umrl v Ptujju jezikoslovec Oroslav Caf.
4. 7. 1546 je umrl v Trstu Peter Bonomo, humanist in prijatelj reformacije. V slovenski versko-kulturni razvoj je posegel s svojim vplivom na Primoža Trubarja, kateremu je dal versko usmeritev in najbrž tudi pobudo za razmišljanje o potrebi slovenskega pisanja.
4. 7. 1846 se je rodil na Ježici pri Ljubljani literarni zgodovinar, kritik in urednik Franc Levec.
6. 7. 1819 se je rodil v Škocjanu pri Mokronogu prvi pionir evropske civilizacije ob Belem Nilu in začetnik misijonov v Sudanu Ignacij Knoblar.
6. 7. 1845 se je rodil v Zavrhu pri Smledniku Jakob

Aljaž, župnik, planinec in skladatelj. Mohorjeva družba je izdala več njegovih pesmaric.

6. 7. 1835 je utonil v Savi pri Tomačevem Prešernov najboljši prijatelj in literarni usmerjevalec Matija Čop.
7. 7. 1758 so odprli v Mariboru gimnazijo, pomembno za slovensko Štajersko.
9. 7. 1887 se je rodil v Zadobrovi blizu Trnovelj pri Celju pisatelj Anton Novačan.
11. 7. 1858 se je rodil v Cerkljah na Gorenjskem slovenski igralec Ignacij Borštnik, eden od utemeljiteljev slovenskega poklicnega gledališča.
11. 7. 1859 se je rodil v Žalcu skladatelj romantične smeri Risto Savin (s pravim imenom Friderik Širca); znana je njegova opera »Matija Gubec«.
11. 7. 1926 je umrl pisatelj Fran Detela.
13. 7. 1883 se je rodil v Ljubljani pomemben slovenski grafik Hinko Smrekar.
13. 7. 1920 so fašisti požgali Slovenski narodni dom v Trstu.
14. 7. 1789 se je rodil v Škocjanu pri Mokronogu jezikoslovec, šolski in nabožni pisatelj franc Metelko.
14. 7. 1795 je umrl v Ljubljani prvi slovenski dramatik in zgodovinar Anton Tomaž Linhart.
14. 7. 1967 je v visoki starosti 84 let umrl v Ljubljani pesnik in prevajalec Alojz Gradnik.
14. 7. 1905 je umrl v Novem mestu pisatelj Janez Trdina.
15. 7. 1799 se je rodil v Trziču pisatelj Ignaz Holz-
apfel.
15. 7. 1869 se je rodil v Ljubljani kipar Ivan Zajc, ki je ustvaril Prešernov spomenik v Ljubljani.
16. 7. 1899 se je rodil v Novem mestu eden najpomembnejših sodobnih slovenskih grafikov in slikarjev Božidar Jakac.
18. 7. 1913 je umrl v Mariboru književni zgodovinar Karel Glaser.
18. 7. 1591 je umrl v Pragi veliki skladatelj slovenskega rodu Jakob Petelin-Gallus.
21. 7. 1924 se je rodil v Šempolaju pri Trstu književnik Alojz Rebula.
24. 7. 1842 se je rodil na Skaručni časnikar in ljudski pisatelj Jakob Alešovec.
24. 7. 1863 je umrl v Ljubljani glasbenik in skladatelj Gregor Rihar.
27. 7. 1947 je umrl na Dunaju Janez Regen, slovenski učenjak svetovnega slovesa.
28. 7. 1897 je umrl v Ljubljani (pokopan na Brdu) slovenski pripovednik Janko Kersnik.
30. 7. 1871 se je rodil pri Sv. Juriju ob Ščavnici literarni zgodovinar in publicist Fran Ilešič.
31. 7. 1892 je umrl v Pragi narodopisec, jezikoslovec in narodni buditelj Matija Majar-Ziljski.
31. 7. 1870 se je rodil v Ljubljani humoristični pisatelj Rado Murnik.

AVGUST

1. 1. 1802 se je rodil v Poženku pri Cerkljah na Gorenjskem Matevž Ravnikar-Poženčan,

- pesnik in nabiralec narodnega blaga.
2. 8. 1914 se je rodil pri Sv. Tomažu v selški fari Lovro Pintar, nabožen pisatelj, »kranjski Ilir do smrti«, sadjar in politik.
3. 8. 1882 se je rodil v Medani v Goriških brdih pesnik in prevajalec Alojz Gradnik.
4. 8. 1727 se je rodil v Grabštajnu jezikoslovec in nabožni pisatelj Ožbalt Gutschmann.
5. 8. 1861 je umrl v Gradcu Josip Drobnič, pisatelj in urednik ter ustanovitelj Slovenske Čbele, prvega leposlovno-poučnega lista v slovenskem jeziku.
8. 8. 1913 se je rodil v Kranju slovenski slikar in grafik Marij Pregelj, eden najpomembnejših ustvarjalcev velikih figurálnih kompozicij.
8. 8. 1869 je bil v Ormožu že osmi slovenski tabor, na katerem so zborovalci zahtevali uvedbo slovenščine v šole, urade in sodišča ter se zavzemali za Zedinjeno Slovenijo.
10. 8. 1893 se je rodil v Kotljah pri Ravnah na Koroškem pisatelj Prežihov Voranc-Lovro Kuhar.
10. 8. 1963 se je rodil v Mariji na Zilji pesnik Fran Eller.
11. 8. 1963 je umrl v Ljubljani planinski pisatelj Janko Mlakar.
11. 8. 1944 je umrl na Dunaju slavist in slovenski preporoditelj Jernej Kopitar.
12. 8. 1875 je umrl v Hodošu prekmurski pisatelj Janoš Karoš, za Štefanom Kuzmičem najpomembnejši pisatelj prekmurskih evangeličanov.
14. 8. 1897 se je rodil v Trnovem pri Ilirski Bistrici slikar-krajinar France Pavlovec.
15. 8. 1960 je umrl v Ljubljani pesnik in mladinski dramatik Pavel Golja.
16. 8. 1827 se je rodil v Ljubljani zgodovinar Avgust Dimitz.
17. 8. 1908 se je rodil v Trstu pesnik-humorist Ivan Rob.
20. 8. 1683 se je rodil v Škofji Loki slovenski pridigar in pisatelj Jernej Basar.
20. 8. 1728 je umrl v Ljubljani kapucin o. Rogerij, zastopnik literarnega baroka v našem slovstvu.
20. 8. 1908 je umrl v Šentjurju pri Celju glasbenik Gustav Ipavec.
21. 8. 1780 se je rodil v Repnjah učenjak Jernej Kopitar.
23. 8. 1900 se je rodil v Zagorici pri Dobrepoljah slikar, kipar in grafik Tone Kralj.
24. 8. 1942 je v roški ofenzivi brez sledu izginil pesnik Miran Jarc.
25. 8. 1857 se je rodil v Ivanovcih prekmurski narodni buditelj Franc Ivanoczy.
28. 8. 1851 se je rodil v Poljanah nad Škofjo Loko pisatelj Ivan Tavčar.
28. 8. 1866 se je rodil v Povodju pri Skaručni znani slovenski zborovodja in pevski pedagog Matej Hubad.
28. 8. 1960 je umrl v Ljubljani skladatelj Anton Lajovic.
29. 8. 1964 je umrl v Ljubljani pisatelj Juš Kozak.
31. 8. 1589 je umrl v Ljubljani slovenski protestantski

pisatelj in prevajalec celotne Biblije Jurij Dalmatin.

SEPTEMBER

1. 9. 1796 se je rodil v Gorenji vasi pri Stični pesnik Miha Kastelic, ustanovitelj in urednik Čebelice.
1. 9. 1942 je umrl v Ljubljani skladatelj Gojmir Krek, pobudnik umetne glasbe na Slovenskem in dolgoletni urednik revije Novi Akordi.
2. 9. 1891 se je rodil v vasi Dolenji Lomi pri Črncem vrhu nad Idrijo pravnik in jezikoslovec Matevž Cigale, sestavljalca nemško-slovenskega slovarja.
4. 9. 1834 se je rodil v Ljubljani pisatelj in prirodoslovec Fran Erjavec.
4. 9. 1852 se je rodil na Brdu pri Lukovici pisatelj Janko Kersnik.
4. 9. 1951 je v nepojasnjenih okoliščinah umrl ameriški književnik slovenskega rodu Louis Adamič.
6. 9. 1868 je bil drugi slovenski tabor v Žalcu.
7. 9. 1818 se je rodil v Planini pri Rakeku pesnik in skladatelj čitalniške dobe Miroslav Vilhar.
7. 9. 1813 se je rodil Emil Korytko, zbiralec slovenskih narodnih pesmi.
8. 9. 1890 je umrl star komaj 35 let slikar Jurij Šubic.
9. 9. 1792 se je rodil v Kamni gorici slikar Matej Langus.
9. 9. 1970 je umrl v Kranju kipar Lojze Dolinar.
11. 9. 1941 je bil v Ljubljani pod vodstvom Prežihovega Voranca plenarni sestanek kulturnih delavcev, na katerem so sprejeli sklep o kulturnem molku.
13. 9. 1947 je umrl v Celju slikar Albert Sirk, mariniist v slovenskem slikarstvu.
13. 9. 1773 je umrl na Dunaju sloviti slovenski čebelar in bakrorezec Anton Janša.
13. 9. 1923 je umrl v svojem rojstnem kraju v Pišecah blizu Brežic leksikograf Maks Pleteršnik.
14. 9. 1890 se je rodil v Ljubljani jezikoslovec Fran Ramovš.
15. 9. 1908 se je rodil v Veliki Polani pri Lendavi pisatelj Miško Kranjec.
17. 9. 1890 se je rodil v Zakojci pri Cerknem pisatelj France Bevk; umrl je natanko na dan svoje osemdesetletnice 1970.
18. 9. 1869 je umrl v Celovcu Anton Janežič, slovničar, književni organizator ter dolgoletni tajnik in urednik Mohorjeve družbe.
19. 9. 1693 je umrl zgodovinar Janez Vajkard Valvasor, pisec Slave vojvodine Kranjske.
19. 9. 1917 je umrl v Pulkavi na Dolnjem Avstrijskem pisatelj Fran Maselj Podlimbarski.
21. 9. 1978 se je rodil v Glinjah pri Cerkljah na Gorenjskem glasbeni pedagog in skladatelj Franc Kimovec.
22. 9. 1958 je umrl v Ljubljani umetnostni zgodovinar, kritik in književnik Izidor Cankar.
23. 9. 1919 je umrl v Ljubljani igralec in eden najzaslužnejših organizatorjev slovenskega gledališča Ignacij Borštnik.

24. 9. 1862 je umrl v Mariboru Anton Martin Slomšek, škof, pesnik, nabožni in šolski pisatelj, narodni buditelj, pobudnik in soustanovitelj Družbe sv. Mohorja.
24. 9. 1900 je umrl v Ljubljani bogoslovni, modroslovni pisatelj in urednik Frančišek Lampe.
25. 9. 1347 je umrl opat Janez Vetrinjski, ki je natančno opisal ustoličenje koroških vojvod v slovenskem jeziku.
26. 9. 1895 se je rodil v Zagorici pri Dobrepoljah slikar in kipar France Kralj.
27. 9. 1904 se je rodil v St. Juriju ob Ščavnici (Videm) pesnik in pisatelj Edvard Kocbek.
28. 9. 1831 se je rodil v Spodnjih Retjah pri Velikih Laščah pesnik, pripovednik, dramatik, kritik, jezikoslovec in politični publicist Fran Levstik.
28. 9. 1910 se je rodil v vasi Slap ob Idriji pisatelj Ciril Kosmač.
30. 9. 1803 se je rodil v Ljubnem na Gorenjskem slikar Mihael Stroj.

OKTOBER

1. 10. 1814 se je rodil v Cerknem na Goriškem matematik Franc Močnik, čigar učbenike za osnovne šole in gimnazije so več desetletij uporabljali v vsej avstroogrski monarhiji.
1. 10. 1942 so Italijani ustrelili kot talca slikarja in karikaturista Hinka Smrekarja.
1. 10. 1943 je v Kočevju začel zasedati prvi zbor odposlancev slovenskega naroda.
4. 10. 1700 se je rodil v Mengešu slikar Franc Jelovšek; njegovo največje delo so freske v cerkvi sv. Petra v Ljubljani.
5. 10. 1938 je umrl v Ljubljani profesor Jože Debevec, pisatelj vzgojne povesti Vzori in boji ter prevajalec Dantejeve Božanske komedije.
5. 10. 1840 se je rodil v Cerknici glasbenik in skladatelj Franc Gerbič.
6. 10. 1851 se je rodil na Vrhniki cerkveni slikar Simon Ogrin.
6. 10. 1918 je umrl jezikoslovec frančiškan p. Stanislav Škrabec.
8. 10. 1624 je umrl v Gradcu Janez Čandik, nabožni pisatelj.
8. 10. 1917 je umrl v Šentjanžu na Dolenjskem Janez Evangelist Krek.
10. 10. 1887 se je rodil v Ljubljani slikar in risar France Podrekar.
11. 10. 1807 je umrl v Celovcu Jurij Japelj, prevajalec svetega pisma.
12. 10. 1851 se je rodil v Krnu pri Tolminu zgodovinar Simon Rutar, pisec monografij o deželah Slovenskega primorja.
15. 10. 1844 se je rodil na Vrsnem pod Krnom pesnik Simon Gregorčič.
15. 10. 1922 na sodiščih v Juljski krajini je bila prepovedana raba slovenščine.
16. 10. 1818 se je rodil v Javorjah v Poljanski dolini nabožni pisatelj in urednik Zgodnje Danice Luka Jeran.

17. 10. 1714 je umrl slovenski baročni pridigar Janez Svetokriški.
17. 10. 1912 se je rodil pesnik Jože Udovič.
18. 10. 1869 je umrl v Kranju pesnik Simon Jenko.
20. 10. 1855 je umrl v Ljubljani slikar Matej Langus, plodovit preporodni portretist.
21. 10. 1932 je umrl v Ljubljani pesnik in prevajalec Anton Funtek.
22. 10. 1868 je umrl v Ljubljani Miha Kastelic ustanovitelj slovenskega pesniškega albuma Kranjska čbelica.
24. 10. 1932 je umrl v Ljubljani humoristični pisatelj Fran Milčinski.
25. 10. 1895 je umrl v Gradcu pisatelj, narodni buditelj in organizator Jožef Muršec.
26. 10. 1578 je umrl v Ljubljani glagoljaš, slovenski in hrvatski protestantski pisatelj Jurij Juričič.
26. 10. 1850 se je rodil v Poljanah nad Škofjo Loko slikar Janez Šubic.
27. 10. 1835 se je rodil na Podreči pri Mavčičah pesnik Simon Jenko.
27. 10. 1883 se je rodil pri Sv. Luciji na Mostu pisatelj Ivan Pregelj.
28. 10. 1874 se je rodil v Ključarovicah pri Sv. Tomažu nad Ormožem pesnik in pisatelj Fran Ksaver Meško.
29. 10. 1888 se je rodil v Mariboru pesnik in pisatelj Stanko Majcen.
30. 10. 1895 je umrl v Zagrebu kulturni filozof in leposlovec Fran Celestin.

NOVEMBER

1. 11. 1922 je umrl v Ljubljani zgodovinar Josip Gruden, pisec mohorske Zgodovine slovenskega naroda.
3. 11. 1886 se je rodil v Baški na Krku mladinski pisatelj Josip Ribičič.
4. 11. 1961 je umrl v Ljubljani slikar Fran Klemenčič.
6. 11. 1932 je umrl v Ljubljani humoristični pisatelj Rado Murnik.
7. 11. 1786 je umrl v Ljubljani pesnik Feliks Dev, pobudnik in urednik prvega slovenskega pesniškega albuma Pisanice.
8. 11. 1817 se je rodil v Kralovcih v Slovenskih goricah pesnik in zgodovinar Davorin Trstenjak.
10. 11. 1835 se je rodil v Dvorjah pri Cerkljah glasbenik in skladatelj Davorin Jenko, avtor slovenske himne Naprej zastava Slave.
10. 11. 1819 je umrl v Ljubljani baron Žiga Zois, mecen in preporoditelj slovenske književnosti.
11. 11. 1914 se je rodil v Zagorju ob Savi pesnik Cene Vipotnik.
13. 11. 1874 se je rodil v Metliki politik in književnik Evgen Lampe.
14. 11. 1905 se je rodil na Jesenicah delavski pesnik in pisatelj Tone Čufar.
16. 11. 1887 je umrl v Ljubljani Fran Levstik, pesnik, pisatelj, kritik in jezikoslovec.
16. 11. 1905 se je rodil v L'Hospitalu (Spittel) v Alzaciji-Loreni pesnik in prevajalec Mile Klopčič.

19. 11. 1808 se je rodil v Kranju časnikar in politik dr. Janez Bleiweis.
19. 11. 1964 je umrl v Ljubljani kipar Frančišek Smerdu.
20. 11. 1752 se je rodil v Kranju slikar Leopold Layer.
20. 11. 1813 se je rodil v Radomerščaku pri Ljutomeru jezikoslovec Fran Miklošič.
21. 11. 1952 je umrl v Ptujju pesnik, pisatelj in dramatik Alojz Remec.
21. 11. 1926 je umrla pisateljica Zofka Kvedrova,
21. 11. 1774 je umrl v Perchtoldsdorfu pri Dunaju arheolog, botanik in jezikoslovec Janez Sigmund Popovič.
22. 11. 1956 je umrl v Ljubljani dramatik, kritik in publicist Etbin Kristan.
23. 11. 1852 se je rodil v Spodnjih Lokvah pri Krašnji pod Limbarsko goro pisatelj Fran Maselj-Podlimbarski.
24. 11. 1906 je umrl v Gorici pesnik Simon Gregorčič.
25. 11. 1923 je umrl v Rogaški Slatini pesnik, pisatelj, kritik in urednik Josip Stritar.
25. 11. 1914 je umrl v Ljubljani skladatelj Davorin Jenko.
26. 11. 1800 se je rodil na Slomu pri Ponikvi Anton Martin Slomšek, slovenski mladinski pisatelj, pesnik in vzgojitelj, lavantinski škof.
27. 11. 1865 se je rodil pri Sv. Gregorju nad Sodražico Janez Evangelist Krek, začetnik krščanskega socializma, pobudnik kmečkega združništva.
28. 11. 1896 je umrl na Dunaju Ivan Navratil, urednik, jezikoslovec in narodopisec.
29. 11. 1881 je umrl v Ljubljani Janez Bleiweis Trsteniški, narodni buditelj in praktični pisec.
30. 11. 1840 je umrl v Ljubljani Prešernov prijatelj in zbiratelj slov. narodnih pesmi Andrej Smole.
30. 11. 1887 se je rodil v Logatcu sociolog in publicist Andrej Gosar.
3. 12. 1840 se je rodil v Pišecah blizu Brežic jezikoslovec in leksikograf Maks Pleteršnik.
6. 12. 1936 je umrl skladatelj Emil Adamič.
6. 12. 1868 se je rodil v Podgorici v Dobrepoljah pisatelj Fran Jaklič Podgoričan.
8. 12. 1957 je umrl v Ljubljani pisatelj Ferdo Kozak.
10. 12. 1903 se je rodil v Idriji kipar in slikar Nikolaj Pirnat.
11. 12. 1756 se je rodil v Radovljici prvi slovenski dramatik Anton Tomaž Linhart.
11. 12. 1918 je umrl v Ljubljani največji slovenski pisatelj in dramatik Ivan Cankar.
12. 12. 1892 se je rodil v Gorici zgodovinar Milko Kos.
12. 12. 1888 se je rodil v Zavodnjem pri Šoštanju kipar Ivan Napotnik.
12. 12. 1884 je umrl Janez Wolf, eden najpomembnejših cerkvenih slikarjev na Slovenskem v 19. stoletju.
14. 12. 1920 je umrl v Zagrebu pisatelj, katoliški kulturni filozof in škof dr. Anton Mahnič.
15. 12. 1846 so izšle v Ljubljani Prešernove Poezije.
16. 12. 1815 je Matevž Ravnikar z Zoisovo in Kopitarjevo pomočjo ustanovil na ljubljanskem liceju stolico za slovenski jezik, s čimer se je začela organizirana skrb za razvoj našega jezika.
19. 12. 1828 se je rodil v Lešah pri Št. Jakobu v Rožu slovnicař, književni organizator, pobudnik in soustanovitelj Mohorjeve družbe Anton Janežič.
19. 12. 1922 se je rodil v Šoštanju partizanski pesnik Karel Destovnik-Kajuh.
20. 12. 1837 se je rodil slovenski skladatelj češkega rodu Anton Foerster; bil je pomemben za cerkveno glasbo in petje in je ustvaril priljubljeno opero »Gorenjski slavček«.
21. 12. 1861 se je rodila v Ljubljani najpomembnejša slovenska slikarka Ivana Kobilca.
20. 12. 1920 je umrl igralec, režiser in gledališki organizator Anton Verovšek, eden največjih slovenskih karakternih igralcev.
22. 12. 1779 je umrl v Šurdu na Madžarskem prekmurski protestantski pisatelj Štefan Küzmič.
23. 12. 1875 se je rodil na Vinicah pri Sodražici slovestveni in kulturni zgodovinar Ivan Prijatelj.
23. 12. 1957 je umrl v Celju Vladimir Levstik.
24. 12. 1885 se je rodila v Gradcu pesnica Lili Novy.
25. 12. 1567 je umrl v Ljubljani Sebastijan Krelj, protestantski pisatelj, Trubarjev pomočnik in za njim superintendant v Ljubljani.
25. 12. 1877 se je rodil na Dobrovi pri Ljubljani skladatelj in dirigent Emil Adamič, ki je zapustil nad tisoč zborovskih pesmi.
25. 12. 1924 je umrl v Mariboru skladatelj Viktor Parma, naš prvi operni in operetni skladatelj.
26. 12. 1825 se je rodil slikar Janez Wolf.
27. 12. 1860 je umrl v Ljubljani jezikoslovec, šolski in nabožni pisatelj Franc Metelko, znan po svoji slovnici.

DECEMBER

1. 12. 1865 se je rodil v Ljubljani pesnik in prevajalec Fran Gestrin.
1. 12. 1942 je umrl v Novem mestu naravoslovec in geolog Ferdo Seidl. Njegovo najpomembnejše delo je knjiga »Kamniške in Savinjske Alpe, njih zgradba in njih lice«.
2. 12. 1858 se je rodil v Pevnu pri Stari Loki Andrej Kaian, zaslužen mož za kulturno in versko rast na Slovenskem.
2. 12. 1868 se je rodil v Planini na Notranjskem glasbenik Oskar Dev.
2. 12. 1916 je umrl v Ljubljani literarni zgodovinar, urednik in šolnik Franc Levec.
3. 12. 1800 se je rodil v Vrbi na Gorenjskem največji slovenski pesnik France Prešeren.
3. 12. 1867 se je rodil v Ložu na Notranjskem pisatelj Fran Milčinski; njegovo najimennitnejše delo Ptiki brez gnezda so izšli pri Mohorjevi družbi.
3. 12. 1850 se je rodil v Moravčah pisatelj Fran Detela.

SVETLI MEJNIKI IN TEMNE SENCE

Vsaj deloma zaokrožena podoba najpomembnejših svetovnih političnih dogodkov v letošnjem letu, v letu ko so naravne ujme presenetile ljudi širom sveta, kot najbrž že desetletja in stoletja ne (spomnimo se samo potresov, suš in drugod spet povodnji), ta podoba že pri samem naštevanju ne more zaobiti po vsej verjetnosti najbolj bodrilnega mednarodnopolitičnega dogodka, ki je potekal od 16. do 20. avgusta v glavnem mestu Sri Lanke Colombu. Da, govorimo o peti vrhunski konferenci voditeljev neuvršenih držav, o konferenci, na kateri so neuvrščene države z neprikritim ponosom ugotovile, da se je družina neuvršenih skupnosti razširila že na 86 polnopravnih članic, da so se v Colombu zbrali predstavniki dveh tretjin človeštva, ki so na koncu konference sprejeli temeljne dokumente in vodila nadaljnje poti neuvrčenega sveta: Gospodarsko deklaracijo, Politično de-

klaracijo in Akcijski načrt dela do prihodnje, šeste konference, ki bo čez tri leta v kubanskem mestu Havani.

»Nahajamo se na koncu konference, hkrati pa na začetku nove poti,« je povzela rezultate minule etape razvoja predsednica vrhunskega srečanja v Sri Lanki Sirimavo Bandaranaike. Napotilo za dobo, ki so si ga neuvrščeni zastavili v Colombu, pa je: enotnost, notranja strnjjenost, privrženost načelom neuvrščeniosti.

V Colombu, kjer so se na zborovanju zvrstili govorniki iz 86 držav, se je razgrnila široka paleta odtenkov podobe sveta. Podobe sveta, kakršen naj bi postal, sveta, v katerem hočejo enakopravno živeti doslej tako pogosto ponižani in zapostavljeni. Neuvrščeni so v Colombu uspešno prepluli vse nevarne ožine in zasidrli svojo enotnost v sklepnih dokumentih, sprejetih po trdem delu, toda brez večjih pridržkov in težav. Prevladal je skupni interes za uresničenje načel o neodvisnosti, suvereni enakopravnosti, politični in gospodarski samostojnosti in nevmešavanju v notranje zadeve drugih.

Nedvomno je postalo prav v Colombu dokončno jasno, da resničnega miru in plodnega



Foto: Joco Žnidaršič

sodelovanja v svetu ni mogoče doseči brez notranje enotnosti in povezanosti neuvrščenih držav. Le v sebi strnjeni in navzven enotni lahko neuvrščeni uresničijo cilje, zapisane v sklepne dokumente konference, le takšni lahko stopijo v tretje desetletje neuvrščenega gibanja kot avtonomen in neodvisen dejavnik, ki bo sposoben zahtevati in doseči resnično politično enakopravnost v gospodarsko preurejenem, pravičnejšem svetu prihodnosti.

Prav v tem, v vztrajnem prizadevanju za neuvrščenost kot temeljne strateške usmeritve v boju za varnejši, lepši in pravičnejši jutrišnji dan človeštva, je zgodovinska zasluga od prvega dne neuvrščene in socialistične Jugoslavije, dragoceni osebni prispevek predsednika Tita. Ni naključje, če so misli in dela Tita in Jugoslavije v dvajsetih letih utrjevanja teorije in prakse neuvrščenosti doživljala tudi napade, poskuse spodrivanja in tendenciozne razlage. Še bolj razumljivo pa je, da so ravno Titove besede in delo v Colombu postale najpogosteje navajan in najbolj natančno obdelan prispevek.

Prispevek, ki je in bo zapisan v analih Colomba kot vodilo k dokončni utrditvi gibanja neuvrščenih v tisto, kar edino lahko je: avtonomen in neodvisen dejavnik uveljavljanja resnično naprednih in demokratičnih načel mednarodnih gospodarskih in političnih odnosov. Dejavnik, ki ni samo moralna vest vsega človeštva, ampak je prerasel v takšno politično moč sodobnega sveta, ki jo morajo upoštevati vsi in brez katere ni mogoče reševati nobenega pomembnejšega gospodarskega ali političnega problema sveta.

Dokumenti, sprejeti v Colombu, Politična in Gospodarska deklaracija ter iz njiju izhajajoči Akcijski načrt za prihodnje obdobje, so potrdilo takšne strateške usmeritve velike družine neuvrščenih in dragoceno vodilo za obdobje, ki se začinja.

Smernice za prihodnje obdobje, ki so kljub raznolikosti velike družine dobile tehtni pečat soglasja vseh, so prav zaradi tega prostovoljnega soglasja, porojenega in spoznanja nuje po enotnosti, notranji strnjivosti in povezanosti in po zvestobi načelom neuvrščenosti, neizpodbitno obvezujoče. In lahko pristavimo: akcij, ki bodo izšle iz teh smernic, ne bo nihče mogel zaustaviti.

Preselimo se k drugemu velikemu dogodku v Evropi, ki je zadnja dva dneva junija potekal v Berlinu, h konferenci evropskih komunističnih

in delavskih partij. Takoj povejmo, da je razprava na konferenci partij prvič potekala odprto in pred očmi svetovne javnosti, ki se je lahko na svoje oči in ušesa prepričala o velikem in pozitivnem prispevku delegacije zveze komunistov in pa posebej predsednika ZKJ tovariša Tita, ki je imel na konferenci enega najbolj odmevnih govorov. Ta dejavnost predsednika Tita pa po drugi strani potrjuje široko in razvejano zastavljeno zunanjepolitično aktivnost samoupravne, socialistične Jugoslavije v letošnjem letu, ki je v dinamičnih akcijah požela otipljive uspehe in rezultate in le-teh Jugoslaviji ne odrekajo celo predstavniki tistih držav, ki Jugoslaviji niso ravno pretirano naklonjene.

Povrnimo se k berlinski konferenci in njenim rezultatom. Prav gotovo bo ta konferenca še dolgo izhodišče različnih komentarjev in ocen. Za tiste, ki jim je osnovno merilo še vedno monolitnost delavskega in komunističnega gibanja, bo po vsej verjetnosti razprava dokaz razcepčnosti tega gibanja. Za tiste pa, ki v tej raznolikosti vidijo izraz življenjske moči socializma, bo razprava, ki jo je 29 komunističnih in delavskih partij Evrope posvetilo prizadevanju za mir, varnost, sodelovanje in družbeni napredek v Evropi (prav tako se imenuje tudi sklepni dokument konference), za te pa bo nedvomno pričevanje razmaha tega gibanja in njegove sposobnosti, da se vse bolj učinkovito loteva ključnih vprašanj, ki jih nalaga razvoj odnosov v Evropi in vprašanj, ki zadevajo prihodnje odnose med komunističnimi in delavskimi partijami.

Čeprav je bil dokument konference zastavljen tematsko (njegova tema je boj za mir in sodelovanje na naši celini in se tako pridružuje duhu in prizadevanjem evropske konference o varnosti in sodelovanju, ki je bila sredi lanskega leta v Helsinkih), se niti priprave niti sama konferenca niso mogle izogniti splošnim in obče znanim razlikam v pogledih in ocenah. Torej vsem tistim protislovjem, ki spremljajo vsakdanje življenje evropskih partij. Kar takoj povejmo, da je moral dokument konference v svoji končni redakciji prisluhniti prav stališčem tistih, ki sodijo, da monopolizem, dogmatizem in sektaštvo (pa naj se pojavljajo v takšni ali drugačni preobleki) samo zavirajo razmah socializma na naši stari celini.

Že same priprave na konferenco (potekale so kar dve leti) so priča novega duha, ki se je vsidral v evropsko komunistično in delavsko gibanje. Ta duh, globoko zakoreninjen v Jugoslaviji, ki je

svojo revolucijo doživela posebej intenzivno, se je pod konec petdesetih let začel utrjevati tudi v vrsti zahodnih komunističnih in delavskih partij. In ravno ta duh sili partije, da svoj pravi revolucionarni potencial iščejo predvsem pri svojih delavskih razredih in v razmerah, v katerih ti delavski razredi živijo.

Načelo splošnega soglasja je na konferenci v Berlinu omogočilo, da se je 29 partij lotilo vrste vprašanj, za katere je predsednik Tito rekel, da jih ni bilo mogoče zaobiti niti odlagati, ker izvirajo iz objektivnih, zakonitih razlik med partijami. Dokument konference se ukvarja predvsem s položajem v Evropi in je moral opredeliti svoj odnos do proletarske solidarnosti, ki je definirana na bistveno nov način kot »internacionalistično, tovariško in prostovoljno sodelovanje in solidarnost na temelju velikih idealov Marxa, Engelsa in Lenina, ob striktnem spoštovanju enakopravnosti in suverene neodvisnosti vsake partije, nevmešavanja v notranje zadeve in spoštovanja svobodne izbire različnih poti v boju za napredne družbene spremembe in socializem.«

Dokument tudi razumljivo zavrača vsak protikomunizem, vendar pa ga postavlja tako, da onemogoča etiketiranje na škodo tistih, ki so le drugačnega mnenja ali kritični, »saj komunistične partije ne ocenjujejo kot protikomuniste tiste, ki se ne strinjajo z njihovo politiko, ali ki se postavljajo kritično nasproti njihovi dejavnosti.«

In če potegnemo sklep pod sklepe berlinske konference partij: konferenca je opredelila vrsto novih izhodišč, v okviru tega pa še posebej pravila, ki naj bi veljala v odnosih med partijami. Torej pravila, ki so bila doslej omejena na dvostranske odnose med nekaterimi partijami (beograjska deklaracija o načelih za odnose med ZKJ in KP SZ), ki pa naj bi poslej veljala za splošna načela. Gre za odnose enakopravnosti, nevmešavanja in suverenosti sleherne partije, za odgovornost sleherne partije pred svojim delavskim razredom, ne pa za odgovornost pred nekakšnim svetovnim centrom partij.

Ustavimo se sedaj vsaj na kratko pri krvavi libanonski drami, ki že več kot poldrugo leto pretresa in uničuje državo, ki so ji nekdanji rekli »arabska Švica,« dramo, ki pretresa ves bližnje-vzhodni svet, sunki tega pretresa pa segajo še veliko širše. Libanon neusmiljeno uničujejo zublji državljanske vojne, gasilci požara pa samo še prilivajo olja na ogenj. Junija so sirske čete s

tanki in težkim topništvom prekoračile libanonsko mejo, da bi ustavile boje, če že ne zagotovile rešitev dolgotrajne krize. Toda česar Sirija ni mogla doseči s političnimi sredstvi, se izmika tudi njenim četam. Boji so se po sirske intervenciji še zaostri, sirske vojaške stroje je zaškripal, se pomaknil dalje, in spet zaškripal . . .

Medtem so sprte strani v Libanonu sklenile že več kot petdeset premirij, za katera je edina skupna poteza v tem, da jih nihče ni spoštoval in bratomorna vojna med kristjani, muslimani in Palestinci se je nadaljevala. Bratomorna vojna, ki nikakor nima globljih vzrokov v dejstvu, da na eni strani barikad stojijo, streljajo in padajo muslimani, na drugi pa kristjani. Globlji vzroki pomora so drugje, v gospodarskih, socialnih in političnih krivicah. Zaradi teh krivic so vzeli orožje v roke kristjani in muslimani, eni slepo prepričani v to, da jih bodo le tako obvarovali (v slepem prepričanju, da so krivice pravice), drugi pa nič manj slepo zaverovani v to, da bodo krivice le na ta način spremenili in jih odpravili. Tragična zmeta obeh strani, ki sta se že nič kolikokrat vsedli za pogajalsko mizo, vendar se žal nista znali sporazumeti.

Ti tragični nesporazumi so doslej terjali na deset tisoče življenj na obeh straneh, privedli so do grozotnega pokola palestinskega življa v begunskem taborišču Tal el Zaatarju, privedli so libanonsko državo na rob popolnega uničenja. Koliko Tal el Zaatarjev bo še potrebnih, da bodo muslimani, krščanski falangisti, Sirci in vsi drugi uvideli, da je brezglavo klanje v Libanonu, kjer ne priznavajo vojnih ujetnikov ne na eni ne na drugi strani, samo strahoten bumerang? Vsekakor so sedaj še manjše možnosti kot prej, denimo pred meseci, da bi se v Libanonu posvetili reševanju tistih vzrokov, ki so pripeljali do državljanske vojne. Pri reševanju teh vzrokov bi morali imeti odločilno besedo Libanonci sami: toda danes je to zelo meglena in negotova perspektiva.

Med največje dogodke letošnjega leta svetlih prebliskov in temnih podob moramo vsekakor prišteti tudi predsedniške volitve v Združenih državah Amerike, kjer sta se skoraj skozi vse leto dajala za predsedniško mesto Ford (iz republikanskih vrst) in Carter (iz demokratskih). Dajala med prav po ameriško hrupno in včasih že kar cirkuško obarvano predvolilno kampanjo, ki pa konec koncev pove le to, da je za ZDA, takšne kot so v bistvu, vseeno ali se prihodnji ameriški predsednik piše Ford ali Carter, kajti

osnove ameriške zunanje in notranje politike bodo slejkoprej ostale nespremenjene, spremeni se lahko samo bolj ali manj nebitvene podrobnosti.

Med temne madeže sodobnega sveta prav gotovo sodi tudi dogajanje na jugu afriške celine, kjer poskušata beli manjšini v Rodeziji in Južnoafriški republikli za vsako ceno zaustaviti tok časa in zagrizeno odklanjata priznanje najosnovnejših človekovih pravic črni večini. Ne glede na krčevito upiranje belih privilegiranih manjšin, pa postaja vedno bolj jasno, da pravičnih zahtev črnškega večinskega prebivalstva ne bo mogoče odlašati v nedogled. Južna Afrika je postala sod smodnika, ki grozi, da ga bo zdaj zdaj razneslo z vso silovitostjo, kar pomeni, da se bodo krvavi dnevi na afriškem jugu še nadaljevali in da je rasističnima režimoma enkrat za vselej odklenkalo.

OBLIKE SLOVENSKE VERNOSTI

Najbrž ne bo težko priznati, da je vernost posameznih ljudi in v nekem oziru posameznih narodov različna. V oblikah njihove vernosti se namreč kažejo posebnosti človeka in posameznega naroda. V njih odmeva vse, kar sta posamezen človek in narod doživela na svoji življenjski poti.

Če govorimo o oblikah slovenske vernosti, potem se moramo najprej vprašati, kaj je za slovenskega človeka značilno in kaj je slovenski narod takega doživel, da to odmeva tudi v njegovi vernosti.

Na tako zastavljeno vprašanje bi morali reči najprej to, da je za Slovence v glavnem značilna njegova čustvenost, čeprav ni povsod enako poudarjena. Na vse, kar doživi, odgovori čustveno, vsega se oklepa tudi s čustvom ali prav tako čustveno prizadeto zavrača. Rekli bi lahko, da do vsega zavzema svoje stališče celostno. Povrh bi najbrž smeli še dostaviti, da je slovenski človek splošno bolj vesel kakor otožen. Tako mu ni težko verovati, ker pač daje večinoma srcu prednost pred razumom. S srcem ne izražam tukaj toliko čustva kakor veliko bolj celotnega človeka.

Govorimo o paradokskih in krivicah sodobnega sveta, pa vendar ne moremo mimo tega, da se prav pred našimi vrati srečujemo z enim najbolj žgočih paradoksov. To, kar se že lep čas dogaja koroškemu Slovincem in gradiščanskim Hrvatom v Avstriji, kakšne druge oznake tudi ne zasluži. V srcu Evrope, v Avstriji, ki se tako rada kiti s svojo domnevno demokratičnostjo in tako naprej, odrekajo narodnostnima skupnostima Slovencev in Hrvatov osnovne pravice in ravnajo po diktatu šovinističnih, neonacističnih in velikonemških sil, ki so v nedavni preteklosti povzročile Evropi toliko gorja. Že poprej smo govorili o zaslepljenosti, še enkrat jo moramo omeniti in povedati, da se z njo hranijo tudi na Dunaju, kajti poskus etnocida nad slovensko in hrvaško skupnostjo v Avstriji je huda sramota ne samo za uradni Dunaj, temveč za vse demokratične sile in napredno misleče ljudi v Evropi.

Av gust Pudgar

Slovenec je navezan na svojo zemljo, ki so mu jo hoteli tujci vedno znova vzeti. Ker je bil do nedavnega predvsem kmet, zato je to tem razumljiveje, čeprav ne smemo prezreti sprememb, ki so se v tem oziru v zadnjem času zgodile. Vsekakor je slovenski človek še zelo naklonjen izročilu. Izročilo mu je še vedno nekaj svetega, kakor je sveta zemlja, ki na njej živi in mu je do nedavnega dajala vsega, kar je nujno potreboval za življenje. Od tod je tudi njegovo nagnjenje k temu, da se rad drži starega in preiskkušenega.

Slovenski človek je večinoma družaben in ima smisel in čut za družbene vrednote. Kot takšnega so ga poznali že v srednjem veku, da je namreč kljub svoji revščini bil izredno gostoljuben in odprt za bližnjega.

Seveda pa moramo pripomniti, da je vse to, kar je bilo povedano, zelo splošno in v posameznih primerih tudi netočno. Med posameznimi območji so namreč na Slovenskem precejšnje razlike. Navadno govorimo o alpskem, osrednjeslovenskem, primorskem in panonskem območju, da ostalih ne omenjamo. Tudi so doživetja zadnje vojne in vsega, kar je bilo z njo povezano, ter spremembe, ki so po vojni pri nas nastale, gotovo v marsičem spremenile splošno miselnost slovenskega človeka.



Štajersko delo: Sv. Mihael, ok. 1440—1450,
Radlje ob Dravi



Kar se tiče zgodovinske poti, ki jo je prehodilo slovensko ljudstvo do danes, kar se tiče doživetij, ki so se vtisnila v dušo slovenskega človeka in oblikovala njegovo miselnost, bi morali omeniti že način pokristjanjenja. Krščanstvo so našim prednikom prinesli predvsem tujci, ki so imeli pri tem tudi svoje posebne namene. Zato so ga Slovenci sprejemali z nezaupanjem in ga tem bolj povezali z navadami in običaji, ki so jim pomenili njihovo samorast in posebnost, v nekem oziru samostojnost. Nekatere poganske sestavine so se zato obdržale v verskih običajih v zvezi z večjimi prazniki vse do danes.

Drugič bi morali omeniti turške vpade v naše kraje. Ti vpadi so namreč slovensko ljudstvo povezali s cerkvami in Cerkvijo, odkoder so pač pričakovali zaščito, pomoč in tolažbo. Njihova vernost se je takrat poglobila, saj so tako postali spoznavalci in mučenci.

Dalje ne smemo pozabiti na reformacijo in protireformacijo, ki sta vsaka na svoj način odmevali v duši slovenskega človeka. Glede reformacije bi morda smeli reči, da je premalo upoštevala miselnost slovenskega človeka, njegovo navezanost na različne oblike pobožnosti, na »zunanosti« in zato ni mogla najti takšnega odmeva v njegovi duši, kakor bi ga sicer lahko našla. Protireformacija pa ima gotovo velik pomen za poglobitev spoznavne plati vere, za premaknitev naglasa v tej smeri, kar seveda ni moglo imeti le dobrih posledic, ampak je rodilo nestrpnosti do tistih, ki bi utegnili drugače misliti.

Na svoj način so vplivali na vernost slovenskega človeka kmečki upori, pa naj mislimo na dejstvo, da so nekateri duhovniki bili sami na strani upornikov, ali na drugo dejstvo, da so predstavniki Cerkve bili tudi na strani plemstva, sovražnikov ubogega ljudstva.

Gotovo pa so zapustile svoje sledove v vernosti slovenskega ljudstva nesreče, kakor so bile raznovrstne kužne bolezni in vremenske nepravilike. Ljudstvo je v takih primerih iskalo pomoč pri Bogu in tako so nastale različne pobožnosti, postavili so znamenja in cerkve, razvilo se je češčenje različnih »pripročnikov v sili«.

Končno ne bi smeli mimo dejstva, da se je vernost slovenskega človeka tudi na svoj način povezovala s politično pripadnostjo, kar je imelo svoje nemogoče posledice med osvobodilnim bojem in zaradi česar se je vernost več-

krat kazala v čisto popačeni obliki in opravičevala, kar ji je v resnici bilo povsem nasprotno, nezdružljivo z njo.

Iz navedenih dejavnikov bi sedaj lahko povzeli značilnosti slovenske vernosti, vsekakor pa lažje razumemo njene posebnosti.

Močan poudarek na človekovi odvisnosti od Boga in zaupanju v njegovo pomoč, to bi bila prva značilnost slovenske vernosti. Zato se ta vernost kaže v molitvi in češčenju svetnikov, posebno Matere božje. Redne oblike te vernosti so tudi romanja, procesije in cerkveni shodi. Res je, da je podoba Boga, ki jo vključuje, večkrat močno podobna »mašilcu lukenj« in je človekov odnos do njega včasih bolj »daj — dam« — kupčija kakor kaj drugega, a prav tako je res, da gre tudi za iskreno človekovo priznanje, da mu je vse od Boga podarjeno, kar pomeni pristno vernost.

Čustvena pobarvanost slovenske vernosti se kaže v molitvenih obrazcih in v pesmi. Slovenci častijo Boga predvsem s pesmijo, v pesmi dajejo duška svoji vernosti.

Slovenska vernost je povezana s prazniki in ljudskimi običaji. Slovenec rad pokaže svojo vernost tudi na zunaj, vseč so mu obredi, rad ima skupno bogočastje in vse, kar dojema tudi z očmi, kar ga vsega prevzame in navduši.

Po svoji naravi je slovenski človek večinoma širok in odprt tudi, kar se tiče vere. Res pa je, da ga je mogoče dobiti tudi za duhovno ozko usmeritev, kar velja za nekatera območja na Slovenskem še posebej.

Do nedavnega je bila vernost slovenskega človeka močno cerkvena, navezana na izročilo in okolje. Ker pa so v tem oziru danes vidni precejšnji premiki, zato je postala tudi vernost sama vprašljiva. V tej zvezi bi morali še posebej omeniti pojave, kakor so industrializacija, selitev ljudi v mesta, nestalnost bivališča oziroma njegovo spreminjanje, spremembe v družinskem življenju, v odnosih družinskih članov med seboj, vpliv osamosvajanja zemeljskih resničnosti, kar se tiče vpliva vere in Cerkve nanje, vpliv družbenih občil, ki človeka seznanjajo z različnimi pogledi na svet in življenje, in mnogo drugih.

Zato bi morale dobiti poseben poudarek tiste oblike vernosti, ki pospešujejo osebno vernost in ustrezajo vrednotam, ki se zanje danes mladi ljudje posebej navdušujejo, kakor so npr.: vprašanje smisla človeškega življenja, vprašanje prihodnosti človeštva, človeka vredno življenje,



*Neznan rezbar: Stoječa Marija z Detetom,
Radlje ob Dravi*

človekova ustvarjalnost, svoboda, vprašanje sreče in osmišljevanja trpljenja, enakosti in bratstva, socialne pravičnosti in odgovornosti za druge, za vse človeštvo.

Ob idealu človeka kot božjega otroka bi bilo treba omogočiti razvoj ideala vernega človeka kot božjega sodelavca. Onstranstvo bi ne smelo delati videza tekmeča s tostranstvom. Molitev in delo smemo in moramo sicer razlikovati, ne bi ju pa smeli ločevati. Isto velja za zakramente v odnosu do vsakdanjega življenja in dela. Primerno bi morale dobiti večji poudarek tiste oblike vernosti, ki človeka resnično spreobračajo in ga naredijo bolj človeškega, bolj Kristusu podobnega, bolj božjega. Posebej bi morala biti danes podčrtana občestvena stran vernosti in enako bi morala biti naglašena ljubezenska služba bližnjemu in svetu nasploh, saj to ustreza pristnemu krščanstvu in spremembam, ki jih je prinesla socialistična družbena ureditev. Vernost slovenskega človeka ne sme na noben način delati vtisa opija, temveč mora spodbujati k delu za lepšo prihodnost slovenskega ljudstva, tako da bo ta prihodnost čimbolj odsevala podobo »novega neba in nove zemlje«, popolnega božjega kraljestva pravičnosti, ljubezni

in miru, bratstva in enakosti vseh ljudi. O prvih kristjanih je rečeno, da so bili enega srca in enega duha, da so imeli vse skupno in da ni bilo reveža med njimi; tako beremo v Apostolskih delih.

Ob tem bežnem pogledu na oblike slovenske vernosti naj bi se verni ljudje vprašali, v čem je bistvo krščanstva in potem pokazali svojo vernost predvsem v tistih oblikah, ki poudarjajo to bistvo in hkrati ustrezajo znamenjem časa, spremembam, ki odmevajo v miselnosti današnjega slovenskega človeka, ki nam tudi po njih govori Bog in pričakuje od nas ustrezen odgovor, spreobrnjenje in versko poglobitev, pristnejše krščanstvo. S tem pa nikakor ni rečeno, da je vse drugo popolnoma nepotrebno in da bi morali to za vsako ceno zatreti. Gre samo za ustrezne poudarke, kolikor nimamo opraviti z izrazito popačenostjo vere in njenimi posledicami, kar je treba zatreti. Vsekakor bo najbrž tudi svetišče, ki ga napolnjujejo oblike slovenske vernosti, potrebno precej zahtevnega čiščenja, da bo sodobno in evangeljsko urejeno, čeprav bo hkrati tudi odsevalo posebnosti slovenske duše.

Vekoslav Grmič

NAVČEK

*Vsakokrat
nekaj korakov s pravkar
umrlim v deželo,
ki jo vsakokrat
manj
poznam.*

Vse bolj mi je neznana. Vse bolj skrivnost. Nič več ni v njej mračno rdečih zubljev vic, nič več pisanih kril angelov, nič več tistega mučenja, ki so mi ga, za pekel, slikali v duhovnih vajah. Tudi marsičesa ni več, kar mi je nekoč teologija govorila o onstranstvu. In kaj vse je vedela o njem! Do kolikih podrobnosti je poznala »drugi svet«!

Zdaj je notranjost prazna vsega tega. Ko se oglasi navček, zagledam v duhu mrtvega, ki ga

ne poznam. Gledam ga, ne poznam. Gledam ga, kakó je vanj, v sobo, kjer leži, med ljudi ob njem seglo nekaj tujega, neznanskega. In to tuje, neznano, skrivnostno seže ob oznanilu navčka tudi vame. *To* mi je zdaj onstranst. Skrivnost.

Vanjo se podam s pravkar umrlim. Ga posprenim nekaj korakov. Z dobro mislijo. V molku, kakor je njegov. Svet molk. V občutku nečesa slovesnega, kar preveva najine trenutke. In v strmenju pred novo tujino, ki z mrtvecem vanjo vstopava.

A ta tujina, to neznano, to skrivnostno me zajame kot resničnost, ki je vse bolj živa, vse bolj prisotna, kakor so mi bili pa nekoč živi in prisotni dragi kamni na božjem prestolu, zublji in udarci bičev po pogubljenih.

Vladimir Truhlar

EKUMENIZEM — POSLANSTVO NAŠEGA ČASA

Med značilnosti našega časa sodi tudi težnja po edinosti. Ljudje različnih kultur, navad in nazorov vedno bolj spoznavajo, da je bodočnost človeštva v medsebojnem spoštovanju, dogovarjanju in sodelovanju. Razvoj mora zajeti vse narode sveta in mora biti čimbolj organičen. Končno smo vsi ljudje ena sama velika družina. Družijo nas ista narava, iste želje, isti napori, isti cilji. Razdalje so se skrčile, meja je vedno manj, vedno bolj se čutimo povsod doma. Vse bolj rastemo v eno.

Pri tem procesu zedinjevanja, ki je včasih težak in zadeva na vsakovrstne ovire, imamo svojevrstno vlogo kristjani. Dvatisočletna zgodovina krščanstva je prožila človeštvu mnogo zedinjevalnih silnic, na drugi strani pa je, posebno v nekaterih stoletjih, s seboj prinašala razdor. Večkrat so namreč kristjani, zlasti na vodilnih mestih, vse premalo dojeli, da je bistvo odrešenjskega procesa, ki ga oznanja krščanstvo, zedinjevanje človeštva med seboj in z Bogom — v resnični vseobsegajoči ljubezni. Preveč so bila poudarjena suha načela, toge pravne določbe, mrzle črke, brez oživljajoče topline duha.

Po težkih preizkušnjah prve polovice 20. stoletja in pionirskih naporih posameznikov in manjših občestev danes med kristjani v vse širših krogih prodira zavest, da je naša prva naloga delo za edinost. Če hočemo, poslušni Kristusovemu klicu, biti kvas in luč za človeštvo, se moramo najprej razumeti med seboj. Drug z drugim moramo znati potrpeti, znati si moramo odpuščati, naša ljubezen mora biti iskrena in se mora kazati v dejanjih. Skupno moramo iskati resnico, skupno jo moramo varovati — toda vedno in povsod v medsebojni ljubezni.

Sodobno prizadevanje za edinost med kristjani, ki se je porodilo predvsem med anglikanci in protestanti v začetku našega stoletja, nosi ime ekumenizem (po grški besedi oikouménē — obljuden, vesoljen). Najlepše in najučinkoviteje ga predstavlja Ekumenski svet Cerkev, ki je bil ustanovljen leta 1948 in vključuje že 285 raznih krščanskih Cerkev in skupnosti. Z njim



Delavnica Hansa iz Judenburga: Sv. Ožbolt, ok. 1430

po 2. vatikanskem koncilu uspešno sodeluje tudi katoliška Cerkev, čeprav še ni formalna članica tega vsekrščanskega ekumenskega združenja.

Slovence je k molitvi in delu za edinost med kristjani spodbujal že veliki škof Anton Martin Slomšek — z ustanovitvijo Bratovščine sv. Cirila in Metoda leta 1851. Velik apostol krščanske edinosti v našem stoletju je bil svetniški pater Leopold Mandić iz Dalmacije, ki je vse svoje molitve in žrtve daroval Bogu za to, da bi se pravoslavni in katoličani objeli v eni sami Kristusovi Cerkvi.

Za nas je danes važno predvsem to, da imamo v sebi pravo ekumensko zavest. Tudi mi se moramo čutiti poklicane, da na vso moč sodelujemo pri delu za edinost, najprej v ožjem domačem krogu, potem med vsemi kristjani in končno med celotnim človeštvom. Tu pa ne gre za neko prisiljeno uniformiranost, ki bi jo naj vzpostavljali z vsemi, morda tudi nehumanimi sredstvi. Gre za čimbolj plemenito, **v resnici, svobodi in ljubezni zasidrano edinost v mnogoličnosti**. V skladu s smernico, ki jo daje 2. vatikanski koncil v Pastoralni konstituciji o Cerkvi v sedanjem svetu: »Bodi edinost v potrebnem, v dvomnem svoboda, ljubezen v vsem« (92,2).

Temeljni koncilski tekst o delu za edinost, Odlok o ekumenizmu, podobno naglašča, »naj vsi, ki so v Cerkvi, ohranijo, držoč se v najnujnih stvareh edinosti . . . tudi potrebno svobodo, tako v različnih oblikah duhovnega življenja in disci-

pline, kakor v različnosti liturgičnih obredov in celo v teološkem obravnavanju razodete resnice. V vsem pa naj gojijo ljubezen. Tako bodo vsak dan popolneje razodevali resnično veseljnost in apostolstvo Cerkve« (4).

Odlok spodbuja katoliške vernike, naj v skrbi za nekatoliške krščanske brate napravijo prve korake in z njimi navežejo pogovor; obenem jih navaja k molitvi in lastni prenovi: »Pri ekumenskem delu morajo katoliški verniki biti brez dvoma polni skrbi za ločene brate; molijo naj zanje, razgovarjajo naj se z njimi o cerkvenih zadevah, naredijo naj k njim prve korake. Predvsem pa morajo iskreno in pazljivo premisliti vse, kar je treba prenoviti in uresničiti v sami katoliški družini, da bo njeno življenje zvesteje in jasneje pričalo za nauk in za ustanove, ki smo jih po apostolih prejeli od Kristusa« (4).

V prvem desetletju po 2. vatikanskem koncilu smo kristjani na ekumenskem področju dosegli dokaj lepe uspehe. Toda če hočemo, da bo edinost v Cerkvi zrasla resnično v tisto polnost, ki jo hoče Kristus, mora ekumenska misel zaobjeti vsakega kristjana in vsa krščanska občestva.

Da, ekumenizem je veliko poslanstvo našega časa. Vanj bi se naj v sodobni krščanski osveščeni, predvsem pa odprti za delovanje Svetega Duha, vključili tudi mi. Celotna Cerkev na Slovenskem naj čimprej in čimbolj zadobi pristno ekumensko razsežnost.

Stanko Janežič

JUTRO

*prisuškuje
pticam
v sebi.*

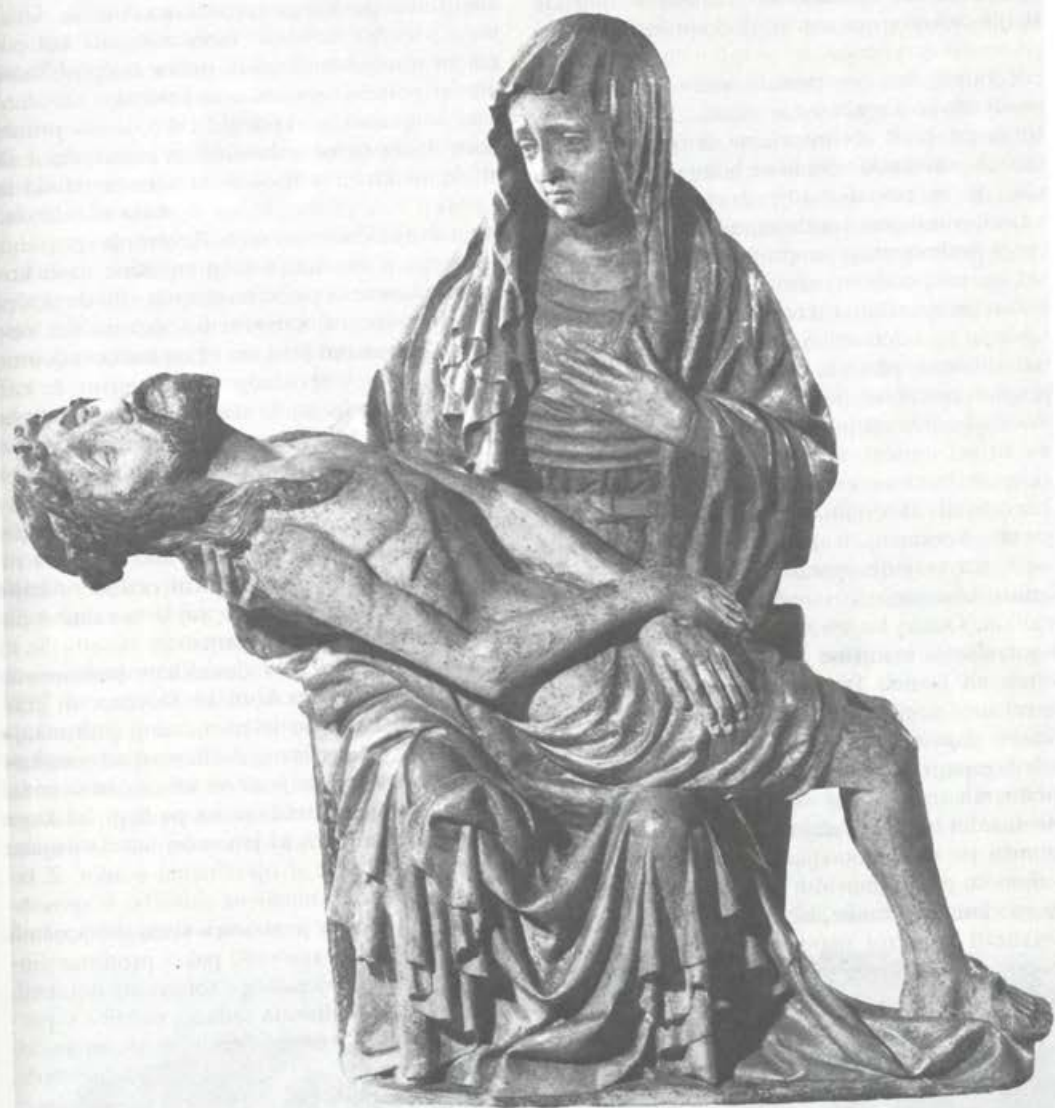
Prisuškuje tudi tebi v sebi. Tebi, ki stopaš skozi gozd proti Toškemu čelu. Prisuškuje tvojim korakom. Tvojemu dihanju. Utripu srca. Tudi vse to je v jutru. Jutro prisluškuje tebi v sebi.

V sebi. Jutro je širok prostorje. In dobrotno. Vse sprejema vase. Nad vse se sklanja prisluškujoče.

Tudi tebe je spet sprejelo. Trpkega. Včeraj si se vrnil iz kraja, kjer so te nekdam sprejemali s ploskanjem, z besedami hvale pri mizi. Tokrat — hlad, neiskrenost in skoraj razkazovanje negostoljubja. Tokrat te ta prostor ni sprejel.

Tudi trpka misel na to je vstavljena zdaj, ko stopaš na Toško čelo, v jutro. Vstavljena v njegovo blažilno čistino in vedrino. Še so resničnosti, ki so čiste, poštene, dobre. In zveste.

Vladimir Truhlar



Neznani kipar: Lepa Sočutna, Goričane

KOROŠKI SLOVENCİ — TUJCI V DOMOVINI

Dne 7. julija 1976 je avstrijski parlament s glasno sklenil spremembo zakona o ljudskih štetjih, zakon o narodnostnih skupnostih in — za javnost skoraj neopazno — spremembo določbe, po kateri morejo postati vodje dvojezičnih osnovnih in glavnih šol le učitelji, ki imajo sposobnostni izpit iz slovenščine. S spremembo te določbe slovenski učitelji ne bodo več imeli upanja, da bi postali vodje dvojezičnih šol. Ta v časopisju skoraj docela zamolčani sklep dunajskega parlamenta je simptomatičen za vso manjšinsko zakonodajo: namen najnovejšega »paketa« manjšinskih zakonov je, da slovenski in hrvaški narodnostni skupnosti v Avstriji **vzame** narodnostne pravice, namesto da bi, kolikor je sploh potrebno, podrobneje določil v 7. členu avstrijske državne pogodbe zapisane pravice. Ne da bi se spuščal v pravno analizo dunajskih sklepov, bom na kratko orisal vsebino teh zakonodajnih aktov in dodal nekaj kritičnih pripomb. Spremenjeni zakon o ljudskih štetjih omogoča »tajno« ugotavljanje manjšine po načelu priznavanja k narodnosti po subjektivnih vidikih. Odslej bo zvezna vlada mogla odrediti ugotavljanje manjšine po mili volji, kadarkoli, tajno ali javno. To pomeni stalen pritisk na manjšino, nemškim nacionalistom pa taka »rešitev« daje povod, da bodo stalno zahtevali »prilaganje« manjšinskih pravic rezultatom ponovnih ugotavljanj — skratka permanentni nacionalni boj. Svoj dejanski pravni in politični pomen pa ima ugotavljanje manjšine v zvezi z zakonom o narodnostnih skupnostih. Ta zakon, ki ga vlada in stranke, ki so ga skušale, skušajo prikazati kot vzor manjšinske zaščite, uvaja v popolnem nasprotju z jasnimi določili avstrijske državne pogodbe kriterij številčne moči manjšine kot pogoj za obseg manjšinskih pravic. Zakon določa, da morajo (ne morejo) poznejše uredbe, ki jih bo izdala zvezna vlada na podlagi zakona o narodnostnih skupnostih in ki bodo določale sestav manjšinskih sosvetov, namestitev dvojezičnih krajevnih napisov ter urade in sodišča, kjer bo Slovincem dovoljeno govoriti slovensko, »upoštevati številčno moč narodnostne skupnosti, njeno količinsko razmerje do večinskega naroda in končno rezultate uradnih

statističnih popisov«. Spričo tega obveznega in nedvoumnega navodila zakonodajalca izvedbenim organom je vsako govoričenje o tem, da bodo rezultati ugotavljanja manjšine — oziroma popisovanja jezikov ali kakorkoli že imenujejo ugotavljanje — le »orientacijska pomoč«, le poskus zakrivanja in prikrievanja jasnega, proti manjšini naperjenega zakonskega določila. Uvajanje kriterija številčne moči manjšine kot pogoj za obseg manjšinskih pravic bo poslabšalo pravni položaj slovenske in hrvaške narodnostne skupnosti v Avstriji. Tako je na primer doslej bila priznana slovenščina kot uradni jezik pri upravnih uradih — sicer samo z odloki in v praksi zelo pomanjkljivo — toda načelno na vsem dvojezičnem ozemlju. Reševanje vprašanja uradnega jezika na podlagi številčne moči koroških Slovencev pa bo nujno privedlo do skrčevanja območja, na katerem bo slovenščina obveljala kot uradni jezik na nekaj jezikovnih otokov. Za namestitev dvojezičnih napisov že kar zakon o narodnostnih skupnostih sam določa 25 odstotkov kot »sorazmerno znatno število« pripadnikov manjšine. V občinah, kjer bo uradno ugotavljanje izkazalo manj kot 25 odstotkov Slovencev, torej dvojezičnih krajevnih napisov ne bo. Jasno je, da v taki »rešitvi« ni mogoče videti kaj drugega kot očitno revizijo avstrijske državne pogodbe, saj le-ta zahteve po sorazmernem številu ne pozna.

Dne 7. julija 1976 v dunajskem parlamentu sprejeti zakoni zoper koroške Slovence in gradiščanske Hrvate pa še niso zadnji protimanjšinski akt. Že dolgo je napovedan napad nemško-nacionalnih sil na dvojezično šolstvo, in sicer na že tako okrnjeno ureditev na podlagi šolskega zakona iz leta 1959, ki je uvedel načelo prijave slovenskih otrok k dvojezičnemu pouku. Z izjemo ob začetku omenjene določbe o sposobnostnih pogojih za postavitve vodij dvojezičnih obveznih šol, se najnovejši paket protimanjšinskih zakonov dvojezičnega šolstva ni dotaknil. Če pa se bo nadaljevala sedanja politika v parlamentu in v koroškem deželnem zboru zastopanih strank in zvezne ter koroške deželne vlade, tedaj ne bo trajalo dolgo in boriti se bomo morali zoper uvedbo getovskih šol za slovenske otroke, ker »Herrenvolk« ne trpi, da bi hodili njegovi otroci v isto šolo kot otroci slovenskih staršev. Če bi hotel razpravljati o ozadju, ki omogoča trideset let po zlomu nacizma tak odnos in tako ravnanje večine z manjšino, bi moral napisati celo knjigo. V okviru krat-

kega članka se moram omejiti le na nekaj skopih dejstev: priložnostne lepe besede avstrijskih državnikov in politikov o strpnosti ne zaležejo nič, če isti državniki in politiki vedno spet dajejo izjave, ki so naperjene zoper manjšino in — kar je končno odločilno — če politiki večinskega naroda z instrumenti zakonodaje uresničijo to, kar zahtevajo protimanjšinske organizacije. Organizacije, ki bi jih morala vlada po določbi petega odstavka člena sedem avstrijske državne pogodbe prepovedati. Glede posledic protimanjšinske politike je popolnoma nevažno, ali kapitulirajo večinske stranke in vlada pred nemškónacionalnimi silami iz taktičnih ali iz kakršnih koli drugih vzrokov.

V javnem mnenju smo koroški Slovenci sovražniki »domoljubnih« Korošcev, tarča agresije, ki izvira navsezadnje iz neravnovesja napadalnih značajev in družbenih protislovij. To potrjuje naravnost besna reakcija nasprotnikov Slovencev na dokumentarni film »Tujci v domovini«, od katerega sem si izposodil naslov tega članka. Sploh je opaziti, da nacionalistični nestrpnosti »izključijo« iz naroda vse, ki se javno postavijo za pravice koroških Slovencev. Fizični napadi na zavedne koroške Slovence predvsem v prvih povojnih letih, nezakoniti štrajk nahujskanih staršev proti svoječasni obvezni dvojezični šoli, razstrelitev partizanskih spomenikov in skrunjenje partizanskih grobov, nasilno podiranje dvojezičnih krajevnih napisov jeseni leta 1972 in neprestano hujskanje zoper Slovence na številnih »domovinskih« proslavah in v časopisju, vse to ne bi bilo mogoče ali vsaj ne v takem obsegu, če bi Avstrija izpolnila obveznosti, ki jih je prevzela v državni pogodbi. Deveti člen avstrijske državne pogodbe namreč

določa, da bo Avstrija »odstranila vse sledove nacizma iz avstrijskega političnega, gospodarskega in kulturnega življenja . . . in preprečila vsako nacistično in militaristično dejavnost in propagando v Avstriji«. S sedmim členom državne pogodbe pa se je Avstrija obvezala, da bo prepovedala dejavnost organizacij, ki merijo na to, da odvzamejo hrvatskemu ali slovenskemu prebivalstvu njegov značaj in pravice kot manjšine.

Koroški Slovenci sami ne moremo preoblikovati javnega mnenja večinskega naroda. Sicer drži, da storimo premalo, da bi informirali avstrijsko javnost o naših problemih in o našem stališču o spornih manjšinskih vprašanjih, toda odločilen preobrat javnega mnenja v korist manjšini ni mogoč brez odločne pomoči vseh demokratov v Avstriji. Namenoma pravim demokratov, ker bi bil izraz demokratične »sile« kratkoma pretiravanje. Prizadevanja avstrijske in koroške sinode moremo šteti med redke resne poskuse objektivnega obveščanja, odkritega dialoga in reševanja konfliktov med obema narodoma na cerkvenem področju. Tudi slovenski študenti opravljajo pomembno informacijsko delo, ravno tako solidarnostni in akcijski komite za pravice koroških Slovencev, medtem ko osrednji politični organizaciji koroških Slovencev nista ravno radodarni z informacijskimi brošurami.

Očitno je, da manjšini sovražno ozračje, posebno še tedaj, ko ga podpre država z instrumenti zakonodaje, kvarno vpliva tudi na kulturno življenje narodnostne skupnosti. Naša kulturna dejavnost je v nakazanih razmerah še vedno močno obrambna in vezana na tradicionalne oblike. Nekatera krajevna prosvetna dru-

Šmihel v Podjuni pod gričem sv. Katarine



Sela med Košuto in Obirjem





Slovenske demonstracije v Celovcu



Nasilno odstranjevanje dvojezičnih krajevnih napisov

štva sicer skušajo uvajati nove oblike kulturnega delovanja, na splošno pa prevladujejo običajne oblike: igre in zborovsko petje. Igre so slej ko prej aktualna oblika prosvetnega dela, saj nudijo možnost za razvijanje kreativnih sposobnosti, hkrati pa je učenje vlog za igre tudi jezikovna šola, ki je zaradi pomanjkljivosti dvojezičnega šolstva še posebno važna. Lutkovne predstave za naše otroke pa so trajno doživetje in velikega psihološkega pomena; otrok, ki sliši z odrā slovensko besedo, jo bo bolj cenil, kot tedaj, če jo bo slišal izključno doma. Ne bi smeli pozabiti na pobudo za ustanovitev vsaj polpoklicnega stalnega slov. gledališča na Koroškem. Kulturni dom s primerno dvorano in odrom bi bil idealen sedež te ustanove, ki bi mogla zajeti vse naravne igralske talente iz naših vasi in dvigniti raven ljudskega igrilstva ob stalni zaposlitvi nekaterih šolanih, poklicnih igralcev. Pevski zbori imajo pri nas staro tradicijo. Razveseljivo je, da so nastali v zadnjem času nekateri novi zbori, pri katerih sodelujejo mladi pevci in pevke. Pevski zbor »Jakob Petelin — Gallus« se je uveljavil kot vrhunski zbor in je opravil leta 1974 zelo uspešno turnejo po Združenih državah Amerike. Moreče politično ozračje čutimo posebno na področju literature. Skoraj za vse slovenske pesnike in pisce proze na Koroškem velja, kar je zapisano v razpravi »Koroški pesniki in pisatelji« o Florijanu Lipušu: »... iz Lipuševe proze veje posebna koroška atmosfera, nekaj težkega in morečega lega na bralca. Malokdaj se teksti pisatelju optimistično razsvetlijo. Vodilna značilnost Lipuševega pisanja sta melanholična zagrenjenost in agresivna ironija.« V današnji koroški stvar-

nosti je toliko »skurnih storij« (naslovov črtic Janka Messnerja), da jih cele generacije pisateljev ne bodo mogle ubesediti. Ni slučaj, da se je Mladje razvilo iz glasila ozkega literarnega kroga v solidno četrtletno revijo za kulturo in kritiko. Izraz življenjske moči Mladja je, da so se likovni umetniki, ki sodelujejo pri Mladju, združili v skupino, ki kljub različnosti umetniških prijemov prirejajo skupne likovne razstave.

Ob nenehni protislovenski propagandi nemško-konacionalnih sil in ob očitno pomanjkljivi obveščeni večinskega naroda o naših stališčih je znanstveno delo izredno važno. Nastal je znanstveni inštitut v sklopu ene osrednje organizacije koroških Slovencev, vendar bo mogel zajeti ves intelektualni potencial koroških Slovencev le skupni znanstveni inštitut, ki je v današnji situaciji ravno tako potreben kakor skupni kulturni dom. Važen člen v sklopu znanstvenega dela so koroški kulturni dnevi. So forum, kjer morejo predstaviti slovenski izobraženci rezultate raziskovalnega znanstvenega dela ali vsaj znanstveno zasnovan pregled mnenj in tez o določenih vprašanjih. V tem smislu so koroški kulturni dnevi tudi izredno važen dejavnik v prizadevanjih za izobraževanje odraslih. Nujno pa je, da posvetimo več pozornosti izobraževalnemu delu na vasi in v občinskih središčih. Pa tudi svetovanje v praktičnih vsakdanjih zadevah bo treba zboljšati in delno šele uesti. Ne gre, da bi zahtevali od naših rojakov, da vedno spet pridejo na zborovanja, kadar osrednje organizacije želijo potrditev njihove politike, kadar pa so naši rojaki v stiski — večinoma zaradi tega, ker so zavedni Slovenci — pa naj bi iskali nasvete in pomoč pri tujih ustanovah in ljudeh.



Renesančni koroški rezbar: Klečeča Marija, ok. 1530

Ob koncu tega bežnega pregleda trenutnega političnega in kulturnega položaja koroških Slovencev bi poudaril, da nam v tej težki situaciji po dunajskem diktatu ne bodo pomagali nedeljski govori, temveč samo konkretno, trdo delo. Brez podrobnega, vztrajnega dela, brez premagovanja včasih že naravnost bolestne zajedljivosti v lastnih vrstah tudi ne bomo pridobili trajnih zaveznikov med demokrati večin-

skega naroda. Čakanje na »rešitelja« ali »rešiteljsko« ideologijo, boji med navideznimi rešitelji nas le slabijo in nam škodujejo. V času sile bi se morali tega zavedati še bolj. Vendar ne bom zaključil pesimistično. Narodi in narodna zavest nastajajo v stoletjih. Ne dajo se izbrihati s sveta ne s preštevanjem ali ugotavljanjem in ne z zakoni. Slej ko prej velja: narod, ki zaupa v lastno moč, ne bo propadel. **Korotan**

BENEŠKI SLOVENCİ

Zadnje čase, še posebej po potresu, slišimo ali beremo velikokrat o beneških Slovencih, o Reziji, o Ukvah in o kanalskih Slovencih. Mnogi, celo izobraženci, vedo le to, da bivajo v zamejstvu, nekje na zahodu in se celo čudijo, da danes razpravljamo o narodnostnih pravicah teh prebivalcev. Slovenci v domovini, ki niso nikoli občutili večjega preganjanja in raznarodovanja, sploh ne morejo razumeti, da imamo danes etnično skupino slovenskega naroda, ki še nikoli ni imela slovenskih šol, ki je bila več kot sto let preganjana in zatirana in ni niti v sedanji demokratični Italiji priznana kot narodna manjšina. Ivan Trinko, buditelj beneških Slovencev, je leta 1898 v Dom in svetu opisal to deželico in pravi: »Todi torej svojim goram dušoj i telesom privezani, vsemu svetu nepoznani, od nikogar

Voditelj Beneških Slovencev Ivan Trinko



spoštovani — prebivajo že čez tisoč let ubogi bratje tvoji in se mučijo dan za dnevom . . . In vendar — narod je ostal, nesreče so ga upognile, a niso ga uničile, in upajmo, da ga tudi ne bodo.«

Ta članek, ki je preprosto napisan, želi prikazati bralcem Mohorjeve družbe te naše brate iz zamejstva, da jih vzljubimo in jim pomagamo doseči iste pravice, ki jih imajo manjšine pri nas.

V Italiji živijo tri skupine zamejskih Slovencev, tržaški, goriški in videmski ali beneški Slovenci. Tržaški in goriški Slovenci so priznani kot manjšina in imajo tudi slovenske šole, Slovenci v Videmski pokrajini pa teh pravic nimajo, ker še niso priznani kot manjšina. V Videmski pokrajini živijo tri skupine Slovencev: beneški Slovenci, Rezijani in kanalski Slovenci v dolini pod Sv. Višarjami. Pogovorimo se nekoliko o teh treh skupinah. Kje je Beneška Slovenija? Zahodna meja med Jugoslavijo in Italijo je rečica Idrijca, ki pa nima nič skupnega z reko Idrijco, ki izvira blizu mesta Idrije in se pri Mostu na Soči izliva v Sočo. Mejna rečica Idrijca izvira pod Kolovratom in teče proti Furlaniji. Onkraj te reke so razne dolinice in grebeni, ki se z Matajurja spuščajo proti Čedadu. Po teh grebenih in dolinah, vse do reke Nadiže, ki teče od Kobarida proti Čedadu, živijo nadiški Slovenci, ki so v zgodovini odigrali važno vlogo, ker so imeli svojo upravno in sodnijsko oblast. V dobi fevdalizma so bili nad 300 let pod oglejskimi patriarhi, od leta 1420 do 1797 pa so bili pod beneško republiko, od tod so tudi dobili ime beneški Slovenci. V tej dobi so imeli nekakšno avtonomijo, bili so razdeljeni na dve upravni enoti, ki sta se po krajih imenovali Landarska in Mjerska banka. Kot plačilo za te pravice pa so morali na svoje stroške stražiti mejo Beneške republike. Po zlomu republike (1797) je prišla Beneška Slovenija pod Avstrijo (1797), nato pod Napoleona (1805) in leta 1814 zopet pod Avstrijo. Pod Avstrijo so beneški Slovenci izgubili svojo avtonomijo in ko se je Italija sredi prejšnjega stoletja začela prebujati, so videli v njej svojo rešiteljico, zato so leta 1866 glasovali zanjo. Italija pa je kmalu pozabila na svoje obljube in je beneške Slovence upravno in kulturno kmalu izenačila z ostalimi Italijani. Slovenci niso dobili niti ene slovenske šole, niti slovenskega urada na občini. Cerkev in družina sta ostali edino zatočišče za slovenski jezik. Trinko pravi: »Slovenščina nima nikjer drugodi zavetja kakor samo v cerkvi; a še odtod so jo

hoteli nekateri spraviti.« Duhovniki so postali tarča psov, preganjanja in zasramovanja. Tudi o tem nam Trinko pripoveduje v nekem drugem članku: »Vik in krik se je umetno vzdigaval, da se je potem mlatilo po duhovnikih, ki so bili in so še krivi, da slovenskemu ljudstvu slovenski pridigujejo in jih slovenski katekizem uče in se torej tudi slovenskih knjig poslužujejo! Tako so se črnili pred javnostjo kot politikantje in se je ščuvalo celo slovensko ljudstvo proti njim, svojim pastirjem . . .« Trinko je vzgajal, podpiral in branil te preproste kaplane, jim pisal pisma in pesmi ter jih bodril, da ne bi omagali, zato so imeli v njem svoj vzor in svojega zaščitnika. Leta 1903 je napisal novomašniku Monkarju tudi te besede kot vodilo za življenje: »Kar sem ti že stokrat priporočal, ti zopet priporočim, namreč naš rodni jezik, dragoceno svetinjo, katere ne smemo zametati, ker nam jo je dal sam Bog . . . Človek, ki zameta svojo narodnost in svoj jezik, nima lastne osebnosti, nima značaja, ne časti, ter dela krivico sami naravi, katera kakor vsakemu določi gotove starše, tako ga tudi postavi v določeno pleme. Sveta dolžnost je skrbeti, da si ohranimo svojo narodnost in svoj jezik. Nobena pozemska oblast nima pravice poseči po tem našem zakladu, če ga sami ne zametamo . . . Ti torej, mladi prijatelj, lepo skrbí, da naš jezik ne bo zaničevan in teptan; vžigaj ljubezen do nje-ga med preprostim ljudstvom, da si bo pomagalo vsaj z njegovo pomočjo do one relativne omike in blagostanja, do katerih ne more priti drugače . . .«

Duhovniki niso imeli knjig, katekizem so si sami napisali in ga drug od drugega prepisovali, prav tako so pisali pridige v narečju. Veliko takih rokopisov je ohranjenih in so posebna zvrst v naši literaturi. Nadškof Casasola je leta 1869 dovolil tiskanje katekizma, ki je doživel v Vidmu tri izdaje. Zadnji katekizem za beneške Slovence je bil tiskan v Gorici leta 1928. In prav ta je doživel preganjanje, ko so ga fašisti plenili po hišah in župniščih ter ga sežigali. Fašizem je v Beneški Sloveniji pregnal slovenski jezik tudi iz cerkve in takrat je pred fašizmom klonila tudi višja cerkvena oblast. Duhovniki so bili prepuščeni sami sebi. Ostali so brez opore. Tiste čase je opisal pisatelj Bevk v svojem »Kaplanu Martinu Čedermacu«. Duhovniki niso klonili. Od časa do časa so dvigali svoj glas in pošiljali spomenice. Prvi skupni glas so dvignili že leta 1920, ko so poslali svojo spomenico Svetemu sedežu. To spomenico je podpisalo 35 beneških



*Po potresu porušena cerkev v Pomini
Med ruševinami cerkve v Huminu (Gemono)*



*Zasilno bivališče pod šotori po potresu v Čaneboli
Po potresu prizadejani Humin*





Trinkova domačija v Trčmunu

Topolovo



Čepletišče

Gorenji Tarbij



duhovnikov. Leta 1927 je bila izročena druga spomenica apostolskemu vizitatorju Andreju Longhinu, ki je v Špetru ob Nadiži zaslišal tudi nekatere beneške duhovnike. Dne 27. 9. 1933 je duhovnik Cramaro v Vatikanu izročil posebno pismo za papeža. V tem pismu je bilo pretresljivo opisano žalostno stanje Beneške Slovenije.

Po padcu fašizma so začeli nekateri duhovniki zopet pridigati po slovensko, kar je povzročilo nove napade in preganjanja, tako da je duhovnik Cramaro dne 11. 7. 1945 postal posebno spomenico takratnemu ministrskemu predsedniku Parriju in zunanjemu ministru de Gasperiju ter jima do podrobnosti razložil, kakšno je stanje v Beneški Sloveniji. Videmski prefekt je nato poklical beneške duhovnike in jim zagotovil svojo podporo, povedal jim je pa celo to, da pritožbe in ovadbe prihajajo tudi iz duhovniških vrst. Fašistično usmerjeni časniki so še naprej bruhalo jezo in psovke na vse duhovnike, ki so se posluževali slovenskega jezika pri bogoslužju. Zavedne duhovnike še danes črnijo, da so »prodanci in komunisti«. Duhovnik Lovrenčič, ki je odgovorni urednik verskega lista »Dom«, je pred kratkim prejel po pošti iz Čedadu izrezek iz zadnje številke Doma, na katerem je bil članek o pravih duhovnih vrednotah človeka. In pod njim je bilo s pisalnim strojem pripisano: »In to učite vi duhovniki, ki niste vredni drugega, kot da bi vas nekdo postrelil!« Med vrednotami sta bili namreč navedeni tudi narodnost in jezik.

Beneška Slovenija se kljub vsemu temu prebujala. V Čedadu izhaja Novi Matajur, ki ga ureja beneški Slovenec Izidor Predan, duhovniki izdajajo list Dom, v Gorici izide vsako leto Trinkov koledarček, ki bo slavil prihodnje leto svojo 25-letnico. V zadnjih letih so nastala razna kulturna društva in pevski zbori. Študijski center Nediža v Špetru je že dve leti zaporedoma organiziral strokovna predavanja o Benečiji, na katerih so govorili slovenski in italijanski univerzitetni profesorji. Teh predavanj se udeležujejo izobraženci, ki so bili rojeni v Benečiji. Ob 20-letnici Trinkove smrti (1974) se je prvič zgodilo, da so v javnosti priznali Trinkovo delo in na posebni proslavi prikazali njegovo osebnost. V Gorici in v Ricmanju pri Trstu so po Trinku poimenovali šolo. Vsakoletno zborovanje na Kamenici pri Stari gori in srečanje emigrantov v Čedadu (6. januarja) vedno bolj povezuje beneške Slovence in jim budi upanje, da bo tudi njim zasijala sreča, da jim odpro slovenske šole. Videmska pokrajina je lansko leto prvič uradno

priznala obstoj slovenske manjšine v Videmski pokrajini. Italijanska vlada pa tega še ni storila. Kaj pa cerkvena oblast? Beneški duhovniki so poslali novemu škofu Battistiju svoje pozdravno pismo, preden se je naselil v Vidmu, in mu razložili, da v škofiji bivajo tudi Slovenci. Nadškof se je večkrat srečal z beneškimi duhovniki. Na lanskem zborovanju duhovnikov videmske škofije je v imenu beneških Slovencev spregovoril tudi profesor Marino Hvalica, ki poučuje v videmskem semenišču. V svojem govoru je podal zgodovino Beneške Slovenije in izrazil tudi želje in zahteve duhovnikov, ki so v dušnem pastirstvu med Slovenci. Poudaril je tudi to, da videmska cerkvena oblast ni še nikdar izdala uradnega dokumenta, s katerim bi dovolila bogoslužje v slovenščini. Nadškof se je pred nekaj meseci ponovno sestal z beneškimi duhovniki nadiških dolin in je pozneje naprosil duhovnika Cenčiča, naj mu napiše osnutek uradnega akta, s katerim bi dovolil slovenščino v bogoslužju. Cenčič mu je predložil osnutek in v 2. številki (marec—april 1976) »Videmskega škofijskega lista« je na strani 132 izšel dokument, ki nosi naslov »Raba slovenskega jezika pri bogoslužju« in je zgodovinske važnosti za beneške Slovence. V tem dokumentu je med drugim rečeno: »... Moj cenjeni prednik je ustno priznal in potrdil rabo slovenskega jezika v bogoslužju, ki je bil že stoletja v rabi v Beneški Sloveniji. Zdi se mi koristno in potrebno, da v duhu in po navodilih II. Vatikanskega zbora javno in uradno potrdim to priznanje in dovolim uporabo slovenskih bogoslužnih knjig, ki jih je že odobrila pristojna cerkvena oblast, v vseh župnijah škofije, kjer govorijo slovenski jezik, kadarkoli to narekujejo dušnopastirske potrebe, po modri presoji duhovnika in v soglasju s prebivalci. Pri bogoslužju bodite še posebej uvidevni do tistih vernikov, ki ne razumejo slovenskega jezika. Opozarjam furlanske duhovnike, ki so ali bodo poslani v župnije, kjer govorijo slovenski jezik, naj se tega jezika naučijo, ga spoštujejo in uporabljajo kot znak evangelijske ljubezni do ljudstva in njega vzvišenih človečanskih ter verskih vrednot.

Domačim duhovnikom in tistim, ki tu opravljajo svoje poslanstvo, ponovno izražam svoje spoštovanje, solidarnost in globoko zahvalo za modro delovanje in velikodušno predanost, ki so jo vedno izkazovali svojemu ljudstvu...«

Beneški duhovniki, ki so kljub preganjanju več kot sto let branili in zagovarjali naravne pra-



Beneški duhovniki Čenčič, Lovrenčič in Birtič



Na tej skali, ki stoji na Kamenici blizu Stare gore, je zapisano: Tle se vsako leto ponavljajo sosiednje s katerimi so se beneški Slovenci avtonomno upravljali skozi 1000 liet — Kamenica, 10. 8. 1975

Rezijanke z župnikom Birtičem



vice tega ljudstva, tudi danes nudijo svojo pomoč vsem tistim, ki se borijo za to, da bi Slovenci Videmske pokrajine dobili iste pravice, kot jih imajo tržaški in goriški Slovenci, to se pravi, da bi bili priznani kot manjšina in bi prišli tudi do slovenskih šol. Tega se fašistično usmerjeni nasprotniki zelo bojijo in strahujejo ljudi, kjerkoli skušajo odpreti slovenski pošolski pouk za otroke. Do zdaj se je brez ovir to posrečilo samo župniku iz Gorenjega Tarbija in župniku iz Matjurja. Kulturna društva pa zbirajo otroke poleti na nekajdnevni tečaj slovenščine in ob tej priložnosti izdajo tudi list »Mlada brjeza«, kjer so objavljeni prispevki otrok, kakor jih pač znajo po domače napisati.

Zdaj pa še nekaj besed o drugih Slovencih v Videmski pokrajini. Poleg nadiških Slovencev imamo tudi terske Slovence, ki nosijo to ime po

reki Ter. Ti Slovenci živijo po grebenih in dolinah med rekama Nadižo in Tilmentom. V preteklosti so bili preveč pod vplivom Furlanije, zato se niso mogli tako razviti kot njihovi sosedeje ob Nadiži. Zadnje čase se z veliko ljubeznijo trudi prof. Viljem Černo, ki je doma iz Brda v Terski dolini in je tudi predsednik društva »Ivan Trinko«. Njegovo začeto kulturno delo v teh krajih pa je, žal, zaustavil potres, ki je hudo prizadel to področje Beneške Slovenije. Občini Brdo in Gorjani sta utrpeli največ škode, potres pa tudi drugim vsem ni prizanesel, tako da je Beneška Slovenija, ki je že tako revna, postala še bolj osiromašena. Najhujše pa je to, da sedaj živijo v teh krajih največ stari ljudje, ker so morali mladi s trebuhom za kruhom in delajo v Švici, Belgiji, Franciji in Nemčiji.

Poleg nadiških in terskih Slovencev imamo tudi Rezijane. Kje je Rezija? Če se peljemo iz Vidma (Udine) proti Trbižu, pridemo do Rezjute, kjer se skoraj neopazno odcepi pot, ki pelje proti Rezijanski dolini. Ta dolina je od vseh strani zaprta in ima samo ta dostop. Tu so vasice Ravenca, Njiva, Osojane in Solbica, kjer živijo Rezijani, ki imajo svoje posebno narečje. Mnogi tuji učenjaki so veliko pisali o Rezijanih, kljub temu pa se je zgodilo, da je italijanski notranji minister, ki je govoril o potresu v teh krajih (tudi Rezija je bila hudo prizadeta) rekel, da v Reziji govorijo »rusko narečje«. Tržaški profesor Pavle Merku pa ga je v italijanskem dnevniku »Corriere della sera« dne 15. maja takole poučil: »Slišal sem na televiziji notranjega ministra, ki je govoril o prebivalcih Rezijske doline, kateri »govore neko rusko narečje«. Lahko zagotovim ministru, da se v Italiji ne govori nobeno rusko narečje ter ga vabim, naj se informira z branjem uvoda k zgodovinskemu-jezikovnemu-geografskemu furlanskemu atlasu, ki sta ga izdala padovansko vseučilišče ter inštitut za romansko filologijo in tuje literature tržaškega vseučilišča s sedežem v Vidmu: gre za slovensko narečje, ki je naravno za stično področje med Furlani in Slovenci. Če še danes mnogi Rezijani verjamejo v neki svoj ruski izvor, je v veliki meri odvisno od raznarodovalne politike, ki jo je fašizem izvajal na teh tleh.«

Tudi Rezijani imajo svojo bogato skrito zakladnico v ustnem izročilu, v narodnih pesmih in pravljičah, ter v svojih šegah in navadah. Naš strokovnjak dr. Milko Matičetov je v Reziji nabral veliko pravljič in pesmic, ki so jih pripovedovale in peče stare Rezijanke.

Prof. Černo recitira Trinkovo pesem



Leta 1797 je poljski znanstvenik dr. Baudouin de Courtenay v Reziji odkril dva pisana katekizma, ki ju je pregledal in prvič izdal v Varšavi leta 1875, drugič pa v Vidmu leta 1894. Zadnji katekizem za Rezijane pa je sestavil duhovnik Cramaro, ki je deset let preživel med Rezijani.

Če nadaljujemo pot proti Trbižu, srečamo vasi Ukve, Ovčjo vas in Žabnice, ki so bile nekoč popolnoma slovenske, zdaj pa imajo že nekoliko mešane prebivalce. Dolina pod Sv. Višarjami se imenuje Kanalska dolina in tem Slovincem pravimo kanalski Slovenci. Mnogi jih zamenjujejo s Slovenci v Soški dolini, ker je v Soški dolini trg Kanal ob Soči. Kanalski Slovenci pa so del Koroških Slovencev. Po prvi svetovni vojni so te vasi spadale pod goriško nadškofijo in so imele stalno slovenske duhovnike. Civilno pa so bile dodeljene videmski provinci in ker v tej provinci beneški Slovenci niso imeli slovenskih šol, so bili tudi kanalski Slovenci izenačeni z njimi. Ostali pa so vedno zavedni. Imeli so svoja društva in svoje pevske zборе. Pozneje so bile te vasi tudi cerkveno priključene videmski nadškofiji. Najbolj zavedna vas so Ukve, kjer so prebivalci po večini Slovenci. Znano nam je, da je sedanji župnik Marjo Garjup uvedel pošolski

pouk slovenščine, ker so starši to želeli. Hrup, ki je nastal zaradi tega, pa nam je jasen dokaz, koliko mržnje in sovraštva je v tistih ljudeh, ki so še vedno navdahnjeni s fašističnim duhom. V Ukvah je zmagala pravica in upamo, da bo delo vseh tistih, ki se trudijo za človečanske pravice tega ljudstva, prej ali slej obrodilo bogate sadove in bodo tudi Slovenci Videmske pokrajine uradno priznani za slovensko manjšino z vsemi pravicami, ki jih uživajo druge manjšine po svetu.

Ta članek zaključujem z besedami Ivana Trinkca v pesmi »Slovincem« (1897):

»Čemu, čemu vaš hrup in divja sila,
oj severni in južni naši vragi?
Vsa vaša moč zdrobila
se vendar bo ob mali,
pa nepremični skali;
in rodoljubje nevročeno, sveto,
s katerim vsako je srce uneto,
naposled vendar zмага
z nebeško pomočjo za vragom vraga.
Oh, daj, zasijaj svit nam zore bajne,
ustani solnce zmage nam sijajne!
Prikaži skoraj žarko nam se lice
pogažene pravice!«

Jožko Kragelj

SLOVENCİ V ITALIJI

Cankarjeva stoletnica je imela vsestranski odmev tudi v prostoru slovenskega zamejstva: na taborih in shodih smo se spominjali tega velikega pisatelja in Slovenca in prav aktualne so nam bile zamejskim Slovincem misli, ki jih je o ljubezni do naroda napisal Cankar, ko je v noveli »Tujci« prek svojega protagonista napisal: »Če se ozremo na mračno, suženjsko preteklost našega naroda, če premislimo, kako se je moral boriti in kako se mora boriti še danes za svoj obstanek, za pravice, ki jih uživajo drugi od pamtiveka kot nekaj naravnega, ob sebi razumljivega, tedaj se nam pač lahko širijo prsi od ponosa, da smo dosegli to stopnjo kulture, na kateri stojimo

danes . . .«. Zamejskim Slovincem, ki smo Cankarjevo stoletnico rojstva praznovali z zaskrbljenostjo v srcih za naš obstoj in narodne pravice, nam je njegova misel, da se moramo še danes boriti za pravice, ki jih drugi uživajo že od pamtiveka, aktualna, kot bi jo kdo danes zapisal v zamejstvu samem.

In misel nam pri tem objame celotno naše zamejstvo: Slovence na Madžarskem, v Avstriji in v Italiji. Vsak od nas v teh treh državah ima svoje skrbi, svojo bojazen pred jutrišnjim dnem, pa tudi svoje upanje v pravičnejšo bodočnost. Slovenci na Madžarskem preživljajo obdobje določene osveščenosti, vendar jim je pot do enakopravnosti še dolga in strma. Slovenci v Avstriji bijejo dejanski boj za svoj obstanek, ko se upirajo z vsemi silami krivičnemu ljudskemu štetju, katerega cilj bi bil dokazati, da je Slovencev v Avstriji vedno manj, kot bi to bilo



Tone Kralj: Spomenik tolminskemu puntu v Tolminu, detajl

nekaj pohvalnega za avstrijske oblasti. Slovenci v avstrijskem delu Štajerske umirajo naravne smrti. Narodnostni genocid je to, pa se pristojne oblasti niti ne zganajo!

Slovenci v Italiji, ki živimo v obmejnem pasu od Trbiža do Trsta, živimo v sicer precej drugačnih okoliščinah, zato pa nič manj težjih. O naših problemih želim napisati nekaj misli in nanizati nekaj podatkov in se zahvaljujem celjski Mohorjevi družbi za njeno gostoljubnost.

Italijanske manjšine

Italijanska republika ima v svojih mejah več narodnostnih manjšin. Če pustimo t.z. jezikovne otoke, katerih narodnostna tematika je nekaj zelo specifičnega (Hrvati in Grki na jugu italijanskega polotoka), ugotovimo, da so štiri največje narodne manjšine v severnem delu države: Francozi v dolini Aoste, Nemci na Južnem Tirolskem, Slovenci v Furlaniji-Juljski Benečiji ter Ladinci, ki so razpršeni po dveh deželah (Ladinci na Tridentinskem in Južnem Tirolskem ter Ladinci v Furlaniji). Omeniti je treba nadalje še Sardince, ki se v zadnjem času zelo trudijo, da bi se izoblikovali v narod in hočejo dokazati, da je sardinski dialekt pravzaprav jezik. Vsaj del sardinskih izobrazencev je v tej bitki ves angažiran in upa v čase, ko bo Sardinija federativni sestavni del italijanske države. Največje sovražnike te teorije sardinskega naroda imajo ti izobraženci seveda prav v delu Sardincev, ki pravijo, da so in da bodo ostali le Italijani, sardinsko narečje pa da je dialekt, ki se ne bo nikoli razvil v samostojen jezik.

Če se povrnemo na francosko, nemško in slovensko manjšino, moramo tukaj poudariti, da je doslej le nemška manjšina na Južnem Tirolskem tako zaščiten v svojih pravicah, kot to programsko predvideva člen 6 italijanske ustave. Francozi v Aosti ter Slovenci v deželi Furlaniji-Juljski Benečiji smo še daleč od takšne ravni juridične in dejanske zaščite. Poglavje zase so Ladinci. Tisti del ladinskega ljudstva, ki živi na Južnem Tirolskem in Tridentinskem, uživa nekatere pravice (javni napisi, pouk jezika na šolah itd.), oni del, ki pa živi v deželi Furlaniji-Juljski Benečiji (furlanski narod), pa je dejansko brez vsakršnih pravic, če izvzamemo nekaj društev in časopisov, ki so pisani v furlanskem jeziku.

Vse te narodnostne manjšine želijo biti enako-pravne z italijanskimi državljani v svojih pravicah in v ta namen zahtevajo od italijanske vlade zaščitne zakone, ki bi jih obvarovali asimilacije. Omenim naj še zanimivo dejstvo, da se vse te manjšine med seboj vedno bolj povezujejo, čeprav to italijanskim pristojnim oblastem ter italijanskim vsedržavnim strankam ni ravno pogodu. Pomemben je s tem v zvezi sklep predstavnikov nekaterih teh manjšin (sardinske, francoske in slovenske), ki so se 22. maja letos sestali v Milanu in sklenili ustanoviti univerzo za manjšinska vprašanja v Italiji. Za slovensko manjšino so bili v Milanu predstavniki Slovenske skupnosti. Ustanovitev takšne univerze, oz. fakultete je danes nujna stvar, saj je zelo malo ljudi, ki imajo v Italiji posluh za temeljna vprašanja narodnostnih manjšin. »Manjšinska« univerza naj bi čimprej nastala, in sicer v Milanu, poletne kurze pa bi imela v vseh krajih, kjer žive manjšine. Glavna tematika nove, oz. prve manjšinske univerze v Italiji pa bi bilo jezikovno bogastvo in jezikovni razvoj narodnostnih manjšin v Italiji, folkloristična tradicija ter politično-kulturno-sociološka problematika s posebnim oziroma na zgodovinsko preteklost.

Mislím, da je to nova stran v zgodovini italijanskega gradiva, ki mu je usoda narodnostnih manjšin poznana in ki želi ustvariti v državi tak juridični status, po katerem ne bo nobena manjšina diskriminirana v svojih željah in upravičenih zahtevah. Prav bi bilo, ako bi se temu univerzitetnemu kurzu, oz. študiju približali predavatelji tudi iz drugih držav, katerim je narodnostna tematika blizu (konkretno mislim na predavatelje iz Slovenije, oz. Jugoslavije), da bi lahko s svojim znanstvenim prispevkom omogo-

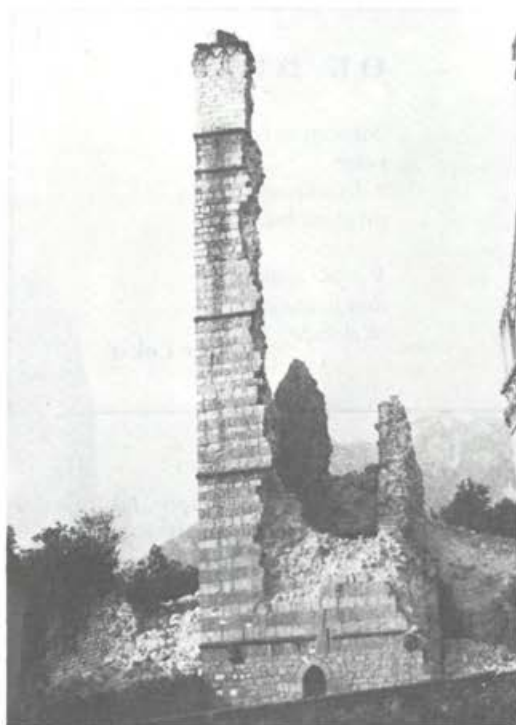
čili nov tok in nov način gledanja na problematiko narodnih manjšin v Italiji.

Slovenci v Trstu, Gorici in Vidmu

Ne bom ponavljal stvari, ki so bile že napisane in večkrat ponovljene: danes mora vsak zaveden Slovenec v Sloveniji vedeti, kako je s Slovenci v zamejstvu. Zamejske Slovence nas zabolj, ko naletimo včasih na državljane SR Slovenije, ki jim je problem slovenstva v zamejstvu tuj in ki se sploh čudijo, da tako dobro govorimo slovenski jezik. Marsikdo ne more razumeti, da smo Slovenci, ki živimo v Italiji, tako narodno osveščeni, ko bi pa moral biti vsak Slovenec tako v SR Sloveniji kot v zamejstvu natanko obveščen o tem, kje Slovenci živimo in kako živimo, pa naj živimo v Sloveniji, Italiji, Avstriji ali na Madžarskem. Saj smo eno!

Nekaj podatkov o Slovencih v Italiji

Dežela Furlanija-Juljska krajina ima v svojih mejah nad milijon prebivalcev, ki pripadajo štirim jezikovnim enotam: italijanski, furlanski, slovenski in nemški. V malem je to Jugoslavija ali Švica in obenem zgled nove združene Evrope. Nemška manjšina živi v okraju Timau in Suris, furlanska v videmski pokrajini in delno v goriški pokrajini, Slovenci pa živimo ob obmejnem pasu, ki gre od Trbiža do tržaškega zaliva. Zaradi izseljevanja Slovencev, predvsem iz Benečije, pa živi veliko Slovencev tudi v notranjosti Furlanije in celotne dežele Furlanije-Juljske krajine. Dovolj je vzeti v roke brošuro, ki je izšla leta 1975 v Belinzoni v Švici, pa bomo lahko razbrali zanimive podatke, ki so jih statističnemu uradu poslali zainteresirani župani vseh občin v deželi Furlaniji-Juljski Benečiji in ki govorijo o naslednjih podatkih: v celi deželi Furlaniji-Juljski Benečiji je 1.216.655 prebivalcev (leta 1975), od teh so po narodnosti takole razdeljeni. 635.277 Italijanov, 526.649 Furlanov, 49.978 Slovencev ter 4.751 Nemcev. Če izvzamemo število Slovencev, do katerega je ta brošura krivična (saj vemo, da na Tržaškem in Goriškem živi okrog 70.000—80.000 Slovencev), lahko rečemo, da je omenjena brošura le nekje objektivna, saj priz-



Ostank zvonika cerkve v Huminu

na, da je dejansko v vsaki vasi dežele Furlanije-Juljske Benečije nekaj slovenskega življa, celo v pordenonskem okrožju živi po tej študiji 564 Slovencev. To pa ustreza resnici, saj je v tistih krajih ogromno slovenskih izseljencev ter mešanih zakonov.

Toliko o statističnih podatkih!

Vendar moč naroda in nekega ljudstva ni odvisna od njegovega števila, temveč od njegove vztrajnosti, kulture, morale, razsodnosti in volje do življenja. In tu je nad 100.000 Slovencev v deželi Furlaniji-Juljski Benečiji izpričalo, kaj zmore in kaj hoče v bodočnosti. V Kanalski dolini živimo pod Italijo že nad 50 let, pa smo še vedno živi in vztrajni, čeprav nimamo niti ene šole v materinem jeziku. Isto velja za Benečijo in Rezijo, le s to razliko, da smo tu pod Italijo že nad 100 let. Sramota je, da še v letu 1976 prepovedujejo pouk slovenskega jezika otrokom, ki se hočejo svojega materinega jezika tudi slovnično naučiti. Ko so lani iz osnovne šole v Ukvah izgnali slovenskega župnika in domačega profesorja, ki sta hotela otroke učiti v šolskih prostorih slovenskega materinega jezika, se je dvignil med

OB DEŽJU

*Na meji neba
veter
z divjanjem grebe
po svoji bolečini.*

*V trpki črnini
dan je zamrt
in dežuje.*

France Lokar

zamejskimi Slovenci odločen upor. Naposled so zmagali slovenski starši iz Kanalske doline, ki so svoje otroke kljub prepovedi šolskega skrbništva še naprej pošiljali k slovenskemu pošolskemu pokuku; bila je to zmaga domačega župnika Garjupa ter domačega profesorja Venosija; bila pa je to obenem zmaga vseh Slovencev v zamejstvu, saj smo dokazali, da našega jezika ne bo nihče teptal.

V Benečiji in Kanalski dolini gre naš narod novim ciljem naproti, kljub temu, da je pot še dolga in težka. Toda če bomo vztrajali, bomo tudi zmagali.

Lažja, a obenem bolj zapletena je naša pot na Tržaškem in Goriškem. Tu imamo več vrst šol v svojem jeziku, vendar je asimilacija in odpor proti Slovincem prav tako hud, vsaj v nekaterih krajih. Ob vsem tem pa smo danes — po sporazumu med Italijo in Jugoslavijo — brez konkretnih zakonov v našo korist, če izvzamemo državni zakon, ki urejuje obstoječe slovenske šole ter nekaj manj važnih zakonov.

Mednarodni sporazum med Italijo in Jugoslavijo, v katerega polagamo veliko upanja, je res v svojih konkretnih normah še vedno v nastanku, vendar je za nas nemajhna uganka. Člen 8 omenjenega sporazuma, ki je bil podpisan leta 1975 v Osimu, res priznava enako zaščito, ki so jo bili deležni vsaj na papirju Slovenci na Tržaškem, vsem Slovincem v deželi Furlaniji-Julijski krajini, vendar je vse polno vprašanj glede izvršilnih norm, ki bodo izglasovane v italijanskem parlamentu v zvezi s tem načelnim členom osimskega sporazuma. V ratifikacijskem zakonskem predlogu, ki ga je pred nedavnim rimska vlada izdelala, ni ne duha ne sluha o slovenski problematiki. Zato se upravičeno sprašujemo: ima Italija osim-

ski sporazum za naš grobokop ali pa za novo fazo v našem življenju? Podpis SFR Jugoslavije nam je garant, da ne bo osimski sporazum naš grobokop, ampak odločilna faza v našem življenju: v to trdno in zvesto verujemo!

Okrog 100.000 Slovencev nas živi v Italiji, oz. v deželi Furlaniji-Julijski Benečiji, to je približno 20 % vsega slovenskega naroda. Danes živimo v izredno važnih časih in tudi odločilnih za naš razvoj. Slovenci moramo biti solidarni v narodnostnem boju, zato je čas, da se Slovenec iz Ljubljane in Maribora ter Slovenec iz Trsta, Gorice in Benečije povsem razumeta v problemih, ki zadevajo njegovo narodnost. Nujno je, da Slovenec iz zamejstva ve prav toliko o Slovincu iz matične države, kakor slednji o zamejskem Slovincu. Meje na Ljubelju, Matajurju, Novi Gorici in Sežani ne smejo biti za naš narod neke vrste zidovi, ki zapirajo in obenem odpirajo drugačne svetove, ampak morajo to biti stičišča, duhovna in ne samo turistična in komercialna, nas vseh, ki nam je poleg socialne naprednosti in življenjske odprtosti narodnost tista točka, tisti cilj, ki ga nihče od nas ne sme kot pripadnik slovenskega naroda niti za trenutek izgubiti izpred oči.

Zaključki

Ne vem, kako bo s Slovenci v zamejstvu čez 50 ali 100 let. Nihče ni prerok med nami. Zato je težko predvidevati na daljši termin. Vendar vsa naša dejavnost, kulturna, narodnostno-politična, športna in tako dalje, govori v naš prid. Narod pa, ki je tako intenziven v svoji dejavnosti (pomislimo samo na našo pisateljsko in pesniško ustvarjalnost v zamejstvu, na pevske zборе, na amaterske odre, na zavedne slovenske duhovnike, na šolske uspehe; na športne podvige itd.) ne more in ne bo tako kmalu izumrl. Mi globoko verujemo v to, zato je naš slovenski kmet, delavec, izobraženec tako poln vere v jutrišnji dan.

Danes smo borci za zahodno mejo, zato je naše delo usmerjeno v tkanje slovenske niti, ki naj povezuje našega človeka na Trbiškem s slovenskim delavcem v tržaški tovarni. Naš skupni klic je namreč živeti kot Slovenci v nova desetletja! Nam bo to uspelo? To je odvisno od nas vseh, tudi od tebe, Slovenec, v matični domovini.

Drago Štoka



*Neznán mojster: Pietà,
ok. 1420 — Brestanica ob Savi*

POTRESI NAŠIH DNI

Iznenadno pojavljanje močnih potresov v Evropi, na Kitajskem in drugod na območju Tihega oceana v preteklem letu je sprožilo val ugibanj. Ali se je stanje v notranjosti našega planeta spremenilo? Ali je možno pričakovati katastrofalne potrese tudi pri nas in — ali jih je možno celo napovedati?

Odgovori na ta vprašanja niso preprosti. Zemlja kot planet se seveda še vedno razvija. To pomeni, da se posamezni celinski bloki in področja morskega dna premikajo in neprestano gibljejo. Tudi Zemljina notranjost je razgibana in žareče mase raztaljenih kamenin so podvržene neprestanemu kroženju. Način tega gibanja je seveda pogojen s fizikalnimi in kemičnimi stanji

Žalostni ostanki bornih bivališč v Furlaniji



v Zemljinih globlinah. Zemljina skorja s svojimi izrastlinami — pogorji in vdolbinami — morji je torej le izraz vsega tistega, kar se dogaja na mnogo večjih gmotah v notranjosti našega planeta.

Močni potresi so našo Zemljo pretresali že, kar ljudje pomnijo, pravzaprav so bili v zgodnjih obdobjih zgodovine planeta še močnejši. Tem obdobjem so sledila nekatera umirjena, nato pa so se pojavljala zopet nekoliko burnejša. Danes je težko reči, v kakšnem času potresne zgodovine živimo, v mirnejšem ali v bolj razgibanem. Dejstvo pa je, da zaradi naraščajoče gostote naseljenosti in vse večjega izobilja na svetu današnji močni potresi huje odjeknejo po svetu, kot so na primer nekoč.

Prevladujejo mnenja, da človekovi posegi v vesolje, jedrski poizkusi in naglo črpanje nafte pogojujejo nastanek potresov, skrbnejši pregled zgodovine potresov v preteklosti pa kaže, da so človeštvo prizadele hude potresne katastrofe tudi v časih, ko človek še ni začel izkoriščati jedrske energije, ni prodrl v vesolje, pa tudi sicer ni vplival na naravo tako zelo kot danes. S potresi razmeroma bogato 16. stoletje je tudi nam 1511. leta prineslo hude posledice, ko je zahodno Slovenijo prizadejal močan potres, ki je porušil številne gradove. V istem stoletju so doživeli tudi najhujšo vseh potresnih katastrof na Kitajskem, kjer so strašni potresi 23. januarja 1556. leta v pokrajini Šansi zahtevali kar 830.000 človeških življenj in cvetočo pokrajino dobesedno zravnali z zemljo. Ta primer v potresni zgodovini žal ni ostal osamljen. Sicilijo je 1693. leta prizadejal močan potres, ki naj bi terjal blizu 60.000 življenj, osemnajsto stoletje pa zaznamuje kar sedem močnih potresov, ki so bili na Japonskem, v Indiji, Siriji, v italijanski Kalabriji ter v južnoameriških državah Ekvadorju in Peruju. Med njimi je za Evropejce najpomembnejši veliki lizbonski potres dne 1. novembra 1755 z epicentrom okoli 100 km pred portugalsko obalo. V Lizboni in okolišnih krajih je povzročil katastrofalno rušenje, nad 12 m visoki morski val pa je neposredno po potresnih sunkih preplavil obalo in povzročil še hujšo škodo.

Tudi preteklo stoletje je bilo razmeroma bogato potresov. Čeprav se je število žrtev neprestano spreminjalo in je bilo odvisno od naseljenosti področja, kjer je prišlo do zemeljskih premikov, je bila moč potresov tudi pred sto leti podobna tisti, ki je preteklo leto 27. julija porušila kitajski Tangšan in terjala baje na stotisoče

človeških življenj. Preteklo stoletje je hudo prizadelo tudi Ljubljano, kjer so po serijah razmeroma močnih potresov doživeli 1895. leta hud potres, ki je porušil večje število pomembnih objektov ali jih tako močno poškodoval, da so jih kasneje morali podreti.

Katastrofalen potres na Aljaski 10. septembra 1899 je v zalivu Yakutat dvignil obale za 14,5 m in spremenil gibanje ledenikov, človeških žrtev pa zaradi nenaseljenosti pokrajine v epicentru ni povzročil.

Potresi v našem stoletju

Zanimivo je, da je dvajseto stoletje po potreših nekoliko podobno šestnajstemu. Začelo se je z močnim potresom v podnožju indijske Himalaje, kjer je 4. aprila 1905. leta potres z jakostjo 8,6 po Richterjevi lestvici popolnoma porušil Kangro, nato je 18. aprila 1906 močan potres porušil San Francisco (kjer pričakujejo hud potres tudi v bližnji prihodnosti), sledila pa je mešinska katastrofa v južni Italiji z 83.000 žrtvami v Messini in Reggio.

Kitajski provinci Kansu in Šansi je 1920. leta popolnoma porušil potres, ki je terjal nad 100.000 življenj, še hujši pa je bil potres 1927. leta v provinci Nanšan, ki je zahteval še nekajkrat toliko žrtev. Po celi vrsti močnih potresov na Japonskem, v Pakistanu, Čilu, Turčiji in Iranu je po agadirski katastrofi, ko je razmeroma šibak potres popolnoma uničil maroški Agadir, prišlo na vrsto naše Skopje, ki je bilo že poprej v zgodovini porušeno po potresih leta 518 in 1555.

Po vrsti manj pomembnih potresov se je obnovila tudi seizmičnost v naši domovini. Banja Luka, Slavonski Brod, Debar, Makarska, Kozjansko in končno posledice močnega potresa v severovzhodni Italiji, katerega učinki so segali daleč v Slovenijo, so značilni potresi v zadnjem obdobju pri nas.

S tem v zvezi se vprašujemo, kje smo pred potresi še sploh lahko varni? Za pomirjenje navajajo seizmološki strokovnjaki, da tako imenovana seizmičnost pri nas v Sloveniji ni velika, če jo primerjamo s potresno dejavnostjo drugod. Že na področju jugovzhodne Jugoslavije, na primer v Makedoniji, Črni gori in Dalmaciji, je možnost za pojavljanje rušilnih potresov z jakostmi nad 8. stopnjo po Mercallijevi potresni lestvici mnogo večja, kot je pri nas v Sloveniji.

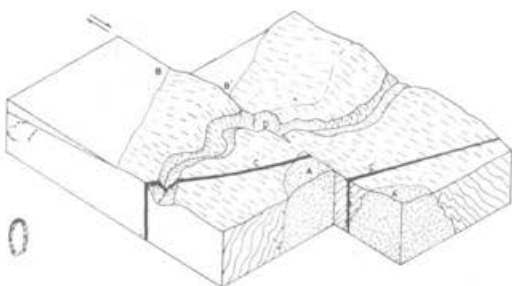


*Cerkev v Huminu po glavnem potresu
6. maja 1976*

Visoka seizmičnost ozemlja je tista značilnost, ki govori v prid izrazitemu vplivu gorotvornih sil, torej teh, ki preobražujejo zunanjo obliko narave. Pri nas v Sloveniji je tektonika, to je strokovni izraz za delovanje teh sil, mnogo manjša od tiste, ki jo opazimo ponekod drugod v Evropi ali na drugih celinah. Seveda pa celinske plošče niso edini nosilci seizmičnosti, temveč tudi oceanska dna, predvsem področja globokih jarkov ali prehodov s plitvih obcelinskih morij v globoke brazde.



Tudi sodobni objekti so lahko žrtve potresa, če popustijo tla (Niigata na Japonskem, 1964)



Prerez skozi Zemljino skorjo: ob potresu je ob odebeljeni črti — prelomu opaziti zamik. Prišlo je do novega preloma

Dr. C. F. Richter, eden izmed vodilnih svetovnih seizmologov, pri proučevanju diagrama potresa z Aljaske



Druga značilnost, ki spremlja povečano tveganje potresnih katastrof, je gosta naseljenost področja. Gosto naseljena pokrajina, kot jo najdemo na Kitajskem, v Japonski in ponekod tudi pri nas, nujno vsiljuje večje tveganje in napoveduje večjo materialno škodo in višje število žrtev. Tak primer imamo tudi pri potresu dne 6. maja 1976, ko je Humin in širša okolica, ki je v ravninskem delu potresnega področja dokaj gosto naseljena, porušil potres z jakostjo nad 6,5 po Richterjevi magnitudni lestvici. Potres je v žarišču prekoračil jakost 9 stopnje po Mercalliju. Nepovoljna geološka struktura tal, predvsem prelomnice, ki segajo od zahoda proti vzhodu še daleč na območje Slovenije, so povzročili nenavadno močne učinke na objektih v Breginjskem kotu, v dolini Soče in celo na zelo oddaljenih objektih Bohinjskega kota, zgornje Savske doline in ljubljanske kotline.

Slaba kvaliteta velikega števila poškodovanih objektov je bila seveda vzrok hudih potresnih efektov. Solidni — potresno varno zgrajeni objekti, kjer niso varčevali z betonskim železom in cementom, so se močnim potresnim sunkom uspešno upirali — seveda, če izvzamemo poslopja v sami ožji potresni coni (Humin, Maiano, Buia, Osoppo), kjer so se zaradi nepovoljnih okoliščin v talni podlagi hudo poškodovali ali podrli celo takšni objekti.

S tem se posredno bližamo še tretjemu pomembnemu dejstvu: h kvaliteti objektov. Znamenja so, ki kažejo, da so nekatere stare kulture začele izumirati tudi zaradi potresov in ne le zaradi vojn ali bolezni. Tudi pri nas v Sloveniji se je mnogo gradov v preteklosti podrlo, ker niso bili zavarovani zoper potrese, saj debelo zidovje samo še ni porok za uspešno upiranje proti vodoravnemu delovanju potresnih sil. V svetu je mnogo človeških bivališč — in teh je žal največ — v tako slabem stanju, da le s težavo prenesejo tudi razmeroma šibke potrese.

Zato se nam zastavlja eno izmed bistvenih vprašanj glede varnosti prebivalstva na potresnih področjih: kaj storiti s starejšimi objekti, ki so naseljeni, in kaj storiti s tistimi, ki so pomembni kulturno-zgodovinski in sakralni spomeniki? Potres v Italiji je med drugim prizadel tudi celo vrsto cerkva in kapelic, ki niso le objekti za bogoslužje, temveč tudi pomembni spomeniki iz preteklosti kraja in pokrajine. Nove objekte je lahko zgraditi potresno varno — vsaj z določenim dokaj visokim odstotkom popolne

varnosti, pri starejših pa se pojavlja problem, ki ga še nikjer na svetu niso znali rešiti . . .

Možnost za nastop močnega potresa je seveda vezana na nekatere verjetnostne faktorje. Poleg tega pa ni z imenom »močan« potres še nič natančno opredeljeno. Če se dogodi najhujši potres z magnitudo kakšnih 8,9 po Richtertju, kot sta bila potresa leta 1906 v Kolumbiji in japonski potres dne 2. marca 1933, v veliki globini — recimo nekaj sto kilometrov — na površini ne bo takšne škode in verjetno ne toliko žrtev kot ob potresu v Agadiru, ki je imel magnitudo le 5,8, povzročil pa je od 10.000—15.000 žrtev.

Med najhujšimi je potres z veliko možno energijo in torej tudi magnitudo v zelo gosto naseljenem območju s potresno neodpornimi objekti — kot je bil potres na Kitajskem dne 27. julija 1976. Splet vseh teh nepovoljnih okoliščin je povzročil omenjene tragedije. S tem v zvezi se pojavlja seveda še zelo pomembna skupina vprašanj: kaj sta znanost in tehnika danes zmožna storiti, da bi omilili učinke velikih elementarnih nesreč?

Problem prognoze ali napovedovanja potresov

V znanosti je danes najmanj 15 metod, ki skušajo podati možnosti za napovedovanje potresov. Nobena med njimi ni povsem zanesljiva in uporabna povsod in v vseh primerih. Geološka slika ozemlja s svojimi prelomi in s posebnim razvojem tektonskih procesov je ena izmed možnosti za napoved potresa ne glede na posebne okoliščine. Med te sodi na primer naglo spuščanje neke kotline, v kateri je na primer zgrajeno mesto, glede na mirovanje ali pa celo dviganje sosednjega pogorja.

Nagibi zemljišča, ki jih merijo s posebnimi merilci v predorih pod zemljo, so prav tako znak za bližajoče se potrese. Kolikor močnejši so, tem intenzivnejši pojav lahko pričakujemo. Znanstveniki so nadalje ugotovili, da je na nekaterih mestih, na primer v bližini sovjetskega Taškenta, pred potresom vedno narasla količina radioaktivnega plina radona v mineralnih vrelcih. V zemeljskih plasteh se začne v določenih trenutkih pred močnejšimi potresi dogajati nenavadne reči: magnetno polje okolice se nekoliko spremeni, prav tako pa tudi električne lastnosti kamenin. Verjetno se pojavljajo tudi šibke zvočne vibracije z zelo nizkimi frekvencami, ki jih nekatere živali z občutljivimi čutili lahko zazna-



Ob zelo močnih potresih se nekateri objekti dobesedno pogreznejo v zemljo

vajo, človek pa ne. Od tod bi utegnil izvirati še nedokazani pojav, da se nekatere živali pred potresom vznemirjajo.

Pomemben prispevek k proučevanju možnosti za napovedi potresov so našli sovjetski znanstveniki, ki so proučevali, kako hitro se širijo potresni longitudinalni valovi P in transverzalni valovi S. Pokazalo se je namreč, da se prvi v predhodnih potresih pojavljajo nekoliko kasneje glede na njihovo znano hitrost. Ko so valovi P v še nadaljnjih šibkih potresih znova pridobili tipične hitrosti, se je začela faza glavnega potresa. Ta pojav so kasneje potrdili tudi ameriški znanstveniki, ki so šli dalje: skušali so napovedati kraj, čas in jakost bližajočega se potresa. In uspelo jim je! Poročajo, da se z napovedmi potresov bolj ali manj uspešno ukvarjajo tudi kitajski seizmologi, vendar ti na mednarodnih znanstvenih kongresih ne poročajo o svojih metodah.

Ob dobro zgrajenih poslopih bi bilo treba objokovati mnogo manj žrtev . . .



Sodobni aparat ljudi in tehničnih sredstev za napovedovanje potresov zahteva seveda urejen opazovalni sistem in sprotno obdelavo podatkov, to pa je skoraj vsem svetovnim seizmološkimi službam komaj dosegljivo.

Pojavlja pa se še drugo vprašanje: kaj storiti, če bi seizmološkimi strokovnjakom z večjo ali manjšo natančnostjo uspelo napovedati potrese? Ponekod, kot na primer na Kitajskem, je lažje, tam oblasti zapovedo, da mora prebivalstvo za določen čas iz poslopij. Drugod bi bila takšna akcija zelo dvomljiva. Mar naj bi zaprli šole, evakuirali bolnišnice in ustavili delo v ustanovah, tovarnah, podjetjih? V praksi je zdaj dosegljiv edinole premišljen način potresovarne gradnje objektov na mestih, ki bi utegnili biti prizadeta po potresih. Seizmologi pravijo, da bi bilo koristno uvajati tudi stanje pripravljenosti za štabe civilne zaščite, bolnišnice, transportna podjetja in vojaške enote, kar bi pomenilo po-

lovično mobilizacijsko stanje, če bi pričakovali potres. Vsekakor pa velja, da ne bi kazalo ponoviti dogodkov v severovzhodni Italiji maja lanske leto, ko so pri naših sosedih odpovedali vsi oblastveni organi in ko je šele 24 ur po potresu stekla skromna in omejena akcija, takrat, ko je za veliko število hudo poškodovanih bilo že prepozno.

Pri nas smo na potrese bolj pripravljeni, zato je v zahodni Sloveniji tako zaživela dobro organizirana in pripravljena akcija, ki se je žal kasneje razvodenela zaradi prepočasnega saniranja objektov, čeprav imamo velika gradbena podjetja, ki bi jim bila obnova desetine vasi in naselij prava igrača. Sklep je, da bomo morali v prihodnje bolje organizirati tudi to logično uresničevanje prvih hitrih ukrepov. Potrese namreč lahko pričakujemo vsak dan, malomarnost pa se nam utegne bridko maščevati.

J. N.

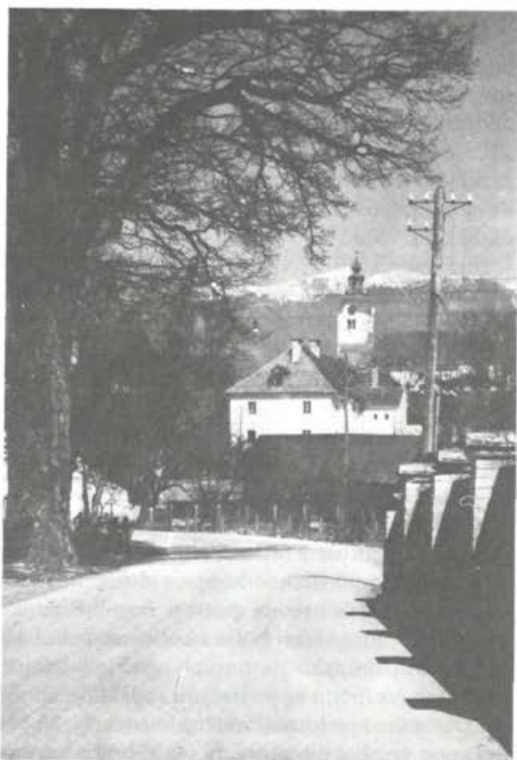
USODA GLAVARJEVE OPOROKE

»Blag mož, mecen ubogih in človekoljub Peter Pavel Glavar« — kakor ga pred 90 leti v »Ljubljanskem Zvonu« imenuje J. Vrhovec, neimenovani pa (21. 10. 1889) v »Slovencu« celo kot »največjega slovenskega človekoljuba«, je v svoji oporoki z dne 21. jan. 1784 (s predhodnimi navodili svojima zaupnikoma novomeškemu proštu Martinu Jabačinu in komendskemu magistru Jožetu Tomelliju) hotel in določil ter tudi poskrbel potrebna sredstva za *bolnico* in stalnega *zdravnika* v Komendi.

Čeprav to dandanes spričo napredka ni tako važna in potrebna zadeva, pa je vendarle zanimiva v svojem razvoju, zakaj to je bila veliko-dušna zamisel daljnovidnega, z ljudstvom globokočutnega moža.

Napačno bi bilo, če bi prešli *usodo te* njegove zamisli, za katero je žrtvoval vse svoje premoženje, zakaj tudi v današnji družbi so vedno dobrodošli takšni ustanovniki ali podporniki za te ali druge vrste ljudi.

Glavarjeva bolnica v Komendi



Znana je tesna povezanost srca med Glavarjem in njegovim »krušnim bratom« generalom Basajem, ki je prišel sredi januarja 1784 iz Karlovca s svojim sinom v Glavarjev Lanšprež na obisk in tam za srčno kapjo 16. 1. 1784 v Glavarjevih rokah umrl. To je na Glavarja, ki je bil tedaj že tudi rahlega zdravja, tako vplivalo, da je težko zbolel na srcu in zato — sluteč svojo smrt — napravil *oporoko* ter pet dni pozneje (8. dni po Basajevi smrti) 24. 1. 1784 tudi resnično — umrl.

Po tedanjem običaju je oporoka spisana v nemškem jeziku. Vsa oporoka izžareva plemenitost njegovega srca, zato jo v izvlečku navajam: »Jaz, P. P. Glavar, svetni duhovnik in lastnik gosposčine Lanšprež, po resnem premisleku, da ni nič bolj gotovega od smrti, pa tudi nič bolj negotovega kot čas smrti, zavedajoč se oslabelosti svojega telesa in pri polni zavesti in da ne bi po mojem časnem odhodu nastali morebitni spori glede moje imovine, sem dobro razmislil in določil« ... da so *glavni* in *popolni dediči* njegovega premoženja *revni* in *onemogli bolniki* brez razlike stanu iz komendske fare na Gorenjskem in izmed podložnikov lanšpreške graščine — pred vsemi drugimi.

Ti bolniki naj se iz celotnega premoženja lanšpreške graščine, ki naj se proda, **oskrbujejo z vsem, kar bolnik potrebuje**. Sezida naj se potrebna zgradba v Komendi sv. Petra na Gor., »kjer sem« — tako pravi dobesedno — »večino svojega premoženja s svojo prizadevno dejavnostjo in trudom kot začasni upravitelj imenovane Komende, tudi pridobil.« — V oporoki jasno pove, da je svojima zaupnikoma Jabačinu in Tomelliju **dal posebna navodila** in določila k opocoki.

Oporoko je osebno podpisal vpričo prič, kot sledijo: Anton Jelovšek, zdravnik; Jožef Ebert, ranocelnik; Franc Gartner, vikar na Mirni, in Štefan Videtič, nadžupnik v Št. Rupertu.

Že omenjena izvršitelja Glavarjeve oporoke sta po njegovih navodilih sestavila **ustanovno pismo** 8. okt. 1785, ki je bilo z raznimi navodili še posebej potrjeno od kranjske deželne vlade 9. jul. 1803.

Po tem ustanovnem pismu naj se zgradi *bolnica* na parceli nasproti Glavarjeve beneficijature, katero je Glavar že za življenja v ta namen kupil in v ta namen določil. V tej bolnici naj bodo moški posebej, ženske posebej in posebej tudi najtežji bolniki, za katere mora biti posebna soba. Vsak bolnik mora biti oskrbovan

z vsem, kar spada k njegovemu zdravljenju in higieni. V čl. 5 točno govori tudi o *zdravniku*, ki »mora biti *vešč ljudskega jezika*« in poln ljubeznivega odnosa do bolnikov. Temu se določa tudi letna plača v znesku 150 forintov in prosto stanovanje v bolnici. Sme pa tudi še postrani kaj zaslužiti pod pogojem, da bolniki Glavarjeve ustanove ne bi bili kaj zapostavljeni.

Dana so navodila glede oskrbovanja z zdravili, ki naj jih hišni zdravnik doma pripravlja, da ne bi bilo treba vsako posebej iskati v mestni apoteki. Zdravnik je tudi dolžan pregledati bolnike zjutraj in zvečer, jim dati potrebna zdravila in opazovati, kako zdravila delujejo. Dolžan je voditi tudi dnevnik s posebnimi pripombami. V težjih primerih pa naj se zdravnik posvetuje še z okrajnim zdravnikom, ki naj bi vsaj vsako četrtrletje obiskal to bolnico in dal najpotrebnejša navodila. Tudi o higieni in hrani in o vsem potrebnem za bolnike je določeno v tem ustanovnem pismu.

Jedro Glavarjeve oporoke je torej: **Ustanoviti za revne bolnike v Komendi bolnico in namestiti stalnega zdravnika** v blagor komendskih faranov in lanšpreških podložnikov. Žal je razvoj te njegove zamisli in odločitve pokazal vse drugačno lice. Komaj moremo reči, da se je oporoka *približno* izvršila. Pri tej zadevi je namreč mnogokje in marsikatero mikala velika vsota denarja; pa tudi tista malomeščanska miselnost, ki je bila tedaj zakoreninjena med izobraženci in »jaro gospodo«, je bila kriva, da niso mogli razumeti velikega dobrotnika Glavarja, ki je bil ves ljudski, da hoče **podeželskega človeka nekako dvigniti in mu priznati važno življenjsko pomoč**.

Zares je bila tudi škoda, da izvršitelja oporoke nista bolj pohitela z realizacijo ustanovnega pisma, zakaj oba sta umrla še pred gradnjo te bolnice. Magister-beneficiat Tomelli je zbolel za jetiko in umrl 4. 8. 1797, prošt Jabačin pa je umrl že pred njim. Zaradi počasnega poslovanja so se začele porajati razne drugačne zamisli, kako uporabiti bogato Glavarjevo dediščino.

Še ko je Tomelli živel, se je sprožila zamisel, naj bi se Glavarjeva zapuščina — izkupiček prodane lanšpreške graščine — uporabil za bolnico usmiljenih bratov v Ljubljani. Tomelli je branil Glavarjevo oporoko. Vsa zadeva je bila predložena cesarski dvorni pisarni na Dunaju, ki je s svojim dekretom z dne 31. 1. 1799 *končno* odbila vsakršno drugačno tolmačenje Glavarjeve bolniške ustanove ter med drugim pravi: »da bi se ubogi bolniki pri Sv. Petru (Komenda) go-

tovo čutili zapostavljene pri dobrem delu, ki ga je izkazal najljubeznivejši ustanovitelj, če bi se uporabila Glavarjeva dediščina v glavnem mestu, kamor zaradi oddaljenosti brez velikih težav bolniki ne morejo lahko priti».

Tako je bilo končno odločeno, da se zgradi bolnica (v oporoki: *Krankenhaus*), za katero je, kot povedano, lokacijo že Glavar sam določil. Gradila se je pod vodstvom upravitelja beneficiata Petra Janežiča, komenskega domačina in sorodnika podobarske družine Janežičev. Leta 1804 je bila zgradba dovršena, prvi bolniki pa so bili sprejeti šele, ko se je hiša opremila v letu 1805. Vselil se je tudi zdravnik-kirurg in dve strežnici. Tako se je le začela pomoč najtežjim bolnikom, glavnim upravičencem te ustanove.

Toda med francosko okupacijo in ob ustanovitvi tako imenovanih Ilirskih provinc, je ljubljanski intendant Baselli 1812 leta razpustil komendsko bolnico in nasilno vse dohodka Glavarjeve ustanove prenesel na ljubljansko civilno bolnico. Obljubil pa je, »da bodo komendski revni bolniki dobivali dnevno po 7 krajcarjev«. Bila je le obljuba, nihče ni dobil nikdar teh krajcarjev.

Po odhodu Francozov je avstrijska deželna oblast (16. 10. 1815) vse imetje Glavarjeve ustanove vrnila bolnici v Komendi. Tako je zopet oživela oskrba domačih bolnikov po določilu plemenitega ustanovitelja.

Ko se je pa pokazala zaradi številnejših bolnikov potreba po povečanju bolniške zgradbe, so zopet nastala trenja, če ne bi res kazalo bolnico v Komendi odpraviti in jo kje drugje zgraditi. Državna oblast, ki je imela pri tem svojo besedo in nadzorstvo nad ustanovami, je zaradi tega po sklepu kranjskega deželnega odbora z dne 29. 11. 1865 postala posebni *varuh* Glavarjeve bolnice, ki je konec leta 1864 imela že 167.025 florintov premoženja. Za tedaj ogromno premoženje, ki je vedno bolj mikalo nekatere, da bi ga uporabili za svoje namene, se pa, da so ali hote ali nehote pozabili na dvorni dekret iz l. 1799, ker so se ponovno spočeli razni predlogi za uporabo tega kapitala.

Tako je 18. okt. 1888 kamniški župan in deželni poslanec dr. Vošnjak deželnemu odboru dokazoval, kako primerno bi bilo namesto v Komendi imeti bolnico v Kamniku, da bi se razbremenila ljubljanska bolnica. V tej kamniški Glavarjevi bolnici bi imeli komendski revni

bolniki pravico pred drugimi. Apeliral je na deželni odbor, naj prične zaradi tega razgovor z upraviteljstvom Glavarjeve bolnice v Komendi in če ta privoli, naj se izreče tudi kamniško mesto zaradi primerne prispevka za nameravano bolnico.

Seveda je ta intervencija med Komendčani zbudila silno razburjenje, takšno, da so še isti dan poslali brzojavni protest proti takšnemu barantanju deželnemu glavarju, ki ga je naslednji dan (19. okt. 1888) pri XV. seji prečital z izjavo: »Pritožba sledi«.

Kljub poslanemu protestu prizadete ustanove in vseh 7 županstev komendske fare je deželni odbor sklenil uresničiti dr. Vošnjakov predlog. Po sprejetju tega sklepa je kranjski deželni odbor (s št. 9093, — 1888 z dne 7. jan. 1889) s podpisom dr. Pokljukarja predlagal, naj se prenese kapital Glavarjeve ustanove v Kamnik, kjer bi se za težje bolnike uredila bolnišnica, češ da je Kamnik bolj na prometnem kraju, pa tudi potrebni material za gradnjo bi bilo lažje dovažati.

Na ta predlog je tedanji upravitelj Matevž Tavčar (komendski župnik in začasni upravitelj beneficija) deželni vladi objasnili, da je po Glavarjevi oporoki možno imeti bolnico **edinole** v Komendi, in sicer tako, da se dosedanje poslopje še poveča s posebnim prizidkom, da bo zadosti prostora za upravičene bolnike in zdravnika, ki **mora** bivati v Komendi zaradi redne pomoči bolnikom. Zato nikakor ni mogoče sprejeti predlog deželne vlade, da bi se denar Glavarjeve ustanove uporabil za gradnjo bolnice v Kamniku. (L. 1886 je kapital znašal že 195.233 goldinarjev).

Seveda so se po tedanjih časopisih o vsem tem razpisovali. V »Ljubljanskem Zvonu« je Glavarjev občudovalec Vrhovce, župnik v ljubljanskem Trnovem, krepko nasprotoval sklepu deželne vlade, ker je jasno, da po Glavarjevi oporoki more biti takšna bolnica edino v Komendi.

Toda s tem zadeva še ni bila končana. Kamničani so skušali (t. j. odločilni krogi) uporabiti v svoj prid vsako morebitno krajevno pomanjkljivost v Komendi. Najprej so začeli trditi, da je voda v Komendi nezdrava in da je kraj močvirnat. Komendčani so dali vodo — studenčnico iz beneficijskega vodnjaka — analizirati strokovnjaku prof. Knapitschu v Ljubljani. Ta je ugotovil, da je voda trda, in popolnoma zdrava. Ni bilo težko vse pomisleke zavrniti.

Vendar pa je 23. okt. 1888 objavil »Slovenec« sporočilo: »Dokler se stvar dobro ne razjasni, ni misliti na gradnjo nove naprave, katero si komendsko prebivalstvo tako živo želi«.

Minevala so leta in ostalo je pri starem. Uradni konj je imel preveč zavor pri svojem vozu, zato tudi ni bilo nobenega pravega napredka za rešitev tega vprašanja. Zamisel, naj bi se Glavarjev kapital prenesel v kak drug kraj za gradnjo sodobnega zdravilišča, še vedno ni zapala.

Ni bilo lahko obiti jasno stališče ustanovnega pisma Glavarjeve ustanove in že citiranega dvornega dekreta, zato je kranjski deželni odbor (s št. 2703 z dne 3. 6. 1898) določil **razpravo** v Komendi glede preureditve Glavarjeve bolnice in stalnega zdravnika, pa tudi težko vprašanje tako imenovanih »ročnih štipendij« za lanšpreške revne bolnike kar na domu. Ti so namreč zahtevali povišanje svoje vzdrževalnine. Mnogokrat se je dobrot plemenitega ustanovitelja tudi zlorabljala, tako da so si po smrti tega ali onega njegovi domači poskrbeli ubožno spričevalo ali pri krajevnem župniku ali županu, ki jim ga zaradi zamere ni mogel odbiti.

Ker se je tak postopek mogel dokazati, so Komendčani pri deželnem odboru odbili vsakršno povišanje zneska češ, da se to zgodi, potem ne bo mogoče zgraditi potrebnega stanovanja za zdravnika in preurediti bolnico. Glavar je dobro poznal razdaljo od Lanšpreža do Komende, pa kljub temu ni naročil nobenih »ročnih štipendij« za tamkajšnje revne bolnike. Če hoče kdo uživati njegovo dobroto, naj se potruji v Komendo.

Mimogrede naj omenim, da je prav ta sporna zadeva sprožila tudi misel, naj bi se del Glavarjevega kapitala uporabil za Lanšprežane v novo-meški bolnici. Seveda bi bilo tudi to v nasprotju z Glavarjevo oporoko.

Dne 3. jun. 1898 so se zbrali zastopniki vseh 7 županstev komendske fare z upraviteljem ustanove Martinom Počem in sestavili posebno spomenico na deželni odbor z dne 3. jul. 1898. Ta spomenica prozorno osvetljuje tedanje razmere, zato jo v izvlečku navajam: »Mi Komendčani nikakor ne želimo, da bi se v Komendi na stroške Glavarjeve ustanove zidalo **zdravilišče**, kakršna se danes postavlja na deželne in okrajne stroške. Mi tudi ne želimo, da bi bila ta hiša **ubožnica**, kamor bi se sprejemali tudi zdravi ugobi, ki si morejo še kaj prislužiti. Mi želimo in prosimo, naj se ustanovi v Komendi

bolnica (hospital-Spittal) v smislu Glavarjeve oporoke. Ne prosimo nič posebnega. — Naši revni bolniki imajo stanovanja, ki nikakor ne ustrezajo higienskim zahtevam in mnogokrat se morajo potikati v prostorih, ki so prej podobni kleti kakor človeškemu stanovanju. Pozimi so ti prostori navadno nezakurjeni. Ako pa ležijo v zakurjenem stanovanju, ležijo večidel pri peči, kjer jim gorkota bolezen še poslabša. Lončarji ležijo v sobah, ki so zelo nizke in se pozimi v njih suši polno glinaste posode. Bolnikom in njihovim domačim se bo tedaj ustreglo, ako se takim potrebam v bolnici — četudi v skromni meri — odpomore.«

Nato v spomenici svetujejo, kako naj bi se preuredila dosedanja bolniška zgradba ter naj se nemudoma prične graditi tudi **stanovanjska hiša za zdravnika** po sklepu deželnega zbora. Število »ročnih štipendij« za Lanšprežane pa naj ostane isto in brez poviška.

Ta spomenica je dosegla le to, da se je stvar zavlačevala ob naraščanju ustanovne glavnice, ki je že konec 1897 štela 237.800 goldinarjev. Deželna vlada pa je z odlokom (št. 13810) z dne 27. nov. 1907 razpisala končno razpravo, ki naj se ponovno vrši v Komendi 9. decembra istega leta ter odloči preureditev Glavarjevega zavoda in namestitev stalnega zdravnika v Komendi. Ostalo je pri starem. Le v strežništvu je bila sprememba. Že od l. 1901 dalje so namesto dveh navadnih strežnic, prevzele oskrbo bolnikov strokovno šolane usmiljene sestre iz Zagreba.

V bolnico so se sprejemali revni bolniki po ustanoviteljevi volji, pa tudi drugi stari onemogli po pravilu: »Senectus ipsa morbus«. (starost je že sama po sebi bolezen — kar večkrat ne drži!) Poprečno je bilo v hiši bolnikov od 20—30, včasih tudi več. Po prvi svetovni vojni so zagrebške usmiljenke zamenjale ljubljanske usmiljene sestre, ki so se pri ljudeh zelo priljubile.

Prva svetovna vojna (1914—1918) je uničila vrednost Glavarjeve glavnice, ki je 1914. leta znašala 545.718 kron in 68 krajcarjev. Večji del tega denarja je deželna vlada **na svojo roko** vložila kot vojno posojilo. Prav zato se je nova oblast v Jugoslaviji čutila tudi dolžno dajati določen znesek vsako leto za vzdrževanje te ustanove. To se je vršilo le do 1928! Od tedaj dalje pa je **usahnil ta vir vzdrževanja in s tem je bil pokopan** tudi vir Glavarjeve ustanove.

Zato so bile prisiljene vzdrževati s svojimi prispevki bolnike in onemogle prizadete občine, iz katerih so bili bolniki. Za domače se je plačevalo dnevno od 7 do 8 din, za tuje pa od 7,5 do 10 din.

Zadnje sporočilo, poslano banovinski upravi v Ljubljani, datira z dne 6. 3. 1941, torej tik pred drugo svetovno vojno, ko je nemški okupator pregnal tudi upravitelja bolnice župnika Janeza Zabukovca, ki je skrbno in vzorno vodil to Glavarjevo ustanovo s tako skromnimi dohodki. Med nemško okupacijo so prizadete občine še nadalje plačevale svoje prispevke za bolnike v tem zavodu. Prav tako tudi po vojni, dokler ni po zakonu o likvidaciji raznih dobrodelnih ustanov, ki so bile prenesene v pristojnost ljudske oblasti, Glavarjeva ustanova 1947 prenehala delovati. — Bolnike in oslabele so namestili v »Dom počitka« v Mengšu in Domžalah. Poslopje samo pa se je preuredilo za začasno ljudsko šolo oziroma nižjo gimnazijo. Sedaj pa služi človekoljubni organizaciji upokojenecv iz komenskega okoliša.

To je zgodba **prve** Glavarjeve zamisli v oporoki z dne 21. jan. 1784. Zelo zanimiva pa je tudi **druga** zamisel, spadajoča k Glavarjevi oporoki — zamisel o — **stalnem zdravniku** v Komendi.

Temeljito izobraženi in socialno čuteči Glavar je v svoji oporoki jasno določil, naj bodo glavni dediči — revni bolniki — v njegovi bolnici v Komendi oskrbovani z vsem, kar spada k njihovemu zdravljenju. Nadrobno pa je dal zaupna navodila že imenovanima proštu Jabačinu in beneficijantu Tommelliju. Ta dva naj na podlagi testamenta in navodil sestavita ustanovno pismo, ki je bilo že 8. okt. 1785 potrjeno.

V tem je pri točki 5 povedano, da je treba poskrbeti tudi za »**zdravnika**, ki je več ljidskega jezika in poln ljubezni do bližnjega«. Zagotovljeno mu je stanovanje in letna plača 150 florintov. Sme pa tudi postransko kaj zaslužiti pod pogojem, da ne bi bolniki v bolnici bili kaj zastavljani.

Vzporedno z raznimi ovirami pri ureditvi bolniške zgradbe so bile tudi mnoge ovire za mesto stalnega zdravnika pri tej ustanovi. Znano je, da je mogel upravitelj Janežič Peter šele 1805 sprejetih prvih 12 bolnikov, za katere je moral skrbeti stalni zdravnik, katerega pa, žal, ni bilo mogoče vedno dobiti zaradi **neustreznega stanovanja in premajhnih dohodkov**.

Mnogo prerekanja je bilo tudi, **kakšen** zdravnik naj bi bil primeren v tej bolnici, ali tako imenovani kirurg (ranocelnik-Wundarzt), ki ni imel globlje znanstvene izobrazbe, čeprav se mu ni odrekala neka zdravstvena praksa — ali pa physicus medicus s pravo zdravstveno izobrazbo, z akademskim naslovom — doktor medicine.

Glavarjeva zahteva, naj bi zdravnik v njegovi bolnici bil »vešč ljidskega jezika«, ni bila brezpomembna. Tedaj so namreč bili višji izobraženci **večinoma** z nemško govoricco. Tako imenovani kirurgi pa so bili bolj iz domačega ljudstva. Če bi Glavar bil kar s kirurgom zadovoljen, bi verjetno ne stavljal svoje zahteve, naj bo zdravnik več ljidskega jezika.

Tej zahtevi po stalnem zdravniku v Komendi pa se pridruži tudi nekdanji Glavarjev podpiranec — komendski rojak — tedaj pa že s plemiškim naslovom kot dvorni advokat na Dunaju, dr. Anton pl. **Remic**. Ta mož je iz hvaležnosti do svojega mecena in dobrotnika izročil 6. feb. 1805 deželni vladi v Ljubljani svoje »ustanovno pismo« z glavnico 1000. — florintov z letnimi obrestmi 40 fl. — za priboljšek zdravniku v Komendi.

V tem pismu sam pravi, »da v mojem rojstnem kraju Komenda sv. Petra na Gorenjskem, mnogi zaradi pomanjkanja zdravniške oskrbe prezgodaj umrjejo, zlasti za pljučnico in drugimi vnetji«. Prav pri takšni boleznii pa zmoro uspešno sodelovati le strokovno izobražen zdravnik, ki naj bi z njegovo ustanovo imel priboljšek od vsakoletnih obresti. Ker je dr. Remic realno predvideval tudi leta, ko ne bo nobenega pravega zdravstvenega delavca v Komendi, je določil, naj se obresti njegove ustanove izročijo najbolj vredni in najbolj potrebni nevesti komendske župnije. Tako je ohranjeno precej takšnih potrdil nevest, ki so sprejele to vsoto 40 florintov v svoje veliko veselje. Zadnje takšno potrdilo datira iz l. 1907, ki ga je podpisala Ivana Erce, poročena Kepic, iz Mlake.

Tako se je na to Remičevo ustanovo skliceval upravitelj Franc Peterca, ko je 14. dec. 1818 pisal okrajnemu glavarstvu v Kamnik: »Nujno potrebno je imeti **stalnega** zdravnika tudi zaradi sosednih, posebno pa komendskih faranov, ki so brez pomoči pri svojem zdravljenju in si sami ne morejo nič pomagati. Da bi se to lažje moglo uveljaviti, je dr. Anton pl. Remic, dvorni advokat na Dunaju, s svojo ustanovo pri deželni vladi v Ljubljani določil letno izplačevati po 40. fl.«

Res so v začetku delovali večinoma kirurgi, čeprav so bili med njimi tudi pravi doktorji zdravilstva. Okrajno glavarstvo v Kamniku je v razpisu za mesto stalnega zdravnika v Glavarjevi ustanovi določilo med drugim tudi pogoj, da mora kandidat predložiti »prepis diplome o doktoratu iz medicine« in posebej še »prepis diplome iz kirurgije«. (Št. 4980 — 19. dec. 1858). Tedanja oblast je torej **pravilno** razlagala ustanovno pismo in Glavarjevo zamisel o zdravniku v Komendi.

Kot že omenjeno, je bilo to zdravniško mesto večkrat zasedeno, večkrat pa tudi ne. V vmesnem razdobju je prihajal zdravnik iz Kamnika; dekretiral ga je deželni odbor in mu točno določil njegovo področje v sporazumu z upraviteljem bolnice.

Mogli bi reči, da je bil glavni vzrok za nezasedeno zdravniško mesto v Komendi prav **eksi-stenčno vprašanje**, ker res ni bilo primerne stanovanja in plača je bila skromna. Zato ni čudno, da je zdravnik dr. Ludvik Jentl v juniju 1866 brez odpovedi prevzel službo vojaškega zdravnika.

Upraviteljski predlog za ureditev zdravniškega stanovanja je bil izročen okrajnemu glavarstvu v Kamniku in deželni vladi v Ljubljani. Ta je svetovala, naj se oskrbi v Komendi primerna hiša za zdravnikovo stanovanje. (Št. 3361 z dne 5. nov. 1886). Če bi se pa takšna ne dobila, se svetuje, naj bi se zgradila posebna hiša za zdravnika, kar ne bi nasprotovalo Glavarjevi zamisli. Oskrbi naj se k bolniški zgradbi prizidek za težje bolnike, ki jih ni mogoče prevažati v Ljubljansko bolnico. Zgradil naj bi se nekakšen sanatorij, kjer naj bi bil zdravnik vedno na uslugo potrebnim, to bi bila velika dobrota za okraj Kamnik.

Na ta vladni predlog je odgovoril upravitelj Matevž Tavčar (dne 17. nov. 1887) takole: »Zelo primerno bi bilo, da bi bil zdravnik ločen od bolnice (da ne bi stanoval v tej zgradbi, kjer primanjkuje prostora za pomoči potrebne in tudi za zdravnikovo družino je vse pretesno stanovanje in neugodno zaradi različnih bolnikov.) Ne preostane drugo, kot da se v bližini bolnice kupi zemljišče in zgradi primerna hiša. Nikakor ne bi bilo proti intenciji ustanovitelja P. P. Glavarja, če bi se zgradilo še poslopje za težko bolne, kot predlaga deželna vlada.«

Po smrti izredno požrtvovalnega zdravnika dr. Fortunata Müllnerja (umrl 18. jan. 1889 in počiva pod lepim spomenikom na komendskem

pokopališču) je bil z deželnim dekretom imenovan za zdravnika v Komendi kamniški zdravnik dr. Samec z dolžnostjo dvakrat tedensko obiskati komendske bolnike. Ker je pa ta zdravnik bil tudi deželni poslanec, je ponovno skušal Glavarjev kapital uporabiti za gradnjo nove bolnice v Kamniku, češ da Komenda ni pripraven kraj za bolnico, ker nima niti mesarja niti peka in zdrave vode. Ponovno so pozabili na že omenjeni dvorni dekret iz l. 1799 ne samo v Kamniku temveč tudi v Ljubljani; toda dr. Samec je že istega leta 19. avgusta umrl.

Ker se njegov naslednik, okrajni zdravnik dr. Binder, ni mogel zaradi obilnih dolžnosti vezati na Komendo, je upravitelj Matevž Tavčar ponovno prosil deželno vlado, naj razpiše službo stalnega zdravnika v Komendi z letno nagrado od 600 do 800 fl. V Glavarjevi bolnici bi imel stanovanje s 3 sobami in pritlikinami, dokler se ne bi sezidala zanj nova hiša. Do zaprosenega razpisa ni prišlo, češ »da v sedanjih okoliščinah ne kaže drugega, kot da se zdravniška služba v ondotni bolnici **začasno** opravlja že pod znanimi pogoji«. (št. 6393 — z dne 12. 9. 1889) Tako je bil za to službo dekretiran kamniški zdravnik dr. Julij Dereani, čigar ime je med starejšimi Komendčani še vedno živo.

S tem se to vprašanje še ni rešilo, duhovi se še niso pomirili. Zato je novi upravitelj župnik Martin Poč v že omenjeni spomenici vseh županstev komendske fare predlagal: »Gotovo je hotel ustanovitelj, naj ima Komenda v svoji sredi zdravnika, pri katerem bi iskali brez velikih stroškov hitro pomoč. Da kmetje tolikokrat zdravniške pomoči ne uporabljajo, je samo to krivo, ker je predraga in je ne zmorejo plačevati. Zato prosimo za **zdravnika**. Zanj naj se zida pripravna hiša iz dohodkov bogate dediščine Glavarjeve ustanove ter se povsem iz nje tudi on plačuje. On naj ima dolžnost poleg bolnikov v hiši tudi ubožne župljane, kakor do sedaj, brezplačno obiskovati in ti naj bi dobivali kot do sedaj zdravila brezplačno na račun Glavarjeve ustanove.«

Kot navadno se je tudi sedaj vsa zadeva — zavlekla. Nastala je nova težava zaradi Lanšprežanov za tako imenovane »ročne štipendije«, o katerih je bilo že glavno pojasnjeno. Upravitelj Martin Poč je deželnemu poslancu Kajdižu v Ljubljani še posebej objasnil ves položaj in odkrito povedal, če bi se takšne »ročne ustanove« hotele vpeljati na škodo zavoda in namestitve zdravnika v Komendi, so občani pripravljeni

ŽIVLJENJE MOJE ...

Življenje moje
poje,
poje upe svoje.
Pesem moja
joče,
joče hrepenenje,
joče bolečino,
ki jo da življenje.
Bom pesem svojo
vetru podarila,
on po svetu tava,
ne ve, kaj je daljava,
ne ve, kaj je tujina.

Če človek
lahko ujel
bi svoj odmev,
če senco
svojo bi prijel
in spravil jo
za dni oblačne,
če svojo srečo
lahko dal
bi v vrečo
za otroke lačne,
ne da besedo
bi dejal,
srečo s srečo
bi sejal.

Lina Majer

zoper to tožno pot nastopiti« in nadaljuje »ako bi bilo potrebno, celo do cesarja osebno iti. Glavar je svoj namen v oporoki in po izvršiteljih te oporoke prav jasno povedal. Glavar je bil izobražen mož, ki mu je bil svet dobro poznan, ki ni v kaki svoji preprostosti hotel zavod za uboge reveže in da ne bi nič vedel o kakšnih »ročnih ustanovah«. Ko bi bil hotel kaj takega imeti, bi gotovo izvršiteljema tudi naročil. Svojih podložnikov Lanšprežanov ni nameraval z »ročnimi ustanovami« obdarovati. Razdalja med Lanšprežem in Komendo mu je bila dobro znana. Pa je hotel, naj gre v Komendo, če hoče kdo njegovih podložnikov njegove dobrote posluževati.« (Pismo z dne 28. 9. 1899.)

Čeprav se je razprava o stalnem zdravniku v Komendi dne 9. dec. 1907 vršila, stalnega zdravnika ni bilo. Ta obravnava, razpisana od deželne odbora (s št. 13810 — 27. nov. 1907), je bila tudi — vse. Razprava se je srečno izvršila, zadeva se je »srečno« odložila in ostalo je pri starem!

Z odlokom deželne vlade (št. 15982 — z dne 23. 9. 1913) pa je bilo sporočeno tole: »Deželni odbor je sklenil na svoji seji 20. 9. t. l., da se ta služba (zdravnika) ne razpiše, ker ni upanja, da bi se kak prosilec oglasil.«

Omenjena listina iz l. 1913 je zapečatila usodo Glavarjeve oporoke tudi o vprašanju stalnega zdravnika. Ali je bilo to pravično ali ne, naj presodijo pravniki!

Odtlej je prihajal v Komendo okrajni zdravnik tedensko in po potrebi. Danes pa je tedensko občinski zdravnik v skromni ambulanti velikodušno na uslugo vsem bolnikom iz treh krajevnih skupnosti!

Ob vsem tem razvoju tako plemenite zamisli in žrtvovanja vsega zemeljskega premoženja se nehote zbuja različne misli — zakaj je moralo tako priti? Ta bistroumni in tako globoko čuteči mož za vse revne in trpeče izroči vse svoje prihranke v blagor ubogih bolnikov. V dobrih sto letih so sicer premnogi dobili vso pomoč v bolni in varno zavetje v tej njegovi »bolnici«, ki je do prve svetovne vojne imela ogromno premoženje, naloženo v banki, seveda pod kontrolo tedanje drž. oblasti. Tedaj bi se moglo zgraditi posebno poslopje za zdravnika in tudi plača zanj bi se mogla stanu primerno urediti.

Toda — ali ni upravičena domneva, da naj se podeželski kraj preveč ne povzdigne? Glavar je hotel podeželskega človeka, do katerega je gojil posebno hvaležno ljubezen, vsestransko dvigniti in to prav v Komendi, kjer je za svojega življenja 24 let popolnoma iz svojih sredstev vzdrževal internat in nižji licej za revne in nadarjene dečke!

Zdi se, da je bila ta domneva glavna ovira, podprta seveda z malomeščansko miselnostjo tedanjih vodilnih na sedežu oblasti.

Ko se danes nekdanja občina Komenda v 3 krajevnih skupnostih vedno bolj razvija in raste, pa verjetno ne bo odveč misel, naj bi se po več kot 100-letnem boju za mesto stalnega zdravnika že iz spoštovanja do največjega človekoljuba 18. stoletja med Slovenci — ta Glavarjeva zamisel res tudi uresničila!

Viktorijan Demšar

Čez vrt se je pomlad zagnala z zelenilom in popjem. Marčeva odjuga je z vetrovi tajala zastale ude, klicala pramene sonca pod napušče in v zavetju kota med zidovi namočila z lučjo in toploto tla; le pručka, kamor se je stisnila ženica, je stopila v prvi sončni žarek zgodaj zjutraj in zvečer odšla za njim, kot rosa, ki jo napoji večerni mrak in jutranji stopi.

V vrtu so se premrle kepe prsti sesipale v prah, ko je sonce pretopilo skorjo zmrzali in se je še slana držala senčne strani. Takrat so sanje stopile v vrt in zima se je pretopila v obljubo cvetočih jablan na vrtu. Hruška, ki jo je zasadila materina roka, je skrbno otrebljena čakala kot otrok, ki ga je nekdo pravkar ljubeče pobožal in je sedaj srečen.

Bilo je marčevo popoldne in zaplate snega po ozarah so skupaj z brazdami tekle kot zadnja zimska preproga v izginotje kadeče se zemlje. Pretoplo je že, da bi sneg lahko prekril utrip prsti. V vrtu so bile prislonjene grablje ob kupu smeti in suhe trave. Sklonjena ženica je pobirala kamenje, ki se je naletelo z otroških rok med drevje. Kako se je njena ljubezen v aprilu in maju spremenila v zlati regrat in drobne marjetke, nato v cvetoče lučke otroškega veselja. Trava je zrasla visoko, da bi lahko legel vanjo kot v posteljo. Mati je trebila vrt. Bila je vsa prešerna v svoji skrbi in srce je pelo, ko je sama zase tiho, skoraj neslišno povzela — Vrtec ogradila bodem ... Georgine in potonike bo posadila ob ograji. Bogve, če bodo narcise letos kaj odgnale in zvončki ob stari slivi za zidom? In vse je odgnalo.

Sonce se je skrilo za bel snežen oblak in piš je potegnil v burjo, da so veje zapele in se je ogenj sredi vrta razžarel ter razpršil dim v plamene. V hrastih čez cesto je zašumelo od vzhoda in kmalu se je vsul sneg, gost, puhast in ves bel. V sunkih je zadeval ženico. V sivih laseh, ki so se vsipali izpod rute, so beli kosmi postali kristalne kapljice, iskrece se snežinke spreminjajoče se v roso, v zvezde. Vsa suha in majhna se je šele, ko je bilo delo končano, umaknila v hišo. Vrt je pripravljen za pomladno sonce. V lončni skledi je odnesla motovilec. Za večerjo bo.

Sredi meteža sem materi pomagal skriti že pripravljene cvetlične lončke. Zadela mi je koš



Ljubljanska delavnica: Marija z Jezusom, ok. 1450, Glince pri Ljubljani

ČEBELICA

*Odhaja, se vrača,
ne more strpeti
brez bleska modrih oči.*

*Naj se le vrača brez skrbi
čebelica k cvetu,
tak je ples nagona v svetu.*

*Vsak dan v naletu
čebelica se vrača
k cvetu.*

France Lokar

in odnesel sem jih nazaj med njena semena, škatle, vse polne trpotca, arnike, lapuha, mete, kamilic, kumine, žajbela, bezga. Na policah je bilo prepolno njene iznajdljivosti in skrbi.

V vrtu je zadišalo po dimu in domačnost obljudenosti je naredila dom topel, čeprav je burja s sunki treskala ob šipo cele snope belih metuljev. Veter je cvilil pod vrati kot pes in zanesel blagoslov ognja tudi v hišo. Kakor hip, ki potegne čez obraz novo črto in se nato umakne z obraza v senco na zidu, tako je materina podoba za hip posedela ob peči, se stisnila k lončenim ptičem, ki so vsi topli dihali vanjo in peli pesem o letnih časih. Zunaj je bila še zima, čeprav je popje v živi meji kazalo nevidno in tiho spremembo južnih vetrov. Ko bo prvi topel dež, bo kostanjevo popje že smolnato in bo živa meja počepila do tal v svojem zelenilu. Mama je gledala na vrt, toda njene oči so strmele daleč, misel je izgubila težo in daljo; zaverovana v trenutek, ki slutiti, da časa ni, da prostor izginja, raste v nedosežne horizonte, da vse tone v plimi razrešenih križpotij, je mati odšla daleč, visoko v nébes tihih zvezd in spominov.

»Boš nocoj spal doma?« je vprašala tiho, skrbno, ljubeče. »Že pet let nisi.«

Kakor da je bila daleč in se je vrnila z nabrano košaro. Z enim samim pogledom je stresla vame svoje življenje — mladost s prstjo in soncem v srcu, brinove jagode in pelin, prinesla je zgarane dlani in pobožala otroštvo. Ustrašila se je nežnosti, doživela v hipu izgubljenost

in se kakor veter spet vrnila na domačo klop ob peči, vsa tiha in nepomembna, čez njeno srce so jezdile daljave.

Vrt je pobelilo in mrak je zgostil veje, metež je odplesal čez hrib, le nemir svetlobe, ki je prihajal skozi okna, je motil podobe v bogkovanem kotu.

»Mama, jutri imam predavanje že zgodaj zjutraj.« »Zbudila te bom, avtobusov imaš dovolj.« Obsedela sva in pogovor je odšel daleč, v dvoje, na rezilo meča, ki se mu pravi spoznanje. Mati me ni zbudila zjutraj kot pred leti, ko je prinesla vročega mleka v sobo, se ustavila ob postelji in gledala v moje knjige. Rada jih je imela.

Odšel sem zvečer z zadnjim avtobusom. Ko sem stopil v temo, so le črne stopinje v snegu pokazale, da so tla vlažna in napojena s pričakovanjem pomladi. Sneg je že skoraj skopnel. Mama me je poklicala nazaj in vprašala, kdaj spet pridem. »Jutri, mama, proti večeru.« Nagajivo sem jo pobožal po laseh in licu in vedela je, da bom jutri res prišel.

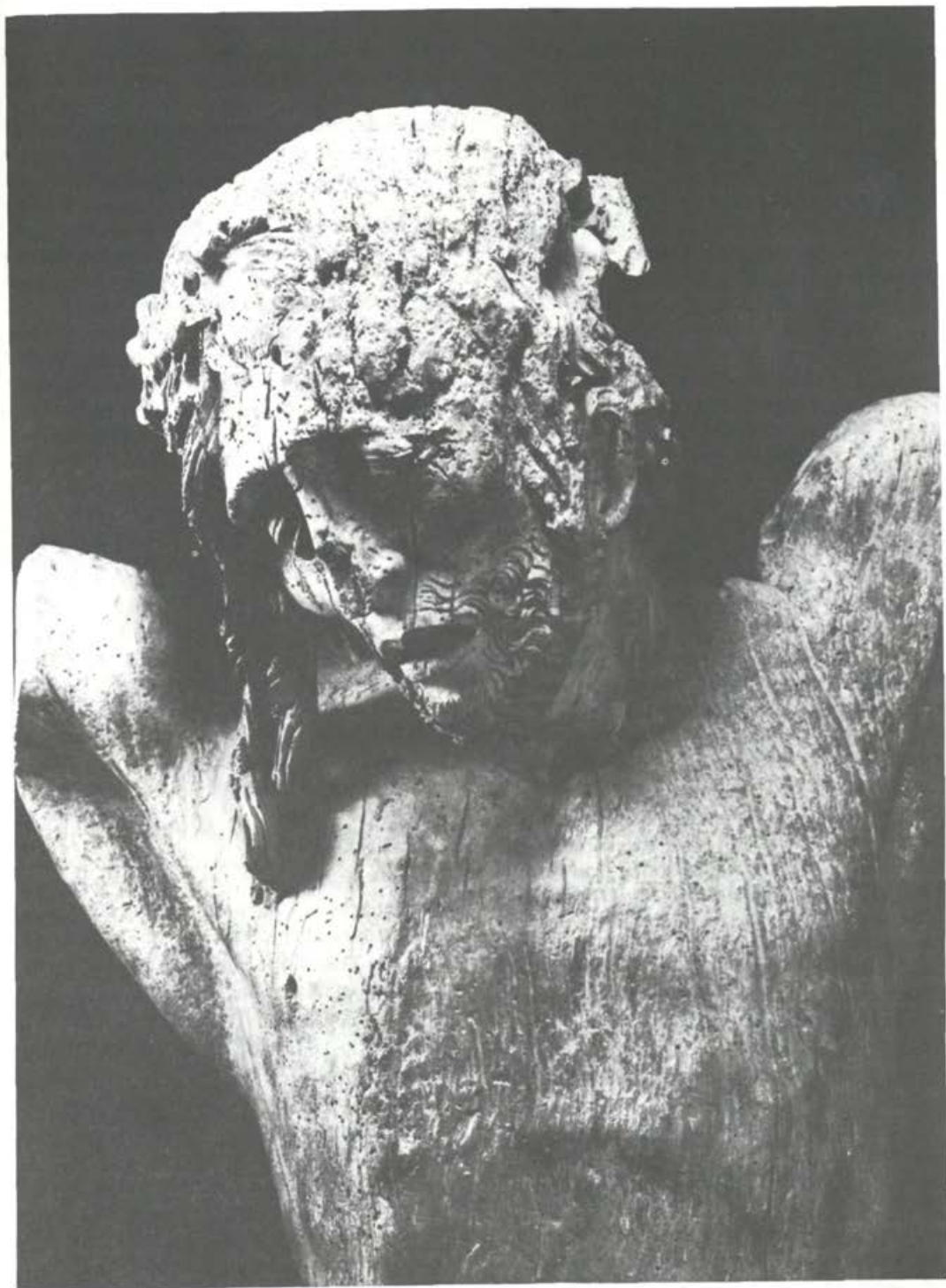
»Pojdi no, avtobus boš zamudil.« Stopil sem čez vrt in zaprl vrata v ograji. Burja je zapela v vejah, toda mama je ostala na pragu dolgo. Šele ko je avtobus odpeljal, je zaprla dver in pramen svetlobe iz veže, kj je daljšal vrata do srede vrta in materino podobo zarisal v domačo prst, je odšel z njo v kuhinjo, sedel v njeno naročje, ko je vsa trudna zložila dan na mizo in nato skupaj z očetom prebirala jagode.

Premišljevala je najin pogovor. Mati je spoznala pot brez konca, križ in vsa iskanja. Življenje riše čez otroke nekaj, kar bi rada sama vzela čez svoje dlani, slutila je težo, razumela pa ni, ni mogla najti odrešilne misli. Kajti vedela je, da mora vsakdo sam na svojo pot in da življenje ne prizanaša. Nikoli ni rekla, da me ima rada. Sinoči sem vedel kot pred božičem, ko jo je rešilni avto odpeljal v bolnico in sem sedel poleg nje. Težko je dihala in se je vsa drobna z rokami oklenila mojega vratu. Ko sem začutil njene solze, so leta privrela v potokih, življenje je odtekalo v zadnjo svetlobo. Takrat sem prvič spoznal, da zna tudi moja mati jokati.

Sinoči, ko sem odhajal, je imela solze v očeh. Rada bi pomagala, rada bi dala moči na pot, za dolgo pot domov. Vedel sem, kaj hoče reči. Z ljubeznijo je stisnila svoje srce med moje dlani in odšla.

Naslednje jutro je mama umrla.

Janez Marolt



Štajersko delo: Križani iz Dramelj, ok. 1520

Boris in Tatjana gresta na Vogel smučat, kajti po dolgem odlašanju se je sneg končno le odločil, da pogrne svojo bolj ali manj debelo odejo čez naše hribe, medtem ko je po doleh in ravneh razgrnil samo svojo raztrgano belo rjuho, skozi katero je kjerkoli gledalo kopno. In ker je že skoraj pomlad, so na temnih lisah naših lok in posek nenadoma pognali zvončki in z belino svojih nežnih cvetov zasmehovali umazanost snežnih zaplat, ki so se vse bolj manjšale in jih je vzela po jugu dehteča noč, kakor da je poreden učenec zbrisal s kreda počekano tablo.

»Pazita, da ničesar ne izgubita. Tatjana, ti si starejša in malo poglej v Borisov nahrbtnik, da ne bi pustil kakšne stvari na Voglu! Stotisočaki so šli za vajino opremo, ne pozabita tega.«

»Zdaj boš pa zopet s tem začela, mama! Pa ne bi kupovala, če ti je žal,« je bila Tatjana užaljena.

»Nič mi ni žal, samo ne bi rada, da bi po nepotrebnem kaj pozabila.«

»Po nepotrebnem si tudi marsikaj kupila.«

»Seveda! Kaj pa je treba vse to vlačiti s seboj. Dovolj bi bila ena obleka in čevlji. Pa smučič seveda.«

»Kajpada, da bi šla kot kakšna reveža! Drugi pa se bodo šopirili, kaj vse so zvekleli in kaj vse dali svojim s seboj. Kar mora biti, mora biti. Toda glejta, da se bosta redno preoblačila. Tatjana, ti imej na skrbi Borisa, da se bo po smučanju vedno preoblekel, sicer se lahko prehladi in bomo imeli bolnika namesto športnika! In ti pravitako, Tatjana! V nahrbtnikih imata rezervno obleko, po dva para spodnjega perila . . .«

»Kaj pa je treba dveh parov perila, saj imam en par že tako na sebi!« vpije Boris z žarečimi očmi.

»Molči, kaj ti veš! Tako mora biti. In vse je novo, da vaju ne bo sram pred drugimi, ko se bosta preoblačila. S seboj imata tudi spalne obleke. Tebi, Tatjana sem dala še posebej obleko za zvečer, saj boste gotovo imeli kakšno prireditve. Vsak ima tudi dovolj robčkov in nogavic. Na smučanje vzemita tudi brisačo s seboj, kajti spotila se bosta in se bo treba temeljito obrisati, da vama mraz ne bo škodil! Posebno ti, Boris,

da ne boš divjal razoglav naokrog! Tatjana, pazi nanj!«

»Vem, vem, nič drugega ne bom delala ves čas, samo pazila bom, če si je ta smrkolin zapel suknjič, če ima kapo na glavi in če si je obrisal nosek. Potem rajši ostanem kar doma. Kaj pa bom imela od smučanja, če bom samo nanj pazila?«

»Ti le nase pazi in že naprej ti povem, da se v moje stvari ne vtikaj! Nisem kakšen prvek, da bi mi moral biti vedno nekdo za petami kakor kakšna prikolica za traktorjem.«

»Ti pa traktor! Kakšna primera!«

»Ne prepirajta se. Že tako sem dovolj popustila, ko sem vama vse zložila v nahrbtnik in se bo v njem vse pomečkalo, namesto da bi vzela s seboj kovček in bi vse stvari ostale zlikane kakor je treba.«

»Seveda, in bi jih tako zlikane v lepem kovčku tudi prinesla nazaj, pa lepo umita, pa lepo počesana, pa z ostriženimi nohti, pa s kolonjsko nadišavljena. Hvala za tak izlet!«

»Ti vedno pretiravaš, Tatjana. Saj veš, da nisem tako mislila. Ko boš odrasla in boš vedela, koliko vse te stvari stanejo . . .«

»Kar znova začni, koliko si za vse to dala! Kakor da sva te prosila. Čim manj bi imela s seboj, tem laže bi mi bilo.«

»Ne veš, kaj govoriš. Drugi pa . . .«

»Požvižgam se na druge!«

»Tatjana, tako se ne govori! Si od mene slišala kdaj kaj takega?«

»Slišala ne, ker tako ne govoriš, samo delaš tako.«

»Kako, za božjo voljo?«

»Saj ne samo ti, ampak vsi, ki kaj imate. Požvižgate se na vse tiste, ki nimajo.«

»Saj nisem govorila o tistih.«

»Prav to je slabo. Nikoli ne govoriš o tistih, ker tisti sploh ne štejejo.«

»Poslušaj, Tatjana! Premlada si še, da bi te stvari razumela. Vedi pa, da vse, kar imamo, smo si pošteno in s pridnostjo pridobili.«

»Ali ni tudi naš sosed priden? Vstaja dve uri prej kakor mi, da ne zamudi avtobusa, in se vrača z dela pozno zvečer. In koliko zasluži? Komaj toliko, da bi lahko pol mojega nahrbtnika napolnili.«

»Pustimo danes to! Ko se vrneš, boš boljše volje.«

»Pustimo to, ti tega ne razumeš, ko boš velika, ko boš odrasla, samo to znaš reči! Na moja vprašanja niti ne poskušaš najti odgovora.«

»Oh, vi, otroci, kako ste včasih težki,« je vzdihnila mama in v mislih dodala: Jaz pa sem stotisočake potrošila, da bi imela vidva vsega in bi vaju razveselila, izreči si pa tega vendar ni upala.

Za hišami je še nekoliko snega in Tatjana se priplazi okrog ogla, ga stisne v kepo in ga z dekliško kretljivo vrže Tončku naravnost v hrbet. Tonček je z njo istih let in oba hodita v sedmi razred. Oba sta tudi precej potegnjena in sta v razredu med največjimi. Kar naprej dražita drug drugega, si nagajata, da bi kdo mislil, da se prav nič ne marata med seboj, toda to je samo način, kako si izkazujeta svoje prve simpatije.

Tonček se naglo ozre, oči mu zasijejo kakor globoka voda v mesečini, skloni se in v trenutku stisne sneg v nekaj krogel. Prvo vrže od tam, potem pa na vsakih pet korakov eno, dokler nista čisto blizu drug drugemu, se merita, ocnjujeta in čakata, kdo bo vrgel prvi. Tatjana vrže in Tonček se mora potruditi, da ga zadene, saj hoče biti zadet, da je igra pestrejša, potem pa skoči k Tatjani in jo rahlo podrgne s snegom po licih, samo toliko, da se je dotakne.

»Ti grdoba, kako si me umil!«

»Zaslужila si, s kepo bi mi skoraj zlomila hrbet.«

»Te boli?« ga je vprašala v skrbeh, da se je moral nasmehnuti.

»Kepa je bila trda kakor bomba. Da nisi skriala kamna vanjo?«

»Kje pa, si nor? Saj je snega dovolj za kakšno kepo. Na Voglu pa ga je mnogo. Menda kar za dva metra.«

»To je toliko,« je pokazal Tonček z roko. »Če bi tam padla vanj . . .

»Bi me ven potegnil?«

»Kje pa! Lepo bi zgoraj sneg poravnal, ti bi pa pod njim rila sem in tja, zgoraj pa bi nastajale krtine iz snega. In ko bi jih odkrili, bi našli namesto krta Tatjano.«

»Domišljijo pa imaš,« je rekla in bilo ji je čudovito pri srcu. »Ti ne pojdeš na Vogel? Nisi se prijavil.«

»Kaj bi hodil na Vogel, imamo doma dovolj voglov, vsaka hiša jih ima štiri.«

»Ali pa še več.«

»Hiša jih ima štiri.«

»Ali pa še več.«

»Štiri.«

»Več.«

»Pa naj bo več.«

»Kaj misliš, da je meni kaj za Vogel? Figo mi je zanj.«

»Zakaj pa potem greš?«

»Mama me je kar vpisala.«

»Vem, vem.«

Tatjana v svojem otroško dekliškem srcu natančno ve, da s Tončkom ne more govoriti ne o novih smučeh, ki jih je dobila, ne o dragi opremi ne o vsem tistem, kar naj bi doživela na Voglu, ker Tonček ni v tem njenem svetu, zato je tudi njej vse to nekam tuje in skoraj odveč. Čisto drugače bi bilo, če bi šel na Vogel tudi on. Potem bi se dneve in dneve menila samo o tem.

Nenadoma, ne da bi kaj pomislila, reče:

»Tonček, če bi rad šel, jaz imam v hranilčku dovolj denarja, pa ti ga dam.«

Tonček jo je gledal, kakor da ga je z nožem sunila.

»Ti si nora!« je bilo vse, kar je mogel reči, obrnil se je in stekel domov. Niti obrnil se ni niti spačil se ji ni, da je Tatjana takoj imela polne oči solz, ki so ji kar naprej vrele na dan, da jih je opazila tudi mati in rekla:

»Kaj se pa cmeriš? Te je Tonček užalil?«

Mama je že davno opazila, da sta si s Tončkom dobra prijatelja. Prej ji je bilo kar prav, zadnji dve leti pa jo je vedno zbadlo v srcu, ko ju je videla skupaj, čeprav si je dopovedovala, da sta še otroka in da mora neko družbo tudi njena Tatjana imeti. Na vasi smo in nimamo izbire, si je mislila. Ko bi živeli v mestu, bi si lahko izbirala družbo, ki bi bila njej primerna. Odlična borka za enakost med ljudmi, ki je pred leti imela še tako jasna in trdna načela, se je namreč začela obdajati s predsodki sorazmerno s tem, kakor sta naraščala plača in ugled njenega moža.

Mama je nervozna, Tatjana zadirčna, Boris pa siten in neučakan. Če mama ne bi pazila nanj, bi pozabil doma ne samo svojo kapo, ampak še glavo, tako se mu je mudilo na avtobus, čeprav je ta čisto blizu in bo vsaj še pol ure preteklo, preden se bo ta stara škatla, ki so jo nekje v mestu že zavrgli, za ta odročeni kraj pa je še vedno dobrodošla, nekoliko izkašljala in vase sprejela redke potnike.

Mama jim skrbno izbere prostor ne preveč spredaj, ker tam vleče, ne preveč zadaj, ker se tam človek natelovadi, toda prav tam hoče sedeti Boris, Tatjana pa sili spredaj k vratom.

POMLAD

*Žar sonca
zdrav sklanja se v jamo
v vrče temin . . .*

*drzen, sladak
kliče
liste, kruh vino
iz brstja
korenin . . .*

France Lokar

Potniki pozdravljajo mamo in jo ogovarjajo z gospo, ker so tako navajeni od nekdanj, čeprav je za njihove otroke samo tovarišica. Spoštujejo jo, ker je dobra vzgojiteljica in zna otroke tudi trdo držati, samo nekoliko previsoka se jim zdi, pa ji tega prav nič ne zamerijo. Razumejo tudi njeno pretirano skrb, ko naroča šoferju in sprevodniku, naj za božjo bolj pazita na smučiče, ki so jih s težavo spravili spodaj v prtljažnik, čeprav bi ona najraje videla, da bi jih imela Tatjana in Boris pri sebi. Smučiči so vendar tako zelo drage.

»Tatjana, pazi na Borisa, da se mu kaj ne zgodi!«

»Kaj pa naj se mu zgodi, mama?« odgovarja Tatjana nekam odsotno in nič ni videti, da bi se kaj posebno veselila, ko odhaja na tak imeniten izlet, kot je smučanje na Voglu.

Mama ima solze v očeh, Boris pa se brani njenega milovanja in komaj čaka, da bi avtobus že vendar potegnil.

V hotelu so jih razmestili po skupinah in obema je bilo kar prav, saj sta doma dovolj skupaj in Boris bi bil rad čisto samostojen in brez nadzorstva. Ni mu bilo po volji, da ni dobil postelje kje v kotu, ampak nekje sredi

sobe in imel je nelagoden vtis, kakor da je izpostavljen na ogled vsem in se nikamor ne more skriti.

Boris smučanja ni bil preveč vajen in je kar naprej padal z nosom v sneg. To ga je dražilo in že drugi dan je bil smučanja sit do grla. Kadar je le mogel, je snel smučke in rajši gledal, kako padajo drugi, namesto, da bi padal sam. Toda če je miroval, ga je začelo zebsti in mu zopet ni bilo prav. Doma je bilo vendar tako lepo in toplo in na tisti nizki in položni vzpetini se ni nikdar resnično utrudil, tu pa je smučina tako dolga in hrib tako neznansko strm. Pokonci so ga držali samo še prijatelji, ki si jih je pridobil celo vrsto s svojo šegavo priljudnostjo in navihanostjo.

Tatjana se z drugimi ne more tako lahko znati. Druge se bolj poznajo med seboj, druga drugi zaupajo svoje skrivnosti in očitno v vsej »tajnosti« prebirajo druga druga razglednice, ki so jih pisali znankam in tudi znancem, kar ima še poseben mik.

Tudi Tatjana je kupila karto in jo že tri dni nosi v žepu svoje podložene vetrovke in že tri dni samo o tem razmišlja, kako naj piše Tončku in ali mu naj sploh piše. Kar vroče jo spreletava, ko si predstavlja, kako bo Tonček pogledal, ko mu pismonoša izroči karto. In kaj naj mu piše? Da se smuča in je na Voglu lepo? To je preveč vsakdanje.

»Rada bi, da bi bil tudi ti tukaj.« To je sicer res, toda potem bi si Tonček morda kaj domišljal, da ji je kaj zanj.

Zato Tatjana odlaša s pisanjem, dnevi pa hite in jutri bo že zadnji dan pred vrnitvijo. Končno se odloči in napiše en sam stavek:

»Nekdo te od nekod lepo pozdravlja!« in je tako nakracala podpis, da ga ne bi razvozlati niti najboljši grafolog.

Ko je razglednico vrgla v nabiralnik in je ni bilo več mogoče dobiti nazaj, si je očitala, da je ravnala neumno, saj Tonček sploh ne bo uganil, kdo mu je pisal.

Ker je končno le prišel sneg in je treba otrokom privoščiti nekaj zimskega veselja, ta teden ni pouka. Tonček bi bil druge krati ves iz sebe in bi divjal naokrog kakor z verige spuščeno ščene, zdaj pa hodi naokrog nasršen in slabe volje. V mislih sploh ni ne pri delu ne pri igri ne pri tem, kaj mu drugi govorijo. Pred dnevi ga je prešinilo ostro in trdo neusmiljeno spoznanje, da ne spada v Tatjanin svet.

Od malih nog sta si bila dobra prijatelja,

čprav on k Tatjaninim že dolgo ni hodil, da bi se skupaj igrala, pač pa je Tatjana kadarkoli prišla k njim in je bila pri njih čisto domača. Tudi jedla je z njimi, ko je bila še manjša, če so jo le povabili in povabili so jo vedno, če je ravno tako naletela, da so bili pri mizi.

Najprej se je še pokrižala in čebljala z njimi molitev, pozneje je samo odpirala ustnice, ko pa je postala malo večja, je skrbno pazila, da ni prišla nikoli k njim, ko so bili pri mizi. Nekoliko se je sramovala, da bi jedla z njimi, predvsem pa zato, ker ni vedela, kaj bi delala, kako bi se držala, ko so Tončkovi molili.

Da Tonček ni hodil k Tatjaninim, pa je bilo zaradi tega, ker je bilo tam vse tako čisto, tako svetlo, tako vedno vse v redu, da ni vedel, kam bi stopil in kam bi se usedel.

Ko je nekoč opazil, kako skrbno je Tatjanina mama takoj z veliko kunjco pobrisala tla, kjer je ostalo nekaj blata z njegovih nerodnih čevljev, kajti zunaj je bilo že nekaj dni grdo vreme in kamor si stopil, si stopil v lužo. Niti s pogledom mu Tatjanina mama ni oponesla in vendar ga je prizadelo, da odslej ni šel več k njim, če ga niso domači poslali s kakim posebnim naročilom.

Doslej mu vsega tega ni bilo mar, saj je Tatjana hodila k njim. Zdaj pa je tičal v njegovi duši trn in bodel do skeleče bolečine, da so mu kar tako nehote navrele solze v oči in jih prevleklo z megleno kopreno.

»Imaš kakšne skrbi, Tonček?« mu je rekla mama zelo obzirno, da mu ne bi pokazala svoje zaskrbljenosti.

Toda Tonček je z grozo spoznal, da ga je mati spregledala in v njem je narasel upor do najvišje mere.

»Kakšne skrbi neki? Le kaj vam pride na pamet?«

»Zakaj pa potem tako burno odgovarjaš? Doslej nisi bil tak.«

»Doslej, doslej! Mama, ne bom vedno otrok!«

»Prav imaš. Počasi postajaš fant. Zato pa tudi pričakujemo, da se boš znal vedno bolj premagovati. Čim večji boš, tem boljši bi moral postati.«

»Boljši, boljši!«

»Nič ne žaluj, da nisi mogel na Vogel. Saj veš, da bi ti radi kupili smuči in kar je za tak izlet potrebno, toda od kod vzeti toliko denarja? S smučmi, ki ti jih je ata naredil, pa ne moreš nikamor. Smejali bi se ti. Tatjani je lahko. Pri njih dva služita in sta dva otroka. Pri nas pa

služi samo ata in vas je, hvala Bogu, šest. Zato pa imajo oni smučke pa obleke in vse drugo, mi pa imamo Metko in Petra in Francka pa Stanko, Slavka in tebe.«

»Vam je kateri odveč?«

»Norček! Sam dobro veš, da je vsak izmed vas več vreden, kot sto smučk, pa čprav bi bile iz čistega zlata. Zato naj ti za Vogel ne bo žal!«

»Mar mi je za Vogel! Kaj vam le pride na misel?«

»Vem, da ne žaluješ za Voglom, jezi te le, ker si opazil, da je med ljudmi vendarle včasih velika razlika.«

»To sem že davno vedel.«

»Vedel si, nisi pa izkusil. Zdi se mi, da zdaj to doživljaš. Prav, tudi preko tega moraš, samo nikar zaradi tega ne povešaj glave!«

»Saj je ne povešam. Le kaj sem vam nenkrat tako napoti?«

»Ne govori neumnosti! Napoti. Kaj ne vidiš kako te vsi potrebujejo, najbolj pa vsi naši otroci. Doslej si jih vodil in jim bil vse, zdaj pa si jih pustil in so kakor piščeta brez koklje. Samo prepirajo se in vsak hoče po svoji glavi. Prepirajo pa se predvsem zato, ker so nezadovoljni in ne vedo, kaj bi počeli brez tebe.«

»Naj zato ostanem vedno otročaj?«

»Ni treba biti otročaj, če človek hoče biti drugim dober.«

»Kdo pa je do mene dober?«

»O tem se nikoli ne sprašuj, Tonček! Tako se sprašuje samoljuben človek. In samoljuben človek ni srečen.«

»Če vse ima, je srečen.«

»Misliš? Glej, Tatjana ima vsega, pa misliš, da je kaj srečnejša od tebe?«

»Kaj me briga Tatjana!«

»Meni pa se zdi, da si prav zato tako jezljiv, ker ne moreš vsega tako imeti kakor Tatjana.«

Tončku se je obroč okoli srca samo še bolj stisnil. Da mama ne bi opazila mokrote v njegovih očeh, je pograbil kapo in zdirjal iz kuhinje. Zunaj si je nekoliko oddahnil, potem pa je zbral svojo četo bratov in sestra in še sosedovih pet in krenili so v gozd na pustolovščino. Zopet je bil otrok med otroci, se podil z njimi iz grabe na breg, plezal na smreko, pod katero so našli sveže razjedene storže in uganili, da je verveča čisto na vrhu. Potem so se razdelili v dva tabora in se šli vojsko. Skrivali so se v obrambi debelih smrek, se obkoljevali in zopet izmuznili iz obroča, streljali, streljali, bili ranjeni in mrtvi in vsi zmagovalci, kajti nobena stran ni hotela

biti premagana in je celo Tonček moral popustiti in razglasiti neodločen izid vojskovanja.

Ure so tekle in šele nastajajoči mrak jih je opomnil, da se je treba vrniti domov.

Doma je vse veselje v Tončkovem srcu na mah splahnelo in zopet je bil zadirčen, občutljiv, da so se mu otroci čudili, kaj ga je pičilo, ko je bil vendar še pred pol ure v gozdu tako razigran. Tončkove misli pa so se mudile čisto drugod.

Ko se bo Tatjana vrnila, se bo bahala, da je bila na Voglu? Kakor strela ga je zadelo, ko je drugi dan pismonoša prinesel razglednico. Zagorel je v obraz kakor ogenj in bi se najraje skrnil v zemljo od sramu, da mu je pisala deklica. Ali dekle? Je mar Tatjana že dekle? Jezen je bil nanjo in obenem mu je bilo pri srcu tako milo sladko, da bi se zares razjokal, ko ga ne bi gledala mama s svojim dobrim žametnim pogledom, ko so se ji koticiki ust nabirali v rahel smehljaj.

»Mama, ne povejte nikomur,« je iztisnil v šepetanje.

»Kaj naj ne povem?«

»To o karti. Da mi je nekdo pisal.«

»In zakaj ne?«

»Ker bi se mi smejali.«

»Kdo ti pa pravzaprav piše?«

»Ne vem. Nekdo se je pošalil.«

»Jaz pa mislim, da vem. In vem, da tudi ti veš.«

Tonček je ni več slišal. Izginil je v sobo in globoko med svoje stvari skrnil preprosto razglednico s čudovito vsebino, da ga nekdo od nekod lepo pozdravlja.

V ponedeljek so zopet začeli s šolo. Tonček in Tatjana sta gledala vsak v svoj kraj, kakor da drug drugega ne vidita. Nič več si nista nagajala, nič več vpila drug nad drugim, da je v odmoru ves čas nekaj manjkalo. Tatjano so drugi vpraševali, kako je bilo na Voglu, pa kakor da nima prave volje odgovarjati in razlagati, kakor da se za nekaj boji, za nekaj zelo krhkega in dragocenega. Tonček je Bog ve zakaj pasel mulo in se ji ni približal.

V velikem odmoru ga je Tatjana le našla na samem.

»Si dobil?«

»Dobil.«

»Si jezen?«

»Zakaj bi bil jezen?«

»Ker sem tako neumno napisala.«

»Saj ni neumno.«

Zdaj je zadrega narasla do neznosnosti.

»Je bilo lepo na Voglu?« je končno le spravil Tonček skozi zobe.

»Niti ne tako zelo. Nisem imela prave družine. Drugi so se vsi poznali med seboj.«

»Zakaj si pa šla?« Očitek je prišel resnično iz srca in Tatjana je čutila veliko olajšanje.

»Veš, da sem morala. Pa bi rajši šla z vami v gozd. Bilo bi lepše.«

»Ne vem. Tudi to ni več kaj prida.«

Tonček je povsili glavo, ker je na veliko jezo čutil, kako mu oči postajajo zopet vlažne. Vedno takrat, ko mu je to najbolj zoprno, vedno prav takrat!

»Si žalosten?« ga je vprašala s čudnim nemirov v očeh.

»Kaj bi bil žalosten? Zaradi česa?« Pogleda pa le ni dvignil.

»Ne vem. Tudi jaz sem bila te dni večkrat žalostna, pa nisem vedela, kaj mi je. Samo vse mi je bilo napoti. Bo to zdaj večkrat tako?«

»Kako zdaj?«

»Zdaj, ko sem ti pisala.«

»Ne vem.«

Naglo se je obrnil in odhitel nekam na drugi konec dvorišča, da umiri svoje noro razbijajoče srce.

Nenadoma se je vrnil Tatjanin oče. Bil je komercialni in je mnogo potoval. Navadno se je vrnil pust in naveličan, zdaj pa je kar sijal od zadovoljstva.

»Mama, otroka, selili se bomo. Že drugi teden. Končno mi je le uspelo in dobili smo stanovanje v mestu. In kakšno stanovanje!«

»Končno vendarle!« je vzkliknila mati, Boris pa je bil v precepu: rad je sanjari o mestu, o mestnem blišču, toda imel je rad svobodo in širino travnikov in polj, razsežno skrivnost gozdov in visoko mirno nebo nad seboj.

»Jaz ne bom šla!« je rekla Tatjana trmasto in odločno in zadnji zlog ji je obtičal v grlu kakor zamašek.

»Ko bi vedela, koliko zvez sem moral poiskati, koliko znancev nadlegovati za posredovanje, koliko uslug vrniti, ne bi govorila tako neumno.«

»Tatjana je še otrok, navezana je na sošolke, pa ji je težko,« je razlagala mama.

»Nisem otrok in ne bom šla. Imejte vi svoje mesto in vso njegovo bogatijo, jaz ne grem!«

»Ne razjezi me, smrklja! Še daleč je čas, ko boš lahko ravnala po svoji glavi. Zdaj se boš še po moji.«

»Jaz bom pri mami. In mama ne more s tabo, saj ne more sredi leta pustiti šole.«

»Mama bo šla v mesto in se bo v službo semkaj vozila te tri štiri mesece. Za prihodnje šolsko leto pa bomo že našli namestitev v eni izmed mestnih šol. Stanovanje moramo zasesti prihodnji teden, sicer ga izgubimo. Zdaj pa niti besede več. Hotel sem vas razveseliti in sem mislil, da boste od veselja skakali do stropa, vi pa takole!«

Tatjana je bruhnila v trmast, krčevit jok in stekla v svojo sobo, kjer jo je mati našla z obrazom, zaritim v blazine.

Mati jo je božala po lepih laseh in jo milovala, v srcu pa je čutila čudno olajšanje in zadovoljstvo, da bo Tatjana v mestu našla sebi primerno družbo in se ji ne bo treba družiti s kmečkimi otroki. Korenine predsodkov so menda neuničljive, so kakor plevel: bolj ga ruješ, bolj se razrašča. In najhuje se razrašča tam, kjer se človek s silo trga od svoje prabitnosti.

Lojze Kozar

IMELE SO GA RADE

Kaplan Bernard je bil očitno rojen pod srečno zvezdo. Po klavrni novi maši, ki je poglavje zase, pravzaprav ni zaslužil, da je prišel v tako častljivo župnijo za pomočnika. Je pa vselej tako, da človek prejme, česar ne zasluži in ne prejme, ko bi kaj zaslužil.

Pripeljal se je z vlakom. Na postaji ga je pričakal župnik ob kočiji s konjičem. Hlapec, če bi smeli še tako reči oskrbniku prevoza in nekdanj mogočnega gospodarstva, je bil dokaz, da je župnik res še tudi gospod. Tega gospostva naj bi bil zdaj deležen nekoliko tudi kaplan Bernard. Med uživanjem romantičnega razkošja v kočiji je župnik zagotavljal, da bo Bernard deležen posebne zaščite pri višjih »gospodih«, predvsem pri nekom. Ta je namreč tisti, ki je vedel, kdo je vreden take fare. Bernardu tedaj še ni bilo znano, da bo tudi sam imel svojega zaščitnika pri »ta višjih«, ne da bi mu ga bilo treba iskati in prositi za kaj takega. To se bo zgodilo ravno zagadelj, ker je prišel semkaj.

V župnišču so ga z radovednostjo sprejela še druga ognjišča. V hiši je živel še zaslužni dekan, častni cerkveni dostojanstvenik s svojo sestro,



Koroško delo: Sv. Janez Evangelist, ok. 1490, iz okolice Slovenjega Gradca

ki je še vedno gospodinjala, in z njeno pomočnico. Še nekaj sorodstva je bilo v neposredni bližini. Na pol upokojeni redovnik je duhovno spadal k duhovni skupnosti, dasi je prav uspešno gospodaril. Prej v strogem redovnem življenju speča skrb za tvarnost se je z mladostno podjetnostjo zdaj uspešno uveljavljala. Kaplanu Bernardu je to okolje ponujalo razkošno paleto vzorov, ki so vabili, naj bi jih cenil in spoštoval, če jih že ne bi znal posnemati. Ker pa le prerado slabše prevladuje boljše in ceneno dragocenejše, se je Bernard bolj zabaval nad izročilom nekega dogodka iz dekanovega dušnopastirskega delovanja, kakor da bi si na tihem želel nekoč tudi sam nositi rdeči ornat cerkvenega zaslužnika in dostojanstvenika.

Zgodilo pa se je bojda tako. Gospod so šli zgodaj zjutraj pred mašo v cerkev in pred mašo v spovednico. Nikogar še ni bilo. Zavili so se v pelerino, premišljevali so, molili in nekoliko še tudi podremali, ker je bila noč zaradi taroka nekoliko bolj kratka. Zbudi jih neko škrebjanje okoli okenca. Odprejo lino in podeljujejo blagoslov, ko molijo za pomoč odkritosrčne izpovedi. »Spovedanec« pa ne more začeti. Huda zadihanost s kratkimi dihi se ni in ni mogla poleči.

»Povej že svoje grehe!« trdo terjajo duhovni gospod.

Pa nič. Le še hitrejši utrip dihanja in kraspanje okoli okenca.

Grehov seveda ni moglo biti, ker se je le Tazan veselil, da je našel svojega gospodarja . . .

Bernardova samovolja pa je prezirala ljubeznivo skrb domače kuhinje in prizadevanje, da ne bi bil lačen. Kaj kmalu se je pričel izneverjati skrbno pripravljeni mizi z jedačo in pijačo. Razen s šolskimi otroki pri verouku s kako drugo mladino tedaj še ni bilo moderno imeti posla. Mladina je še spadala k božjemu ljudstvu, kakor so to čez leta pri cerkvenem zboru o vernikih na sploh rekli.

Komaj pa so se utegnile zvrstiti samostojne vernice, s katerimi je Bernard delil medsebojno pomoč, dobro in zlo. Glavna varuhinja reda in morale je bila Filomena. Po nekem svaškem ovinku je bila ponosna na sorodstveno zvezo z višjimi cerkvenimi gospodi. Dala je torej čutiti in slutiti, da diplomatski odnosi z njo utegnejo koristiti ali škoditi. Izgorevala je za čast božjo in čast podružničnega patrona. K temu je nujno pridružila delno telesno, predvsem pa dušno skrb za kaplana Bernarda.

»Za vas bom že jaz skrbela!« mu je zagotavljala in ga svarila.

»Veste, ženske so hudobne in nevarne. Jaz vam bom povedala, katere ni prida. Sicer pa kar meni povejte, bom že jaz uredila z njimi, kadar bo treba.«

Filomena je imela potem mnogo dela. Z Bernardom pa sta drug na drugega račun odslužila mnogo česa v vicah.

Ko je Anastazija prišla naročit mašo, ni bilo čisto preprosto, kako naj se poprej ta maša ozna. Bernard je tankovestno pisal, da ne bi pozabil, kako naj pove. Imena pa so se mu navzlic temu zmešala, ker ni ločil, kdo za koga daruje. Vsa tista božja služba je bila osredotočena na poslušanje oznanila. Bernard je napovedal: za Anastazijo, za srečno zadnjo uro.

»Anastazija, to sem vendar jaz. Kaj mislite, kako me ljudje zdaj gledajo, ko sem še tako živa in še ne kanim umreti. Jaz sem mislila za ono drugo. Tedaj, kadar boste imeli mašo po mojem, pa ne smete nič drugega jesti. Vam bom jaz prinesla.«

Anastazija je imela svojo mašo in po njej je Bernard moral jesti njen zajtrk. Usedla se je predenj, mu stregla in zaverovano spremljala vsak srk in griljaj. Uživala je, ko je stregla in hkrati kraljevala. Za (ne)poslušanje pridig se je oddolžila, da jo je poslušal kaplan Bernard, kako se ji je prikazal rajni mož in seveda Devica Marija. Naročila sta ji, kaj naj ljudje storijo, da bodo razen nje, Anastazije, tudi oni zveličani. Bernard pa je obžaloval, ker ni napravil nekega dobrega dela. Mikalo ga je, da bi ji podtaknil zvočnik, ki bi ji tedaj s komaj znanega magnetofona posredoval odgovor od zgoraj (ali spodaj).

Samozavestnejša od drugih je bila Klotilda. Ženske so o njej povedale, da je svoj čas krepkih let dokaj prešerno preživljala. Niso ji pa bile nevoščljive, ko je terjala svoj delež Bernardove naklonjenosti. Med vojno jo je hudo prizadelo. Sina so ji zverinsko ugonobili kot talca. Jezilo in žalilo hkrati jo je, ker jo je prejšnji »gospod«, ki mu je poklonila čevlje, tako kmalu pustil na cedilu. Za sinom je uživala pristo voznjo, ki pa je sama ni imela kam porabiti. Kje pa se človek tudi znajde pri tem prometu. In kam naj bi sploh šla. Klotilda je znala Bernarda ujeti, ne da bi se morala zagovarjati pred radovednimi vrstnicami, kaj mu je hotela. Tako je prišlo lahko kar neopazno in mimogrede, da sta se domenila za skupno potovanje. Ona mu je ponudila plačilo za voznjo, saj se sama lahko vozi zastonj. Napo-

tila sta se na božjo pot. Na Trsat, od tam proti Gorici z vlakom, da bi šla še na Sveto Goro. Na poti pa je Bernard izvedel, da je odprta pot proti Kopru, kjer še ni bil. Klotildo je moral sicer prepričati, da bo že tudi tam kakšen svet kraj, ker se je bolj stežka sprijaznila s spremenjenim načrtom, po katerem bi bila oškodovana za en božjepotni kraj. Odpoved v Bernardov prid se ji je obrestovala. V Kopru sta srečala procesijo, v kateri so nosili prelepega svetega Antona Padovanskega pod ozaljšanim baldahinom. Po maši se je Bernard zapletel še v prvo sporazumevanje z neko Italijanko, ki je želela vedeti od kod da sta. Klotildo je nerazumljiv pogovor seveda strašno zanimal. Komaj je pričakala konca. Potem pa seveda:

»Kaj je rekla?«

»No tako, tako.« Saj ni imel kaj povedati, ko pa sam ni vedel, kaj vse je ženska žlobudrala. Seveda nekaj je že razumel.

»Vprašala je, če ste vi moja mama,« je vendarle mogel povedati, ne da bi ji bilo treba s čim naplesti. To pa je bilo tudi dovolj. Oči so ji začarele in planila je za zalogajem.

»A, tako je rekla. Tako je mislila, da sem jaz vaša mama.«

Nekaj časa je pobožno ujkala sladko misel. Potem pa, kot da bi zdvomila nad resničnostjo slišane, je zopet vprašala:

»Pa je res tako rekla? Ali je res mislila, da sem jaz vaša mama?«

»No, seveda. Toliko pa že razumem po italijansko, da vem, kaj je rekla.«

Upanje, da bo s tem razprava pri kraju, se je izjalovilo.

»Kaj ste pa vi rekli?«

»No, rekel sem — mislil si je pa: skušal sem reči —, da ste moja sorodnica.«

Kakšne tehtnejše razlage, kdo da Klotilda je, si Bernard res ni mogel privoščiti s svojo italijansčino.

Klotilda je bila poslej očitno židane volje, čeprav je morala mamu zamenjati za »samo« sorodnico. Sicer je pa tudi to nekaj. Gostobesno je potem, ko sta se zopet vozila z avtobusom, pogrevala srečanje z neznano Italijanko, ki je v njej vsaj za hip vprašanja videla uglednost matere nekega »gospoda«. Le-ta se je posvetil svoji dnevni molitvi iz brevirja. Tedaj je Klotilda, ob njem sedeč, spoštljivo molčala. Lepo, zložno, brez naglice je molil. Saj je imel čas na dolgi vožnji. Pa je še bila predpisana molitev bolj kratka kakor vožnja, ker je pogosto narobe. Ko je

prišel res čisto do kraja, je premagal prisvojeno kretnjo, da je z zadoščenjem in energično zaprl brevir. Še kar naprej je pustil brevir odprt, čeprav se ustnice niso več pregibale, da bi z dušo in srcem ali pa tudi drugače hvalile Boga. Le oči so kradoma izpod vek poromale k sosedi, radovedno in hudomušno ugotavljajoč, kako prenaša spokorno tišino.

Seveda ni bil Bernard angelček, ki bi bil govoril in imel opravka samo z ženskami osebami od pol stoletja starosti navzgor. Mlad človek ga pač polomi, pa naj bo še v tako popolni šoli vzornih vzgojiteljev. Če naj odpuščamo, mora biti tudi nekaj, kar naj se odpusti. Bernardu je bilo tudi treba odpustiti, kar o njem slišijo. Klotilda pa se je skoraj škodoželjno smehljala govoricam o Bernardu, pa tej in tej. Vsa podjetna je prišla k Bernardu in ugotovila:

»Kaj ne, midva sva pa bolj prebrisana. Naju pa ne bodo vlačili po zobeh, ker greva čisto na tajno, da nihče ne ve. Kaj ne, o nama pa nič ne govorijo.«

»Pa res ne,« je pritrdil Bernard, ki je bil vsaj za štirideset let mlajši od nekdanj najbrž kar brhke Klotilde. Sicer pa pravijo Nemci v nekem pregovoru, da starost ne obvaruje pred neumnostjo.

Filomeni se je Bernard smilil, ker se ji je zdelo, da mu je tako samemu dolg čas. Prizadevala si je, da bi ga kolikor mogoče pogosto kratkočasila. Zategadelj pa se je Bernard tudi sam sebi smilil, ker je bilo ravno narobe res: dolg čas je bilo v resnici Filomeni. Zato sta seveda nujno delovala tudi na širšem terenu. Filomena se je predstavljala za Bernardovo sodelavko in dobrotnico, ki mu pomaga živeti.

Bernard se ni smel pritoževati, da bi tudi sam brez pomoči ne srečal odprtih vrat in src. Radi so se potrudili in postregli. Nekoliko presuh se jim je zdel, da je pomenil skoraj sramoto za sicer tako premožno in imenitno faro. Silili so ga k jedi in pijači. Tako je bilo pri Dvornikovih, kjer so bili ponosni na duhovne gospode, ki so bili pod njihovo streho doma.

»Pijte gospod!«, so gostoljubno ponujali rdečkasto vino.

Ne toliko zaradi kreposti kakor iz nagajive kljubovalnosti se je Bernard branil in izgovarjal: »Veste, jaz pijem tako kot krava.«

Zbrana družina je nekam nelagodno prisluhnila taki nečastni izjavi, ki jo je kaplan Bernard izrekel sam o sebi. Pri tem pa se brani pijače.

»No, prav razumite. Ne pijem toliko kot kra-

va. Mislim pa, da krava pije samo za potrebo, kadar jo žeja. Tako bi tudi zase menil, da bi bilo dobro, ko bi samo tako in toliko pil, kakor je potreba.«

Kdo ne bi še in še zašel v hišo, ki je daleč od središča, toliko bolj željna in vesela gosta?! Spet je Bernarda prineslo k Dvornikovim. Toda tokrat ni bilo nikogar doma. Pač! Mala Anka je bila za več fanti sreča in veselje hiše. Otroško samozavestno je povzela vse, kar je slišala in kar so ji rekli. Predstavila se je za Dvornikovo pridno dekle, kar je pri svojih štirih letih gotovo še tudi bila.

Ker se je morala s kaplanom srečati sama, jo je zbežanost pognala z neznansko silo za mamo, ki je delala na polju. Ko sta se obe vrnili, je mama povedala, kako sta se z malo Anko sporazumeli, kdo je prišel.

»Mama, mama! Gospod so prišli!«

»Kateri gospod pa?« je vprašala mama.

»Tisti gospod, ki pije kot krava?« je Anka opisala obiskovalca.

Bernard je pa vedel za vselej, kako se z besedami ne sme igrati. Navzlic temu pa se mu je z besedami potlej še mnogokrat marsikaj posrečilo in ponesrečilo.

Jože Lodrant

SKALARJEVA NEŽIKA

Spoznal sem jo v štajerskih gorah. Ime ji je bilo Nežika, pri hiši pa se je reklo »pri Skalarjevih«. Moj osebni spremljevalec, pokojni Janez Pirc, je poznal veliko kmetij v Savinjskih gorah. Kadar sem potoval po gorskih savinjskih naseljih, sem se s kurirjem ustavil pri Skalarjevih.

Skalarjeva kmetija je bila velika in obsežna. Nežiko, močno in črnelaso dekle, sem spoznal v cvetoči pomladi leta 1944.

»Tovariš komisar, ste kaj videli mojega fanta Jerneja,« me je vprašala. »Velik je, močan, star petindvajset let. Jaz sem jih prav toliko izpolnila na svete Neže dan 21. januarja letos. Dve leti se imava rada. V Zidanškovi brigadi je nekje na Koroškem. Zmenjena sva, da se vzameva po končani vojni, če bo živ ostal. Vsako nedeljo grem k deseti maši v Gornji grad, kjer molim za zdravje in srečno Jernejevo vrnitev iz vojske. Mama in oče sta tudi za to, da se vzameva. Jernej je priden, pošten in delaven fant. Ves

vnet je za sadjerejo in čebelarstvo. Nikdar ni ponočeval po gostilnah. Dosti bere. Družil se je, ko je bil še doma, samo s takimi fanti in možmi, ki so delavni na kmetiji in ki so brali samo take knjige, kjer se lepo piše o kmečkem stanu. Sam dela čebelne panje in tudi kmečko orodje. Vesela sem, da tudi kadi ne. Jernej lenuhov nikdar ni maral. Moj starejši brat je šepast, on bo gospodar pri hiši. Ves je vnet za govedo in gozdove, oče pa za dobro obdelane njive. Vam, tovariš komisar, se morda čudno zdi, da v moji sobi gori pred sliko svete Neže večna luč za srečno Jernejevo vrnitev. Pozimi delam na kolovratu, predem, delam jopice, nogavice in rokavice, poleti pa na vrtu, njivah in travnikih,« je zgovorno pripovedovala.

Potem je Nežika postregla z rženim domačim kruhom in s kuhanimi tepkami. Zapisal sem si v svoj dnevnik Jernejevo ime in tudi to, da sem v njeni sobi videl v čedni omari kup Mohorjevih knjig, med njimi tudi Življenje svetnikov in svetnic božjih, po najboljših virih spisal dr. J. Rogič, duhoven ljubljanske škofije, izdala družba sv. Mohorja, prvi del, v Celovcu 1867, natisnil Jože Blaznik . . . V svoje »Komisarjeve zapiske« sem si to prepisal. Na hitro sem prebral sestavek o sv. Neži, mučenici, čednostni Rimljanki.

»Vse to sem prebrala,« je rekla Skalarjeva Nežika.

Njen oče, že sivolas človek, je kadil kratko pipo in godrnjal, da se ta vojska vleče in vleče kot hudo deževno vreme leta 1933. »Ja, ja, sem dal lačnim partizanom tri prašiče in več kot sto mernikov krompirja. So rekli, da bodo po vojski naredili semkaj gori cesto. Pa bodo vse pozabili, saj vem. Po končani vojni boste vsi samo spodaj s ceste gledali hribe.«

»Oče, rečem vam, če se bom zdrav in živ vrnil iz vojske, se bom za gotovo še oglasil pri vas. In tudi cesto bomo naredili. Na Notranjskem imam tudi jaz majhno kmetijo, seveda je vaša vsaj šestkrat večja kot moja,« sem dobrosrčnemu kmetu odgovoril.

Skalarjevo hišo sem imel rad. Če je bila kakšna priložnost, sem se s kurirjem rad ustavil pri Skalarjevih.

Gori nad Gornjim gradom v neki strmi grapi stoji cerkvice. Sezidali so jo pred stoletji grajski menihi.

Bilo je septembrske noči leta 1944. S kurirjem Janezom sva se spuščala po strmi stezi skozi grapo dol v Gornji grad, ki je bil tisti mesec osvobojen. Prišla sva do cerkvice. V cerkvi je

gorela luč. S kurirjem sva previdno pogledala, kdo je notri. Videla sva, kako je pred oltarjem klečala Skalarjeva Nežika in molila.

»Ja, ti Nežika, te ni strah? Pa sama. V dolini po vaseh dekleta plešejo, ti pa sama v cerkvi,« se je pošalil moj kurir.

Z vzdihom se je obrnila proti nama in povedala: »Jernej je ranjen, leži v bolnici, pa molim za njegovo ozdravitev.« Obrisala si je solzne oči.

S kurirjem sva jo spremila do doma.

Njen oče je godrnjal, češ da ponoči res ni treba obiskovati cerkve v gozdu, saj jo obiskujejo vsako nedeljo doli v Gornjem gradu.

Zopet je tekel pomenek o vojski in letini.

»Ja, naša Nežika pa ne hodi na plese,« je pristavila njena mati.

Po končani vojni sem obiskal več kmetij po Savinjskih hribih. Bilo je leta 1947. Skalarjevi Nežiki se je izpolnila njena želja. Jernej se je vrnil domov. Zvedel sem, da sta se vzela tri mesece po končani vojni. Kmetoval je, čebelaril, sadjaril, Nežika pa je pestovala malega Jernejčka.

Ko sem se vračal iz Savinjskih hribov, se mi je utrnila tudi misel: koliko slovenskih deklet je imelo tako živo vero in zaupanje, kakor jo je imela Skalarjeva Nežika.

Matevž Hacc

IZ DEDOVE KNJIGE

Zadnja popisana stran ima oznako: 1. avgust 1942. Stran je polna tožba »vedno večjih hudobij Polentarjev, ki po deželi lovijo ljudi kot pse in jih pošiljajo v Ljubljano, potem pa v Italijo, ko nimajo sami kaj jesti«. Kolikokrat se vračam k tej zadnji strani. Tako neusmiljena je praznina za njo. In tako veličastna. Ded je zapustil svojo knjigo in življenje le dva meseca kasneje v svojem 88. letu.

V šolskih škripcih

»Ko so se oče odločili, da me bodo dali v šolo, je bil leta 1862 v Št. Vidu en sam učitelj za celo faro s 6000 farani, gospod Turk; to je bil očeten oče veterinarja Turka v Ljubljani, poročenega z učiteljico Dolinar, katera je učila v Višnji gori 40 let. Turk je govoril po »rajbenško«,

PASIJONKA 1974

*Več
ne govoriš
o biču,
žeblih,
trnjevi kroni.*

Pasijonka — pasiflora. France Verbinc takole razlaga besedo v svojem Slovarju tujk: »Na njenih listih so včasih videli simbole Kristusovega trpljenja«. *Včasih*. Ko je bil še Kristus ljudem kaj več kot danes. Kar srce nosi v sebi, najde tudi zunaj sebe.

Takrat smo bič, žeblje, trnjevo krono srečavali tudi na pasijonkah-ljudih. Zaznamovanih s trpljenjem. Prekritih z ranami. Na ljudeh, ki jim je bila v obraz zarezana brezizhodnost. Trpljenje in rane na njih so se nam kar same po sebi oblikovale v Kristusove žeblje, v Kristusovo trnjevo krono, v Kristusov križ.

In brezizhodnost, zarisana v njegov obraz, se nam je v notranjosti kar sama po sebi vzgibala v Kristusove besede: »Bog, moj Bog, zakaj si me zapustil« (evangelij po Mateju 27,46)?

Vladimir Truhlar

otroci smo se mu skrivaj smejali. »Ekstraštund« za nemščino je gospod poučeval v svojem stanovanju, kar nisem prav odgovarjal, mi je pomagala njegova gospa.

Od mojega doma Mali gaber je bila oddaljena šola za otročje korake poldrugo uro. Poleti sem hodil bosonog, mati so mi rokave srajce »skolmali«, pozimi pa sem imel čevlje šivane z dreto in podkve na peti. Ubogi je bil čevljar, pot mu je tekel po obrazu, ko je prišival podplate. Kadar je moje čevlje delal, sem mu pri nas zvečer svetil s trsko, otrinki so padali v škap z vodo, ki sem ga imel pred seboj. Nekaj pozneje smo napredovali, da so me oče poslali v Podgaber v Karličkovo »štacuno« k šepasti Pribilovi Urški po svečo »toplerco«, katera je imela dva »tahta«, da je bilo več svetlobe. Mati so včasih tudi doma naredili lojve sveče. Imeli smo pri Podgaberju čevljarja Ambroževega Videta iz Sv. Julija in krojača Jejzarjevega Jožeta, ki si je svojo delavnico napravil kar na mizi. Ta dva sta mi naredila opravo za

Ljubljansko šolo. Ponosno sem se ogledoval v novi obleki. Na »rekelcu« je bilo našito 6 knofov z rdečim plehom na sredi, ob kraju svital rob, kakor volovsko oko. V mojem osmem letu so me oče zapisali v šolo v Ljubljani.

Ravsala sva z očetom v mestu po sredi ceste; oče, gluhi, so mi glasno dajali nauke, kako se moram učiti in obnašati. Zrabili so se čevlji in podkve so šlebedrale pri hoji. Pravil sem to očetu in kazal, kako lepe, s klini zbite čevlje imajo drugi študentje in kako lepo so oblečeni. Vse moje pritožbe niso nič zalegle, oče so rekli: »Boga zahvali, da sem te v šolo dal!« Da so se moje nadležnosti znebili, dali so mi par dvojčac; poslovila sva se pri lektarju Oroslavu Dolencu v Wolfovi ulici, tja so oče vsako leto pripeljali z vozom sodčke medu in vosek. Žalosten sem šel po Špitalski ulici. Tam pred Študentovsko ulico je prodajala Micka kruh in hlebčke, žemlje in bige, podobne »šilkroti«, zbiral sem, ker sem imel denar in ogledoval lepe »cukrčke«. Ravno zavijala mi jih je Micka, ko so mi oče stopili za hrbet. Mrzel pot me je obilil in kar tresel sem se. »No, hudiča, kaj sem ti zato dal denar, da boš »cuker« kupoval, še Bog, da bi ga imel za kruh!« Dali so mi za slovo klobfuto po ušesu. Z jokom sem šel v Študentovsko ulico h gospodinji, pa nisem o nesreči nič poročal. Tu, pri študentovski gospodinji Ančki, so mi oče preskrbeli stanovanje za šolanje. To je v predzadnji hiši na levo, ko se gre na ljubljanski grad. Stara sirota se je preživljala, da je pri študentih kaj prislužila; imela nas je vedno šest ali sedem. Oče so pripeljali gospodinji krompir, fižol, maslo itd., tako sem imel v mestu vsaj kosilo. Moja dobra mati so naredili dve vreči iz domačega platna, dali so vsako sredo notri hleb kruha in vmes kako dvojčac, pri vsaki pošiljatvi, ko je pripeljala košarica, sem vrečo potresel, če bo ven padlo še kaj razen kruha. Starejši študentje so si znali preskrbeti kakšno zaposlitev, da niso tako stradali. Tako sem drugo leto dobil delo tudi jaz v lemenatu, kamor sem hodil biksat visoke čevlje »kanone«, ki so se morali svetiti, da si se vanje videl. Ko so bili dovolj svetli, sem dobil velik kos bele pogače.

Moji sostanovalci so bili pri gospodinji Ančki tile: Hočevnar, pozneje apotekar na Vrhniki (imam spravljen o znanilo njegove smrti 1. maja 1929 — iz Slovenca), Kmet iz Št. Lovrenca (oče pisateljice Kmetove), Omers in Grčar, kasneje duhovna, Pečjak, Klobučarjev iz

Kranja. Najbolj navihan je bil Kmet. Ko sva s Hočevnarjem zaspala, je vzel »špago« in jo meni in Hočevnarju navezal na palec na nogi. Kateri je ponoči vstal, je potegnil drugega za nogo, to so se nama smejali. — Opoldne sem bil jaz za »tafeldekerja«. Jedli smo skupno, razume se, da je študent visoke šole, Omers, prvi zajemal, jaz, najmlajši pa zadnji, ostalo mi je navadno malo. Nekoč prinesem na mizo skledo — bil je vsak ponedeljek ješprenj — prvi zajame Omers in privleče ven rožena Ančkina očala, nobeden se ni pritaknil jedi, nesel sem nazaj v kuhinjo in povem, da ni nihče jedel, Ančka pa v jok! Dejala je: »Bog pomagaj, »špegle« sem položila v temi v skledo, vrh pa stresla ričet.« Jaz sem se takrat pošteno najedel. Dala mi je reva po jedi denar, da sem šel kupit 7 kosov potice, s katero smo bili vsi odškodovani.

Z mojo študijo v tretjem in četrtem razredu se je kar dobro obrnilo. Župnik Andrej Roje v Javorju pri »Vagenšpergu« je bil stric mojega očeta. Tam je delal cerkvene orgle F. Malohowsky; ta in moj oče sta se brž zmenila, da ima njegova žena več dijakov na stanovanju v Ljubljani. Dogovorili so se, da me je res prevzela v oskrbo. Gospa ni imela svojih otrok, zato je nas prav rada imela. Moji kolegi so bili: Lenardič (pozneje industrijalec) z Vrhnike, Franc in Ferdinand Karis iz Občin pri Trstu. Prišel sem v to novo stanovanje na sv. Petra cesti — nasproti gostilne »Pri znamenju« — že bolj mestno opravljen, tudi čevlje sem imel že s klini zbite.

V šoli je vladala predvsem nemščina, bile so velike razlike med nami šolarji. Gosposki otroci so imeli s seboj lepe kajzerce, jaz in še nekateri pa kruh, črn kot kos, menjala sva včasih z nekim Donatijem, bogataševim sinom iz Trsta, v šolo ga je vedno zavitega privedel »pedentar«. Moj prvi profesor v normalki na današnjem Vodnikovem trgu je bil Stupar, drugi Putre, tretji Praprotnik, ravnatelj pa je bil kanonik Legat.

Ljubo doma, kdor ga ima

Ko sem zdelal normalko, so me oče vzeli domov, niso mogli pošiljati od doma meni in še bratu Janezu k vojakom, kjer je prebil 4 leta. Poprijeti sem moral za vsa dela, od paše in kmečkih opravil do pomoči materi, ki so bili

sami brez dekle in precej bolehnih. Tako sem se kot najmlajši pri hiši priučil tudi ženskim opravilom. Skuhal sem o košnji vsej družini žgance, v svoji veliki gorečnosti sem jih dal brž hladit na stopnice pred zadnjim vhodom, kako je bilo hudo, ko so vse pozobale kure z dvorišča! Neka žival je iz kokošjega gnezda pobirala jajca. Oče so zrezali »korbice« dno in nastavili v njo pasto, s slamo pokrito, na vrhu pa jajce. Prišla je ponoči lisica, stopila je na vabo, pasto se je sprožila in jo ujela za nogo. Premetena žival je prigrizla vrv in ušla s pastjo vred. Našli smo jo na njivi v visoki rži, mahala je s pastjo tako okrog sebe, da je mnogo žita pokončala in mleko je teklo od nje, ker je imela mladiče.

Posebno veselje sem imel do ptičev. Še otrok sem šel pozimi do pasu po snegu v »male ulice« pod našo vasjo Mali Gaber. Tam sta proti severu dve zaraščeni meji, udrihal sem po grmovju, da sem ptiče naganjal nazaj v vas, kjer sem imel nastavljen past iz sirkovih palic — »špringles«. Sinice me pa niso ubogale, zletele so zopet nazaj. Mater sem prosil, da so me poklicali ob treh zjutraj, da sem šel slavčke lovit, bilo jih je veliko, dva sem ujel, enega sem nesel v Šmartno Vodopivcu in ga prodal za 5 goldinarjev. To je bilo veselje! Ni bilo smreke tako visoke, kjer so imele vrane gnezdo, da bi ne splezal gor. Namazal sem s travo in ogljem kurja jajca in jih nadomestil za vranja, ki sem jih odvezel. Nekoč so se piški prezgodaj zvalili, ko sem prišel k smreki, sta že dva čivkala spodaj, to sem bil vesel!

Privadil sem se, da sem pozimi plel peharje in sejalnice, pravili so, da sem plel najlepše v vasi. Prodal sem nekaj peharjev tudi g. benefic. Stritarju v Št. Vid po 1 goldinar. Sejalnico sem prodal za polno pšenice. Plel sem tudi koške za sušenje domačega kvasa. Poleti sem za žanjicami pobiral klasje in nabral včasih cel mernik pšenice, ki sem jo prodal za 2 goldinarja. Nabiral sem o prostem času ježice in jih prodal enkrat za 15 goldinarjev, da sem si prvo sukleno obleko napravil. Nekoč sem padel visoko s hrasta, ko sem ježice otepal, odlomila se mi je veja pod nogami, več časa se nisem zavedel in ves polomljen prišel domov, dolgo sem imel bolečine.

V času moje mladosti je bilo zelo težko na kmetiji denar v roke dobiti, pa tudi drugje. Iz Št. Vida je vozila stara žena v ročnem vozičku koš, napolnjen s kruhom vsak dan v Trebnje in nazaj, to je 4 1/2 ure hoda. Nikdar ni izostala.

Zasluzila je dnevno 50 krajcarjev s hrano zjutraj in zvečer.

Po štirih letih, ko je prišel brat od vojakov, mlatili smo vsi štirje bratje ob kislem in topljenem mleku z boljšim kruhom. Tudi k sosedovim smo šli mlatit, zaslužil sem po 30 krajcarjev na dan, tudi žel sem večkrat. — Ko smo bili vsi štirje fantje doma, so oče sklenili zidati ob domu na zelo pripravnem prostoru za njihov kot malo novo hišo. Nalomili smo kamen, navozili les, obtesali sami in sezidali. V letu zidanja je 15. maja zapadel sneg, malta je zmrznila, posebno je vse, tudi majski »kebri«, vse črno jih je bilo pod hrasti, niti enega živega drugi dan. Hišica je bila čedno izdelana in je čakala do izročitve posestva starejšemu bratu Nacetu.

Lovec sem bil pa slab. Ves čas mojega love sem ustrelil le eno lisico. Ležal sem ob treh zjutraj za kamnom pri Mirenšci, kjer so imele lisice vhod v globoko jamo, puško sem imel na skali naslonjeno in obrnjeno proti vhodu. Prinesla je lisica gnilo kokoš, sprožim, vrgla je kokoš na tla in se zavrtela, še enkrat sprožim. Obležala je, da sem jo veselo nesel domov. Takrat šele so me oče potrdili za »jagra«.

Veliko grozo smo prestali, ko je moj brat Janez (oče mojega nečaka Miha Omahna ml., trgovec v Višnji gori), takrat že oženjen s Kovačevo Metko v Stranjah, zbolel za črnimi kozami. Na vsem životu ni imel zdrave kože, kamor bi prst položil. Bilo je v času košnje sena, vrelo mu je po glavi, kdo bo kosil. Potolažil sem ga, naj ne skrbi, ker bom dobil toliko ljudi, da bomo brez njega seno pospravili. Dobil sem 6 fantov, da bomo šli drugo jutro kosit. Ob eni ponoči dobim sporočilo, da je Janezova žena utrujena zaspala, brat Janez da pa je v bolezenski blodnji ušel iz postelje in v sami srajci in hlačah skočil v Temenco, ki teče konec hiše. — Ker so ga hlače ovirale pri bežanju, jih je proč vrgel in bežal po stezi proti Št. Lovrencu, prebrodil Temenco in tekel v hrib Medvedjek po robidovju in grmovju, bežal v Podgaber in priteknel v Mali Gaber k našemu sosedu in tam počenil v listnici v listje. Ko je pastirica prignala ob devetih zjutraj domov živino, se je na smrt prestrašila neznanega moža v sami srajci, vsega krvavega po odrti koži. Naš oče so ga spoznali, poslali so brž po zdravnika Lukana, ta je ugotovil, da bo bolnik ozdravel — to se je tudi zgodilo. Vsi najeti kosci pa smo medtem z drogovji iskali v vodi, prepričani smo bili, da se je Janez utopil . . .

V Velikem Gabru je bil ob času moje mladosti v stari cerkvi sv. Urha starinski črviv oltar. Vse je bilo bolj po domače. Prižnica je bila pri zakristiji kakor en čeber. Po deskah so bili naslikani štirje evangelisti, stari gospod župnik se je med govorom večkrat z oglato kapo po laseh podrgnil, mi smo bili temu vajeni, tujcu pa bi se čudno zdelo. Ob nedeljah popoldne je bil gospod malo dobre volje, pa je bil nauk smešen. Konec klopi pri srednjih vratih sta stala navadno krojač in čevljar. Gospod se je v čeburu malo popraskal s kapo in rekel: »Velika odgovornost čaka »antverharje«, gospodar odkaže šuštarju leder, ta odreže velike podplate,

potem jih pa porezuje tako dolgo, da so nazadnje čevlji premajhni,« pokazal je s prstom na čevljarja in rekel: »kdo je tega kriv, šuštar bo dajal odgovor, ja, ja, to je grehota,« in se je zopet s kapo popraskal. Kakor čevljarju, tako je povedal krojaču. Orgle in petje pa je bilo na koru, da bi danes ljudje bežali.

Moji starši in vsi trije bratje že počivajo v Velikem Gabru, ko to pišem ob moji osemdesetletnici l. 1935. V moji rojstni vasi Mali Gaber so pomrli že vsi prvi gospodarji in stari ljudje, le jaz in Kotarjev Janez še živiva.«

Mihaela Jarc

PREDNOST DUHOVŠČINE

Čas je, da spregovorimo nekaj besed o Smilzu, zapriseženem glasniku Mestne hiše in vodji »Leteče brigade«, posebnega oddelka okrajne partijske celice. Prav je tudi, da enkrat za vselej javno povemo, kakšen je bil: eksemplar ostudne nemoralnosti, brez kancea sramu v sebi, kajti človek, ki v dolini reke Pad živi vsem na obeh z neko žensko, ne da bi bil z njo poročen, mora imeti akutno pomanjkanje sramu. In ženska, ki je delila z njim posteljo in mizo, je bila prav takšna.

Ljudje so Moretto imenovali »vzdrževana ženska«, toda resnica je, da je bila popolnoma sposobna vzdrževati se sama. Bila je velika in močna kot kakšen moški in kmetje so jo najemali za voznico traktorja in to delo je opravljala enako spretno kot Peppone. Čeprav so jo ženske v vasi omenjale kot »ta vlačuga«, se je ni nihče razen Smilza dotaknil, ne da bi pri tem dobil klofuto, ki bi ga prijetno omotila. Seveda pa je vsakič prišlo do vaškega škandala, ko jo je Smilzo prevažal na svojem kolesu — kajti tam je vedno sedela, če ni ona prevzela sedeža in pedala in vozila njega.

Don Camillo je bil že od rojstva človek, ki nima dlake na jeziku. Tako se ni čuditi, da je nekoč s prižnice rohnel proti »nekaterim ženskam, ki se vozijo naokrog z dirkalnimi kolesi in

čisto brez sramu razkazujejo bedra, kot da je tisto njihov obraz.« Od tega dne je Moretta nosila modrega pajaca in rdečo ruto okrog vratu, kar je v vasi sprožilo še večje zgražanje kot prej. Enkrat samkrat je Don Camillu uspelo »ujeti« Smilza in mu omeniti »legalizacijo stanja«, toda Smilzo se mu je samo zarežal v obraz: »Ni kaj legalizirati. Ne delava nič drugega kot tisti idiotski ljudje, ki se poroče.«

»Torej, poštení možje in žene . . .« je nejasno začel Don Camillo.

»Torej . . . so vsi idioti, ki uničijo vso lepoto zveze med dvema združenima dušama, ko ponavljajo smešno prisego, ki jo prebira župan ali duhovnik, ki riga vanju kot da žveči tobak.«

Don Camillo je požrl natolcevanje na znano ljubezen do tobaka in se je vrnil h glavni točki razgovora. Smilzo pa se je še naprej posmehoval.

»Če bi Vsemogočni hotel moškega in žensko združiti v svetem zakonu, bi v rajski vrt poleg Adama in Eve postavil tudi duhovnika! Ljubezen je rojena svobodna in takšna mora ostati! Prihaja dan, ko bodo ljudje spoznali, da je legalni zakon bolj podoben ječi, in takrat bo duhovščina izgubila svojo prednost. Ko pride ta dan, bomo v cerkvah prirejali ples.«

Don Camillo je imel pri roki samo opeko. Pobral jo je in zagnal, toda Smilzo se je v dneh odpora naučil teči med krogli in tako je opeka zgrešila svoj cilj. Toda Don Camillo je bil vztrajen in nekega dne je zmamil Moretto v župnišče. Nosila je moder pajac kot mehaniki,

okrog vratu ji je plahutala rdeča ruta in takoj ko je sedla, si je prižgala cigareto. Don Camillo se je zadržal in je ni začel zmerjati. Namesto tega je ubral najmilejši ton, ki ga je premogel.

»Trdo delaš in pridna gospodinja si,« ji je rekel. »Vem, da ne obrekuješ in da ne zapravljaš denarja. Vem tudi, da resnično ljubiš svojega moža . . .«

»On ni moj mož,« je vskočila Moretta.

» . . . da ljubiš Smilza, torej,« je potrpežljivo nadaljeval Don Camillo. »Četudi nisi nikoli prišla k spovedi, sem prepričan, da si spodobna ženska. Zakaj se torej vedeš tako, da se daješ ljudem v zobe?«

»Ljudje grejo lahko v . . ., kamor tudi sodijo,« je odločno rekla Moretta.

Don Camillo je kri zalila obraz, a premagal se je in začel napeljevati nekaj o poroki. Toda Moretta ga je znova prekinila.

»Če bi Vsemogočni hotel moškega in žensko združiti v svetem zakonu . . .«

»Kar pusti,« je tokrat Don Camillo prekinil Moretto. »Poznam zgodbe.«

»Ljubezen je rojena svobodna in takšna mora ostati!« je Moretta udarno zaključila. »Zakon je opij za ljubezen.«

Vaške opravljivke pa se niso tako zlahka vdale. Zbrale so delegacijo in so šle k županu. Tam so povedale, da vsa zadeva meče sramotno senco na celo vas. Za varnost ljudske morale bi moral župan že kaj ukreniti.

»Sam sem poročen in dana mi je pravica civilno poročati druge. Nikogar pa ne morem prisiliti v poroko, če je noče,« je rekel Peppone. »Tak je zakon. Morda pride čas, ko bo papež delil pravico in bodo stvari drugačne.«

Vaške krone so začele drugače: »Če kot župan ne moreš ničesar storiti, lahko pritisneš nanju kot vodja partijske celice. Saj sta v enako sramoto partiji in celi vasi!«

»Poskusil bom,« je obljubil Peppone in obljubo tudi držal.

»Raje k socialistom kot k poroki!« je bilo vse, kar je Smilzo odgovoril.

Ni bilo kaj dodati in sčasoma so ljudje pozabili na škandal; na njegovo mesto je stopila politika. Toda nekega dne je vsa stvar dobila še bolj bleščečo podobo. Nekaj časa tovarišice Morette ni bilo na spregled, potem pa je med ljudi prodrla novica, ki je vsem podaljšala ušesa in razvezala jezike. Kot je povedala babica, bi bilo sedaj mogoče govoriti o »treh tovariših«, kajti Smilzo in Moretta sta dobila punčko in to dosti bolj ljubko,



Obmurski rezbar: Marija z Detetom, kon. 15. stol.

kot sta si jo zaslužila. Opravljivke so znova vključile svoje jezike, tisti, ki so bili bolj razgledani v politiki, pa so govorili: »Tu imate komunistično moralo. Sto proti ena stavimo, da tadva brezbožnika ne bosta nikoli dala krstiti otroka.«

Novica in komentarji so dosegli tudi Peppona in pohitel je k obema brezbožnikoma na dom.

Don Camillo je sedel pri branju, ko je vstopil Smilzo.

»Majhen popravek v obliki krsta imamo za vas,« je odsekano rekel.

»Lep popravek, moram reči,« je zamomljal Don Camillo.

»Ali je treba dobiti NIHIL OBSTAT, če hočeš imeti otroka?« ga je vprašal Smilzo.

»Nihil obstat svoje lastne vesti,« je rekel Don Camillo. »Sicer pa je to čisto tvoja stvar. Da mi le Moretta ne pride oblečena v svoj moder delovni pajac. Sicer vas poženem. Pridete lahko v dvajsetih minutah.«

Moretta je prišla z otrokom v naročju in s Smilzom ob strani. Don Camillo jih je skupaj s Pepponom in njegovo ženo sprejel pri glavnih cerkvenih vratih.

»Snemite vso rdečo šaro,« je rekel, ne da bi se sploh prepričal, če nosijo kaj rdečega. »To je božji hram in ne Ljudski dom.«

»Ničesar rdečega ne vidim, razen megle v vaših možganih,« je zamomljal Peppone.

Vstopili so v cerkev. Ko so prišli h krstilnici, je Don Camillo začel obred. Vprašal je: »Kakšno ime ste izbrali?«

»Rita Palmira Valeria!« je mati odločno rekla. Smrtna tišina je nastopila, ko so tri imena — znana po treh nosilkah, ki so bile vse mednarodno upoštevane komunistke — odmevala v mali cerkvi. Don Camillo je pokrtil krstilnico in je ravno nameraval reči »pojdi in ga daj krstiti v Rusiji«, ko je zagledal Kristusa na križu, ki ga je ostro opazoval. Tako je samo globoko vzdihnil in raje preštel do deset, da se pomiri.

»Rita je po moji materi, Palmira po njegovi in Valeria po moji stari materi,« je Moretta razložila.

»Imajo pa res smolo,« je suho rekel Don Camillo. »Po mojem naj bo Emilia Rosa Antonietta.«

Peppone je raje začel drsati po tleh s podplatom, medtem ko je Smilzo stresel z glavo. Toda Moretta se je zdela čisto zadovoljna. Po obredu so se šli podpisat v zakristijo. Peppone je sarkastično vprašal: »Ali je Palmira pod demokrščansko vlado prepovedano ime?«

Don Camillo ni odgovoril, le namignil je Pepponu in njegovi ženi, da lahko gresta domov. Smilzo in Moretta z otrokom sta stala pred mizo v nemem pričakovanju.

»Enciklica Rerarum novium,« je Smilzo bolj drzno kot pravilno rekel, njegov pogled pa je izražal skrajno vdanost v usodo.

»Ne, ne mislim pridigati,« je hladno dejal Don Camillo. »Rad bi vaju le posvaril. Če se nečeta poročiti, cerkvi prav malo mar. Sta pač uboga črva, ki mislita, da lahko preglodata stebre Petrove bazilike. Dejansko me vidva in vajini pregreški niti malo ne zanimajo.«

V tistem trenutku pa se je culica razmotala in »pregrešek« je svoje velike oči uprl v Don Camilla in se nasmehnil. Imela je majhen rožnat obraz in Don Camillo je prekinil svoj nagovor, nato pa mu je zavrela kri in izgubil je potrpljenje.

»Duši pregrešni!« je rohnel. »S kakšno pravico prelagata težo svojih bednih grehov na ramena nedolžnega otroka! Zrasla bo v lepoticu, ljudje pa ji bodo lepoto zavidali in jo blatili z vzkliki »koruzniška hči«. Če bi oba ne bila tako izgubljeni naturi, bi ne izpostavljala otroka ljubosumnosti in licemerstvu ljudi. Morda vama je vseeno, kaj govore ljudje, toda ko jo bodo zaradi vaju kamenjali . . .«

Don Camillo je dvignil stisnjeno pest in se izprsil, tako da je bil videti še večji kot sicer, in Smilzo ter Moretta sta se pred to strašansko jezo zatekla v kot sobe.

»Poročita se, kriminalca!« je divje zatulil.

Bled in poten je Smilzo kljub vsemu odkimal z glavo. »Ne moreva. To bi pomenilo konec vsega. Kako naj bi pogledala ljudem v obraz?«

Otrok pa je očitno užival v dogodkih. Mahal je z ročicami in se glasno smejal, tako da se je Don Camillo popolnoma raznežil.

»Prosim vaju, da se poročita,« je vzkliknil. »Preveč je lepa . . .!«

Nekatere stvari na tem svetu so res čudne. Človek lahko z ovnom buta v vrata, pa jih ne bo premaknil niti za centimeter. Potem pa utrujen obesi klobuk na kljuko, da bi si obrisal potni obraz in glej, vrata se odprejo. Moretta je bila gotovo zelo trmasta ženska, a ko je videla, kako se je Don Camillova jeza polegla, ko je pogledal otroka, se je vrgla v stol in začela jokati.

»Ne, ne,« je hlipala, »ne moreva se poročiti, ker sva to že storila pred tremi leti, a v drugem kraju, daleč od tod in nihče ne ve za to. Vedno nama je ugajala svobodna ljubezen in tako nisva nikomur črhnila o poroki.«

Smilzo je samo prikimal. »Zakon je opij za ljubezen,« je začel, »ljubezen je rojena svobodna in če bi Vsemogočni . . .«

Don Camillo si je šel raje osvežit obraz z mrzlo vodo. Ko se je vrnil, sta bila Moretta in Smilzo pomirjena. Moretta mu je pokazala poročno listino.

»Zanašam se na vašo spovedno molčečnost,« je zašepetala.

Don Camillo je prikimal.

»Torej te delodajalec vodi kot samskega,« je rekel Smilzu, »in nimaš kot družinski oče nobenih ugodnosti?«

»Točno,« je rekel Smilzo. »Vse bi storil za svoje ideale.

Don Camillo jima je vrnil poročno listino.

»Dva osla!« je mirno izjavil. Ko pa je opazil otrokov nasmeh, se je hitro popravil: »Dva osla in pol!«

Smilzo se je pri vratih obrnil in dvignil stisnjeno pest v pozdrav. »Vedno se bo na vislicah našel prostor za zatiralce ljudstva,« je vzneseno rekel.

»Najboljše bo, da obesiš klobuk v zanko in si rezerviraš mesto!« mu je odvrnil Don Camillo.

»Volitve, ki smo jih izgubili, so bile le prehodna faza,« je rekel Smilzo. »Od daleč smo prišli in še daleč pojdemo. Zbogom, tovariš župnik!«

Giovanni Guareschi

MATEVŽ Z BANJŠČ

V prvem mraku že drsa počasi s trga navkreber v klanec, na Grad, upognjen pod težo let in tolikih prestalih nenavadnih dogodivščin, mrmraje ob palici se pogovarja sam s seboj. Zavzoni avemarija, postane, se prekriža, ustnice šepčeje. Ljudje ga prehitijo, bojijo se ga, morda bi ga le z nedolžno besedico užalili. Tedaj gorje tistemu! Ploha vseh banjskih preklemanih vragov in razjarjenih tavžent hudičev bi se nanj usula. O, dobro vedo, kaj Matevž vse ve, kaj vse zna, ta bistrourni trdovratni gorjan, ta neprehtani Banjškar. Vsevedež je, pa še desetnik! Z vsemi darovi in blagoslovi od banjskega svetega Duha poškopljnjen pripoveduje in pripoveduje svoje zgodbe, da jim ni konca, z vsemi človeškimi žavbami namazan razpreda ta banjski modrijan neverjetne doživljaje. V grajski podstrešni sobi se uleže na trdo ležišče, vedno čisto. Je snažen mož. Ponoči bedi, premišljuje dni svojega dolgega življenja. Morda sedi ob njem nemirna vest, ga sprašuje? Pa kaj bi postarnemu, neprodornemu Matevžu, on bo njo spraševal . . . Zjutraj, že predramljen, lepo zlikan, spet odkoraca nizdol v trg, v hotelu si privoščiči toplo juho, zunaj sede v zatišje, popoldne vrže s tržani briškolo in trešete ter premleva in preganja svetovno politiko z upokojeenci pri vinotocu.

Nekega lepega dne se nepričakovano prikaže Smrt na Gradu. Na pristavi objame soseda grobarja, ki ji je vedno bil dober pomočnik, de-



lavec, pa ne po izreku »Kdor drugim jamo koplje, sam vanjo pade«, ne, to ni veljalo za blagega grobarja. Naj si zdaj tržani le poiščejo drugega, on jih je že dovoljno število zagrebel. Hvaležni so mu. Pod noč že prihajajo vaščani v gručah na pristavo kropit grobarja. Leži, mirno spokojen še na parah med svežim zelenjem, v mračni kamri, v poltemi z zasenčenimi lučmi. Ob njem na klopeh bedijo vaščani, utrujeni kmetje, zgarane ženske, ždijo pozno v noč, prédejo domače

marnje, ki jih namakajo v tisto žganjico, požegnano. Zraven, na sredi spredaj, kot da moli, golčiči Matevž, pogostokrat se spogleda z mrtvecem in se prekrizava, pokropi ga s sveto vodico, potem še sebe s tisto drugo, doma žegnano. Ljudje se spogledujejo, zagodrnjajo, pa kaj, ko vidijo v njem nenavadnega človeka, ki vse ve, ki vse zna in da pozna vse letnice. Da ga slišite! Kako te letnice odmeta vse na pamet, kot bi orehe stresal. No, spomin pa tak! Pa saj hodijo k njemu sosedje spraševat, kdaj so bili v lagerju, kdaj so se vrnili iz lagerja, kdaj so šli v begunstvo, v partizane, kdaj in kje so med vojno kolovratili, kdaj in kje so eni pomrli, vse to da izvedo za čas, ki se šteje za pokojnino ali za podpore.

»Slišite, Matevž, povedali bi nam, kod vsepovsod ste hodili, kaj vse ste prestali na tem božjem svetu: veste samo tako na kratko.«

»Nič tako na kratko, vse vam bom povedal! Le tiho bodite, to so velike reči, le poslušajte, to ni kar tako! Star Banjškar sem, z Mrcinj, pravzaprav z Laz, prinesli so me na svet 25. maja 1891, zapisali so me za Matevža Humarja, po zmerjanju pa sem Matevž Madončev. Od Mrcinj gor za Robom, se pravi pri Luževih, dve hiš'ci, ena pri Lužarju, druga pri Kristanovih. In vidite, v tej hiš'ci je bila svojčas kaplanija, kjer je prebival naš Valentin Stanič, kaplan za vso veliko banjško faro. Zraven tam je stala cerkva od svetega Duha, pa še britof, kjer so pokopavali vse Banjškarje. Na drugem, dolnjem koncu pri Krvavcu je bila druga cerkva od svet'ga Jakoba, bolj mala. Takrat je štela banjška fara nad 700 duš. Le poslušajte! Ti gornji in ti spodnji se niso lepo gledali, tem spodnjim ni šlo v račun, da bi hodili k maši gor v Mrcinje in tam pokopavali njih rajne. Dolgo so se dajali. Pa so rekli doli v Gorici na škofiji: »Napravimo za vse Banjškarje eno cerkev in zraven za vse en britof!« In so jo res postavili tam na Trušnjem, sredi Banjšic, prav za binško 22. maja 1825 so jo postavili in blagoslovili in zapeli mašo od svet'ga Duha. In je duhovnjija z leti zrasla do tisoč duš. In danes, kaj pravite, koliko je teh Banjškarjev? Jih ni niti sedem sto. Leta 1825 ni bilo več Valentina Staniča na Banjšicah, šel je že 1819 za kanonika v Gorico, za korarja, so rekli. Od tistih dveh cerkvic ni ostalo kamna na kamnu, tudi stari britof je razpadel. Zadnje njih ostanke so porušili Talijani, ko so leta 1917 v avgustu, še v prvi vojni, prodrli na Banjšice. Tisto hiš'co, Staničevo kaplanijo, so po vojni obnovili in se danes tam pravi pri Kristanovih. Ubogi Taljanje, smilili

so se nam, borili so se za vsak vršček, za vsak kamen. Izdali so po vojni celo knjigo o tem »La Battaglia della Bainsizza«.

Hodil sem v ljudsko šolo na Banjš'cah v letih 1897 in 1898, za učitelja nam je bil neki Trampuž, potem Fajgelj Danilo, za kaplana pa Ivan Slokar. Rekli so mi, da imam talent, pa sem ga res imel, še zdaj znam na pamet, kar sem se naučil iz berila. Le počakajte, ni kar tako, le poslušajte pesem o kmetu:

Ko pomlad se bliža,
kmet vrtec gradi,
orje in seje
in trte sadi.

Poleti koševa doline, planine
in srpe koševa, ko žetev zori.

V jeseni v ozari otavo kosi,
pšenico omlati in grozdje masti —
ali grozdju rože pretrga in mošt naredi.

Pozimi orodje popravlja, dokler sneg ne skopni,
cel teden se trudi in ziblje roke,
v nedeljo hladi glavco in sree.

Talent pa, talent! Saj sem zjutraj obiral močnik, čez dan krompir, veržote, kapus, korenje, oblice, kisko repo, tako do sobote, ob nedeljah se je začelo znova, od začetka do konca, no, za praznik so prišli štruklji, tudi ob žetvi, košnji, pa še ob mlatvi, ko smo s cepci mlatili žito. V Gorico smo vozili drva, maslo, da smo dobili moko, olje in drugo špicerijo. Vidite, vse to za hribovske talente sem prevažal. Po Banjš'cah sem pasel krave in ovce in prepeval, da so me slišali v vseh treh Lokovcih. Ne dolgo. Leta 1913, prvega marca, smo šli pobje na vizito, danes pravimo na nabor, pa so mi dali eno tako karto da sem »taulih« in so mi rekli, da sem postal cesarsko kraljevi avstrijski soldat. In sem si to karto s ponosom zataknil za klobuk.

Služil sem pri 27. infanteri-regimentu v Ljubljani. Potem je prišla prva svetovna vojna in 24. oktobra 1914 so me poklicali na vojsko in me vtaknili v šturmbataljon, a 27. aprila 1915 so me že Rusi zajeli v Galiciji. Bil sem 18 tednov po bolnicah, tudi v Moskvi in, o, le poslušajte, 7. novembra 1918 sem iz Rusije prišel v Maribor, tam po Štajerskem in Koroškem so takrat divjali avstrijski Nemci. Postal sem Maistrov borec za severno mejo. So bili še trije Banjškarji pri strojnici, od teh je zadnji umrl Karel Markič 9. julija 1974. Peli smo, peli, tisto koroško Dro, dro.

S Koroškega sem se 30. septembra 1919 odpravil naravnost v Novo mesto, kjer sem dobil naše vojne begunce, tudi mamo in dva brata, Ivana in Antona. Domov na Banjš'ce smo se vrnili v decembru tega leta, poprej še je brat Ivan popravil našo bajto. Delali smo takrat pri Genio Militare, popravljali smo cesto od Kanalskega Vrha do Čepovana. Potem sem se več let klatil po Avstriji in Italiji, na Dunaju sem delal dve in pol leti pri vodovodu, potem še v Krem-su, Aspernu, Sankt Pöltnu. Vidite, ni kar tako. Potem pa še v Italiji, v Genovi, v La Spezii, ja, tam so nam res pili kri od 1926. do 1929. leta, največ pri železnicah. Kar nas je bilo, nekaj Banjškarjev in Kraševcev tam od Trsta, smo vzdignili slovenske viže, da je odmevalo po galerijah in tunelih. Oktobra in novembra 1929. leta sem se z bratom znašel na Kočevskem, tam smo podirali hraste za drva. V decembru smo pogledali domov na Banjš'ce. Po letu 1930 tja do 1940 so se prišle k nam ponujat razne italijanske ditte, v Kanal na primer firma Galeri-Marchnetti, ki je speljala žičnico z Banjš'c do mostu v Bodrežu pri ovinku. Spuščali smo drva. Ker sem bil hiter in priden, so rekli Kumar Matteo buon operaio in sem postal caposquadra po naše delovodja. Le poslušajte! Pri drugi italijanski firmi Faccioli, pri centrali v Avčah, sem vozil pesek za cement, za ceste, potem še na Oblakovem vrhu za cesto v Šebreljah.

Žalost mi je stisnila srce, ko mi je 31. decembra 1931 umrla mama v Mrcinjih. Bog pomagaj, kaj vse je prišlo nadme! Naš tata pa nas je zapustil že 8. maja 1911, ko sem bil jaz takrat dvajsetleten fant že na delu na Moravskem, na Češkem, pri vodovodu za mesto Brno, pomislite, že takrat po svetu Matevž Madončev! O, le poslušajte, ko sem imel sedemindvajset let, so rekli, da nisem pri pameti, pri talentu je že. Nisem bil pri pameti, pa sem vse že vedel. Ko sem imel osemindvajset let, sem računal, da mi je Bog dal dva talenta, pa ni bilo nobenega talenta. Leta 1939, 26. maja, ko sem že šel v devetinštirideseto leto in ko ni bilo nobenega talenta, sem se 18. oktobra 1939 poročil. Tako je, kadar je človek brez talenta in ne ve, kaj dela. Gre in se poroči. Poročil pa sem Olgo Tomanjš'čevo od Roba pri Mrcinjih, pa mi je uboga ženica kmalu umrla. Že 6. oktobra 1940 v bolnišnici in mi je zapustila sina Danijela in hčerko Marijo. Pela sva, pela, z Daničem, kakor so znali samo Madončevi, dokler ga ni v Kanalu avto povozil 19. sep-

tembra 1970 in smo ga slovesno pokopali na Banjš'cah.

Potem že veste, kaj je prišlo nad nas. Šel sem v partizane in bil 1941 že predsednik OF za Banjšice in za Kanalski vrh in pri zaščiti Vrh-Avč. Tako sem 2. februarja 1942 prejel spomenico. Po končanih borbah sem z bratom Antonom ušel v Italijo, v Trstu so nas Taljani utaknili v prižone Coroneo, po 21 dneh so nas odpeljali v Savono blizu Genove, od tam so brata Antona spravili v lager Mauthausen, kjer je 2. novembra 1943 umrl. Mene so pa 8. novembra 1943 pognali domov. Na Banjš'cah nisem bil več predsednik, pač pa finančni referent, da sem pobiral davke in posojila. No, no, tako je prišel počasi še penzion, po slovensko pokojnina. Vidite, to ni kar tako.«

Tišina. Naenkrat ura na steni zahrešči, da močno vse prestraši. Štejejo . . . ena, dve, tri . . . po polnoči. Matevž se dvigne, pridrsa k mrtvecu, pogleda ga počez, ga pokropi s to mehko cerkveno, potem na znotraj še sebe s to žgočo, ljudsko, žegnano, sebe je trikrat požegnal. Dremajoči možanci zamrmrajo, čuječe ženice komaj se nasmehnejo. Križ božji, glejte, glejte, ali se ne gibljejo ustnice tudi mrtvecu? Luč pojema, vedmanci dremajo.

»Ljudje božji, nikarte zadremat! Le počakajte, ni kar tako! Tudi naši dedje so se bili s sovražnikom, večkrat tudi s Turki. Poznate pesem o Turkih? Le poslušajte:

Visoko na linici mamka sloni,
a sinček po dolu kobilo lovi.

»Ej, pusti mi, luca, zelenkaste trabe,
glej, Turkov koliko je videti glave.
Jaz sedlo nate bom del,
bom meček opasil in nate bom sel.
Pomagaj moj meček —
kobila sovraga podila boš ti.
Vstanite, vstanite, na vojno gre vse.«

Mamica v linici milo ječi
in gleda sinka, kako govori.

»Poslušaj, poslušaj, sinko ti moj,
ne hodi, ne hodi in Turka se ne boj,
čez vrata en hrast, pripremo zaph
in Turka zadenemo, da ne bomo mi v strah.
Pod turškimi meči je umiral tvoj ata in brat
sedaj pa še ti bi zapustil me rad?«

Postave na klopek se sklonijo v težkem molku.
Zazehajo, gledajo, zijajo, kako se okrog mrtve-

ca zbirajo strahovi, gor od britofa, od mrtvašnice prihajajo, rožljajo z verigami, mečejo pesek, prevračajo kozarce . . . Od teh strahov jih rešijo domače ženske, ki jim prinesejo črnega kofeta, navijejo luč, da se svetloba razširi, obrazi čuječih se razsvetlijo, Matevž prelije žegnano vodo v kofe, zacmaka, skoraj bi zapel. Vse zdrami prijeten vonj, strahovi se razbeže, predramljenim se jeziki odvežejo.

»No, Matevž, zdaj bi pa res še eno rekli, poživili smo se, povejte nam, kako ste se v vaših časih ženili, kako ste snubili dekleta, če ste znali, popihati jim na srcece . . . ?«

»Znali pa, znali smo pihati Mickam na srce, pisali smo jim prijazna ljubavna pisma, da so dekleta kar medlela. Počakajte, kar tiho bodite, to ni kar tako. Veste, da takega talenta nisem dobil v šoli, tudi Bog mi ga ni dal, sam sem si ga naredil. Le poslušajte:

Draga Micka! Naredim križ božji in ti pišem v imenu božjem. Fantiček v kamrici spi in mило premišljuje, kaj se pri deklici godi, ker se tako veseli, ali on ne more pri njej ljubezni dobiti, črnilo na mizi stoji, zraven pa pero leži in deklici napisati želi. Karto na mizo položim in se tvojemu srcu priporočim, pero primem v roke in se obrnem na tvoje srce. V začetku moje pisave te prav lepo in srčno pozdravim čez hribe in doline do tvoje domovine, čez ravno polje, kjer prebiva tvoje srce, ki bi bilo zame. Ti bi hotela družga ljubiti in name se jeziti.

Dragi srček, zdaj ti pišem drugo stran in ti nekaj vedeti dam. Dolgo sem čakal in trpel, ne morem več trpeti, kaj moje srce želi, ti hočem razodeti. Ko sem tebe spoznal, mi je glasno v srcu udarilo, da gori le za tebe. Ako bi tebe objel, bi na tem svetu sveti raj imel, ako bi tebe dobil, do hladnega groba bi te ljubil in z grenko solzo bi te obliil.

Dragi mi srček, zdaj ti pišem tretjo stran in ti desno roko podam, ker uree so mi dnevi, dnevi so mi tedni, tedni so mi mesci, mesci so mi leta. Ker ta trenutek čaka moje srce, kdaj bi si midva podala roke. Kakor rož'ca cveti, tako se lepo v ljubezni živi. Enajsta ura je odbila, vse mirno čuje in spi, le moje srce tebi pisati želi. Prišla je ena ur'ca po polnoči, ko moje srce še ne spi. To ti pišem tvoj zvesti prijatelj, črno na belo, da bilo bi tvoje srce veselo.

Mili mi srček, zdaj pišem zadnjo stran in kmalu pismo dokončam. Zdaj se od pisma poslovim in ga ptičku v kljunček podarim, naj ga od mene odnese in k tvojemu srcu prinese. Ko do praga

pride, naj pogleda, kje si ti in naj ga v tvoje lastne roke izroči. Popred ptiček od tebe ne zleti, dokler odgovora ne dobi. Zapisano naj bo z mojo gorko krvjo in zapečateno naj bo z mojo grenko solzo . . .«

»Bravo, Matevž! To, to, je bil šele pravi talent in spomin, ja, spomin! Ne bi mogli mi zložiti tako ljubeznivega pisma, saj je cel roman.«

»Veste, ko ne morem spati, zlagam take reči. In še drugi talent sem dobil, da umem češki, da ponimaju po ruski, spreche deutsch, parlo italiano, govorim po naše, tudi srbskohrvatski — šest jezikov. To ni kar tako. Če bi šel še študirat v Gorico, bi bil še večji lump, kot sem zdaj.«

»Zdaj pa, Matevž, res, za konec samo še eno, to zadnjo,« silijo vanj mrliški čuvarji, »potem se spravimo domov, pozno je že.«

»No, jaz ne pojdem daleč, saj sem graščak, tu v gradu imam grofovsko ležišče. Pa veste, kaj se je zgodilo? Jaz nisem več na Gradu, zdaj sem na Grajski cesti številka 42. Le poslušajte! Zgodovinsko ime Grad so zbrisali, zatajili so ga, ne vedo, da so napisali prvo listino o gradu leta 1264. Pa pustimo to, naj bo res še ena, ta zadnja. Za Avstrije je imel tu na Gradu kasarno 7. lovski bataljon, njih komandant je bil štajerski Slovenec, oberlojtnant Pšeničnik, ta je rad vsak večer zahajal v trg, v gostilno, h Križničju. Pa tudi kovač Karlo je prišel tja vsak večer na svoj kvartinc. Nekega večera, ko je stopil v lokal komandant z Gradu, je Karlo kovač vstal in se mu priklonil: Gospod oberlojtnant, dober večer, lep fant ste vi, lep. Prosim, z vsem spoštovanjem gledam na vaši oficirski kapi in na rozeti vidim dva k. k., to je kaiser-königlich, cesarsko-kraljevi. Poglejte pa mene, koliko teh k imam pa jaz: Karlo Kocjančič Kanalski Kovač Konjska Kobilna Kopita Kuje. Kdo ima večjo šaržo? . . .«

V smehu skoraj odhajajo, še enkrat pokropijo in se poslovijo. V veži se začujejo koraki, prihajajo drugi vaščani, ki bodo bedeli pri ranjcem do jutra.

Počasi krevsa Matevž proti Gradu. Sam s seboj modruje in si poje:

Kadar me poneso

noter v črni grob,

mene v grob, pa firkelc na grob,

potem se v temi pritipa do ležišča, v zakletem gradu se razgovarja z dawnimi grajskimi duhovi.

Zjutraj Matevž že stopa počasi dol v trg s culo v roki in za njim gre odmev: Le poslušajte, to ni kar tako . . .

Ludvik Zorzut



Mojster eggenburškega oltarja: Sv. Ana Samotretja, ok. 1480

Dr. JANEZ JANŽEKVIČ

Vsakemu narodu, ki hoče samostojno oblikovati svojo usodo, so potrebni ne le politični voditelji, gospodarstveniki in prosvetni delavci, ampak tudi globoki misleci. Morda so ti v javnosti manj opazni, a za duhovno usmerjenost in moč ljudstva so izredno pomembni. Eden takih je med nami prof. dr. Janez Janžekovič, ki je lani obhajal 75-letnico življenja. Svoje duhovniško življenje je posvetil filozofiji in spremljanju miselnih tokov naše družbe. Nekaj desetletij je poučeval filozofijo na Teološki fakulteti, se posvečal znanstveni raziskavi in popularizaciji filozofske misli v številnih razpravah in člankih. V Cerkvi na Slovenskem je pomembna osebnost, ki skoraj 40 let goji filozofsko misel kot razumsko podlago krščanske vere ter z jasno



mislijo in kleno besedo zasleduje vprašanja v zvezi s svetovnim nazorom pri nas.

Življenjski tek je začel kot otrok kmečkih staršev 4. marca 1901 v vasi Zagojčiči v župniji sv. Marjete niže Ptuja. Šest let je doma obiskoval ljudsko šolo, nato pa klasično gimnazijo v Mariboru. Tu je maturiral leta 1921. Odločil se je za duhovniški poklic in stopil v mariborsko semenišče. Že naslednje leto pa so ga predstojniki poslali na študij v Pariz na katoliško univerzo (Institut Catholique de Paris), kjer je že leta 1925 dosegel akademsko stopnjo lektorja filozofije. Nadaljeval je s študijem teologije in bil januarja 1928 posvečen v duhovnika. Naslednje leto je z disertacijo o moralnem nauku psalmov (L'Ethique du Psaultier) v Parizu doktoriral in se vrnil v domovino. Tu je bil nekaj časa kaplan, nato študijski prefekt v mariborskem semenišču. Leta 1933 je postal predavatelj sholastične filozofije v Bogoslovju v Mariboru. Za univerzitetnega docenta filozofije na Teološki fakulteti v Ljubljani je bil imenovan leta 1938 in od tedaj je stalno v Ljubljani. Leta 1946 je bil imenovan za izrednega profesorja, leta 1967 pa je postal redni profesor filozofije na Teološki fakulteti. Sedaj je od leta 1975 sicer že v zasluženem pokoju, vendar še vedno z veseljem s svojimi predavanji oblikuje filozofsko misel slušateljev Teološke fakultete.

To je kratek oris njegove življenjske poti, ki skriva v sebi bogato dejavnost na pedagoškem, znanstvenem in publicističnem področju. Njegovo delo je bilo v prvi vrsti posvečeno filozofski vzgoji mladih teologov. Njegova predavanja so bila vedno zanimiva in jasna. Globoke filozofske misli je podajal razumljivo in privlačno, vendar z znanstveno temeljitostjo in natančnostjo. Čutiti je bilo, da njegova izvajanja niso nekaj priučenega, za njimi je bila osebna trdnost in prepričanost. »Logika njegovih izvajanj je železna in neovrgljiva. Vsa ta doslednost pa se čudovito družijo z odprtostjo in pozornostjo do drugačnih stališč ter s spoštovanjem za drugačno mišljenje. Iz njegovih ust ni bilo nikoli slišati podcenjujočega in omalovažujočega obravnavanja nasprotnikov. Bičal je le intelektualno nepoštenost. Kolikokrat nam je povedal, da smemo in moremo zagovarjati tudi drugačno mnenje, če ga le moremo pametno braniti in dosledno utemeljiti« (Tone Stres, Družina 1976, št. 10). Zato je priljubljen predavatelj tudi na teoloških tečajih za laike in pri študentskih veroučnih skupinah.

Se pomembnejša kot njegovo pedagoško predavateljsko delo je njegova znanstvena in publicistična dejavnost. Napisal je nad sto različnih razprav. Leta 1966 je Mohorjeva družba izdala njegovo knjigo »Smisel življenja«. V svojih razpravah obravnava ne samo različne filozofske teme, ampak tudi mnoga aktualna vprašanja, s katerimi se je srečeval slovenski človek v zadnjih desetletjih. Pred zadnjo svetovno vojno so vzbudili pozornost njegovi članki, v katerih je opozarjal na nevarnost in protikrščansko usmerjenost nacizma in njegove idejne osnove Rosenbergove filozofije. Omembe vredni so zlasti članki: Narodni socializem kot svetovni nazor, Čas 1938; Ob odločilni uri, Čas 1940; in Dolžnosti do naroda, Čas 1941.

Po vojni je vrsto razprav posvetil vprašanjem, ob katerih se je znašel slovenski vernik in Cerkev na Slovenskem ob soočenju s socialistično družbeno ureditvijo in marksističnim materialističnim svetovnim nazorom. S svojimi umerjenimi in utemeljenimi stališči je veliko prispeval k ureditvi odnosov med našo družbo in Cerkvijo in k pravičnejši opredelitvi vernega človeka v socialistični družbi. Mohorjeva družba se je odločila izdati izbrane spise prof. Janžekoviča in v prvemu zvezku, ki je izšel lani z naslovom »Krščanstvo in marksizem, od polemike do razgovora«, so zbrani njegovi pomembnejši spisi s tega področja. Tu obravnava filozofijo dialektičnega materializma, vprašanje odnosov med izkustveno znanostjo in svetovnim nazorom, sorodnost krščanskih in socialističnih etičnih stališč, vprašanja o ateistični vzgoji pri nas in še vrsto zanimivih vprašanj o odnosih med našo družbo, Cerkvijo in vernim človekom. Njegova stališča preveva prepričanje, da je kljub mnogim razlikam možno in potrebno mirno sožitje med vernimi in nevernimi ter plodno sodelovanje med našo socialistično družbo in Cerkvijo. Za zasluge, ki jih je s svojimi spisi o teh vprašanih pridobil, ga je predsednik Tito oktobra 1974 odlikoval z redom dela z zlatim vencem.

V številnih, večkrat zelo obširnih spisih, prof. Janžekovič obravnava velike može iz sedanjega in preteklega filozofskega sveta. Od domačih filozofov je obdelal Vebra in Ušeničnika, iz preteklosti nam je predstavil Avgušlina, Bonaventura, Tomaža Akvinskega in Pascala, od sodobnih pa Marcela, Sartra, Meyersona in Teilharda de Chardina, zelo podrobno pa je obdelal filozofski sistem francoskega filozofa M. Blondela.

Filozofski problem, ki ga je prof. Janžekovič obravnaval s posebno ljubeznijo in skrbnostjo, pa je vprašanje našega spoznavanja. To so vprašanja, ali človek more spoznati resnico, kako jo spoznava in kako daleč in globoko segajo meje njegovega spoznanja, zlasti pa vprašanje, kaj more človek spoznati z vso gotovostjo. Pri svojih izvajanjih se sicer naslanja na tomistični in novotomistični spoznavoslovni realizem, vendar presoja vprašanja svobodno in ustvarjalno z vso strogo kritičnostjo.

Njegove razprave so raztresene po številnih revijah in časopisih. Pred vojno so izhajale zlasti v reviji Čas, po vojni je veliko pisal v Novo pot, pozneje v Znamenje in Bogoslovni vestnik. Najdemo pa jih tudi v Oznanilu, Družini in Mohorjevem koledarju. Mohorjeva družba je sklenila izdati v zbirki »Znanstvena knjižnica« izbrana dela prof. Janžekoviča v petih ali šestih knjigah. Prva izmed njih je, kot je že omenjeno, »Krščanstvo in marksizem« in je že izšla. Druga bo prinesla njegove domoljubne spise in prikaz Vebrove filozofije. V tretji knjigi bodo zbrani njegovi prikazi velikih filozofov, v četrti pa posebej M. Blondel kot človek in mislec. Peta knjiga bo obravnavala osnove spoznavoslovja; kot šesta knjiga pa bo izšel, če bo potrebno, ponatis avtorjevega dela »Smisel življenja«.

Delo prof. Janžekoviča je izredno pomembno za Cerkev na Slovenskem in za vsakega našega vernega človeka, saj je utrjeval danes tako potrebne razumske temelje naše vere. Zanimivo pa je za vsakega človeka, ki ga privlačijo zadnja vprašanja človekove biti in njegove eksistence. Za njegove zasluge na cerkvenem področju ga je papež Pavel VI. leta 1974 imenoval za častnega prelata.

Kdor osebno pozna dr. Janžekoviča, ga mora ceniti tudi zaradi izrednih kvalitet njegove osebnosti. Zelo zahteven je do samega sebe, že od svojih mladih let se dosledno vzdržuje vsake alkoholne pijače, je požrtvovalen v delu, do kraja pošten v svojih ocenah. Ob vsem tem pomembnem delu in mestu v naši družbi pa je izredno skromen, v ospredje ga postavljajo samo njegova dela.

Njegovo razvedrilo so vsakodnevni daljši sprehodi, mehanizmi starih ur in čebelice, katere goji z vso ljubeznijo in strokovnostjo. Dasi je v letih, ko bi v zasluženem pokoju mogel odložiti tudi pero, želimo, da bi z jasno, globoko in pošteno besedo še naprej bogatil naš miselni svet.

Franc Perko

Dr. NIKO KURET

Bo že res, da si je letos natovoril že sedmi križ na široka pleča, če sam tako pravi, kajti videti mu jih ni, teh križev! Odkar ga poznam — pa to ni od včeraj! — je zmeraj enak, naš Niko: vzravnan, nekoliko čokata postava, poln obraz z izrazitimi potezami, pogled včasih otožen, včasih hudomušen, da se kar svetlika izza očal, zmeraj urejene zunanosti, zmeraj zaposlen, hodi s prožnim, enakomernim korakom, v pravšnem tempu, da zmore opraviti vse, kar si nameni. Čeprav je že pred mnogimi leti dal šoli slovo, se mu predavateljska praksa še zmeraj pozna. Vajen je pritegniti pozornost poslušalcev, ki jim govori, pa naj bo doma ali na tujem, v slovenščini ali v tujem jeziku. Beseda mu teče sproščeno, prijetno, brez zatikanja, da ga je užitek poslušati. Njegovi učenci ga imajo v spominu kot dobrega profesorja, bodisi tisti iz gimnazijskih klopi ali iz gostinske šole, kjer je učil nazadnje.

In vendar se zdi, da mu je bil že pri rojstvu določen poklic narodopisca, ne profesorja: rojen je bil na Jurjevo, pri krstu so mu dali ime svetnika Miklavža in v priimku mu tiči razposajeni Kurent. Ko se je po maturi v Celju, kamor je med prvo vojno prišel s starši iz Trsta, vpisal na

ljubljsko univerzo, si je izbral za svoj bodoči učni predmet francoščino. Takrat še ni mislil na narodopisje. Toda srečal se je z njim že v študentovskih letih, ko se je začel zanimati za srednjeveško gledališče ter preko njega dobil stik z ljudskim. Ostalo pa ni samo pri teoriji, saj je za podeželske odre priredil prenekatero igro. Nekaj dramatičnega je tudi v mnogih ljudskih navadah in običajih. Zato se je Kuretovo zanimanje kmalu razširilo še nanje. Kar je bilo sprva konjiček, mu je čez leta postalo poklic in služba. L. 1954 je dr. Niko Kuret postal sodelavec novo ustanovljenega Inštituta za slovensko narodopisje pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti, še prej pa je uspešno opravil študij etnologije in si pridobil doktorat znanosti z razpravo o božičnih pastirskih igrar. Na inštitutu je za svoje delovno območje vzel ljudske šege in igre in ta oddelek vodi že dobrih 20 let z veliko prizadevnostjo in neumorno delavnostjo.

Kdor bo kdaj sestavljal bibliografijo Kuretovih člankov in razprav, ne bo imel lahkega dela. Objavil jih je veliko število v domačih in tujih publikacijah, pisal strogo znanstveno pa tudi poljudno, za narodopisce in za preproste ljudi. Še med vojno je izšla njegova zbirka raznih iger z naslovom »Veselja dom«, pri Mohorjevi je pred leti izdal prikaz ljudskih običajev »Praznično leto Slovencev« v štirih knjigah, Slovenska akademija znanosti in umetnosti mu je kot samostojno knjigo objavila razpravo »Ziljsko šehvanje in njegov evropski okvir« — da omenimo samo najboljše dela, kar ne pomeni, da so tista krajša manj pomembna. Posrečilo se mu je najti neznane rokopise koroškega ljudskega dramatika Andreja Schusterja-Drabošnjaka (Drabošnjakova razstava v akademijiški Prešernovi dvorani lani spomladi je Kuretovo delo), za javnost je odkril npr. koroško trikraljevsko igro, z vneto raziskoval slovenske maske in se zmeraj znova vračal k jaslicam, ki jih je najprej samo prikazal in nanje opozarjal, nazadnje pa znanstveno obdelal v še neobjavljeni knjigi.

Kot bi za njegove moči ne zadoščalo samo poklicno delo, se je uveljavil tudi kot prevajalec leposlovnih del, bodisi iz nemščine ali francoščine. Narodopisna žilica pa mu še tu ni dala miru, kot dokazuje »Šopek Grimmovih pravljic«, ki jih je prevedel tako mojstrsko, da se berejo kot izvornik, kot bi bile magnetofonski zapis po živem pripovedovanju.

Ko so dr. Nika Kureta vprašali o načrtih, je dejal, da jih človek njegovih let ne more več imeti,



le naloge še lahko opravlja. Ej Niko, »dolgoročni« tvoji načrti morda res niso, zagotovo pa vem, da želiš narediti še marsikaj in prav je tako. Dokler človek dela, dokler še zmore delati, toliko časa živi in je mlad, naj ima križev malo ali dosti. Mi, tvoji kolegi, ki te poznamo in cenimo tvoje delo, želimo s tabo vred, da bi ti bilo dano dokončati vse zastavljene naloge, izpolniti vse načrte in se nazadnje z vedrim pogledom ozreti na opravljeno delo in v bodočnost, vedoč, da mlajši že uspešno obdelujejo njivo, ki je bila zate še trda ledina.

Na zdravje, Niko, in na korajžo do prihodnjega jubileja!

Zmaga Kumer

Msgr. ANTON RUTAR

Starosta zamejskih duhovnikov v Italiji msgr. Anton Rutar je dočakal svoj 90. rojstni dan poln svežine, čeprav je bilo njegovo življenje posejano s križi in preizkušnjami.

Rodil se je v Drežnici nad Kobaridom dne 29. 5. 1886. Dolgoletni drežniški župnik Kalin je kmalu spoznal v njem talentiranega dečka. Leta 1897 je naročil koleselj in ga peljal v Gorico v Alojzijevišče. Med potjo sta se ustavila v Ročinju in takratni župnik Jarc je pogledal, kaj vozi. Pomilovalno je zamahnil z roko in rekel: Saj ne bo nič iz njega! — Mož se je uštel.

Po enoletni pripravi v Alojzijevišču je Rutar stopil v gimnazijo. Maturiral je leta 1907. Préd maturo je zapisal na vprašalno polo, da se bo vpisal na medicinsko fakulteto. Ker se je odločil za bogoslovje, mu je neki profesor pozneje to očital. Rutar pa mu je odgovoril: Namesto teles bom zdravil duše!

Konec tretjega letnika je bil dne 25. 7. 1910 posvečen za duhovnika. V četrtem letniku je opravljal službo glavnega prefekta. Po končani teologiji leta 1911 ga je nadškof Sedej poslal za kaplana v Tolmin. Začel je kot drugi kaplan in nadaljeval kot prvi do 30. nov. 1913. Iz Tolmina je odšel na Bukovo, kjer je ostal le nekaj mesecev. V tem času se je поблиže spoznal z Jožetom Abramom, ki je bil za vikarja v Oblokah. Postala sta prijatelja in to prijateljstvo se je med preganjanjem še bolj okrepilo.

Nadškof Sedej je Rutarja poklical v centralno semenišče, kjer je bil ekonom in podravnatelj, pozneje pa še knjižničar in profesor pastoralke.



Ta naloga ni bila lahka. Bil je začetek vojne. Semenišče je zasedel Rdeči križ. Bogoslovci so dobili zasilno stanovanje v vili Böckmann, hrano pa so imeli v malem semenišču. To je bilo v šolskem letu 1914—15. Leta 1915 je tudi Italija stopila v vojno in bogoslovje je bilo treba premestiti drugam. Nadškof Sedej je zaprosil bele menihe v Stični, ki so bili pripravljene sprejeti goriške bogoslovce. Vso opremo in bogato semeniško knjižnico je bilo treba spraviti na varno. In to breme je prevzel mladi Rutar. Že leta 1915 je zložil v zaboje inkunabule in jih poslal v Škofjo Loko, leta 1916 pa še ostale knjige. Skrbno je praznil police in pazil, da ne bi nastala zmeda.

Jeseni 1915 so se bogoslovci iz Gorice, Počreča in s Krka preselili v Stično, tržaški pa so ostali pri lazaristih v Ljubljani. Begunstvo v Stični je trajalo do 1. maja 1918. Goriško bogoslovno semenišče je bilo medtem poškodovano, tako da je bila možna vselitev šele leta 1923. Rutar je bil duša vsega. Mladi fantje, ki so po vojni prihajali v bogoslovje, so ga imeli radi in so mu zaupali. Fašistična oblast pa je z nezaupanjem gledala na ta zavod, ker so imeli številčno premoč Slovenci in Hrvatje. Za fašiste je bil ta zavod kotišče sovražnikov fašizma. V svojih časnikih so začeli javno napadati vodstvo in profesorje ter tako pripravljali pot še hujšim re-

presalijam. Vse, kar je bilo slovenskega v Gorici, jim je bilo trn v peti. Zaprli so šole, zatrli tisk in začeli izganjati tudi iz cerkve slovensko besedo. Rutar, ki je poleg drugega dela pomagal tudi v cerkvi sv. Ignacija, se dobro spominja, kako so med slovenskim misijonom vdrli fašisti v cerkev, prekinili električni tok in v kropilnike z blagoslovljeno vodo natočili rdečilo. Vidnejše duhovnike so začeli odstranjevati in jih pošiljati v konfinacijo. Tudi Rutar, ki je bil pod Sedejem škof. duhovni svetnik in član gospodarskega odbora za škofijske cerkve, je bil kot svetilnik, ki je dobri kazal pot, sovražnikom pa odkrival krivice. In teh ni bilo malo. Uničili so tudi slovenske zavode: Alojzijevišče, Sirotišče in Zadružno zvezo, imovino so naravnost ukradli. In Rutar je bil podpredsednik Zadružne zveze, odbornik Sirotišča in Alojzijevišča ter Katoliškega tiskovnega društva. Ko je bilo vse to zatrto, so hoteli uničiti tudi njega. Dne 27. maja 1934 so ga poklicali na kvesturo, kjer je bila razprava. Glavna obtožba je bila v tem, češ da je v semenišču zatiral italijanske bogoslovce. Leta po Sedejevi smrti (1931) so bila najhujša. V Gorico je prišel apostolski administrator Sirotti, ki je bil tesno povezan s fašisti in je tudi iz semenišča takoj odslovil slovenske kuharice in jih zamenjal z italijanskimi redovnicami, ki so opravljale pravcato špijonsko službo o vsem, kar se je godilo v zavodu. Vse to je pomagalo, da je Rutar dobil 5 let konfinacije. Peljali so ga v Monteleone di Spoleto (Perugia), v zakotno gorsko vas, ki je nekoč spadala pod papeško državo. Ljudje so ga spčetka gledali z velikim nezaupanjem, ker je bil razglašen kot »nevaren protidržavni element«.

Iz svojega izgnanstva je napravil rekurz proti konfinaciji. Pisal je tudi Sirottiju, naj izjavi, če ve, da je kaj slabega zagrešil. Ta mu ni niti odgovoril, čeprav je bilo pismo priporočeno. Škof Fogar in poreški škof Pederzolli pa sta mu prijazno odgovorila.

Medtem je prišel v Gorico nadškof Margotti. Jože Abram, ki je bil takrat za župnika v Pevmi pri Gorici, je posredoval pri Margottiju in ga prosil, naj se zavzame za Rutarja. Margotti ga je prišel tudi obiskat in je vplival na oblastnike, da so preklicali konfinacijo. Rutar se je vrnil v Gorico dne 27. 1. 1936. Bil je oslabiljen in izčrpan. Zdravnik mu je svetoval enoletni dopust, ki ga je preživel deloma v Drežnici, deloma pri prijatelju Abram, s katerim sta hodila v planine. Abram ga je tudi med konfinacijo gmotno podpiral. Rutar se je pozneje naselil

pri nekih redovnicah in kaplanoval pri Sv. Ignaciju. Po smrti Jožeta Abrama leta 1938 je prišel na njegovo mesto v Pevmo, kjer se je dolga leta nesebično žrtvoval za svoje vernike. Leta 1961 je bil upokojen, svojo duhovniško službo pa je opravljal še do leta 1971, ko se je iz Pevme preselil v stolniško župnišče v Gorici.

Msgr. Rutar se je vedno zanimal za kulturno življenje zamejskih Slovencev. Bil je med ustanovitelji Goriške Mohorjeve družbe, upravnik Goriške straže in je ohranil žive stike z vsemi, ki so skrbeli za manjšino. Povezan je bil z nadškofom Ujčičem in škofom Srebrničem, z nekdanjima poslancema Ščekom in Besednjakom ter z buditeljem Beneških Slovencev Ivanom Trinkom. Tudi zdaj budno spremlja vsa dogajanja v zamejstvu, posebej pa se zanima za Beneško Slovenijo in bi bil nadvse srečen, če bi dočakal, da bi tudi ti naši bratje dosegli tiste pravice, za katere se borijo že več kot sto let.

Slovinci v domovini se zahvaljujemo msgr. Rutarju za njegovo poslanstvo, žrtve in delo, ki ga je v svojem dolgem življenju opravil za svoj narod.

Jožko Kragelj

IN MEMORIAM

RADO BEDNAŘIK

Vso kulturno javnost na Goriškem in Tržaškem je pretresla novica, da je dne 23. septembra 1975 umrl prof. Rado Bednařik. Pred štirimi leti je obhajal 70-letnico in takrat smo se ga spomnili tudi v našem koledarju. Na Primorskem je bilo njegovo ime na dnevnem redu, saj je petdeset let objavljali svoje članke in razprave v raznih časopisih in časnikih kakor tudi v knjigah. Zadnja leta pa je opravil ogromno delo kot šolnik in vzgojitelj.

Rodil se je 2. avgusta 1902. Njegov oče je bil knjigovez. V letih 1912—1915 je mladi Rado obiskoval prve tri razrede gimnazije v Gorici.

Nato je prišla vojna. Družina je morala v begunstvo v Italijo, le mladi Rado se je umaknil najprej na Vipavsko k sorodnikom, kmalu nato pa je prišel v Šentvid v škofove zavode. Tu je končal gimnazijo in se nato vpisal na ljubljansko filozofsko fakulteto, kjer je v letih 1920 do 1924 študiral zgodovino in zemljepis, dve leti kasneje pa je napravil diplomski izpit. Mogel bi ostati v Ljubljani, a ga je srce vleklo k primorskim rojakom, kjer se je posvetil mladini, časnikarstvu in vsestranskemu prosvetnemu delu. Nekaj časa je bil predsednik Slovenske dijaške zveze, ki je prirejala za dijake posebne socialne tečaje in izdajala svoj list Rast. Istčasno je bil v uredništvu Goriške straže, član prosvetnega društva Mladika v Gorici in ko je prepustil delo z dijaki drugim, je postal sprva podpredsednik in pozneje predsednik prosvetnega društva. Leta 1927 so ga poklicali k vojakom na Sicilijo, kjer je obiskoval oficirsko šolo in postal podporočnik. Po odsluženem vojaškem roku je urejeval Mali list v Trstu, hkrati pa je bil član uredništva Novega lista in Družine v Gorici. Fašisti so medtem zaprli slovenske šole in postopoma zatrli vse časopise in časnike. Zadnja sta ostala Novi list in Družina (1929 do 1930). Leta 1930 je Bednařik uredil tretji Jadranski almanah in zaradi tega je bil obsojen, da izdaja iredentistične knjige. Vojaško sodišče v Vidmu ga je 27. marca 1932 degradiralo na stopnjo navadnega vojaka. Bednařik pa ni miroval. To je še bolj podkrepilo njegovo delovanje za narod. Istega leta je izdal knjigo Goriška in tržaška pokrajina v besedi in podobi, v kateri je prikazal lepote naše zemlje od Trente do morja. Źelel je, da se ljudje navežejo na svoje domače kraje in ohranijo svoje šege in navade. Ko ni bilo več rednega časopisja, je izdajal Pratikino in se posvetil prevajanju. Ko je fašistična oblast zaprla tudi Katoliško tiskarno v Gorici (1934), se je Bednařik preživljal kot knjigovez in kadarkoli je zapihal nekoliko milejši politični veter, je v drugih tiskarnah tiskal svoje knjige. Ako tudi to ni bilo mogoče, se je zatekel v ilegalno. Biografijo Lojzeta Bratuža, katerega so fašisti zastrupili s strojnim oljem, je ilegalno poslal čez mejo in je bila tiskana v Grobljah; tiskana je prišla ilegalno na Goriško in je skrivaj romala iz rok v roke, budila narodno zavest in pripravljala množičen upor. Istčasno je Bevk pisal Kaplana Martina Čedermača, ki je prav tako romal po ilegalni poti v tiskarno v Ljubljano.



Bližala so se leta vojne. Fašisti so nastopali proti vsem vidnejšim osebnostim na Goriškem in Tržaškem. Tudi Bednařik je bil večkrat zaprt in interniran. Za družino je bil hud udarec, doma je čakalo sedem lačnih ust. Vsa ta doba preganjanja, zatiranja in uničevanja pa ni strla mož, ki so verovali v pravico in vstajenje. Tudi Bednařika je prekalila, da se je po osvoboditvi še z večjo vnemo posvetil šolstvu, časnikarstvu in radijskim oddajam postaje Trst A. V šolskem letu 1945/46 je poučeval na gimnaziji v Ajdovščini, od 1946 do 1972 pa na slovenskem učiteljski in klasičnem liceju v Gorici. Moral je orati ledino. Knjig ni bilo, zato je postopoma pripravljaval skripta za zgodovino in zemljepis: Zgodovina srednjega veka (1948), Zgodovina novega veka (1953), Zgodovina moderne dobe (1969/1972); Zemljepisni pregled Evrope (1950) in Zemljepisni pregled Italije (1961), ki je doživel pet izdaj. Leta 1952 pa je pripravil I. in II. zvezek Latinskega slovstva. Z vso odločnostjo je podprl ustanovitev Šolskega odbora in Sindikata slovenskih šolnikov, zato so ga izvolili za predsednika obeh ustanov, ki sta se dolgo časa borili za ureditev pravnega položaja prosvetnih delavcev.

Prof. Bednařik pa se ni omejil le na šolstvo, čeprav mu je bilo to prvo, saj je leta 1951 v Trstu doktoriral z disertacijo »O umetnosti Ivana Cankarja s posebnim ozirom na socialno-politično in kulturno okolje«, leta 1959 pa je napravil še usposobljenostni izpit iz slavistike v

Rimu. Prosti čas je porabil za pisanje. Svoje spise je objavljaval v Slov. poročevalcu, Primorskem dnevniku, Soči, Matajurju, Galebu, Razgledih, v tržaški Mladiki, Jadranskem koledarju itd. Bil je tudi priljubljen predavatelj. Za radio Trst A je pripravil zemljepisne in zgodovinske »Obiske po Goriškem«, srečanja s kulturnimi delavci »Liki naših mož«, nadvse priljubljena pa je bila njegova oddaja »Pratika«, s katero je hotel ohraniti šege in navade primorskega ljudstva.

Od leta 1961 do smrti je bil goriški dopisnik Novega lista, ki izhaja v Trstu. Bil je tudi član Kluba starih goriških študentov, ki so opravili veliko kulturno delo s tem, da so postavili celo vrsto spominskih plošč raznim zaslužnim javnim in narodnim delavcem na Primorskem. Odkritje teh plošč in znamenj je bilo vedno povezano z lepimi slovesnostmi, na katerih je v imenu zamejskih Slovencev govoril tudi pok. prof. Bednařik. Zajemal je iz svoje bogate spominske zakladnice in z živo besedo opisoval može, ki so v preteklosti ustvarjali slovensko kulturo. Stari goriški študentje so ustanovili ta klub leta 1963 in so že v prvih desetih letih postavili 18 spominskih plošč. Mnogi so stari že nad 80 let, a hočejo biti še vedno mladi in ustvarjalni.

Prof. Bednařik pa se ni omejil le na Goriško in Tržaško. Mislil je tudi na tiste Slovence, ki so, žal, še danes brezpravni, čeprav živijo v isti italijanski republiki. Ti so beneški Slovenci. Mnogi so razkropljeni po svetu, ker so morali s trebuhom za kruhom v Švico, Francijo in Nemčijo. Ivan Trinko je večkrat izrazil željo, da bi za beneške Slovence pripravili poseben koledarček, ki bi s preprosto besedo vnel in ohranil narodno zavest. Prvi tak koledarček, ki se je imenoval »Trinkov koledar«, je zagledal beli dan leta 1953. Uredil ga je prof. Bednařik. Z veseljem so ga sprejeli in podprli beneški Slovenci v Belgiji, za katere je skrbel takratni izseljeniški duhovnik Zdravko Reven in jim izdajal tudi »Glas beneških Slovenju«. Trinkov koledarček je pozneje vsako leto poromal v Benečijo in k njihovim rojakom po svetu. Bednařik je pridno zbiral gradivo. Opisoval je lepote Beneške Slovenije in odkrival zgodovinske zanimivosti iz časov, ko je imela ta dežela svojo avtonomijo in celo svoje sodstvo. Nekateri beneški duhovniki so mu zbirali razno narodno blago, da so v koledarčku zaživele pravljice v pristnem beneškem narečju. Kakšen je bil namen tega koledarčka, je Bednařik povedal

v uvodni besedi leta 1957: »Trinkov koledar se je rodil v sarku našega velikega domačina msgr. Ivana Trinka... Njegovo truplo počiva na Trčmunu, njegov duh pa živi med nami in po vsakoletnem koledarju nas spodbuja k ljubezni do tistega koščiča zemlje, ki nam ga je Bog odpartiu v italijanski republiki, kjer živimo že 1400 let. Uči nas ljubiti naš materni jezik, odkriva nam zgodovino naše domačije in lepoto njenih gora in dolin. Je zvjesti prijatelj številnih naših ljudi, ki so muorli po svetu in jih uči, da ostanejo njimar zvjesti veri svojih očetov, svojemu maternemu jeziku in svoji domovini...«

Prof. Bednařik je uredil 23 letnikov Trinkovega koledarja. Ob 20-letnici Trinkove smrti se je z veseljem odzval vabilu nekaterih beneških izobražencev in pripravil predavanje o Trinku, čeprav ga je bolezen hudo nadlegovala. Povsod je pomagal, kjerkoli je videl, da je potreben. Sodeloval je tudi pri Primorskem slovenskem biografskem leksikonu in se je z velikim navdušenjem pridružil Slovenski skupnosti, ki je bila ustanovljena leta 1975. Izvolili so ga za podpredsednika in mu za vse njegovo kulturno delo podelili zlato odličje. Geografsko društvo Slovenije pa ga je imenovalo za svojega častnega člana.

Joško Kragelj

ETBIN BOJC

Dne 30. decembra 1975 je po kratki bolezni v ljubljanski bolnišnici umrl upokojeni prof. Etbin Bojc, zaslužen vzgojitelj, publicist in kulturni zgodovinar.

E. Bojc se je rodil 22. okt. 1906 na Vačah pri Litiji, kjer je bil oče v službi kot orožnik. Z Vač se je družina preselila v Dobropolje. Tam se je rodil brat Vilko (1910—1973), jurist, časnikar in publicist. Svojo mladost v Dobropoljah je Etbin opisal v Grosupeljskem zborniku V in VI (1973, 1974). Prvi razred gimnazije je končal na škofijski gimnaziji v Šentvidu nad Ljubljano; ker pa je bil medtem oče premeščen v Kočevje, je gimnazijske študije nadaljeval in dovršil v Kočevju (1927) in bil med prvimi slovenskimi maturanti tamkajšnje realne gimnazije.

Bojčev oče pa je zgodaj umrl in zapustil vdovo s tremi otroki; zato je družina ob skromni pokojnini živela v zelo tesnih razmerah. Globoko

verna mati pa je svoje otroke z zgledom in besedo skrbno vzgajala (hči je postala redovnica) in kot študentovska gospodinja vrsto let pomagala še drugim dijakom; čeni premogla drugega, je vsakemu obiskovalcu postregla vsaj s skodelico čaja, ki ga ni nikoli zmanjkalo. Pri Bojčevih je bilo v tretjem desetletju našega stoletja pravo zbirališče kočevskih študentov: tu smo študirali, debatirali in politizirali; tu so bile napisane vse številke dijaških listov »Bliskavice« in »Naši ognji« (pisal je Etbín, ki je imel zelo lepo pisavo). Iz tega kroga so izšli tudi vsi štirje duhovniki, ki jih je pred drugo vojno dala kočevska gimnazija (Leopold Čampa, J. Gregorič, Jože Lušin in France Kramarič).

Po maturi se je E. Bojc vpisal na ljubljansko vseučilišče, poslušal predavanja iz pedagogike, filozofije in slavistike ter 1931 diplomiral. Kakor mnogo drugih tudi on po diplomi ni mogel dobiti službe, zato se je prebijal na različne načine. Nekaj časa je delal v ljubljanskem muzejskem arhivu, nato odšel v Maribor in sodeloval pri ustanovitvi Zveze mladih intelektualcev, ki naj bi kot samopomoč pomagala brezposelnim izobražencem. Ustanovili so tudi posebno borzo dela za intelektualne poklice ter s predavanji in članki opozarjali javnost na težko gmotno stanje inteligenčnega proletariata.

V šolskem letu 1933—34 je Bojc poučeval na zasebnem učiteljskišču pri uršulinkah v Škofji Loki, naslednje leto pa na učiteljskišču pri uršulinkah v Ljubljani. Šele leta 1935 je dobil državno službo na učiteljskišču v Ljubljani, v jeseni 1936 pa je bil premeščen na novo odprto bežigrasjo gimnazijo, kjer je ostal do 1943. Od leta 1943 do 1945 je zopet učil na ljubljanskem učiteljskišču, 1945—1957 pa na nižji gimnaziji v Domžalah, kamor se je vsak dan vozil iz Novega Polja pri Ljubljani, kjer je z obilno družino stanoval do smrti. Zadnja službena postaja mu je bila srednja gradbena šola v Ljubljani (1957 do 1968), kjer je bil tudi upokojen. Med okupacijo je leta 1942 kot zaveden Slovenec okusil tudi strahote internirancev v taborišču na Rabu, kar je opisal v Grosupeljskem zborniku VI (1974).

Pokojni prof. Bojc je bil nadarjen in zelo prizadeven društveni in znanstveni delavec. Od dijaških let dalje je sodeloval v katoliškem mladinskem gibanju, ki je vtisnilo globoke sledove v slovensko kulturno življenje med obema vojnama, njegove ideje pa so dobile najvišjo potrditev v odlokih II. vatikanskega cerkvenega zbora. Bojc je postal predsednik Slovenske di-



jaške zveze in najprej sourednik (1927—29) dijaškega glasila Rast, zadnji letnik pa je uredil sam (1930—31). Razen v Rasti je tedaj in naslednja leta z razpravami in esejmi sodeloval v Ognju (O gibalih življenja), v Domu in svetu (Mladina med vojnama, Osebnost in slog, Narodnost — izhodišče kulturnega ustvarjanja), v Času (Sodobno kulturno stanje, Osebnost in krščanstvo, Karitativnost, Usmerjenost povojne mladine) in v Slovenskem učitelju (Kje smo v kulturi, Stiska sodobne mladine, Vrednota materinščine). Izbor svojih predvojnih in povojnih predavanj in razprav (nekaj jih je izšlo v reviji Nova pot) je hotel izdati pod naslovom Rast v duhovnost. Rad bi bil opozoril javnost, da vse, kar danes na Slovenskem doživljamo v Cerkvi in v družbi, ni prišlo nepričakovano, marveč je mladinsko gibanje o tem veliko premišljevalo in se na to pripravljalo. S tem bi bila obenem potrjena idejna in življenjska povezanost predvojnega in povojnega katoliškega rodu, naša mladina pa bi se lahko seznanila s kulturnimi in družbenimi naporimi mladinskega gibanja. Nenadna smrt mu je te lepe načrte preprečila.

Ob študiju pedagogike se je E. Bojc seznanil z delom našega velikega domoljuba in vzgojitelja škofa Slomška, ki je bil tudi pesnik. Najprej je Slomška obdelal v svetosavski nalogi Slomšek — naš duhovni vrtnar (1932). Pozneje je s prof. L. Kramolcem pripravil knjigo Slava Slomšku (1940), ki naj bi bila priročnik za Slomškove proslave, in slednjič s Fr. Hrasteljem še Knjigo o Slomšku, ki jo je ob stoletnici Slomškove smrti izdala Mohorjeva družba v Celju (1962); podpisal se je kot Janez Poljanec. Nenehno je poudarjal Slomškovo duhovno veličino in njegove trajne zasluge za naše narodno življenje.

Od vzgojitelja in šolnika Slomška je Bojca naravna pot vodila do zgodovine našega osnovnega šolstva, kjer so duhovniki, organisti in cerkovniki kot učitelji opravili veliko kulturno delo. V dolgih letih marljivega iskanja po domačih (Slekovčeva in Strelčeva ostalina v Mariboru, šolski in nadškofijski muzej v Ljubljani) in tujih arhivih (Gradec) je zbral obilo dragocenega gradiva in ga v zadnjih letih začel objavljati. Tako je v Novi poti (1969) obdelal Zgodovino šolstva v kočevskem okraju, v Grosupeljskem zborniku I in II (1969, 1970) Predstoletne šole v grosupeljski občini, v zborniku Poetovio (1969) šolstvo ptujskega okraja; podobno še v mariborskem Časopisu za zgodovino in narodopisje. Ob dvestoletnici Terezijanskih šol pri nas je napisal pregledno razpravo Začetni razvoj osnovnega šolstva na Slovenskem (Kronika XXII, 1974). Pod naslovom Kratke biografije naših najstarejših šolnikov je leta 1970 začelo izhajati njegovo obsežno delo v Novi poti in se nadaljevalo v Glasniku Slovenskega duhovniškega društva (1971—75). Deloma je porabil zapiske ptujskega nadzornika Josipa Novaka, ki je zbral biografske podatke učiteljstva na bivšem Kranjskem do leta 1869. Potrebno bi bilo, da se to pomembno delo, ki je natisnjeno do črke R, obdela do konca in objavi. Prav tako bi ga bilo treba dopolniti s primorskimi, koroškimi in prekmurskimi šolniki. Kdor se bo tega lotil, bo spoznal, kako težavno pionirsko, zato zaslužno delo je opravil prof. Bojc. Z njegovo pomočjo smo ugotovili kraj in datum rojstva ljudskega pesnika Andreja Kančnika (1775—1841). Sodeloval je tudi v Koledarju Mohorjeve družbe in v Družini, obilo njegovih člankov in krajših zapisov pa je raztresenih po raznih časopisih in revijah.

Državna založba je 1974 izdala Bojčevo knjigo Pregovori in reki na Slovenskem, ki je najobsežnejše delo te vrste pri nas (408 str. s predgovorom in bibliografijo o slovenskih pregovorih in rekih).

To bi bil kratek pregled življenja in dela prof. E. Bojca. Iz ljubezni do prelepe slovenske domovine, po kateri je rad potoval, in iz spoštovanja do vseh tistih, ki so ustvarjali našo kulturo, je tudi sam zastavil vse svoje moči v iste namene. Rad bi bil čimveč storil za duhovno rast svojega naroda, zato je bil do zadnjih dni življenja neutrujen delavec in polnovih načrtov, ki pa jih — žal — ni mogel več uresničiti. Tudi s tem, kar nam je dal iz svoje zakladnice, in s svojim doslednim krščanskim življenjem, se je trajno zapisal v našo kulturno zgodovino.

Jože Gregorič

JANEZ FÜRST

Njegova usoda je bila usoda meteorja: rodi se v skrivnosti nekega osončja, zablesti in razpara temo, potem pa za naše oči za vedno ugasne. Nesmisel smrti v cestni nesreči, pri šestintridesetih, v prvi zrelosti, na začetku najvišjega vzpona.

Rodil se je 1939 v družini arhitektov. Po klasični gimnaziji je študiral arhitekturo pri prof. Ravnikarju in je prva štiri leta v poklicu sodeloval predvsem pri načrtih za velike industrijske prostore. K cerkveni arhitekturi je prišel bolj slučajno, a z veseljem, saj je sam priznal, da je oblikovanje sakralnega prostora za vsakega arhitekta nad vse privlačno delo: »Kdor je arhitekt, goji v sebi kult Lepote in malokje more Lepoti tako služiti kot prav pri oblikovanju teh prostorov. Zato to delo ljubim.«

Ljubil ga je, zato se ga je lotil z veliko vnemo in odgovornostjo. Osem let je zavzeto prebiral vso dosegljivo literaturo, premišljeval, debatiral, v ta namen potoval po Italiji, Švici in Nemčiji, vse do Berlina. Pri delu je bil vztrajen in natančen, površnosti ni trpel, vsakemu problemu je hotel do dna, korenito in iz vseh zornih kotov, najti je hotel najboljšo rešitev. Imel je čut za monumentalno celoto, vendar je z veliko potrpežljivostjo in občutkom oblikoval najmanjše podrobnosti.

S cerkveno arhitekturo se je na svojo srečo začel ukvarjati, ko je zadnji cerkveni zbor tudi v umetnosti sprostil stoletne običaje, obraze in pravila ter razbil nepotrebne kalupe. Arhitektom je pustil proste roke, ko je za sakralne prostore postavil eno samo pravilo: primerni naj bodo za bogoslužna opravila in spodbujajo naj dejavno sodelovanje vernikov. To pomeni, da arhitekt ni več vezan na neki tloris in na neko obliko stavbe, na neko določeno ureditev prostora. Vse je dovoljeno, da je le sakralni prostor čim bolj liturgičen in čim bolj občestven. To pa spet pomeni, da arhitekt lahko sprostí svojo ustvarjalnost.

Vsa Fürstova cerkvena dela imajo pečat ustvarjalnosti. Iskal je v vseh smereh, pri oblikovanju prostora in notranji ureditvi, glede vključitve stavbe v urbanistično in naravno okolje, upošteval je sociološki vidik, uporabljal je naj-novejšo tehnologijo.

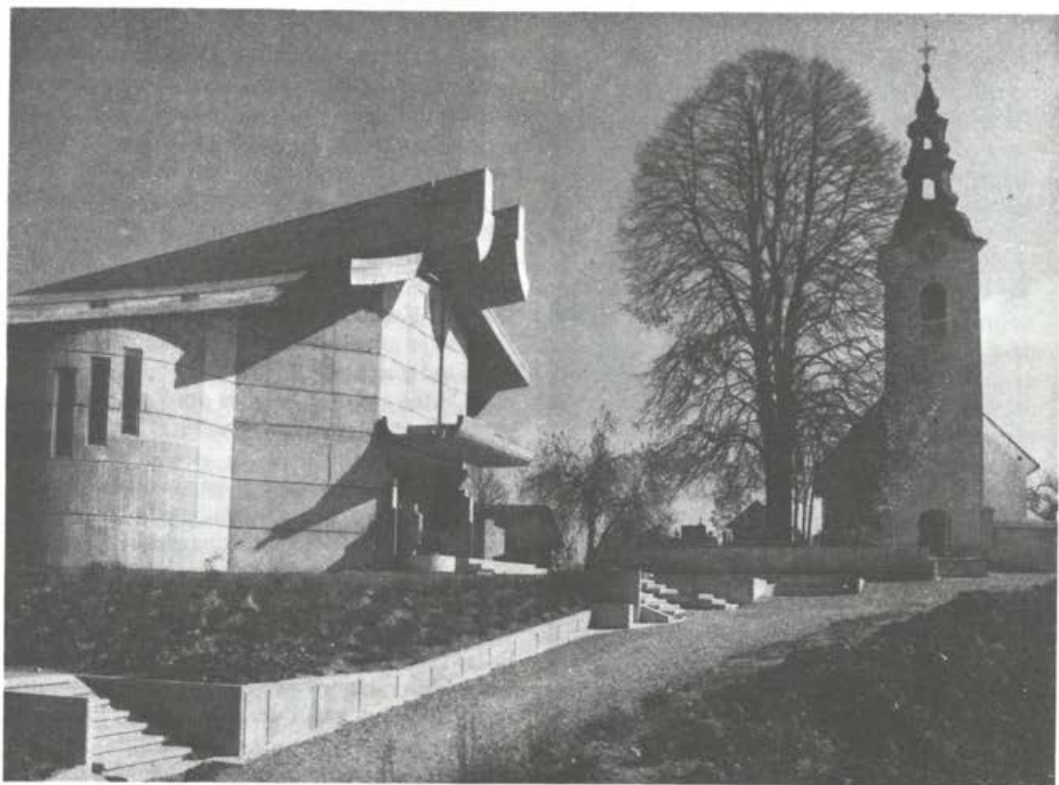
Začel je z ureditvijo prezbiterija v Bohinjski Beli, zadnje, nedokončano delo je bilo posodobljenje cerkve v Zavrchu v Halozah. Znal se je vživeti v vaško skromnost, kot npr. v Širju pri Zida-

nem mostu, in doseči s preprostimi oblikami veličastno monumentalnost, kot npr. na Vranskem. Zal se je tudi njemu zgodilo, kot se pogosto zgodi ustvarjalcem, ki oddidejo, preden so njihovi načrti uresničeni: da jih tisti, ki vse bolje vedo in znajo, prikrojijo po svojem okusu, kar je greh proti umetnosti in proti pieteti.

Največ veselja pa je Janez Fürst imel seveda z novimi cerkvami: v Grosupljem, v Banjaluki in na Senovem. Grosupeljska cerkev je prelomnica v sodobni cerkveni arhitekturi pri nas, Senovo pa je njen vrh in arhitektov trajni spomenik; umrl je 4. junija 1975, nekaj dni pred blagoslovitvijo.

Duhovniki, ki so odprti za pravo umetnost, so mu radi poverjali delo in z njim sodelovali:

Grosuplje. Nova cerkev je kot ptica sedla na vrh hriba ob staro. Stara cerkev je ohranila svoj položaj, zvonik pa tudi funkcijo. Središče farnega življenja je ostalo na istem mestu, isti je prostor, kjer se zberejo ljudje pred vstopom v cerkev: ni promenada, temveč nekakšna sprejemnica na prostem. (Foto: Janez Kališnik)



bil je točen in zanesljiv, znal je poslušati in se učiti; bil je obziren in vljuden, pa tudi prepričljivo nepopustljiv, ko so mu umetniški uvid, študij in premislek povedali, da ima prav. Nadzor nad deli je navadno prevzel sam, kar je bilo poročstvo za dobro tehnično izvedbo in je dokaj znižalo stroške.

In kdor ima posluš za skrivnostno duhovno pokrajino človeškega bivanja, je v pogovoru z njim zasluhlil, da se mu je pri tem ustvarjalnem delu odpirala nova duhovna razsežnost.

Vest o njegovi smrti nas je zadela v živo: zaradi njegove mladosti, zaradi žalosti najbližjih, zaradi vrzeli, ki je nastala med arhitekti, ki zidajo in urejajo cerkve. Toliko bolj, ker je naše cerkveno stavbarstvo nujno na razpotju, ko si v pokoncijskem duhu ne smemo več dovoliti dragih, »reprezentativnih« cerkva, saj smo občestvo, ki mu ne bi smelo biti za sijaj in prestiž, ker je znova odkrilo duhovno in pričevanjsko moč uboštva. Janez Fürst bi s svojo ustvarjalnostjo in odprtostjo nedvomno znal zidati cerkve, ki bi bile skromne in poceni, hkrati pa lepe

in po meri občestva. Naše obžalovanje naj mu bo v zahvalo in trajen spomin, nam pa spodbuda za nadaljevanje njegovega dela.

Rafko Vodeb

TONE KRALJ

Prve dni septembra 1975 so rumeni plakati vabili v Kostanjevico na Krki, kjer je XX. dolenski kulturni festival priredil slavnostni koncert v počastitev 75-letnice Toneta Kralja. Umetnik, ki so mu zaradi bolezni počasi pešale moči, se je udeležil te slovesnosti na vozičku. S solznimi očmi je sprejel razna darila in poslušal petje hčerke Tatjane in ob koncu je šepetaje izrekel svoj »Hvala«. To je bila besedica hvaležnosti za priznanje, ki mu ga je dala Dolenjska v imenu slovenskega naroda za bogato in požrtvovalno delo, ki ga je opravljal več kot pol stoletja. Štiri dni kasneje — 10. septembra — je prenehalo biti njegovo srce, 12. septembra pa so njegove posmrtno ostanke položili k zadnjemu počitku v tem dolenskem mestecu ob Krki.

Tone Kralj se je rodil dne 23. avgusta 1900 v Zagorici pri Dobropolju na Dolenjskem. Njegov oče je bil rezbar — samouk. Izdeloval je razpela in Marijine kipe. Imel je šest otrok. Štirje so ostali živi. Pri hiši je bil tudi stric, ki se je ukvarjal s slikarstvom. Po očetu in stricu so otroci podedovali dar za risanje. Starejšega sina Franceta je oče poslal na obrtno šolo v Ljubljano in nato na akademijo na Dunaj. S Tonetom pa so imeli drugačne načrte. Namenili so ga za »gospoda«. Poslali so ga v škofijsko gimnazijo v Šentvid. Vsa stvar pa se je drugače zasukala. Tone se je navdušil za risanje. Zanj so bile najlepše ure pri prof. Porenti, ki je bil učitelj risanja. Med ostalim šolskim poukom pa je pod klopjo risal ali pa skrivši prebiral knjige, ki so govorile o umetnosti.

S sedemnajstim letom so ga vtaknili v vojaško suknjo in ga poslali na italijansko fronto pri Piavi. S seboj je vzel svinčnik in plastelin in se s skicami in figurami pridno pripravljaval na bodočnost.

Po vojni je dokončal gimnazijo in leta 1920 je R. Jakopič razstavil njegove prve izdelke na vse-slovenski pomladni razstavi. Jakopič je namreč spoznal v njem pravi umetniški talent in ga priporočil direktorju praške akademije. Tako je mladi Tone nadaljeval svoje študije v Pragi in po



tragični smrti prof. Jana Štursa leta 1923 še na Dunaju in v Parizu. Pozneje se je v Benetkah in Rimu spopolnjeval še v arhitekturi.

Začel je delati v vseh smereh: ukvarjal se je s slikarstvom in kiparstvom ter se lotil tudi grafike. S slikarjem B. Jakcem sta v Krškem osnovala posebno tiskarno za grafiko. Skrbela sta za opremo knjig, izdajala sta razglednice in tudi velike ilustracije za Mladiko. To je bila praktična umetnost, tako da so ljudje za manjšo ceno dobivali originalne stvari. Ta »grafična zadruga« pa je kmalu doživela polom, ker ni imela finančne baze. Vendar grafike ni opustil. V letih 1932 do 1934 je v radirankah izdelal ciklus »Zemlja«, ki pa je žal med vojno izgubil. Leta 1934 je imel tudi grafično razstavo v Hagenbundu. V letih 1953—57 je isti ciklus izdelal v lesorezu.

Tone Kralj je bil sin nove generacije, ki se je v umetnosti začela obračati za novimi cilji. Z bratom Francetom je obrnil hrbet impresionizmu in sta ubrala novo pot ekspresionizma. To je bila nekaka poduhovljena umetnost, ki je poudarjala notranjo vsebino in tej se je morala podrediti tudi zunanja oblika.

Iz leta v leto so nastajala nova dela, ki so prihajala na razstave. Od leta 1921 je skupaj z bratom Francetom skoraj vsako leto razstavljal v Ljubljani in tudi zunaj Slovenije: v Beogradu, Splitu in Sarajevu. Pozneje so prišla njegova dela na mednarodne razstave. Razstavljal je v Pragi, Hodoninu, Berlinu, Barceloni, Londonu, trikrat v Parizu, nato v Amsterdamu in trikrat zapovrstjo so ga sprejeli tudi na Bienale v Benetkah (1926, 1928. in 1930. leta). Leta 1932 se je udeležil mednarodne razstave v Padovi, kjer je za svojo zbirko prejel dve srebrni medalji. Na mednarodni razstavi v Strassbourgu 1937 pa je prejel zlato medaljo.

Morda ne bo odveč, če navedemo le eno izmed mnogih ocen takih Kraljevih razstav v tujini. Po razstavi v Amsterdamu je list »De Tijd« (Čas) prinesel naslednjo oceno: »Mladi Tone Kralj do malega prekaša vse svoje starejše brate v umetnosti. Njegova tipično slovenska ‚Kmetška svatba‘, žareča v barvah in veličastna v kompoziciji, preprosti veliki in plemeniti portret njegove žene in platno, ki je na njem upodobil samega sebe s svojim priletnim očetom, vsebujejo brezprimerno samoniklost, ki se z njo že na prvi pogled razlikujejo od del drugih, ki so se v evropskih umetniških centrih, zlasti v Parizu, sicer naučili slikati, toda, ki so obenem pri tem pogosto mnogo preveč izgubili svojega lastnega značaja. V gle-



danju Toneta Kralja je nekaj, kar spominja na veličastnost onega drugega ljudskega slikarja v najboljšem smislu besede, Tirolca Albina Eggerja. Toda Kraljev kolorit je čistejši in zvočnejši in predvsem veselejši. Njegove kompozicije, vzete iz njegove neposredne vsakdanje okolice, kažejo na posebno sposobnost za stenske slikarije. Široke so v kretnjah in vendar prežete z dobrodejno čustvenostjo brez slabotnosti. Njegov stil govori v skromnem, prečiščenem, ritmičnem jeziku oblik. Če bo jugoslovanska slikarska umetnost sedanjega časa sploh kdaj rešena iz francoske omake, da bi se prosto in svobodno povzpela do monumentalnosti jugoslovanskega slikarstva, potem bo vodeči primer Kralja brez dvoma nanjo vplival.«

Naš umetnostni zgodovinar dr. France Stele pa je ob razstavi Toneta Kralja leta 1935 takole zapisal: »Umetnost bodi odprta na grudo, kjer umetnik živi, pa tudi za duha časa, v katerem deluje! . . . Umetnost bodi izraz umetnikovega življenja, toda ne pasivna podoba stanj, ampak tudi kritika in obtožba!«

In vse to najdemo v Kraljevih umetninah. Razumel je težnje in potrebe slovenskega človeka, zato srečujemo v njegovih delih trpljenje



Tone Kralj: Žetev

kmeta in delavca, vse trpeče, ponižane in razžaljane, ki iščejo svoje socialne in narodne pravice.

Hrepenenje po monumentalnosti in želja, da bi pomagal brezpravnemu primorskemu ljudstvu, sta ga iz Ljubljane privedli na Goriško in Tržaško, kjer se je posvetil cerkveni umetnosti. Bele stene, oboki in stropi so čakali, da na njih spregovorijo barve in slike, ko je utihnila slovenska pesem in je bil slovenski jezik izgnan iz šol in javnega življenja. To je bila doba, ko je fašizem že visoko dvignil glavo, ko so bila razpuščena vsa prosvetna, kulturna in gospodarska društva, ko so preimenovali naša mesta in vasi, ko so našim ljudem zamenjavali priimke z italijanskimi oblikami, ko na grobovih ni smelo biti slovenskega napisa in tudi pri krstu niso smeli dati otroku slovenskega imena. Takrat so vodilni ljudje poklicali na Primorsko Toneta Kralja in mu povedali svoje geslo: Naj slike govorijo, ko je jezik umolknil! Naj postane slika obtožba krivic in nasilja!

Umetnik je zavihal rokave in delal z veliko ljubeznijo, požrtvovalnostjo in samozatajeva-

njem, hkrati pa tudi s pogumom in opreznostjo. Čutil je, da mora ljudstvu, ki je imelo svojo Kalvarijo, prikazati Kristusa in mučenca v trpljenju in povečanju. V tej dobi, ko je od blizu gledal trpljenje in preganjanje, so bile njegove podobe zmaličene, izmučene, skrivenčene in zgrbljene, na obrazih je bila trpkost, žalost in razočaranje, v očeh pa upanje in upornost. Izrazite, morda pretirane linije niso bile odveč. Skrotovljena telesa mučencev, ki so se zvijali pod biči in drugim mučilnim orodjem tlačiteljev, so postala živa slika trpečega naroda. Žive barve z narodno motiviko so osvajale. Z veliko drznostjo je oblačil rablje v črne in rjave srajce, obraze takratnih mogotcev Mussolinija in Hitlerja pa je posebjal v hudiču.

Človek skoraj ne bi mogel verjeti, da je Tone Kralj v razmeroma kratkem obdobju delno ali v celoti poslikal nad 40 cerkva na Primorskem. Na lepenki, ki mu je služila za skice, je pred nekaj leti sam napisal tale seznam: 1921 Prem, 1926 do 27 Volče, 1927—28 Avber na Krasu, 1928 do 29 Tomaj, 1929—30 Katinara, 1932 Višarje, 1934 Pevma, 1939—40 Sv. Lucija (Most na Soči), 1941 Šentviška gora, 1941—42 Hrenovice pri Postojni, 1942 Lokev pri Sežani, 1942 do 43 Slivje v Brkinih, 1943 Dekani, 1944 Soča, 1945 Trenta. Ta seznam je po časovni razporedbi: Opatija, Cres, Orlec, Klana, Podgraje, Ilirska Bistrica, Trnovo (pri Il. Bistrici), Slap pri Vipavi, Šturje, Brje, Bukovica, Vrtojba, Opatje selo, Mirenski grad. Peč, Standrež, Pevma (kompletirana), Breginj, Višarje (renovirano in kompletirano 1960), Gorjansko pri Velikem Colu, kapela čč. sester pri sv. Ivanu v Trstu, Pesek pri Bazovici, Kontovel, Šempeter nad Portorozem in še nekaj podružnic.

O tem delu je sam zapisal: »Vse te cerkve so bile predelane brez odobritve in celo vednosti oblasti, z izredno majhnimi sredstvi, predvsem z mojo osebno žrtvijo, ko sem bil kot umetnik v ostrem boju z najvišjim klerom naše krvi in na kljub grožnjam goriške kvesture, da me bodo izgnali ali zaprli.«

Slike v teh cerkvah so živa priča žalostnih razmer slovenskega ljudstva pod knuto fašizma. Te slike so naši ljudje razumeli. V njih so našli same sebe in so jim budile vero v dobroto, pravičnost in ljubezen, hkrati pa tudi odpor proti nasilju in krivicam in upanje v skorajšnje vstajenje. S temi slikami si je Tone Kralj postavil trajen spomenik na Primorskem.

Razen s sakralno umetnostjo se je Tone Kralj tudi po vojni ukvarjal s kiparstvom, grafiko in ilustracijami. Za Idrijo je izdelal spomenik padlim rudarjem, za Tolmin spomenik tolminskega punta, v letih 1952—53 ciklus »Črno zlato — Trbovlje« (visoka jedkanica) in v letih 1953 do 57 ciklus »Zemlja« (lesorez) kot je bilo že omenjeno. Razstavljal je doma v Ljubljani, Zagrebu in Beogradu, v tujini pa na Bienalu v Benetkah (1954), na Dunaju, v Pragi, Varšavi, Berlinu, Zürichu (XYLON), Luganu in v Ameriki.

Za svoje ilustracije je leta 1950 dobil Levstikovo nagrado. Njegovo klasično delo na tem področju je ilustracija Martina Krpana, ki je doma doživela pet ponatisov in je prevedena v šest tujih jezikov. Ilustriral je tudi naslednje knjige: Prva čitanka, Peter Klepec, Pravljica o cesarjeviču Jeruslanu, Slovaške pravljice, Sneguljčica, Štefana Žeromskega: Zvesta reka, Bolgarske pravljice, Bevkovi knjigi: Pastirci pri kresu in plesu ter Iz iskre požar, Chauffier: Drugi pri korzarjih in Kragljeve črtice Moja Tolminska, ki je lani izšla pri Goriški Mohorjevi družbi.

Po vsem svojem delu, ki ga je ustvaril, je ob svoji 70-letnici s trpkostjo zapisal: »Petdeset let umetniškega udejstvovanja je doba, ki se običajno podčrta v javnosti. Tako sem mislil, da bom morda po vsem tem le doživel objavljen prikaz svojega celotnega ustvarjanja. Zgodi se, da pride umetnik kot človek, v pozabo v kraju svojega bivanja, tako ni ne razstave ne monografije.«

Idejni pobudnik Forme vive v Kostanjevici na Dolenjskem Lado Smrekar je hotel popraviti krivico, ki se je godila umetniku. Organiziral je razstavo v Gorjupovi galeriji, kjer je bilo razstavljenih kakih 80 njegovih del. Dolenjski kulturni festival ga je ob tej priliki imenoval za svojega častnega člana. To je umetnika spodbudilo k novemu delu. Zadnja leta se je zadrževal v parku Forme vive, kjer je začel z mladeniško energijo klesati po trdem hrastovem lesu in upodobil najprej mogočno figuro, ki predstavlja rast iz starega v mlado, pozneje pa še veličasten spomenik Matiju Gubcu.

V umetnostni galeriji v Kostanjevici je stalna zbirka Kraljevih del, ki so preživela vojne čase ali so bila nanovo ustvarjena. Veliko njegovih del imajo privatniki po Sloveniji, zlasti na Primorskem. Vse cerkve od Trente do Trsta pa ostanejo trajna razstava, ki bo vedno vsem odprta.

Ob koncu svojega življenja je Tone Kralj doživel tudi to zadoščenje, da je za vsa svoja dela prejel Prešernovo nagrado.

Jožko Kragelj

IGNACIJ MURI

Ko se je rodil na Zgornjem Jezerskem 11. avgusta 1891, so se Jezerjani šteli še za Korošce. V družini pri Mlinarjevih je bilo dvanajst otrok. Ignacij je hodil v šolo na Jezerskem in v Kranju. Tam je končal gimnazijo. V bogoslovje je vstopil v Celovec, ker so Jezerjani tedaj spadali pod dobrolskega (Dobrla ves) prošta in krško škofijo.

Novo mašo je pel leta 1914. Kot kaplan je služboval na Prevaljah, v Pliberku, Ločah (ob Vrbskem jezeru) in v Borovljah. Župnijski upravitelj je bil v Bilčovsu od 1918 do 1923. Nato je župnikoval v Gorenčah in rad obiskoval z brodom preko Drave sosednjo Suho. Trideset let (1944—1974) je pastiroval na najsevernejši slovenski župniji na »sončnih Djekšah«. Le s težavo so ga nagovorili, da se je umaknil v pokoj k bratu Lambertu v Korte. Župniji pa se vendar še ni maral odpovedati, vsem in vsakovrstnim mrzlim vetrovom in hladu v starinskih prostorih navkljub. Dva tedna so mu v bolnišnici pri elizabetinkah v Celovcu skušali pomagati, 20. novembra 1975 pa je umrl.

Lepa podoba zanj je bil Mojzes. Kleče in z dvignjenimi rokami je odvrčal pretečo nevarnost svojemu narodu. Imenovali so ga »Mini-Slomšek«. Goreče je deloval za narodno omiko, ker je spoznaval njeno usodno povezanost z vernostjo. Preroški značaj, skoraj odbijajoč videz, toda zato nemara še bolj vabljiv in privlačen.

V nedeljo Kristusa Kralja popoldne je bilo bleščeče čisto in jasno, zavijal pa je neusmiljeno mrzel veter, ki je zajedal do kosti. Tako vreme je bilo božji dar za podobo značaja Ignaca Murija, ki se je zavestno postavil za živi mejnik slovenstva na najsevernejši slovenski župniji na Djekšah, prislonjenih na južno pobočje Svinške planine. Koga pomeni zajedljivi, mrzli veter, ni treba razlagati.

Zvedave obiskovalce je rad popeljal iz svojega starodavno utrjenega cerkveno župnijskega gradišča nad vas h gostišču »Karavanški pogled«. Starinski havelok ga je napravil za preroka, ki si je z eno roko zastiral oči pred ščemečo svetlobo, z drugo pa je mogočno in zanosno božal

gorati, venčani rob Kamniških gor in Karavank nad prostrano Podjuno. Stopiti je bilo treba še v Knežo, sosednje naselje in župnijo. Tako je kakor vojak vardeval na straži pred severno silo. Globoko zardel v obraz je bil videti, kot da vselej prihaja iz boja. Sicer pa se je bolj in bolj umikal in skrival obiskovalcem. Ni verjel, da mu nemara res hočejo dobro. Po svoje je razumel, zakaj so mu svetovali, naj se umakne v pokoj, naj pojde v Korte k bratu. Zakaj naj ne poučuje več (slovensko). Zato se je krčevito oklepal dolžnosti.

Ko se je vendar otajal in razgovoril, je bruhnilo obtoževanje. Lahi, da so predvsem krivi plebiscitne nesreče. Potem pa vsa dolga zgodba zatrte in izkričane bolečine koroškega Čedermaca. S strastjo je kupoval in prebiral slovenske knjige. Že starec je moledoval po hišah, naj pošljejo dekleta v slovensko gospodinjstvo šolo, da se bo ta vzdržala in da bi dekleta rodu zvesta



ostala. Na škofijo je prosil, naj mu dajejo manjšo plačo, ker ne potrebuje toliko. Predvsem pa zato, da mu ne bo treba plačevati toliko davka od dohodkov . . . Tako mrzni prerok, Izraelc, v katerem ni zvijače.

Nešteto drobnih del več kot bisernomašnega slavljenca, bojevnika za vero, narod in človeka, se strinja v Murijevem poslanstvu: za pol stoletja je zadržal živi mejnik besneči val, da ni poplaval več, kot bi utegnil.

Jože Lodrant

IVAN PENGOV

Verjetno je le malo ljudi na Slovenskem, ki tako ali drugače niso poznali pokojnega arhitekta Ivana Pengova, ki so ga pokopali na ljubljanskih Žalah lani 12. septembra. Mohorjani so ga srečevali kot neutrudnega opremljevalca in ilustratorja premnogih mohorskih knjig, po premnogih slovenskih cerkvah je na novo oblikoval ali posegal s svojo ustvarjalno roko v dotedanjo ureditev, starejša in srednja generacija pa se ga bo spomnila vsaj kot prvega in dolgoletnega slovenskega radijskega napovedovalca. Neugnano pridnemu in dejavnemu arhitektu in slovenskemu kulturnemu delavcu Ivanu Pengovu je življenjski korak zastal malo pred dopolnjenim sedemdesetim letom.

Arhitekt Ivan Pengov izhaja iz slovite ljubljanske družine podobarja Ivana Pengova. Rodil se je 1909. leta in skupaj s svojima bratoma pokojnim slikarjem Slavkom in kiparjem Božem podedoval po očetu oblikovalni talent.

Deloval je na različnih področjih. Kot smo že omenili, je bil prvi slovenski radijski napovedovalec in je neposredno sodeloval pri polaganju temeljev slovenski radiofoniji. Bil je tesen sodelavec mojstra Plečnika in pod njegovim vodstvom med drugim narisal načrte za ljubljanski Stadion. Kdo bi poleg teh načrtov mogel v kratkem pregledati in oceniti vse druge, ki jih je posebno številno risal za slovenske cerkve. Privlačilo ga je vse: oblikovanje prostora, arhitektonsko urejanje drobnih detajlov, oprema, posebno še oblikovanje bogoslužnih predmetov. Zadnja leta je po koncilskih načelih olepšal posebno mnogo naših cerkva, ko je pomagal s svojim bogatim znanjem in izostrenim občutkom preurejati prezbiterije in postawljati proti ljud-

FRAN ROŠ



V nedeljo 22. avgusta 1976 dopoldne je v mariborski bolnišnici umrl slovenski pesnik, pisatelj, senior celjskih kulturnih delavcev Fran Roš. Po očetu in materi Gorenjec (tudi rodil se je leta 1898 v Kranju) je od svojega petega leta, ko je njegov oče prišel službovat k celjskemu okrajnemu glavarstvu, skoraj ves čas živel in delal v Celju.

Kot dijak je bil član literarnega krožka Kondor na celjski gimnaziji in povezan s prepovedskim gibanjem. Njihov pesniški mentor Rudolf Maister-Vojanov pa tudi člani: Fran Roš, Srečko Puncer, Franjo Malgaj in drugi so dali krožku protiavstrijsko in jugoslovansko smer. Ta jim je med vojno naprtila preganjanje avstrijskih šolskih in vojaških oblasti (že leta 1916 so bili mobilizirani, vendar so leta 1917 maturirali), po razpadu Avstroogrske pa jih je pripeljala med Maistrove borce, osvoboditelje Maribora (1918) in med borce Malgajevega celjskega bataljona, ki so z vso mladostno narodno vneto sodelovali pri osvobajanju Slovenske Koroške (1918 do 1919) in doživeli bridko razočaranje, ko smo bili Slovenci zaradi barantanja vesil ogoljufani za ta del svojega narodnega ozemlja.

stvu obrnjene daritvene oltarje, spovednice, krstilnice in podobno. Njegova dela krasijo cerkve na Jesenicah, v Gorjah, na Bledu, v Ribnem, na Primskovem pri Kranju, v Šmartnem pod Šmarno goro, v Ihanu, na Dobravi pri Kropi, v Dobropoljah, Mirni peči in Dolenjskih Toplicah. Zelo zanimivi so njegovi posegi v občutljivem in oblikovalno zahtevnem okolju slovenjgraške farne cerkve. Tako bi naštevali še lahko kar naprej. Bil je tudi zelo dober risar, kot arhitekta ga pa je privlačilo oblikovanje opreme knjig in ilustracija v njih. Omenili smo že, da je med mohorskimi knjigami mnogo zvezkov, ki jih je zanimivo in privlačno opremil in ilustriral. Mohorjeva družba ga je vedno štela med svoje odlične sodelavce. V povojnem času je devet let dajal zunanjo podobo ljubljanskemu verskemu listu Oznanilo in mariborskemu Verskemu listu. Med njegova zadnja dela pa sodi ureditev nekoč tako hladne pokopališke in župnijske cerkve sv. Križa v Ljubljani, za katero je malo pred svojo smrtjo izdelal lep pogrebni križ, ki ga je 12. septembra lani pospremil na njegovi zadnji poti.



Po končani vojni je začel študirati pravo na zagrebški univerzi, a njegovo srčno nagnjenje k vzgojniškemu delu ga je že jeseni 1919 prignalo v pedagoški tečaj za gimnazijske abituriente v Ljubljani. Kot učitelj v Preboldu je bil med ustanovitelji DPD Svoboda, od leta 1925 dalje pa je učiteljeval v Celju. Vedno je bil v prvih vrstah naprednega učiteljskega gibanja, soavtor znamenite celjske deklaracije slovenskega učiteljstva (1926), ki je hotela učiteljsko organizacijo iztrgati iz odvisnosti od meščanskih strank in usmeriti učitelje k vsenarodnemu ljudskovzgojnemu delu. V isti smeri je deloval kot soorganizator obeh celjskih kulturnih tednov, s katerima so neodvisni kulturni delavci leta 1938 in 1939 grozeči nacistični nevarnosti navkljub manifestirali slovensko narodno in kulturno samobitnost.

Leta izgnanstva je preživeljal do 1944 v Čupriji, po osvoboditvi Beograda pa je odšel tja za upravitelja slovenske osnovne šole. Junija 1945 se je vrnil v domače Celje, bil nekaj časa okrožni šolski nadzornik, nato pa predmetni učitelj zgodovine in slovenščine, najprej na nižji gimnaziji, od leta 1948 do upokojitve 1953 pa na učiteljskišču v Celju. Tudi zadnjih 23 let je kot upokojenec nepretrgano delal, predvsem literarno ter s svojimi premišljenimi nasveti in pobudami med celjskimi kulturnimi delavci. Hodeč po stopinjah Prežihovega Voranca je kot član založniškega sveta Mohorjeve družbe s tehtnimi predlogi pomagal oblikovati njen založniški program in je napisal malodane vsako leto za Mohorjev koledar vsaj eno črtico ali pesem. Dve njegovi knjigi sta izšli v zadržni knjižni izdaji Mohorjeve tiskarne: komedija *Mokrodolci* (1946) in pesniška zbirka *Pesmi iz ječe in pregnanstva* (1947).

Za svoje vzgojniško, literarno in drugo javno družbeno delo je dobil več družbenih priznanj in državnih odlikovanj, med katerimi velja omeniti zlasti celjsko častno občanstvo (1955), Šlandrovo nagrado občine Celje (1961) in Žagarjevo nagrado (1974).

Srž Roševega življenja in dela je bilo njegovo literarno snovanje. Prve pesmi in pripovedne poskuse je objavil že med prvo vojno v celjskem dijaškem literarnem glasilu Savinja. Kmalu pa so njegove pesmi in črtice našle pot v literarne in ljudske revije: v *Domačega prijatelja*, *Slovana*, *Ljubljanski Zvon*, *delavsko Svobodo*, *mariborska Obzorja*, po drugi vojni pa v *Nova Obzorja*, *Obzornik*, *Borca* in *druge*. *Mladini* namenjena dela je objavljval v otroških revijah, med obema

vojnama v *Zvončku*, *Vrtcu*, *Našem rodu*, po drugi vojni pa v tržaškem *Galebu* ter v ljubljanskih *Cicibanu* in *Kurirčku*. Otrokom je namenjenih tudi največ njegovih v knjigah izdanih povestic: *Medved Rjavček* (1929 in 1931), *Juretovo potovanje* (1930), *Dija* (1939), *Letalev Nejček* (1972), *Vid Nikdarsit* (1976). Iz njih sije Roševa žlahtna vzgojniška narava in dobrosrčna življenjska hudomušnost. Isto velja tudi za njegove otroške igre: *Ušesa carja Kozmijana* (1948), *Desetnica Alenčica* (1951).

Tudi Roševa pripovedna dela, namenjena odraslim bralcem, izžarevajo premočrtno zavzetost za vse dobro, plemenito in lepo, pa naj se to odraža kot narodna zavednost ali pa kot povezanost z delovnimi ljudmi v njihovi borbi za pravično mesto v življenju in družbi. To velja za njegovo povest *Zvesta četa* (1933), v kateri je literarno upodobil iskanja in borbe svojih sošolcev in sebe, ko so z mladostno vnemo pomagali trgati okove zasužnjnosti pod avstroogrskim škornjem, da bi si skovali svobodo v novi jugoslovanski državni skupnosti. Prav tako pa drži to za njegove številne novele, črtice in feljtone, ki jih je objavljval v časnikih in ljudskih revijah. Nekaj jih je ponatisnil v zbirki *Korporal Huš* in druge zgodbe (1971).

Bolečina, ki so jo slovenskemu narodu in njemu prizadejali nacistični okupatorji, je porodila njegovo že poprej omenjeno zbirko *Pesmi iz ječe in pregnanstva*. Posebej pa velja omeniti njegovo knjigo *Slovenski izseljenci v Srbiji 1941 do 1945*, v kateri je skrbno zbral spomine in pričevanja tedanjih sotrpinov ter jih z dodatkom svojih lastnih dokončno izoblikoval v pravo monografijo o tem, kako sta zdrava miselnost in človeška plemenitost preobrnil nacistične načrte o uničenju Slovencev, jih uskladili s cilji NOB jugoslovanskih narodov in skovali temelje trdnega bratstva med slovenskimi in srbskimi ljudmi. To bratstvo se razvija še zdaj ob medsebojnih obiskih nekdanjih izgnancev in njihovih medvojnih gostiteljev z vsakoletnimi vlaki bratstva in enotnosti. Fran Roš je eden od pobudnikov te ljudske politične manifestacije.

Roševa kremenita značajnost, dobrosrčnost in delavnost so zadolžile vse, katerim se je nesebično razdajal.

Vlado Novak

Dr. P. METOD TURNŠEK

Dne 26. januarja 1976 je po hudi bolezni v Celovcu umrl dr. p. Metod Turnšek. Nekaj tednov pred smrtjo je še sodeloval na literarnem večeru slovenskega prosvetnega društva Zarja v Železni Kapli, kjer je bral iz svojih zgodovinskih Tržaških novel. Dne 2. februarja so se v mrtvaški kapeli na Annabichlu v Celovcu poslovili od njega dr. J. Köstner, številni duhovniki in verniki, nato pa so ga odpeljali na Rebrco, kjer je dvajset let vzorno deloval. Naslednji dan so se v župnijski cerkvi z mašo zadušnico poslovili od njega prelat Aleš Zechner, nad 40 duhovnikov, veliko vernikov in prijateljev, nakar so krsto s pokojnikom v sprevodu prepeljali na trg v vasi, kjer je p. Metodo v slovo zadonela prelepa koroška pesem Rož, Podjuna, Zila, ki so jo zapeli pevci iz Železne Kaple. Zapeli so mu tudi fantje iz Sel ter rebrški pevci, nakar se je poslovil še član župnijskega sveta od svojega dušnega pastirja in velikega prijatelja koroškega ljudstva. Nato so pokojnikovo truplo odpeljali v Stično.

P. Metod Turnšek se je rodil 21. februarja 1909 v Budini pri Ptujju kot četrti otrok delavske družine na skromni domačiji ob Dravi. Oče, ki je bil pri zagrajevanju dravske struge preddelavec, je moral leta 1915 na fronto v Galicijo in je kot vojni ujetnik umrl v Rusiji. Metod je leta 1922 odšel v Stično, kjer je obiskoval samostansko gimnazijo. Maturo je opravil z odliko na klasični gimnaziji v Ljubljani, ljubljansko teološko fakulteto pa je dovršil leta 1935; nekaj let kasneje je napravil doktorat z odliko na isti fakulteti. Njegova prva služba je bilo uredništvo Kraljestva božjega in Božjih vrelcev, katere je sam ustanovil. Tudi liturgično knjižnico Živimo s Cerkvijo je ustanovil. Med okupacijo se je lotil velikega dela: zbiranja verskih običajev, ki jih je objavil v 4. zvezkih v zbirki Pod vernim krovom (1943 do 1946) ter prevajanja Rimskega misala, ki ga je kljub hudim vojnim časom s sobrati le izdal leta 1944 v zelo lepi opremi.

Vnema za nabiranje narodopisnega blaga in dopolnjevanja narodopisne zbirke ga je po vojni zanesla v slovensko zamejstvo, v Trst, kjer je obnovil revijo Božji vrelci, sicer pa pripravil izdajo nove narodopisne zbirke v dveh delih Od morja do Triglava ter še knjigo o Benečiji — Rod

za mejo. V Trstu je bil tudi profesor na slovenski srednji šoli, kjer je deset let poučeval slovenščino in zgodovino. Njegovi učenci so mu poslali v slovo sledeče vrstice:

»Po radiu iz Celovca in iz Kölna smo zvedeli žalostno novico, da je v Celovcu umrl gospod dr. p. Metod Turnšek, ki je bil v Trstu naš profesor slovenščine in zgodovine. Bil je plemenit človek in odličen vzgojitelj. Nikoli ne bomo mogli pozabiti, s kakšno ljubeznijo nam je odkrival lepoto slovenskega jezika in kako nas je navduševal, naj vsak dan beremo slovenske klasične: Finžgarja, Jalna, Preglja, Cankarja, Jurčiča in druge. Sporočite, prosimo, naše iskreno sožalje njegovim sorodnikom in predstojnikom cistercijanskega samostana v Stični, kjer se je naš nepozabni profesor vzgajal in pripravljaval za življenjsko poslanstvo med Slovenci. Naj sedaj počiva v Bogu in prosi za nas, zamejske Slovence, da bi ostali zvesti Bogu in svojemu narodu. Njegovo nesebično delovanje nam bo vedno vzor. Tudi mi, ki smo mu iz srca hvaležni za njegove za-



kláde duha in srca, bomo molili za pokoj njegove duše, Bog naj mu bo bogat plačnik!

Njegovi hvaležni učenci iz Trsta. »

Leta 1956 se je preselil na Koroško in prevzel župnijo Rebrca pri Železni Kapli. Na Koroškem se je poleg dušnega pastirstva posvečal intenzivnemu kulturnemu in pisateljskemu delu. Na celovškem radiu je več let vodil oddajo »Na dom obujaš mi spomin« ali Koroški kulturni spomeniki, v katerih je odkrival našo narodno in kulturno zgodovino.

Njegovo kulturno delovanje obsega trojno področje: liturgično, narodopisno in slovstveno. Pripravil je tri izdaje slovenskega Rimskega misala in dve izdaji Malega misala, izdal je liturgično-zgodovinsko razpravo Krst v prvi Cerkvi, v slovenskem in nemškem jeziku, in še danes porabno knjigo Leto božjih skrivnosti, oris cerkvenega leta po misalu. Izdal je tudi prevod Velikega ali svetega tedna in oskrbel izdajo dr. Lukmanovih himen. Za otroke je napisal molitvenik v božji hram.

Na slovstvenem področju je napisal lepo vrsto del. Leta 1936 je pripravil trodejanko Potujoč križ, ki so jo dvakrat igrali za stiško 800-letnico, ter fiktiven potopis Stoji stoji tam sivi samostan. Leta 1945 se je lotil večjega teksta o pokristjanjenju Slovencev in je drami dal naslov Država med gorami. Igrali so jo na tržaškem radiu in na Repentabru. Nato je zasnoval dramo, ki ji je dal naslov Kralj Samo in naš prvi vek; izšla je leta 1958 v Celovcu. Medtem je pa veliko ustvarjal tudi v prozi. Tako so 1951 izšle v Trstu njegove idile in zgodbe Z rodne zemlje, 1955 v Gorici roman In hrumela je Drava. V koroški reviji Vera in dom je objavil zgodovinsko povest Marijine gore ter višarsko povest Božja planina, v listu DRUŽINA pa povest Med brati ter prvi del romana Na Višarjah zvoní. O sv. bratih Cirilu in Metodu je napisal v slovenskem in nemškem jeziku dramo Zvezdi našega neba. Na Koroškem je poskušal z ustanovitvijo samostojne religiozne literarne revije Gospa Sveta, ki je kot zbornik izšla leta 1958. Dne 14. februarja 1964 je v Celovcu ustanovil Slomškovo založbo, ki naj bi izdajala izvirna slovenska slovstvena dela in še druge izdaje, ki bodo v duhu Slomškovega versko-kulturnega programa. In tako so v Slomškovi založbi izšle njegove knjige: Stoji na Rebri grad, Črni Hanej, Naš rod v krčih, Krst karantanskih knezov ter revija Mater Ecclesiae — Presveta Bogorodica, za proslavo cirilmetodijskega jubileja v petih jezikih (francoskem, italijanskem,

nemškem, slovenskem in srbohrvatskem). V Slomškovi založbi so izšle še naslednje knjige: M. Elizabeta Kremžar: Slava božji Materi, Sebastian Rieger: Trmoglaví mož, tirolska povest in Jeronim Körner: Nebo s trideset zvezd. Napisal je tudi 2. del knjige Naš rod v krčih, zamejske novele, ki pa čakajo založnika.

Poleg tega je p. Metod Turnšek napisal veliko člankov za koroške liste: Vera in dom, Nedelja, Naš tednik in za koledarje Mohorjeve družbe v Celovcu. V člankih je obravnaval religiozna, literarna, zgodovinska, ekumenska in etnografska vprašanja, ki so v tesni povezavi z našim ljudstvom. Več let je tudi poučeval slovenščino in zgodovino na kmetijski šoli v Tinjah ter vedno rad priskočil na pomoč duhovnim sobratom v Podjuni in Rožu. Veliko si je prizadeval, da bi med našimi zamejci vzgojil nove duhovniške in redovniške poklice. Nekaterim je pomagal, da so postali duhovniki; ti bodo nadaljevali versko in kulturno poslanstvo med našim ljudstvom v matični domovini in zamejstvu. Njegovo versko, kulturno in ekumensko delovanje je bilo najtesneje povezano v eno samo željo: Vse naj bo Bogu v čast in v korist verski poglobitvi ter kulturnemu dvigu našega ljudstva. Za ta ideal se je vse življenje veliko trudil, molil, trpel in tudi umrl.

Tajnik Društva slovenskih pisateljev v Avstriji profesor Janko Messner se je takole poslovil od svojega umrlega člana dr. Metoda Turnška:

»Zgodovinsko vizijo ste utrjevali v našem slovenskem koroškem ljudstvu z vezano in nevezano besedo. Z deli o karantanskih knezih in njihovem krstu, o kralju Samu in našem prvem veku, o bratih — blagovestnikih Cirilu in Metodu. Da vam ju je duhovni sobrat nekrščansko omadeževal, vas je potrló, a ne podrlo. Narobe: spodbodlo vas je k vztrajnosti in novim literarnim delom. Z njimi ste budili in krepili narodno zavest v bralcih celovških mohorjev. Štajerska vas je dala. Slovensko zamejstvo vas je sprejelo. Iz Tržaškega ste prišli med koroške brate. Zdaj za zmeraj odhajate v svojo slovensko domovino. Zdaj je vaš življenjski krog zaključen. Ozkosrčni niste bili nikoli. Koristoljubni tudi ne. A bili ste narodno kulturno prizadeti, zaskrbljeni in zmeraj delavni. Prav tako tudi v našem mladem koroškem slovenskem društvu besednih ustvarjalcev. Pogrešali vas bomo. In vam kličemo: naj vam bo domača slovenska zemlja lahka!«

Jože Premrov



Sv. Jurij z Gabrske gore nad Litijo

ZGODBE OKROG ALJAŽEVEGA STOLPA

Ubogi Triglav — sto tisoči vseh starosti in spolov, domačih in tujih, so mu že teptali sivi vrh, odkar ga je bil pred dvesto leti (26. avgusta 1778) prvi spravil podse pogumni bohinjski rudar Luka Korošec, p. d. Ta vel'ki Jurjovec, »**prvi, menda odkar svet stoji**«. Točno tako je zapisal o njem slavni učenjak Baltazar Hacquet (izg. Aké):

„bres ufe shele eniga dobizhka inu bres nerefnize, ampak is sgol nagnenja to povedati, kar se je vidilu inu fkuuffilu...“

Luki Korošču niso postavili zasluženega spomenika in mu ga nemara nikoli ne bodo. Srečnega se lahko šteje, da so mu še o pravem času odkrili skromno spominsko ploščo na rodni bajti na Koprivniku. Kajti je v tistem času taka reč že hudo zaudarjala po »kultu osebnosti«, mi pa smo na vsa usta oznanjali množičnost. In je bila na Aljažev stolp slovesno pritrjena spominska tablica z lapidarnim napisom, da so tega in tega prvi stopili na najvišji vrh domovine **štirje srčni možje**, med njimi tudi Luka Korošec. Pa je tako ostal volk sit in koza cela.

Dostikrat pa stvar ni tako preprosta in te vse modrovanje pusti na cedilu. Kam naj npr. vtaknem Franceta Kadilnika (1825—1908), trgovskega nameščenca, ki je sleherno nedeljo in praznik preživel zunaj zatohlih mestnih zidov v čistem gorskem zraku na Šmarni gori, Katarini ali na Joštu. Ko pa se je z zadnjim večernim vlakom vrnil na ljubljanski kolodvor z rožicami okrog klobuka in popotne palice, so se mu mestna zijala pri izhodu na ves glas režala in ga zbadala s »hribovskim norcem«.

Takšna je bila takrat — **množičnost** ne samo v Ljubljani, tudi drugod. Kadilnik je ostal bela vrana tudi še⁶ potem, ko se je bil že nekajkrat povzpел na Triglav, ki ga v svojih opisih spoštljivo imenuje Velikana. — Vodnika je najemal, da ga je varno spremljal po takrat še divjem gorskem svetu. Občudovanja vreden mož, na žalost — en sam!

En sam je tudi Jakob Aljaž (1845—1927), pa vendar nikjer ni nikoli sam! Iz njega je vrela čista množičnost: vse za druge, nič zase. Poosebljena dobrota do svojega poslednjega diha . . .

Vzemimo samo Aljažev stolp. Iz svojega in na svojem ga je postavil, ubranil v strupeni pravdi pred zakletimi narodnimi nasprotniki, pa ga nazadnje moral skoraj vsiliti mlademu planinskemu društvu (SPD), ki je že ob rojstvu oznanilo skozi usta svojega načelnika, da **vratolomnosti** ne bo podpiralo. To je očitno merilo na Triglav. — Pravi čarodej je bil tale Aljaž, da se mu je posrečilo »zguncati« (pridobiti) to bojazljivo bratovščino za naš najlepši gorski svet, kakor je to rad povedal med prijatelji, če je beseda nanesla na tiste čase. In Aljažev stolp bo ostal simbol slovenskega planinstva. Kakor bo v Steni pod njim **Čopov steber** ostal simbol slovenskega alpinizma. Tam ni prostora za množičnost — za cirkus.

In samo cirkus je, kar danes množico vleče na Triglav, razgled že davno ne več. Razgled, o katerem je sloveči vseučiliški profesor dr. Boris Zarnik (1883—1944) nekje zapisal: »Videl sem mnogo sveta, mnogo krajev in razgledov, ki veljajo kot najlepši na zemlji. Toda razgled s Triglava je in ostane za mene višek krasote sveta!«

Več ko dvajset let ima PD Ljubljana-matica v prodaji reprodukcijo mojega odlično ocenjenega »Razgleda s Triglava«, črno-bela risba, zložena v žepni format, v nakladi 10.000 izvodov, ki jo že obisk enega samega leta desetkrat preseže. Predrago? — Kaj še, za marsikateri »magazin« je treba odriniti več. Ampak je tudi nikomur ne ponudijo v svojih postojankah, lepo pod pultom čaka, da kdo vpraša po njej . . .

Že med risanjem, ob koncu poletja 1950 sem doživel zanimiv incident. Mladenič, oblečen samo v kratke hlače, ki so mu komaj za silo pokrivale zadnjico, in obut v gumijaste copate, je prinesel s Kredarice ali pa morda iz Planike debel šop razglednic. Gotovo jih je nabral tudi od takih gostov, ki se jim ni ljubilo na vrh (doma pa jih ne bo sram lažnih dokazov!). Pri kovinski mizici blizu stolpa je začel s priklenjenim pečatnikom krepko udarjati po naslovni strani razglednic. Opazoval sem to z druge strani, radoveden, ali se bo ozrl kaj v prelepo pokrajino, ko dokonča svoj posel. — Kaj še! Ko je stlačil razglednice v bočni žep, si je začel pritiskati pečatnik na zapestja, pa na prsi, trebuh, stegna . . .

Nekaj dni po opisanem dogodku sta pritekla k stolpu drug za drugim v belo telovadno majico in kratke rjave hlače oblečen mišičast možak pa kakih osem let star deček. Po krepkem udarcu z desno dlanjo na obod stolpa je možak pogledal

na zapestno uro in samozavestno oznanil, da se je čulo po vsem vrhu: »Četrdeset minuta!« Zaploskal pa si je sam in namesto pričakovane pohvale slišal jedek posmeh večje družbe v bližini, k sreči brez kake porogljive besede o onečaščenju gore s takim brezdušnim dirkanjem . . . Kajpada tudi mene ni spravilo s tira; dovolj živo mi je še brnelo po ušesih, kako je ta atletska roka usekala po stolpu.

Tudi tadva sta bila slepa za vse lepote okrog sebe. Edino stolp je pritegnil dečkovo zanimanje, da si ga je ogledal še z notranje strani. Starejši, verjetno dečkov oče, si je medtem odtisnil žig v notes, poklical še dečka, da tako stori (kajpada samo v notes —), pa sta odhitela po poti nazaj.

Nedelja. Po hudi nočni nevihti vse obzorje kakor umito. Nekaj turistov je že pred mano prihitelo na vrh. Tokrat sem imel že dobrega varuha proti nadležnim vsiljivcem, da sem mogel nemoteno risati: debel, že od daleč viden napis na vizirnem stojalu: »Gluhonem!« Poprej so mi dostikrat kar cele ure vzeli z nenasitnim povpraševanjem po imenih nepoznanih vrhov vsenaokoli.

Živahna gruča mladih se je približala. Sredi nje je nosil zagorel, krepak bradač v nekaki posebni krošnji nasmejanega rdečeličnega otroka z dudko, ki mu jo je kdo od spremljevalcev zmerom spet vtaknil v režeča usteca. Enemu je bil Jani, drugemu Janek, tretjemu Janči, vse je enako pogledal, najrajši vendar mamico, ki je hodila tik za očkom.

»Tukajle bo pripravno«, je pokazal mladi očka gladek prostor nekaj korakov pred stolpom in pazljivo snel krošnjo s pleč. Vsi od gruče so bili že spotoma poučeni, da bo Jani ta dan odmeril svoje prve planinske korake in to nalašč na samem vrhu Triglava, za spomin in opomin na zvestobo goram.

Nenavadni fotografski posnetek, živ spomin je bil pripravljen Janiju: mala snemalna kamera s kolobarčkom filmskega traku. Še do poznih let bo lahko gledal svoje prve poizkusne korake na »strehu domovine« . . .

V petnajstem mesecu, ki mu je zdaj potekal, se je že kar spretno obračal po stajici in tudi po sobi napravil vrsto korakov v določeno smer. Vsaj dva, tri je bilo zanesljivo pričakovati tudi pri tem poizkusu. Jani se je odrezal kar s šestimi do maminega naročja, ki se mu je ponujalo že od starta iz rok najbolj prikupne mu spremlje-



Neznan rezbar: Sedeča Marija z jabolkom, ok. 1460, Brdo pri Lukovici

valke. Kamera v očkovih rokah je tenko zabrne-la. Posrečil se je tudi posnetek koracanja proti kameri na enaki razdalji. Kajpada je bil mali »junak dneva« deležen pristrčnega ljubkovanja množice, ki se je med tem nabrala okrog njega in ga iz rok v roke nosila po vsem vrhu. Tudi teh prizorov ne manjka na filmskem traku, kolikor ga je ponosnemu očku še ostalo.

Tale Jani je zdaj že sam dozorel mož. Kdo ve, ali morda že lastnemu sinku ne vrti filma svojih prvih korakov po Triglavskem vrhu? — Ali pa je morda prav ob tem filmu goram že davno obrnil hrbet.

Nekoč, že bolj proti koncu, ko sem imel v glavnem zrisanih že vseh dvanajst sektorjev panorame, ni bilo okrog poldneva nikogar več na vrhu. In tudi grebenska pot k Malemu Triglavu je samevala. Planinci so bili ob tem času pri kosilu, ki so ga že zjutraj naročili. Meni je stara oskrbnica Helena na Kredarici vselej, kadar sem se po zajtrku namenil na delo, namazala dva kosa domačega kruha s pristno bohinjsko zaseko, pa mi je to zaleglo namesto kosila. Tako sem mogel

kar najbolje izkoristiti ugodno delovno priložnost.

Občutek osamelosti ali ne vem kaj me je v tisti uri z neodtujljivo silo zgrabilo, da sem nanaglo ma pobasal risalnik in drugo ropotijo v nahrbtnik, ne da bi se dotaknil Heleninega »sendviča«, potaknil vse skupaj v kotanjo za stolpom, pa jo ucvrl na Kredarico, kolikor najhitreje sem mogel. Dobra stara oskrbnica me je kljub majhni zadregi vseeno hitro in dobro postregla. Uro kasneje sem bil spet nazaj.

Ko pa sem začel vleči risalnik iz nahrbtnika, je na moje nemalo začudenje smuknila mimo roke okrogla miška. Samo do bližnje skale je opletala z repkom, tam pa se okrenila in me nepremično gledala. Le drobčni gobček ji je narahlo migotal. Morda se mi je s tem zahvaljevala za tečni prigrizek, ki ga je našla v nahrbtniku, morda pa se je le jezila nad mano, da sem jo tako brezobzirno prepodil. Nič mi ni zaupala, ko sem ji prijazno migal, naj počaka, da ji dam, če je še kaj pustila v nahrbtniku. Hipoma je ni bilo nikjer več.

Miši na Triglavu. — Pravzaprav nič čudnega v neposredni bližini dveh bogato oskrbovanih planinskih postojank. Tja se lahko vtihotapijo iz doline v tovorih za oskrbovanje postojank. V teh pa si najdejo pripravnega zavetja po shrambah, smuknejo v temi v kak odprt nahrbtnik, pa si včasih privoščijo v njem tudi zastojkarski podvig do najvišjega glodaljšča. Saj se okrog Aljaževega stolpa in tudi v njem samem vse poletje ne zmanjka slastnih odmečkov vsake sorte.

Težje gre človeku v glavo, če bere Aljažev zapis v njegovih »Planinskih spominih« (Plan. Vestnik 1922), kjer pravi dobesedno takole:

»Zanimivo je, da se poleti tudi na vrhu Triglava najdejo miši. Ko sta Požganc in Kobar (pri postavljanju Aljaževega stolpa, op. V. M.) jedla, so miši k njima prišle.«

Ne pove, koliko jih je bilo in ne zanima ga, od kod bi utegnile priti? Iz neoskrbovane, skrajno zanemarjene kočice na Ledinah gotovo ne, še manj iz oddaljene Dežmanove kočice ali pa z Velega polja. S čim naj bi se hranile? Ali pa je šlo morda za posebno vrsto triglavske miši, ki so se srečali z njo že »štirje srčni možje«, pa njihov svojeglavi padar tega ni zapisal. Ni zapisal, ker ga menda tudi zraven ni bilo . . . Kaj se ve, če ne postane tale triglavska miš še predmet učene doktorske disertacije? . . .

Na Triglav me ne bo več, zadnjikrat sem bil menda pred desetimi leti. Povzpel sem se nanj po vseh zaznamovanih poteh, največkrat sam, ker nisem hotel biti v gorah od nikogar odvisen. V Steno me nikoli ni vleklo, čeprav nisem bil vrtoglav. Bil sem že družinski rednik in te odgovornosti sem se v hribih zavedal ob vsakem tveganju. Z eno samo izjemo: da me je vrag nesel na Kugyjevo polico prek ledenika, pa čisto samega! — Nikogar nisem vprašal, kako je tam. Na slepo srečo, ki se ji imam zahvaliti, da se je vse dobro izteklo. Enkrat, pa nikoli več!

Na vrhu sem bil več kot petdesetkrat, vselej v lepem, če že ne najlepšem vremenu. Nikoli si nisem določal dneva; kadar se je napravilo ali pa sem že slutil, da se bo, sem jo pobral s prvim vlakom, nahrbtnik pa imel že stalno pripravljen za tako priložnost. Nobena sila me ne bi bila odvrnila!

Doživljal sem razglede, kakor le malokdo pred mano, čeprav ne ob kakem posebnem daljnogledu. Pet ali šestkrat sem jasno razločil obrise kampanila na Markovem trgu v Benetkah, dvakrat pa še 50 km onkraj teh razpotegnjene Euglenejske griče (Colli Euganei 603 m) na sami meji vidljivosti (200 km) s Triglavu.

Pa veličastni sončni zahod neke septembrske nedelje. Ogromna stožčasta senca je lezla preko Gorenjske ravnine. Zmerom hitreje se je pomikala k rožnati luči med Dobroč in Storžičem, naravnost proti vrhu Grintavca. Bila je to senca same triglavske kupole. Ne vem, ali je dosegla vrh ali ga ni, zakaj drug, še mogočnejši prizor me je zajel, ko sem pogledal nazaj: polovica plamenasto rdeče oble je tonila v zadnje obzorje. Neskončne rajde najbizarnjših oblik so se risale pred njo v vseh odtenkih vijoličaste do temno sinje barve. Kar mrgolelo mi je pred očmi, dokler ni zatrepetal še zadnji škrlatni rob in naglo ugasnil. Pošastna tema je koj nato legla na goro, ne da bi se bilo prej kaj zmračilo, kakor smo tega vajeni v dolini. S težavo sem se pretipal do kočice, kjer sem jih že spravil v zaskrbljenost. Kar zijali so, ko sem jim pravil . . .

To, kar zdaj berem in slišim o Triglavu, ni zame prav nič vabljivega. Gneča po kočah, da še prostega stola ne dobiš, kaj šele skromno ležišče! Pa huronsko vpitje in vsiljivi transistorji, hreščeče harmonike in divjaško brenkanje kitare . . . vsepovsod odpadki papirja, zavržene hrane, praznih konzervnih škatel in vrag znaj kaj še vsega . . . Nekdo je privlekel s sabo bicikel, da se je dal z njim fotografirati ob Aljaževem

stolpu. »Vsak ima svoje veselje!« odgovarja tistim, ki se mu posmehujejo. Saj nima prav nikjer zapisano, da tega ne bi smel. — Druga slika mi kaže nekoga, ki je prislonil 7 m dolgo lestev ob Aljažev stolp, da je tako dosegel 2870 m absolutne nadmorske višine. Se mu tudi smejejo »gumpci trapasti«, kakor jih naziva s svojeje emporija. — Pa za tradicionalnih »100 žen na Triglavu«. Baje se jih je zadnjič prijavilo nad 700. Tako jih ob bližnji 200-letnici prvega pristopa res ne bo težko zvabiti kar tisoč... Ubogi Triglav, tisočkrat ubogi!

Vilko Mazi



Laško v Vischerjevi topografiji Štajerske, 1681

LAŠKO PRAZNUJE DVOJNI JUBILEJ

V letu 1977 praznuje Laško dva jubileja: 750-letnico, odkar je prvič omenjeno kot trg, in 50-letnico proglativne za mesto. Ta dva jubileja nam dajeta priložnost, da se seznanimo s preteklostjo tega kraja in okoliša.

Pokrajina ob spodnjem toku Savinje je bila naseljena že v železni dobi, tako nam pričajo arheološke najdbe. Poznejše najdbe kažejo na naselitev Kelto, posebno mnogo najdb pa nam potrjuje oblast Rimljanov nad temi kraji, čeprav ni nikjer ohranjeno ime, ki naj bi ga bili dali Rimljani svoji naselbini (latinsko ime Tiberium je nastalo v srednjem veku po nemškem imenu Tüffer).

Dobo naselitve Slovencev (okr. leta 600) nam dobro dokumentirajo krajevna imena. Nazivi Laško, Lahomšek, Lahomno, Laška vas, Lahov graben, potok Lahomnica, kažejo na to, da so naši predniki v tem okolišu naleteli na prejšnje prebivalce, ki so jih zaradi latinske govornice imenovali Lahe. Nikjer drugje v Sloveniji ni zbrano v skupini toliko krajevnih imen te vrste, kar nam dokazuje, da so Slovenci v tem okolišu našli močnejšo skupino starih prebivalcev, ki so se pred novimi naseljenci umaknili v te hribovite in bolj odročne kraje.

Naši kraji so kmalu prišli pod nemško nadoblast in novi gospodarji so uvedli fevdalni red in krščansko vero. Fevdalni red je predstavljalo obsežno laško gospostvo s sedežem na laškem

(starem) gradu. Na zahodu je to gospostvo obsegalo Trbovlje, severna meja je šla čez Mrzlico, Gozdnik, Šmohor in Tremarje na Svetino, nato do Voglajne in na vzhodu po tem potoku, tako da je gospostvo obsegalo Kalobje in Sv. Rupert, nato mimo Jurkloštra in Lisce ob potoku Sevnica do izliva v Savo (torej do Šmarja pri Sevnici); na jugu je gospostvo obsegalo ne samo vse ozemlje do Save, temveč je prvotno segalo tudi preko Save okoli Radeč, Svibnega in Kuma. V cerkvenem oziru je bil v Laškem sedež pražupnije (podatki o nastanku župnije v »Cerkvi na Slovenskem« so napačni), ki je imela približno enake meje, tudi preko Save pri Radečah (le Trbovlje je bilo pod pražupnijo Braslovče). V XIII. stol. se je osamosvojilo ozemlje okoli Zidanega mosta, Loke in Radeč, najprej s središčem v Zidanem mostu, nato pa sta nastala vikariata (poznejši župniji) Loka in Radeče, pražupnija Laško pa je nad obema imela patronat. Deželski sodišči, ki sta izvrševali krvno sodstvo, sta bili dve, v Laškem in v Loki.

Laško gospostvo je pripadalo Savinjski krajini, veliki tvorbi, ki je od Savinjskih planin preko Šaleške doline, Konjiške gore, Boča in Donačke gore segala do Sotle in Gorjancev in obsegala tudi večji del Dolenjske. Zato laško gospostvo tedaj ni pripadalo Štajerski (Sava še ni bila deželna meja) in v laškem narečju se še sedaj pozna nekdanja ozemeljska zveza z Dolenjsko. Savinjski krajišniki so imeli to obsežno ozemlje v lasti (alodu), ne v fevdu. Po smrti zadnjega savinjskega krajišnika Viljema II. (1036) je njegova mati sv. Ema začela posest deliti cerkvenim ustanovam, preostalo ozemlje pa so si delile razne veje te rodbine.

Prvi zapis o Laškem v zgodovinski kroniki je za leto 1147. Tedaj je padel na križarski vojni grof Bernard Spanheimski, ki je že pred odhodom na vojsko določil, naj prevzame njegova posestva po smrti njegov sorodnik, štajerski krajišnik Otokar V. Traungavski. Zapis v kroniki posebej omenja med posestvi tudi Laško. Prva omemba Laškega v uradni listini je leta 1182, ko štajerski vojvoda Otokar VI. Traungavski naklanja razne dohodke žičkemu samostanu in pri tem večkrat omenja svojo posest v Laškem; iz listine tudi izvemo, da je imel vojvoda v Laškem svoj urad (tako kot v Mariboru in Radgoni). Omenjeni vojvoda Otokar VI je 1192 umrl brez potomstva in po dedni pogodbi so njegova posestva podedovali avstrijski vojvode Babenberžani, najprej Leopold V. (+ 1194), nato Leopold VI. Slavni (+ 1230), končno Friderik II. Bojeviti (+ 1246).

Rod Babenberžanov, ki je že od leta 976 imel krajišniško oz. vojvodsko oblast v Avstriji (v deželnem obsegu), je s pridobitvijo Štajerske močno razširil svojo posest in pridobil pri ugledu. Babenberžani so na svojem ozemlju ustanavljali samostane, podeljevali trške in mestne pravice ter pospeševali trgovino in obrt; na našem ozemlju so podelili take pravice Mariboru, posebej pa so skrbeli za razvoj laškega gospostva. Položaj laškega gospostva je bil tak, da je Babenberžanom pomenil najjužnejšo postojanko v njihovi posesti, ki bi služila za izhodišče za nadaljnje širjenje oblasti. Trgovsko pot z Dunaja v Italijo, ki je do tedaj šla preko Semmeringa na Štajersko in skozi Leoben in Judenburg na Koroško ter skozi Beljak v Furlanijo, so hoteli preusmeriti po svoji posesti tako, da bi na Štajerskem šla skozi Gradec in Maribor ter nato po Savinji skozi Laško in dalje po Savi in Ljubljanici do Vrhnike, od tod pa po cesti čez Postojno v Furlanijo. Takšne želje je gojil predvsem vojvoda Leopold VI., ki je razširil svoje ozemlje z nakupom freisinške posesti na Dolenjskem okoli Šentjerneja (Otok — Gutenwert) in s pridobitvijo okrožja Pordenone v Furlaniji. Za pospešitev prometa je vojvoda ob sotočju Savinje in Save dal pozidati kamnit most čez Savo, kar je dalo kraju ime Zidani most, za varstvo potnikov je na skali nad mostom dal postaviti malo trdnjavo Klausenstein, na bregu Savinje in Save pa cerkev sv. Egidija (danes ne stoji več). V Jurklostru je Leopold VI. dal 1208 obnoviti kartuzijanski samostan (glej Mohorjev koledar 1975, str. 150—158) in Laškemu je podelil

trške pravice; listina o povzdignitvi Laškega v trg ni ohranjena, pač pa vojvoda na dan posvetitve jurklostrske cerkve 7. novembra 1227 v listini omenja »naš trg Laško« in je to prva omemba Laškega kot trga in tudi prva omemba deželskega sodišča. Vojvoda Leopold VI. je poleg cerkva v Jurklostru in Zidanem mostu dal pozidati še več drugih cerkva, tako na sedežih prafare v Laškem in podložnih župnij v Loki in Radečah (današnja cerkev je drugačna), enak slog imata tudi cerkvi na Svibnem in Rodežu, zato imenujejo umetnostni zgodovinarji vse te cerkve kar »laško skupino« v romanski arhitekturi.

Ko je 1246 rod Babenberžanov izumrl, je v sporu za dediščino najprej zmagal češki kralj Otokar II. Přemysl, po njegovi smrti (1278) pa dobe Laško Habsburžani. Zanje ni imela posest Laškega posebnega pomena, zato se za to gospostvo niso več toliko brigali kot Babenberžani. Habsburžani so laško gospostvo zastavljali raznim fevdalcem, najdelj so ga imeli v zastavi celjski grofje. Ko je v XIV. stol. severni del Savinjske krajine pripadel Štajerski, je Sava postala deželna meja in je predel na desnem bregu okoli Radeč pripadel Kranjski in ni bil več v laškem gospostvu. Stari grad nad trgom je začel propadati in v začetku XVI. stol. je bil že brez strehe, da so ga morali 1532 zaradi turških napadov obnoviti in je od tedaj služil tržnikom kot zatočišče pred Turki. Laško je z vsem okolišem živelo precej v zatišju, saj do XIX. stol. ni bilo pravih cest, Leopoldov most čez Savo v Zidanem mostu so v XV. stol. podrli.

V XV. in XVI. stol. so imeli bogato laško župnijo v užitku tržaški škofje in s tem tudi patronat nad obema podrejenima župnijama. Tako je tržaški škof Bonomo leta 1527 kot patron podelil župnijo Loko svojemu učencu Primožu Trubarju. V tem času Trubar niti duhovnik še ni bil, zato je od župnije užival samo dohodke (tedaj je študiral na Dunaju), ko pa je prejel 1530 mašniško posvečenje, ga je škof Bonomo poslal za nekaj let za vikarja v Laško.

V XVI. stol. sta dva moža-humanista že z imenom (Tiffernus) pokazala, da sta doma iz Laškega. Mihael Tiffernus (1488—1555) je bil vzgojitelj in svetovalec würtemberškega vojvode Krištofa ter sodobnik in dobrotnik Primoža Trubarja in drugih naših reformatorjev. Avguštin Prugl, bolj znan pod imenom Avguštin Tiffernus (okr. 1470-okr. 1536) je bil duhovnik ljubljanske

škofije, znan pa je predvsem kot zbiralec rimskih napisov od Italije preko naših krajev do Avstrije in Nemčije; bil je sošolec ljubljanskega škofa Krištofa Ravbarja in mu je izdelal načrte za škofijska dvorca v Ljubljani in v Gornjem gradu, škofu Slatkonji pa načrte za dunajski škofijski dvorec.

Izmed zastavnih imetnikov laškega gospostva je pomemben Janez Krstnik Valvasor. Bil je Italijan iz kraja Telgate v pokrajini Bergamo, najprej je bil v Ljubljani trgovec, ko je pa obogatel, je postal posestnik več gradov. Laško gospostvo je imel v zastavi 1554—1581; v tem času je ustanovil v Laškem špital oz. je k že obstoječemu špitalu dodal še svojo ustanovo z lastno stavbo. Stari špital v Laškem je ustanovil Hans Meusenreiter, kancler celjskega grofa Friderika II. nekako po letu 1420. Valvasor je svojo ustanovo, imenovano novi ali Valvasorjev špital, bogato obdaril in je želel biti tudi pokopan v špitalski cerkvi (danes je njegov nagrobnik vzdignjen v zid kaplanije). Valvasor je iz svoje domovine pripeljal več rojakov (v laškem okolišju je še ohranjen priimek in hišno ime Bergomaš), grad Medijo (Izlake pri Zagorju) pa je zapustil rojaku Hieronimu Valvasorju, dedu zgodovinarja Janeza Vajkarda Valvasorja.

Iz časa kmečkih puntov je znan upor v Laškem na sejmu 24. VI. 1572, ko so se sejmarji uprli zoper vinski davek, ki ga je uvedel nadvojvoda Karel.

Prvo poročilo o šoli imamo iz leta 1578; bila je nastanjena v sedanji kaplaniji in jo je vodil organist. Iz te dobe je tudi podatek o prvem kirurgu (ranocelniku); bil je to Hieronim de Castillia, ki je deloval v letih 1587—1590.

V kmečkem puntu 1635 so bili laški podložniki zelo aktivni; zasedli so sedež gospostva in tudi laški tržani so z njimi simpatizirali; na svojo stran so pridobili celo trškega sodnika. Zasedli so tudi okoliške gradove (Vel. Breza, Jurklošter, Širje). Po nekaj tednih je upor zatrla vojska iz Slavonske krajine: laškega trškega sodnika Brezingerja so ubili, med zaprtimi puntarji v Celju pa je bilo največ laških podložnikov.

V času tridesetletne vojne je razsajala kuga (1646—47), ki je na desnem bregu Savinje do Trbovelj zahtevala preko 700 žrtev.

Laška pražupnija je imela med svojimi župniki več arhidiakonov oglejskega patriarha za Savinjsko dolino. Od časa župnika Rainerja (1722—1733) nosijo laški župniki naslov nad-



Nadžupnijska cerkev v Laškem

župnika. Zgornji del nadžupnije je do XVIII. stol. ostal nerazdeljen in šele pod vladno cesarice Marije Terezije in cesarja Jožefa II. so iz tega obsežnega ozemlja nastale samostojne župnije: sv. Rupert nad Laškim (Breze) 1755, Dol pri Hrastniku vikariat 1755, župnija 1791; Sv. Jedrt nad Laškim (Sedraž) 1788; župnike teh župnij je dobil pravico predlagati laški nadžupnik. Dalje so v tem času iz nadžupnije Laško nastali vikariati oz. poznejše župnije (letnica v oklepaju): Sv. Miklavž nad Laškim (Lažiše) 1787 (1873), Sv. Lenart (Vrh) nad Laškim 1789, Šmarjeta (pri Rim. Toplicah) 1789 (1873). Iz župnije Radeče se je odcepilo Širje nad Zidanim mostom 1787 (1874) (Radeče je 1788 prišlo pod ljubljansko nadškofijo in 1809 je laški nadžupnik izgubil patronat nad Radečami), iz župnije Loka pa Razbor 1788 (1813); Jurklošter je postal župnija 1856. Ob ustanovitvi dekanij je vse ozemlje laške pražupnije na levem bregu Save (torej brez Radeč, pač pa z Loko) z vsemi omenjenimi župnijami sestavljalo laško dekanijo, kateri so 1860 priključili župnijo Trbovlje (iz dekanije Braslovče). Ozemlje dekanije je do danes ostalo skoraj nespremenjeno, po zadnji vojni se je 1947 iz župnije Dol odcepila župnija Hrastnik, 1971 iz župnije Sv. Rupert duhovnija Svetina, v zadnjem času pa je župnija Razbor prišla pod dekanijo Videm ob Savi.

V letih 1815—16 je bila zgrajena na desnem bregu Savinje cesta Celje—Zidani most, 1826 ponovno zgrajen most v Zidanem mostu, to pot preko Savinje; s tem je ves okoliš šele dobil dobro prometno zvezo z ostalim svetom, kar je omogočilo skromne začetke industrije in rudar-

stva. Iz leta 1825 imamo prvi podatek o začetkih pivovarništva, tedaj je Franc Gayer v poslopju nekdanjega Valvasorjevega špitala začel na obrtniški način variti pivo. Še večji pomen za razmah okoliša je bila železnica, ki je stekla 1849 od Celja do Ljubljane. Povečalo se je kopanje premoga v Hudi jami, Govcah, na Breznem in v Trobnem dolu, pivovarna je postala industrijsko podjetje, leta 1854 je bilo odprto zdravilišče in vse to je spremenilo življenje v nekdanj odmaknjenem trgu. Razmahnila se je tudi obrt, predvsem usnjarska, tkalska in barvarska. Kmetijstvo v okolici se je preusmerilo. Številne vinograde so skoraj popolnoma opustili in namesto njih so začeli gojiti sadno drevje, napredovala je tudi živinoreja. Z odprtjem zdravilišča se je začel razvijati turizem.

Po marčni revoluciji 1848 so nastopile upravne spremembe. Laško je postalo sedež okrajnega sodišča, sodni okraj je obsegal skoraj isto ozemlje kot nekdanje laško gospostvo (seveda samo na štajerski strani — na levem bregu Save). Uradništvo na sodišču je bilo večinoma nemško, prav tako večina podjetnikov in njihovih nameščencev. To je spremenilo narodnostni sestav v trgu in povzročilo narodnostne boje. Nastajala so



Prošt Ignacij Orožen

Dr. Avguštin Stegenšek



razna društva in organizacije, ki so bile skoraj vse ločene po narodnosti, posebej za Slovence in posebej za Nemce. Enotno je bilo le gasilsko društvo, ustanovljeno 1870, ki je med najstarejšimi v Sloveniji. Da bi dosegli večino v občini, so Nemci izposlovali samostojno občino za trg Laško (poprej so bili združeni z okolico) in od 1873 do 1918 je imelo Laško nemškega župana. Obe okoliški občini, Marijagradec (levi breg Savinje) in Sv. Krištof (desni breg Savinje, največja občina na Štajerskem) pa sta bili v slovenskih rokah in sta vedno odločno podpirali vse slovenske zahteve, tako npr. za odpravo obveznega pouka nemščine, za slovensko uradovanje, za ustanovitev univerze v Ljubljani, podpise za majniško deklaracijo itd. Ker je bila državna šola slovenska, je nemško šolsko društvo postavilo še nemško šolo. Ponemčevalni pritisk je bil tako hud, da se je večina tržanov pri ljudskih štetjih izrekala za Nemce (1900 : 485 Nemcev, 344 Slovencev, 1910 : 481 Nemcev, 399 Slovencev).

Znameniti rojaki v tem času so bili: monsignor Ignacij Orožen (1819—1900), mariborski stolni prošt in plodni zgodovinar, prof. Franc Orožen (1853—1912), zemljepisec in planinec, dr. Karel Slanc (1851—1916), odvetnik, politik in publicist, vsi trije doma iz trga samega, iz bližnjih Tevč pa je bil dr. Avgustin Stegenšek (1875—1920), profesor v mariborskem bogoslovju in začetnik slovenske umetnostne zgodovine.

S propadom avstroogrške monarhije so prenehali narodnostni boji, zato se je povečala politična diferencija. V samem Laškem je pri volitvah vedno zmagovala Jugoslovanska (Samostojna) demokratska stranka, poznejša JNS (liberalci), v marijagraški občini so vedno volili Slovensko ljudsko stranko, poznejšo JRZ (klerikalce), v občini Sv. Krištof (rudnik) so volili socialne demokrate in krščanske socialiste, pri Sv. Lenartu in v Jurkloštru pa Samostojno kmetijsko stranko, svoje delovanje so razvijali tako člani Sokola kakor člani Orla. Kljub političnim bojem, ki so bili marsikdaj zelo hudi, je v Laškem vladala na kulturnem področju sloga med pristaši obeh strank. Člani Sokola so aktivno sodelovali pri cerkvenih obredih, peli na koru in igrali pri verskih igrah pred cerkvijo (Slehernik, Pasijon), na kulturnih prireditvah v Sokolskem domu pa so sodelovali tudi pristaši nasprotnega tabora. Šele zadnja leta pred II. svetovno vojno se je to sožitje skalilo. Da so dosegli v Laškem zmago liste JRZ, so združili laško in marijagraško občino.

Središče Laškega s Humom in starim gradom



Božidar Jakac: Laško (cerkveni stolp, župnišče in nekdanji »črni most«)

Leta 1924 je Laško razen sodišča dobilo tudi okrajno glavarstvo. Ob 700-letnici prve omembe Laškega kot trga je bilo 1927 proglašeno za mesto in je leta 1977 torej tudi 50-letnica tega dogodka. Da bi bilo res vredno naziva mesto, je 1928 dobilo Laško vodovod, glavne ulice pa so asfaltirali. V Debru so 1923 zgradili transformatorsko postajo, ki posreduje električno energijo iz hidrocentrale Fala. Pod Šmihelskim hribom sta začeli obratovati kar dve tekstilni tovarni. Leta 1938 je začela obratovati nova Gostilničarska pivovarna. V stari Jugoslaviji je štelo Laško malo nad 1000 prebivalcev.

Ob prihodu Nemcev je bilo že v prvih mesecih upokojenih in pozneje izseljenih preko 200 oseb iz mesta. Narodnoosvobodilno gibanje se je kmalu razširilo, saj ga je razen nemčurjev podpiralo vse prebivalstvo, ne glede na prejšnjo politično pripadnost. V okolišju je bilo več partizanskih akcij, ki so presegle krajevni okvir, tako npr. pohod I. Štajerskega bataljona pod vodstvom Franceta Rozmana-Staneta v novembru 1941, napad na rudnik v Hudi jami 2. VII. 1942 (v spomin nanj je ta dan proglašen za občinski praznik), pohod XIV. divizije v februarju 1944 in »živi zid« šolarjev iz Lokavca, ki so se znašli pred vermani ob prehodu divizije čez Gračnico. Nemci so se nad prebivalstvom kruto maščevali. V mestu je bilo ustreljenih 19 talcev, 59 Laščanov je padlo drugod kot žrtev vojne, iz bližnje okolice je bilo še okrog 150 padlih, ustreljenih, obešenih in umrlih v taboriščih in izgnanstvu. Med vojno je bilo mesto tudi močno poškodovano od bombardiranja.

SENCA

*prihodnosti,
nepredirne,
pritajene,
čez ta dan.*

Čez ta tvoj dan je padla senca. Senca prihodnosti. Ne moreš ji uiti. Pred tabo se razteza nekaj prostranega, resničnega, živega. Nekaj, kar čutiš pred seboj. In ob sebi.

Ta živa prostranost ob tebi je nepredirna. Pritajena. Temna. Zagonetna. Polna neznank. Pa načrtuj, kolikor hočeš — do kolikšne mere jo boš mogel res *ti* določiti? Ali ni vse, kar lahko napraviš, nekaj čisto neznatnega? Prihodnost je močnejša od tebe, in nič ne veš, kaj vse bo v svoji moči s teboj storila.

Pred teboj, ob tebi je nekaj prostranega, resničnega, živega, močnega. Veliko je že, da se te resničnosti zavedaš. In da ob vsem neznanem, kar sega v tvoje dni, zaživiš tudi to skrivnost.

Vladimir Truhlar

Ob zadnjem ljudskem štetju (1971) je imelo mesto Laško s priključenimi naselji 2500 prebivalcev, nadžupnija pa šteje preko 6000 prebivalcev (podatek v »Cerkvi na Slovenskem« in »Cerkvi v Jugoslaviji« je napačen), nadmorska višina je 231 m. V mestu deluje pivovarna, tekstilna tovarna Volna, rudnik rjavega premoga v Rečici oz. Hudi jami se je preusmeril v Tovarno izolacijskega materiala (TIM), ki izdeluje stiropor, vključuje pa tudi še kopanje premoga. Zdravilišče se sedaj imenuje Zavod za medicinsko rehabilitacijo invalidov in je v letu 1976 dobilo novo poslopje. Laško je sedež občine z 18.000 prebivalci in obsega krajevno urade Laško, Breze (Št. Rupert nad Laškim), Rimske Toplice, Jurklošter in Radeče. Med zaposlenimi prebivalci prevladujejo zaposleni v industriji in rudarstvu (37 %), v kmetijstvu dela 24 % zaposlenih.

Od kulturnih spomenikov je treba predvsem omeniti nadžupnijsko cerkev sv. Martina, ki daje s svojim masivnim zvonikom značilno sliko

mestu. Srednja ladja s stolpom (vzhodni ali korni stolp, ker je bil pod njim duhovniški kor z glavnim oltarjem) je bila pozidana v romanskem slogu za vladanja vojvode Leopolda VI. Babenberškega. Pozneje so cerkvi prizidali dve stranski ladji in prezbiterij v gotskem slogu, tako da je stolp ostal v sredini, v baročni dobi je cerkev dobila še dve kapeli s kupolama, pred 40 leti pa so cerkev zadnjič prezidali. Cerkev ima mogočen glavni oltar iz srede XVIII. stol. Slikarska dela v cerkvi so opravili slikarji Joh. Chr. Vogl, Jan. Andr. Strauss in F. Nager, kiparska dela pa M. Pogačnik in domačina J. G. Božič in A. Ivšek.

Podružna cerkev Karmelske Matere božje na Marijagradcu v predmestju Laškega (zidana 1505, poslikana in posvečena 1526), ki je nastala kot taborska cerkev za obrambo proti Turkom, je znamenita po svojih freskah, ki so nastale v prehodni dobi med gotskim in renesančnim slogom in vsebujejo poleg gotskih tudi že renesančne prvine. Dvostolpna podružna cerkev sv. Mihaela (zidana 1637) na hribu nad mestom, je bila nekdanje zelo obiskana romarska cerkev in še danes se na zadnjo nedeljo v septembru nabere na hribu dosti romarjev iz vse okolice. Na nekoliko nižjem griču (324 m) stoji cerkev sv. Krištofa (iz leta 1738). Najvišja podružnica je cerkev sv. Mohorja in Fortunata na višini 784 m, v bližini je planinski dom na Šmohorju.

Nadžupnijska cerkev in podružnice na Marijagradcu, Šmihelu in pri sv. Krištofu dajejo okolišu značilno podobo in s svojim zvonjenjem naznanjajo čas, vabijo k bogoslužju in spremljajo umrle farane do groba (posebno daleč se sliši šmihelski zvon). Poleg teh cerkva daje veduti mesta značilen zaključek Hum (585 m) z razvalinami starega gradu. Hum slovi po najbolj zanimivem in bogatem rastlinstvu ob spodnji Savinji (avrikelj, dlakavi sleč, Clusijev svišč, ruj ali jelenski rog). Vso dolino zapira proti severu Malič (934 m), ki z omenjenimi griči obrobja dolino, po kateri teče Savinja proti izlivu v Savo.

Izpred 750 let, iz časov Babenberžanov, so se razen trških pravic ohranile cerkve v Laškem, Jurkloštru in Loki ter krajevno ime Zidani most. Izpred 50 let je razen naziva mesto ostal asfalt in vodovod. Hiter razvoj v zadnjih desetletjih nam kaže, da lahko Laščani v bodočnosti dosežejo še lepše uspehe.

Miloš Rybář

MOHORJANI V ŽUPNIJI ŠTRIGOVA (RAZKRIŽJE)

Po zamišli ustanovitelja Družbe sv. Mohorja (ljudsko Mohorjeva družba), b. služabnika Antona M. Slomška, je bila njena naloga, da med Slovenci širi dobre knjige in z njimi »omiko«; pospešuje vero in pravnost ter krepil narodno zavest. Škof Slomšek je to izrazil v aforizmu: »Sveta vera bodi vam luč, materin jezik bodi vam ključ do zveličavne narodne omike.« Mohorjeva družba je z milijoni knjig, ki so šle med množice, bila pravi jez zoper germanizacijo v drugi polovici 19. stoletja. Brez dvoma je odločilno pripomogla k ohranitvi narodne zavesti in obstoja. Ta vidik smo skorajda prezrli.

Slovenci so čutili dolžnost, da ostanejo zvesti Mohorjevi, to je, da postanejo in ostanejo njeni člani ali udje ter berejo in širijo njene knjige. Ta občutek je ostal, tudi če so odšli iz svoje ožje domovine. Tako so Slovenci naročali Mohorjeve knjige ne samo v Zagrebu, Sarajevu, Dunaju, ampak v skoraj vseh večjih mestih Združenih držav (po 500 izvodov letno v povprečju), v Argentini in celo v Kairu ter Jeruzalemu.

Nemški, še bolj pa madžarski nacionalistični krogi v dvojni monarhiji so z neprikrito nejevoljo gledali na Mohorjevo in seveda njene knjige, ki so med ljudmi našle tolikšen odmev. Tako so npr. v Prekmurju pred 1. svetovno vojno duhovniki, ki so vneto širili Mohorjeve knjige, imeli težave in so bili politično sumljivi.

Prekmurskih Slovencev ni nič motilo, da jih je takorekoč državna meja ločila od sedeža Mohorjeve. Ker so bile knjige slovenske, so jih sprejeli za svoje, tako kot njihovi bratje v domovini in po svetu; ni jih motilo niti to, da so imeli svoj pravopis in precej izoblikovano svoje narečje kot knjižno. Imeli so se za Slovence in svoj govor za slovenski.

V nekako podobnem položaju kakor prekmurski Slovenci so se znašli udje Mohorjeve v župniji Štrigova. Znano je, da v severnem delu te župnije, v vaseh Gibina, Razkrižje, Šafarsko in Veščica v veliki večini živijo Slovenci. Ta naselja sestavljajo od l. 1942 žup-

nijo Razkrižje, sedaj istoimensko krajevno skupnost.

Zanimivo je pogledati za vsa leta, za katera je to mogoče, število udov ali naročnikov Mohorjeve v nekdanjem obsegu župnije Štrigova.

1872	—	1882	—	1892	63	1902	46
1873	—	1883	—	1893	66	1903	53
1874	—	1884	7	1894	58	1904	48
1875	—	1885	7	1895	72	1905	53
1876	—	1886	23	1896	84	1906	53
1877	—	1887	22	1897	100	1907	89
1878	—	1888	41	1898	58	1908	105
1879	—	1889	32	1899	58	1909	109
1880	—	1890	37	1900	82	1910	122
1881	—	1891	48	1901	53	1911	134
1912	90	1935	20	1958			
1913	83	1936	20	1959			
1914	71	1937	22	1960			
1915	63	1938	22	1961			
1916	62	1939	19	1962			
1917	65	1940	19	1963			
1918	90	1941	12	1964			
1919	85	1942		1965		25	
1920		1943		1966		25	
1921		1944		1967		25	
1922		1945		1968		20	
1923		1946	60	1969		24	
1924		1947		1970		20	
1925	10	1948	19	1971		15	
1926	20	1949	34	1972		15	
1927	23	1950		1973		15	
1928	27	1951		1974		64	
1929	22	1952		1975		59	
1930	32	1953		1976		76	
1931	36	1954					
1932	25	1955	8				
1933	20	1956					
1934	20	1957					

Razvidno je, da v tej župniji do l. 1884 ni bilo naročnikov, tudi prvi dve leti župnik še ni bil poverjenik, kakor je to redno drugod, ampak Jakov Korošec. Ko pa je poverjeništvu prevzel za l. 1886 takratni štrigovski župnik Stjepan Ma-

JOŽEF ANTON SCHIFFRER PL. SCHIFFERSTEIN

tasović, je število naročnikov v stalnem porastu in je razmeroma visoko. Zlasti za njegovega naslednika Ivana Ivka je število izredno visoko in doseže vrh l. 1911 s 134 udi Mohorjeve. Po prvi svetovni vojni ni podatkov, ker jih koledarji niso objavljali, arhiv Mohorjeve je bil pa uničen. Med leti 1924—1941 je število naročnikov stagniralo, oziroma stalno upadalo. Zdi se, da se župnik Možar kot poverjenik ni preveč trudil, da obdrži ali celo poveča število naročnikov. Od l. 1926 sta kot poverjenika znana dva laika Matija Velentič in Franc Zadavec. Leta 1941, ko se je Razkrižje osamosvojilo kot samostojna duhovnija, je število naročnikov zdrknilo že na 12. Žal tudi za povojna leta ni bilo mogoče dobiti podatkov o številu naročnikov za vsa leta, vendar je vidna v šestdesetih letih tendenca upadanja. Šele od l. 1974 dalje se je po prizadevanju laičnega poverjenika, ki je požrtvovalno sam zbral 50 in celo 70 naročnikov, število zopet dvignilo na zavidljivo višino.

Glede na to, da sedanja župnija Razkrižje šteje med leti 1886—1915 okoli 1015 do največ 1175 prebivalcev, bi znašalo povprečno število Mohorjanov 47,5 in pridejo Mohorjeve nekako na vsako tretjo ali četrto družino v štirih omejenih vaseh.

Ker so koledarji Mohorjeve družbe zlasti do l. svetovne vojne objavljali priimke naročnikov in ker po letu 1941, ko je Razkrižje postalo samostojna župnija, ni več naročnikov v župniji Štrigova, smemo sklepati, da je v prejšnjih letih bila večina ali celo pretežna večina Mohorjanov iz vasi Gibina, Razkrižje, Šafarsko in Veščica, vasi torej, ki so v krajevni skupnosti Razkrižje in po drugi svetovni vojni spadajo v Slovenijo.

Ni mogoče s številkami izraziti kdaj in kako se je dokončno izoblikovala narodna zavest. Prav gotovo so v znatni meri Mohorjeve knjige, kakor tudi druge slovenske knjige in časopisi, ki so jih ti ljudje čitali, k temu prispevali gotovo levji delež. Gotovo je, da je bil proces izoblikovanja narodne zavesti med obema vojnama že končan, kar je po vojni mešana komisija strokovnjakov iz obeh republik kot gotovo dejstvo ugotovila in s tem v zvezi tudi primerno ukrepala, kakor je bilo prav. Niti dejstvo tisočletne državne ali cerkvene meje, niti če je to nekomu všeč ali ne, ne more spremeniti tega, da je proces izoblikoval ljudi tega kraja v Slovence.

Anton Ožinger

Leta 1977 bo poteklo ravno 300 let, kar je zagledal luč sveta Jožef Anton Schifferer pl. Schifferstein, zanimiva osebnost iz slovenske zgodovine.

Kot sin preprostih kranjskih staršev je s pridnostjo, s podjetnostjo in brez dvoma tudi s sposobnostjo prodril prav v dunajske dvorne kroge, si »po božji dobroti«, kot je zapisal v oporoki, pridobil veliko premoženje in postal dobrotnik mnogim študirajočim sorodnikom in tudi drugim dijakom kranjske dežele. Tako je povsem jasno, da ta mož z različnimi visokimi dostojanstvi ni nikdar pozabil na svoje kranjsko poreklo in na svoje tlačansko sorodstvo, čeprav je verjetno cesar Karel VI. prav po njegovi zaslugi povišal rodovino Schifferer v plemiški stan s pridevkom »von Schifferstein«. Sicer iz zgodovinskih virov ni mogoče točno ugotoviti, kdaj, kako in zaradi česa so si pridobili plemiški naziv, nesporno pa je dejstvo, da so bili nekateri člani te rodovine zelo blizu dunajskemu dvoru. Še leta 1780 je bila cesarica Marija Terezija krstna botra sinu Andreja pl. Schiffersteina, cesarsko-kraljevega svetnika in bližnjega sorodnika Jožefa Antona.

Jožef Anton izvira iz starega, pokončnega, rodovitnega in očitno tudi nadarjenega rodu. Njegovi predniki so bili med tistimi bavarskimi kolonisti, ki so jih brižinski škofje v 12. stoletju naselili na Sorškem polju. Počasi so se ti bavarski kmetje prilagojevali okolju in se slovenizirali, od njih so do danes ostali le priimki Sifrer, Kuralt, Hafner, Vilfan, Wohlgemut, Oman itd., toda nobeden od teh priimkov v Sloveniji ni tako razširjen kot ravno Sifrer, saj ga danes najdemo vsaj v 21 bivših slovenskih okrajih. Prvi izvor te stare rodovine pa najdemo v Žabnici pri Kranju, raztegnjeni vasi na zahodu Sorškega polja, ki je še v 15. stoletju spadala pod tako imenovano bavarsko župo. Iz tega rodu je izšel tudi Jernač Schifferer, »puntarski vojvod loških podložnikov«, ki ga Ivan Tavčar tako simpatično in tudi dokaj ustrezno popisuje v Visoški kroniki. Ta puntarski Jernač, torej resnična zgodovinska osebnost, je gospodaril na predzadnji kmetiji v

Žabnici; takrat, v 17. stoletju je domačija nosila domače ime Tajne in tako se še danes pravi pri hiši.

Puntarski »vojvod« je imel še tri brate; eden od njih, Urban po imenu, se je odselil v bližnjo vas Dorfarje, Urbanov sin Mihael pa se je znašel v Kranju in se preživljal kot jermenar ali po današnje sedlar ter imel z ženo Ano med šestimi otroki tudi najmlajšega Jožefa Antona, ki mu je usoda namenila velike uspehe v življenju. Tako je bil torej Jožef Anton pranečak puntarskega Jerneja, in v njem je ponovno, čeprav na drugačen način, zaživela velika življenjska sila njegovega rodu.

Rojen je bil 27. aprila 1677 v Kranju, verjetno v neki hiši na tako imenovanem Mohorjevem klancu (danes Vodopivčeva ulica), za katero je ugotovljeno, da ji je bil še v prvi polovici 18. stoletja lastnik neki jermenar Anton Šifrer in tako najbrž direktni potomec njegovega očeta. Toda Jožefovo življenje je od rojstva do tridesetega leta njegovega življenja zavito v meglo. Vse pa tako kaže, da je študiral na Dunaju kot njegov eno leto starejši vrstnik, poznejši nabožni pesnik Ahac Steržinar iz Suhe pri Škofji Loki, bil potem kaplan v Ljubljani in Mengšu, leta 1707 pa ga nenadoma najdemo na dunajskem dvoru kot dvornega kaplana in spovednika cesarice Eleonore Magdalene Terezije. To je bila tretja žena telesno nič kaj dostojanstvenega, toda sposobnega cesarja Leopolda I. Bila je bolešno pobožnjaška žena, ki naj bi bila menda rajši samostanska sestra kot mati in cesarica, toda kljub temu je svojemu možu rodila devet otrok.

Ko je Jožef Anton prišel k njej za dvornega kaplana, je bila že dve leti vdova. Po Leopoldovi smrti l. 1705 je zasedel prestol njen sin Jožef I., vendar je že šest let za tem umrl za kozami, tedaj pa je zavladal njen drugi sin Karel VI. Jožef Anton je tedaj še vedno služboval na dvoru, čeprav ni čisto jasno, v kakšni funkciji, kajti po nekaterih virih naj bi bil leta 1712 prosil za mesto dvornega kaplana pri tem novem cesarju. Četudi je tri leta za tem zapustil dunajski dvor, pa je vendar povsem očitno, da je bil ves čas službovanja na dvoru deležen posebne cesarske naklonjenosti, saj je bil prav cesar Karel VI. tisti, ki ga je predlagal za župnika na cesarski župniji Laa na reki Thaya. Cerkevni konzistorij je dne 5. 6. 1715 obravnaval njegovo prošnjo in 7. julija tistega leta

je Jožef Anton začel opravljati službo župnika na tej župniji.

Mesto Laa leži kakih 50 km severno od Dunaja tik ob današnji ostro zaprti meji med Avstrijo in Češkoslovaško. V Schiffrerjevem času je bila to zelo donosna župnija in zaradi dobrih dohodkov podeljevana le znanim osebnostim, celo Aeneas Silvius Piccolomini, pesnik in zgodovinar ter poznejši papež Pij II. (15. stol.), ki se je posebej zanimal tudi za južnoslovanske dežele, je nekaj časa užival to župnijo kot osebno nadarbino. Tako je Schiffrer najbrž dobil to župnijo po posebni cesarjevi milosti in vse tako kaže, da je bil tedaj že znana osebnost. In prav ta župnija mu je zares služila ne samo kot vir dobrih dohodkov, ampak tudi kot odskočna deska za vse poznejše naslove, čeprav gre pri vsem tem tudi za dobršno mero zdrave, od gospodarnih kranjskih kmetov podedovane ambicioznosti. Sam se je tedaj kot veljavna cerkvena osebnost podpisoval s priimkom Schüffer, v poročilih o njem pa najdemo različne oblike tega priimka in plemenitaškega pridevka: Schiffer, Schifer, Schüfferstain, Schifferstern, seveda tudi Schiffrer, Schifferstein, itd. Bolj kot to pa je važno dejstvo, da je Jožef Anton v vseh 42 letih, kolikor jih je kot župnik prebil v mestu Laa, razvijal izredno aktivnost in s to aktivnostjo v veliki meri posegel tudi v rodno kranjsko deželo.

Leta 1721 je bil imenovan za titularnega svetnika passauskega konzistorija na Dunaju, leta 1722 je postal infulirani prošt cerkve Blažene Device Marije v Adonu (Madžarska), leta 1726 dekan. Vsi ti naslovi so mu prinašali posebne prednosti v takratni cerkveni hierarhiji; kot adonski prošt je imel pravico ob cerkvenih obredih nositi pontifikalije kot znamenje škofovskega predstavnitva.

Še posebej pa se je posvetil svoji cerkvi sv. Vida v Laa, v kateri so še danes močno vidni sledovi njegovega delovanja. Cerkev sama je bila zgrajena v tretji četrtini 13. stoletja, in sicer v romansko-gotskem slogu, toda prizadevni Jožef Anton jo je začel temeljito preurejati. Leta 1728 je oskrbel nove orgle, ki mu jih je izdelal mojster Christoph Purnkraut iz Freiwalda, potem je leta 1730 v glavni in Jožefovi ladji dal napraviti nove klopi, leta 1740 pa postavil nov krstni kamen. Takoj za tem, leta 1740, mu je mojster Ignaz Langenlacher iz Nikolsburga začel izdelovati razkošen

baročni oltar, ki je bil posvečen leta 1745. Oltar predstavlja mučenje sv. Vida. Na stebrih oltarja je še viden napis: Divo Vito, Modesto et Crescentiae in honorem fieri fecit J. A. de Schiffer (Blaženemu Vidu, Modestu in Krescenciji v čast napravil J. A. pl. Schiffer). Na vrhu oltarja je v barvah upodobljen Schifferjev grb: na levi ladja na modrih valovih, kajti že Jožef Anton je svoj priimek izvajal iz nemške besede Schiff (ladja), na desni enoglavi orek, nad tem proštovski klobuk, na vsaki strani je grb okrašen s štirimi čopi. Poleg glavnega oltarja je dal izdelati še prižnico, prav tako v baročnem slogu, vendar ga je smrt prehitela, tako da je delo l. 1758 dokončal njegov naslednik Franz Anton Marxer. Tudi na prižnici je ohranjen Schifferjev grb. Tako oltar kot prižnica sta izredno zanimivi baročni umetnini.

Ni čudno, da je Schiffer v tej cerkvi želel biti tudi pokopan, saj je toliko storil zanj, mestece Laa pa mu je spričo tega, da je toliko let tu služboval, moralo pomeniti drugo domovino. To svojo željo je v oporoki posebej izrazil. Počiva v grobnici na desni strani pod sliko Marije Pomočnice. Napis na nagrobni plošči ni več čitljiv, pač pa je še viden Schifferjev grb, ki se od tistega na oltarju in na prižnici razlikuje toliko, da je tu namesto proštovskega klobuka upodobljena mrtvaška glava, torej znamenje smrti, ki napravi konec vsem posvetnim dostojanstvom. Od vseh teh številnih sledov je v laškem župnišču ohranjena še Schifferjeva lastnoročno pisana farna kronika 1715—1752. Ali je bilo to le delo vestnega župnika ali pa morda nekoliko tudi težnja po literarnem oblikovanju? Kdo bi to danes, po toliko letih, lahko še vedel?

Kos Schifferjeve proštovske opreme pa je vendarle ohranjen tudi na Kranjskem. Anže Schiffer iz Praprotnega pri Škofji Loki je namreč nekoč obiskal svojega visokega bratranca v Laa. Jožef Anton mu je ob tej priliki podaril osebno potovalno palico, ki jo na Praprotnem, p. d. pri Tajnetu, še danes hranijo.

Potem ko je dosegel vse te visoke časti, se je njegova aktivnost začela usmerjati tudi na Kranjsko, ko da bi se hotel spričo bližajoče se starosti oddolžiti zemlji, ki ga je rodila. Z ustanovno listino z dne 28. 2. 1731 je pri ljubljanski stolni cerkvi ustanovil kanonikat, ki ga je cesar Karel VI. dne 2. 4. 1732 potrdil. Jožef Anton je bil kot prvi kanonik instaliran 14. 10. 1736, toda že prej, najbrž že l. 1733, je bila

v Ljubljani na Stolnem trgu zgrajena hiša za kanonikove potrebe. Po podatkih iz mestnega arhiva v Ljubljani je bila vse do l. 1942 last Schifferjevega kanonikata. Tudi na tej stavbi, ki je razmeroma še dobro ohranjena in danes nosi oznako Ciril-Methodov trg št. 17, je še dobro viden Schifferjev grb. V kanonikatu je določil dve ustanovni štipendiji za semenišče in šest dijaških ustanov, v oporoki pa dobro poskrbel za to, da bodo v prihodnje ta kanonikat vodili ljudje njegovega imena. Po njegovi smrti naj bi bil patron in advokat kanonikata Frančišek Dominik Schifferstein, bratranec po očetu, če bi pa ta medtem umrl, pa njegov sin Andrej Schifferstein. Naslednik s patronatsko pravico naj za naslednjega kanonika predlaga Karla Wolfganga Schifferja, ki je bil od l. 1743 dalje in tudi še v času Schifferjeve oporoke l. 1750 župnik v Mengšu. Nasledniki so seveda oporoko natanko izpolnjevali, še več, nadaljevali so tudi s Schifferjevim dobrotelstvom, saj je njegov kanoniški naslednik Karl Wolfgang z oporoko z dne 23. junija 1769 omogočil pri kanonikatu beneficijsko ustanovo z začetnim kapitalom 6000 goldinarjev in tudi ta nadarbina je bila namenjena njegovim sorodnikom »po krvi, to je prej po očetu kakor po materi« (slov. prevod iz lat. — op. J. Š.), če pa teh ne bi bilo, pa komu drugemu v tej vojvodini Kranjski.

Toda bogati in dobrotelni Jožef Anton se ni ustavil pri kanonikatu. S kupno pogodbo z dne 12. 10. 1733 je od stiškega samostana za 16.000 goldinarjev kupil zadolženo župnijo v Mengšu in jo kot nadarbino seveda spet namenil svojim sorodnikom. In tudi mengeško cerkev je temeljito izboljšal. Preuredil je glavno ladjo po baročnem okusu in po vzoru ljubljanske stolnice, vstavil nova baročna okna in izmenjal opremo. Prvi njegov župnik v Mengšu je bil verjetno že omenjeni Karl Wolfgang Schiffer, iz zgodovine te župnije pa je razvidno, da je v drugi polovici 18. in 19. stoletja službovalo tam več duhovnikov s priimkom Schiffer ali Kuralt, ki so bili vsi sorodniki Jožefa Antona, med temi pa je bil morda najpomembnejši Gašpar Kuralt, rojen 14. 2. 1739 v Žabnici in umrl 8. 4. 1800 kot dekan v Mengšu. In tudi Mengeš še nosi dejanske spomine na znamenitega Jožefa Antona. Poleg grba se župnišče ponaša z njegovim portretom, ki prikazuje postavnega moža z markantnim obrazom in je edina njegova ohranjena podoba.

Dne 27. septembra 1756 je Jožef Anton pl. Schifferstein umrl. Že nekaj let pred tem, 13. novembra 1750, je napravil oporoko, s katero je natančno razdelil svoje veliko bogastvo, predvsem pa ni pozabil na svoje sorodnike in na ljubljeno kranjsko deželjo. Bolnišnici v Kranju je npr. volil 2000 zlatnikov, posebne račune pa je imel z graščino v Preddvoru pri Kranju, ki jo je bil kupil pred letom 1747. V oporoki namreč določa, naj se graščina proda najvišjemu ponudniku, izkupiček pa naloži v hranilnico in iz tega sklada naj se dijaki njegovih sorodnikov primerno podpirajo in vzdržujejo. K izkupičku za grad je v oporoki primaknil še 30.000 zlatnikov gotovine. Tako je ustanovil štipendijski sklad, katerega pomen je segel prav v naše stoletje.

Schiffererjevo preddvorsko graščino — stoji blizu cerkve in danes je v njej prehodni mladinski dom — so po Jožefovi smrti upravljali kanonik Karl Wolfgang (1756—1769), dalje Andrej Schifferer, tisti, čigar sinu je bila za krstno botro sama Marija Terezija (1769 do 1782) in končno Franc Schifferer (1782—1796). L. 1796 so sorodniki graščino prodali in glavnicu naložili pri komisiji za dobrodelne ustanove v Ljubljani. Toda sklad je v 19. stoletju doživljal nemirno usodo in marsikaj se je zgodilo drugače, kot si je bil dobrotni Jožef Anton zamislil.

Medtem ko so tiste štipendije, ki so bile ustanovljene l. 1731, torej ob ustanovitvi kanonikata, dokaj v redu potekale, pa se je z izkupičkom od preddvorskega gradu kar naprej zatikalo. Sorodniki in kranjski meščani so v prvi polovici 19. stoletja le s tožbo lahko dosegli, da so bile štipendije (osem mest) iz tega sklada ustanovljene, kot je to določala Schiffererjeva oporoka. V letih od 1859 do 1862 pa so tožbe tekle zaradi tega, ker štipendije že pet let niso bile razpisane, in tudi zaradi zahteve ljubljanskega škofa Antona Alojzija Wolfa, češ da štipendistom ne gre denarja izplačevati na roke, ampak morajo vsi tisti, ki jo žele uživati, študirati in stanovati v na novo zgrajenem Alojzijevišču. Zadeva je bila leta 1862 urejena prav po zaslugi škofa Jerneja Vidmarja, po rodu iz Kranja, ki je gotovo imel boljši odnos do Schiffererjevih sorodnikov in do revnih kranjskih dijakov. Dve desetletji je potem, kot kaže, stvar v redu potekala, in od teh štipendistov so nekateri dosegli visoke

položaje v avstro-ogrski državi: dr. Johann Schifferer, rojen na Gorenji Savi, je postal zdravnik v generalnem štabu avstro-ogrske armade, dr. Luka pl. Lužan, rojen v Žabnici, je bil apelacijski svetnik pri denarnem kovinskem uradu, Johann Heinrichar, rojen v Stari Loki, je zavzemal visoko mesto cesarsko-kraljevega deželnega sodnega svetnika, dr. Tomaž Dolinar, rojen v Dorfarjih, kjer mu je vzdana spominska plošča, pa je znan kot veliki pravnik in vseučiliški profesor na Dunaju. Predvsem zadnji trije so l. 1880 spet sprožili pravdo zaradi teh štipendij, ki se je vlekla deset let. Šlo je namreč za tistih 30.000 zlatih goldinarjev, ki jih je bil Jožef Anton v oporoki primaknil k preddvorskemu gradu za štipendijske namene. Ta glavnicu je po 125 letih narasla kar na 226.000 goldinarjev in trije vplivni možje so končno dosegli, da so tudi od te glavnice šle vsakoletne obresti (v znesku po 9700 goldinarjev) za štipendije. Toda od teh obresti so Schiffererjevi sorodniki dobili le štiri nova mesta po 140 goldinarjev, ostala sredstva pa je ljubljanski škof Missia namenil za štipendije v Alojzijevišču in v duhovniškem seminarju.

Podatki kažejo, da se je od leta 1890 dalje, ko je bila zadeva vendarle nekako urejena, vsaj 26 slovenskih dijakov preživljalo s Schiffererjevo zapuščino, če sem štejemo tudi tiste iz Alojzijevišča in duhovniškega seminarja. Torej občutna pomoč študirajoči slovenski mladini. Z razpadom Avstro-Ogrske pa je izginil tudi Schiffererjev sklad. Kdo ve, kdo vse se je z njim okoristil?

Ne glede na vse to pa Jožef Anton pl. Schifferstein gotovo spada med največje mecene v slovenski zgodovini. Odločilno za njegove življenjske uspehe in za pridobitev bogastva je bilo vsekakor dejstvo, da mu je uspelo prodreti na cesarski dvor in da je to priliko znal spretno izkoristiti. Pol stoletja pred njim je do dunajskega cesarja prišel tudi že njegov prastric Jernej Schifferer, »puntarski vojvod loških podložnikov«, vendar le s pritožbo zoper loško gospostvo. Jožef Anton pa se je razmeram in dvoru že prilagodil. Ali je to degeneracija v razvojni črti nekega rodu ali pa morda le rezultat različnih življenjskih okoliščin? Naj bo že kakorkoli, oba moža sta v slovenski zgodovini zapustila svoje sledove in vsak po svoje dokazala ljubezen do našega revnega tlačanstva.

Jože Šifrer



Marija s hruško, ok. 1520

ŠOLA ŽIVLJENJA

Naše stoletje se imenuje stoletje otroka. Vodilno geslo vse moderne vzgoje se glasi: »Vse za otroka!« Toda ravno tu smo se znašli pred svojevrstno, ne preveč razveseljivo neskladnostjo. Če namreč storimo za otroka vse, potem njemu ne preostane nič več. Če odrasli storimo za otroka vse, potem otroku ni treba več zase storiti nič. Posledica tega pa je, da otroci odraslim zrastejo čez glavo. To je danes splošno razširjena tožba sodobnega sveta, zlasti staršev in vzgojiteljev.

Če so v prejšnjih časih otroka vzgojno in vzrejno le vse preveč zanemarjali, pa se je sodobni svet nehote znašel v nasprotni skrajnosti. To je skrajnost, do katere je sodobni svet prišel pod vplivom danes že splošno razširjene psihoanalize in njenih nazorov, češ da je pač kar usodno za otroka, če doživlja v zgodnjih letih prikrajšanost ali frustracijo. S tem nazorom je hotela psihoanaliza poudariti, da je treba otroku v nežnih letih čim bolj ustreči, da doživlja uspehe, zadoščenje svojim gonom in ima tako veselje do življenja in dela. Toda čeprav je geslo »vse za otroka!«, v katero smo danes tako rekoč zašli, v jedru pravilno, vendar ga ne smemo razumeti dobesedno. Žal uresničuje sodobna družba to geslo vedno bolj dobesedno; potem pa tarna: »Sejali smo pšenico, žanjemo osat.«

Če namreč delamo vse za otroka, potem otroku nič ne preostane. Nehote smo mu vzeli iz rok njegovo lastno dejavnost in pobudo za delo. Odveč mu je lastna pobuda. Najhuje pri tem pa je, da otrok dobi vtis, kakor da je vse naše prizadevanje zanj le naš lastni interes, naša korist, ne njegova. Tako začne nehote kljubovati. Razumljivo je, ker meni, da kljubuje interesom in koristim starih, ne pa sebi.

To vidimo že pri malih otrocih, ko nočejo jesti; kljubujejo. A to je samo pri tistih, kjer imajo odrasli pretirano skrb za svojega malčka. Pristna kmečka vzgoja, kjer prevladuje trdo delo in skrb za vsakdanji kruh, takih vzgojnih težav ne pozna; kajti tam ima oče takoj pripravljen edino zdravilen in učinkovit odgovor: »Ko bo lačen, bo že jedel.«

To opazujemo zlasti tudi pri šolskih otrocih ob sodobni stopnjevanju in razširjenju šolski obveznosti, ko naj bi vsak otrok dosegel čim višjo raven splošne izobrazbe, in ko starši in vzgoji-

telji prav zato s podvojeno skrbjo navajajo k učenju in čim boljšemu uspehu v šoli. Pomislimo samo, koliko si danes vsi vzgojiteljski krogi prizadevajo, da otrok »mora« izdelati razred: starši, učitelji, socialno skrbstvo, dnevi staršev, razni sestanki, pogovori, intervencije, vse zasebno in v šoli najeto inštruiranje otrok in dijakov itd. Koliko je tu osebnega prigovarjanja, spodbujanja in opominov, razen tega pa obljub, daril in kazni! Otrok dobi nehote vtis, da bo izdelal, ker pač mora; da se mu prav zato ni treba posebej prizadevati, še manj pa bati, da ne bi izdelal. Otrok živi v zavesti, da ga je družba že naprej določila za uspeh, čeprav bi si sam niti malo ne prizadeval, niti ne mignil v ta namen.

Nekdaj je bilo to drugače: otrok je imel vtis, da vsa okolica nasprotuje njegovemu uspehu, da se nihče prav ne zmeni zanj, da je vse odvisno le od njega, njegove pridnosti in prizadevanja.

V današnjem vzdušju pa otrok nehote čuti, kakor da je učenje in šolski uspeh le korist staršev in njihovih namestnikov, ne pa njegova lastna. Zato ne vidi pravega smisla in ne more dobiti prave pobude in veselja do učenja. Kljubovanje, ko tako rekoč noče izdelati razreda, je v takih okoliščinah za otroka samo po sebi umevna reakcija. Otroci se največkrat kar norčujejo iz učiteljev in vzgojiteljev, češ saj je krivda njihova, če ne bom izdelal, zlasti ker jih v tem podpira še javno mnenje, ki je na isti črti, »vse za otroka!«, obrnjeno proti učitelju. Bolj ko se družba poteguje za otroka, bolj poskuša storiti vse zanj, tem bolj vidi otrok v vsem tem le odrasle in družbo, njeno korist, ne pa sebe in svojo korist.

Ko smo mu s pretirano skrbjo vzeli iz rok njegovo lastno pobudo, smo mu vzeli tudi smisel in veselje do delovnega življenja. Ko je bil majhen, ni hotel jesti, ko hodi v šolo, se noče učiti, vse iz iste psihološke korenine, to je iz pretirane družbene zaskrbljenosti zanj.

Tako moramo skleniti: ko smo »vse storili za otroka«, smo preveč storili. Ta »vse« mora slej ko prej vsak človek, tudi mlad, storiti zase sam. Če pa smo zašli v skrajnost, da smo vse storili za otroka, smo prav zaradi skrajnosti premalo storili zanj.

To opazujemo tudi že pri odrasli mladini. Tam, kjer družba za mladostnika vse stori, ima le-ta vtis, kakor da je vse izključno le interes družbe, ne pa njegov, da gre vse mimo njega. Le tako razumemo, da ravno v deželah z najvišjim življenjskim standardom, blaginjo, kjer so otroci

tako rekoč presiti vsega dobrega, kjer družba z vsemi svojimi institucijami stori vse, da pride mlad človek čimprej do dela in poklica, do čim ugodnejšega in udobnejšega položaja v življenju, mladina na veliko revoltira in se razvija v tako imenovane huligane, v huliganstvo, ki je danes tako rekoč že tipičen, kar edinstven, prej nesluten pojav zahodne civilizirane družbe z visoko življenjsko ravni.

Sodobna mladina živi brezskrbno življenje kakor nikoli nobena prejšnja generacija in si lahko po mili volji privoščiči vso igrivost in športnost in razpolaga s prostim časom v nedogled, kakor da sploh nikjer ni resnega dela; zlasti še, ker je ves šolski sistem tak, kakor smo pravkar ugotovili, da otrok tako rekoč mora razred izdelati, tako da je otrok docela brez skrbi za svojo prihodnost in uspeh v življenju.

Naše prizadevanje »vse za otroka!« in s tem, »preveč za otroka« ima za posledico, da smo se znašli v mučnem nasprotju ali paradoksu sodobne vzgoje in celotnega razvoja, da smo namreč napravili otroka prezgodaj »zrelega«, kajpada pod narekovajem, ga tiramo v preuranjeno lažno zrelost, ki jo v nemščini imenujemo »altklug«. To je podoba otrok, ki so starostno »modri«; je podoba važiča, ki že »vse ve«, se za vse zanima, se z rami ob rami pogovarja z odraslimi, ima že povsod svoje mišljenje. Na videz je tak otrok danes mnogo bolj in hitreje zrel, kot so bili njegovi starši in učitelji, toda to je le videz. V resnici pa smo ga vzgojili v zgodaj zrelega otroka, otročaja, ne odraslega, ne resnično zrelega človeka, marveč le brezskrbno bitje, ki mu je igrivo otroštvo tako rekoč samo namen.

Sodobni psihologi in vzgojitelji soglasno ugotavljajo, da je sodobna mladina življenjsko in osebnostno ob koncu razvojnih let manj zrela in manj sposobna za življenje, kot so bili prejšnji rodovi. To je paradoks sodobnega, pospešenega, naglega življenja. Z ene strani se sodobni otrok in mladostnik mnogo hitreje razvija kot prejšnji rodovi, z druge pa prav zaradi tega prenaplega razvoja ostaja nekako življenjsko nezrel in zato tudi neuspešen. Osebnostno zaostaja, ko ga sicer od zunaj spodbujamo k prezgodnjemu učenju, znanju in raznim tehničnim spretnostim.

Živimo v pospešeni hitrosti življenja. To je tako rekoč osnovna zakonitost, ali bolje, osnovno dejstvo sodobne družbe. Ta pospešenost in hitrost v razvoju je vidna na vseh področjih življenja.

Pospešen je tempo naših vozil od vprege prek železnice in avtomobila do letal, vesoljskih ladij in projektilov v neizmerno vsemirje.

Ljudem samim se v tem pospešenem prometu neprestano in vedno bolj nekam muči. Vse delamo s pospešeno ihto zagnanosti, v katero se vedno bolj vnaša živčna napetost in naelektrenost.

Toda ob teh tehničnih pospeških in psiholoških pojavih pospešenosti ugotavlja psihologija in ob njej statistika, da se tudi življenje samo razvija hitreje ko nekdanj. Pospešen tempo življenja nima samo tehničnih ozadij in psihičnih manifestacij, ampak tudi pravo biološko podlago.

Ugotovili so, da doseže sodobna mladina povprečno 12 cm višjo telesno rast ko prejšnji rodovi. To velja za dekleta in fante približno, kajpada le v odstotkih enako. Pospešen pa je tudi biološko fiziološki tempo rasti in psihični razvoj.

Vzroke za to pospešeno rast moramo iskati v večji življenjski blaginji ali višjem življenjskem standardu: otrokom se bolje godi, uživajo hrano, ki je načrtno preračunana na čim večje rastne in zdravstvene učinke ob čim manjši obremenitvi organizma. Razen tega je danes otrok ob vseh civilizatoričnih pridobitvah že od zibelke naprej izpostavljen neštetim kulturnim in civilizatoričnim dražljajem, ki zgodaj dramijo njegove sposobnosti in mu širijo obzorje: radio, televizija, kino, magnetofon, številne predstave, slikanice, razni avdio-vizualni pripomočki, ilustrirani časopisi, magazini, reklame in izložbe, potovanja itd.

Vse to otroka zgodaj in nenehno stimulira, spodbuja in dramo iz njegovega ozkega otroškega obzorja v širši svet ter mu tako pospešuje razvoj duševnih sil in njihove dejavnosti.

Danes prav zato starši otroka ne morejo niti prav osamiti in ga odstraniti, ko gledajo in poslušajo televizijo in radio ter ob teh oddajah modrujejo s številnimi opazkami in nazori. Danes otrok vse to posluša. Je deležen nazorov in pogovorov odraslih, za katere po svojih letih in razvojni stopnji še nikakor ni dovolj zrel in jih zato ne razume pravilno. Danes ga prav tako vzamejo redno s seboj na počitnice in na potovanja. Otrok danes ni osamljen doma pri kaki pestunji ali vzgojiteljici. Otrok je tako zgodaj pritegnjen v družbo odraslih, se vmešava v njihove pogovore, kakor da je njim enak. Ta demokratičnost ima torej svoj sovzrok tudi v so-

dobni civilizaciji, mehanizaciji in standardu življenja, ne samo v spremenjenih družbenih razmerah in demokratičnem življenjskem občutju.

Nekdaj je bilo samo ob sebi umevno, da otroci niso sodili med odrasle, da niso smeli poslušati njihovih pogovorov, kaj šele da bi se vtikali v pogovor odraslih z lastnimi pripombami. Tako ni čudno, če je danes normalno razvit otrok v meščanski družini že nekaj let prej sposoben, da se nauči brati in pisati, je torej zgolj umsko sposoben za vstop v osnovno šolo, čeprav še ni dopolnil obveznih šest let; čeprav mu iz razumljivih razlogov prav zaradi osebne nerazvitosti še ne dovolijo v šolo.

Tako se mladina že v nežnih otroških letih nekako pospešeno približuje odraslim in jih prej doseže, kot so jih mogli nekoč njihovi predniki. Zlasti se to pokaže v razvojnih ali pubertetnih letih.

Vse to ima daljnosežne posledice za vzgojo sodobne mladine.

Ker se sodobna mladina hitreje razvija, tudi prej doseže polnoletnost. Ta se je pomikala v zadnjih petdesetih letih postopno vedno globlje v mlada leta: do konca prve svetovne vojne je segala mladoletnost do 24. leta, do konca druge svetovne vojne do 21. leta; sedaj pa že z 19. letom doseže polnoletnost, torej uradno priznanje življenjske zrelosti, v kateri lahko docela sama odloča in je tudi pred zakonom odgovorna za kazniva dejanja. Temu primerno se je tudi redna vojaška obveznost pomaknila že v 18. leto.

Zato tudi sedaj zlepa nobena država ne pozna policijske ure za mladino, kakor je to bilo pred desetletji, ko na primer gimnazijec ni smel v poznih večernih urah sam na cesto, niti ni smel obiskovati gledališča in kina in drugih javnih prostorov, najmanj seveda gostilne in zabavišča. Danes so nam vsi ti stari predpisi, ki so mladini omejevali »svobodo« in jo imeli za »nezrelo«, skoraj neverjetni, vsekakor pa tako rekoč »nemogoči«.

Zato se sodobna mladina danes tudi prej poroči. Ima vse zakonite možnosti, da stopi v zakon že z 18. letom. Pri tem je ne moti več noben prejšnji patriarhalni predsodek, da mora imeti vsaj fant tudi že svojo eksistenco, položaj, ime, naslov; in da mora imeti dekle tudi primerno »balo«, ker bi sicer bilo sramotno, da bi se poročila »pod dežnik«.

Ker se prej razvijajo in imajo tudi pravno možnost, da se mnogo prej poročijo, zato začno

mladi ljudje danes tudi mnogo bolj zgodaj »živeti«. Mišljeno je seveda pri tem ljubezensko in spolno življenje. Družba jim pri tem gre z odpravo seksualnih tabujev na vsej črti na roko. Nihče nima več prave moči, da bi ta sproščeni val erotičnosti in seksualnosti zavrl. Življenje piti čim prej, v čim večjih, v čim bolj sproščenih požirkih, to je nekakšno geslo sodobnega človeka. Ni je več zavore in zapovedi, ki bi ga pri tem ovirala.

Tudi tu sodobni mladini pomaga visok in še vedno rastoči življenjski standard: ker je življenje udobno, ker mehanizacija nadomešča človekovo delo, ker ima zato človek vedno več prostega časa, ker pri vsem tem družba skrbi, da mladina mora uspevati v šoli in v službi, zato ji preostaja prostega in res brezskrbnega časa na pretek. Kaj naj stori z njim, kako naj ga uporablja, če ne z uživanjem življenja? Če nič drugega, dolgočasje si mora preganjati.

Tako si je sodobni človek podaljšal življenje kar v treh smereh: v starost, ker ima zaradi višje higienske ravni daljšo življenjsko dobo; v mladost, ker se hitreje razvija zaradi rastočega standarda; in v udobnost samo, ki mu omogoča, da življenje uživa tudi mnogo bolj intenzivno in sproščeno ko nekdanj, ko so mu ga številni predpisi omejevali (tabuji), in ko mu civilizacija sploh ni dopuščala in omogočala tako intenzivno živeti, prav zaradi pomanjkanja prostega časa.

Tu se starši v družinski vzgoji soočajo z najhujšimi težavami. Mladina jim dobesedno raste prek glave, jih prehiteva, je »bolj zrela« ko »stari« sami; jim uhaja, in se jim vedno bolj umika, ne mara njihovega vzgojnega vpliva.

Zato sodobno mladino uspešneje vodimo ko vzgajamo. Sodobna mladina, ki se čuti zgodaj »zrelo«, kajpada pod narekovajem, se da kvečjemu voditi, ne pa več vzgajati v prejšnjem, tradicionalnem pomenu besede. To se pravi, da jo moramo predvsem usmerjati, ko se v svoji želji po samostojnosti hoče že sama vzgajati. Kakor gorski vodnik vodi po planinah že odraslega človeka, ki ga zaradi tega nič ne vzgaja; saj sta oba odrasla in samostojna; toda v zadevi poti in smeri po planinah je vodnik pač neprimerno bolj izkušen. Planinec mu mora tako kratko in malo zaupati, slediti njegovim navodilom in stopinjam.

Sodobni starši so prisiljeni mnogo prej, mnogo bolj zgodaj ko njihovi predniki videti v svojem otroku že odraslega in samostojnega

človeka, ki je v marsičem »zrel«, kakor sami nekdanj niso bili. Tu pomaga tovariško vodstvo starejšega, z ramo ob rami z mlajšim. Vzgoja z držo od zgoraj navzdol tu kvečjemu odbija in nima uspeha.

Toda prav v tej točki se znajdejo sodobni vzgojitelji, zlasti starši, tako rekoč pred potencirano ali večkrat prepletano vzgojno težavo. Z ene strani sodobna mladina prav zaradi pospešene rasti in hitrega razvoja, in deloma kljub temu, osebnostno v osebnostni zrelosti zaostaja, kakor smo že ugotovili; z druge strani pa tudi starši in vzgojitelji sami niso zreli in za življenjsko vzgojo izsolani.

Pravzaprav se najdemo pred svojevrstnim paradoksom. To je svojevrstni narobe svet. Za vsako stroko, vsak poklic in vsako posebno delovno mesto imamo danes že izdelane in oblikovane tako imenovane poklicne profile, v katerih so do podrobnosti očitani delovni procesi, delovna območja in delovne dolžnosti. Za vsak poklic imamo danes že poseben oddelek poklicne šole, v katerem se mladina strokovno usposablja za svojo stroko in delovno mesto. Nikjer ne sprejmejo več v službo na stalno delovno mesto nekvalificiranega delavca; samo za zakon in družinsko življenje še nimamo nikjer prav izdelanega poklicnega profila. Niti strokovnjaki sami si niso prav edini, kakšen naj bi bil tak poklicni profil šole za življenje ali življenjske šole.

Ob vnetem naglašanju gesla »vse za otroka«, smo nehote pravzaprav pozabljali na odraslega, pri tem pa na vzgojo odraslega in z njim vzgojo nas samih.

Za dolžnosti odraslega, kako naj bi se prebijal pozneje v življenju, v službi, v poklicu, v zakonskem sožitju, s poročenim tovarišem oziroma tovarišico, za to odločilno življenjsko nalogo, v kateri in za katero bi moral človek res dozoreti, pa se sodobna mladina še manj načrtno vzgaja in izobražuje, kot so se njeni predniki, ki se načrtno tudi niso nič bolj.

Zakaj moderna družba nima pravega smisla za življenjsko šolo za odrasle? Zakaj se ustavlja predvsem pri otrocih in še to le pri njihovi telesni rasti in umskem razvoju, se pravi, predvsem samo pri učni tvarini, ne pa da bi ji šlo prvenstveno za vzgojo osebnosti?

Rast in vzgojo osebnosti smo prepustili redno golemu naključju. In vendar se moramo zavedati temeljnega in za življenje kar usodnega dejstva: osebnost se ne oblikuje zgolj naključno.

Tu moramo navesti globoke misli velikega švicarskega psihologa Carla Gustava Junga, ko pravi: »K osebnosti ne more nihče vzgajati, kdor je sam nima. Sumim namreč, da je za našim sodobnim psihološkim in pedagoškim navdušenjem neiskren namen: govore o otroku, misliti pa bi morali na otroka v odraslem. V odraslem namreč tudi tiči otrok, večni otrok, vedno šele nastajajoč, nikoli popoln, neprestane nege, pozornosti in vzgoje potreben. To je del človeške osebnosti, ki naj bi se razvil v celoto. Od te celote pa je človek današnjega časa neskončno oddaljen.« Podobno misel je izrazil S. Bernfeld, ko ugotavlja: »Vzgojitelj stoji pred dvema otrokoma, pred tistim, ki naj bi ga vzgajal, in pred potlačenim v samem sebi.«

Tako smo postavili vzgojo otrok in svojih dolžnosti do njih na mah v novo luč: prava vzgoja je vzgoja k zreli osebnosti. K osebnosti pa lahko vzgaja samo tisti, ki je sam osebnost. Torej je prva dolžnost nas vzgojiteljev, da sami sebe vzgojimo, ali bolje, da smo že sami res zrele, popolne osebnosti.

Z drugimi besedami se to pravi: vsaka vzgojna naloga in zapoved je dvostranska ali bipolarna. Vse premalo na to pomislimo. Dvostranost vsake vzgojne naloge ali zapovedi pomeni, da ne velja samo za otroka, marveč tudi za odraslega; ne velja samo za gojenca, marveč tudi za vzgojitelja samega.

Morebiti je v tem glavni vzrok, zakaj otroci večkrat tako malo »ubogajo« ali »spoštujejo« starše. Odgovor bi bil v tej zvezi kratek, a hkrati rezek: Ker zapoved pokorščine in spoštovanja tudi starši sami vse premalo izpolnjujejo in spoštujejo, ker menijo, da velja samo za otroke, ne pa tudi zanje. Kajpada velja zanje drugače ko za otroke, toda čeprav drugače, velja pa dejansko tudi zanje.

Starši, ki zahtevajo od otrok pokorščino, se večkrat premalo zavedajo temeljne zakonitosti: pokorščina, ki naj jo otroci izkazujejo staršem, sloni na principu ali zakonitosti daj-dam; pokorščina je namreč odgovor na ljubezen.

Starši morajo otroku izkazovati ljubezen, da jo otrok čuti in doživlja kot neposredno izkustveno danost ter blaginjo, ki izhaja iz nje. Šele potem je otrok res tudi sam zmožen staršem odgovarjati s pokorščino, da jih uboga. Tako postane pokorščina samohoten odgovor na ljubezen staršev; tako je pokorščina pravzaprav samo plačilo, ki ga starši dobivajo od svojih otrok za svojo

ljubezen do njih; otrok doživlja pokorščino kot izraz ljubezni, kot nekaj, kar je njegova naravna potreba ne pa kot breme pokorščine.

Če pa nasprotno starši od otroka najprej zahtevajo, naj bo »priden«, naj pridnost dokaže, tako da bo »ubogal«, naredil to in ono; če mu kar naprej groze, češ »če ne boš priden, te ne maram več«; »če ne boš ubogal, te ne bomo radi imeli« itd.; potem v otroku nastaja nenaravni krč, nekakšna notranja napetost, odpor, v katerem nima moči, da bi se sprostil v dejanju, ki ga imenujemo pokorščina. Otrok se znajde namreč nekako v nenaravni drži, da mora prvi in prej dajati, preden je kaj dobil in preden kaj ima. Saj vendarle vemo, da otrok v primerjavi s starši pravzaprav nič nima; je reven in nebogljjen; vse ima od njih; in kar ima, še to je samo v zametkih, nerazvito, samo nekako podzavestno in čaka na pobude od zunaj, zopet od staršev, da se vzdrami, razvija in le tako obrodi sad v dejanju.

Posledica takega napačnega ravnanja, kakršna je zapoved samo za otroka, ne pa najprej tudi za starše, je lahko kar usodna za vse otrokovo poznejše življenje; postaja notranje nezanesljiv, nekako zastrašen in zavrt. Prav temu pravimo z učeno besedo frustracija; tak otrok je frustriran ali prikrajšan v svojih najnežnejših čustvih.

Frustracija je danes sploh eden temeljnih pojmov v psihologiji in vzgoji. Zdravniki in psihologi imajo vsak dan opravka z živčnimi, nevrotičnimi, osebno utesnjenimi značajmi, ki so v sebi nezanesljivi in si ne upajo iz sebe do nobene osebne odločitve; če pa jo naredijo, že si delajo očitke, da je bilo narobe; prevzame jih strah, da se bo hudo končalo, da bodo kaznovani za svoje zgrešeno ravnanje, za predrznost, in podobne očitke si delajo.

Ta enostranska ustrahovalna vzgoja, ki je samo terjala, ne da bi prej dajala in bogatila, je zapustila v marsikaterem otroku porazne in kar usodne posledice za vse življenje. Koliko dobrih nagnjenj se je z njo zatrla v otroku, koliko ustvarjalnih sil je zamrlo in koliko grenkih duš se je že s takim ravnanjem ustvarilo, ko bi lahko postali iz njih sicer sončni in družbeno koristni ljudje!

Podobno moramo reči o dolžnem spoštovanju otrok do staršev. Tudi ta zapoved, ki ima že svojo stoletno krilatico, ima dva konca, je dvostranska. Tudi spoštovanje ne velja kot dolžnost samo za otroke, marveč enako in to še prej za starše same.

Kako naj otrok izkazuje »dolžno« spoštovanje staršem, na katerih večkrat, žal, nekateri pri najboljši volji zlepa ne odkrijejo nič spoštovanja vrednega. In vendar je samo ob sebi umevno, da bi se moral otrok na živi osebnosti staršev vsak dan sproti šele učiti, kaj je sploh spoštovanje, katere so tiste lastnosti, ki vzbujajo spoštovanje, in kdo je pravi nosilec teh lastnosti.

Tudi spoštovanje je odzivno ravnanje, je že odgovor na nekaj in nekemu. Če so starši sami osebnost, ki so spoštovanja vredni, ki sami od sebe zbujejo spoštovanje, potem to otrok sam čuti, potem mu ni treba šele dopovedovati, utemeljevati in zabičevati, naj jih spoštuje.

Ni potrebno, da so starši imenitni po rodu ali izobrazbi ali premoženju; ne, tudi najpreprostejši človek je lahko odlična osebnost, ki vzbuja spoštovanje ne le pri lastnih otrocih, marveč tudi drugod, pri vseh, ki ga poznajo. Nasprotno pa starši s slabim življenjem in zgledom ne morejo zbujeati v otroku spoštovanja. Mati, ki je slabo živela, je dobila od hčerke, ko ji je skušala nekaj očitati, kratek, a neovrgljiv odgovor: »Mati, tiho bodi, ti si bila še slabša ko jaz!«

S spoštovanjem stoji in pade to, kar imenujemo avtoriteta. Beseda je tako zelo v rabi, da zato večina sploh prav ne ve, kaj pravzaprav pomeni. Navadno razumemo pod tem izrazom veljavo ali oblast. In pravilno: v spoštovanju je oblast. Kdor je nosilec spoštovanja, osebnost, ki vzbuja spoštovanje, ima moč nad vsemi, ki ga spoštujejo. V moči spoštovanja naj bi imeli starši oblast nad otroki, naj bi imeli moč nad njimi.

Zdaj razumemo, zakaj je zapoved dolžnega spoštovanja obojestranska, zakaj velja tudi za starše, ne samo za otroke. Če starši niso nosilci spoštovanja, niso spoštovanja vredne osebnosti, nimajo podlage, na katero bi lahko oslanjali svojo veljavo ali oblast nad otroki; taki starši so si sami odvzeli, pravzaprav izpodmaknili moč nad otroki.

Obratno pa starši, ki so spoštovanja vredne osebnosti, niti ne čutijo potrebe poudarjati svojo oblast nad otrokom, kajti takim staršem otroci sami od sebe, spontano vračajo veljavo, ki jo vsak dan v obilni meri občudujejo na njih.

V tem spoštovanju je torej skrivnost tiste resnične avtoritete, ki je staršem sploh ni treba uveljavljati »nad« otroki. To je notranja veljavnost osebnosti: ki ne podjarmlja, marveč pridobiva, ki ne dela razdalje, marveč združuje, ki ni patriarhalna ali aristokratska, marveč demo-

kratična, ki ne zahteva vikanja ali celo onikanja, marveč se z otrokom na isti ravni pobrati v zaupnem tikanju, ki ni v zapovedovanju, marveč v srečanju medsebojnega spoštovanja: starši spoštujejo otroka, otrok pa jim spoštovanje vrača.

Otrok čuti v tem spoštovanju, da ga starši »jemljejo zares«, da ga priznavajo v njemu lastni biti in posebnosti, da mu ne jemljejo prostosti, ki je zanj bivanjske in razvojne važnosti; čuti, da ga starši sprejemajo takega, kakršen je; čuti, kako mu v vsem tem ravnanju nudijo življenjsko varnost in potrebno skritost, da raste in se razvija z zaupanjem vase in v svet, ki ga obdaja.

Tako vzgojeni otroci se pozneje kot odrasli ne bodo ponovno obtoževali, da so izkazovali staršem premalo ljubezni. Tako samoobtoževanje srečujemo redno pri ljudeh, ki so jim starši namesto ljubezni izkazovali samo »dolžno«

VZGOJA ODGOVORNOSTI: NITI PREMALO NITI PREVEČ OTROK

Človek, ki ne vidi bodočnosti in ne najde smisla svojemu življenju, tudi ne vidi smisla za rojstva otrok. Ne želi si jih in pojasnjuje, da je zločinsko spravljati v temine sveta nova in nova bitja, ki so obsojena na trpljenje.

Toda nič kaj boljši ni tisti, ki ne zna obvladati svoje sle in mu ni mar žene, ko pusti, da se nosečnost vrsti za nosečnostjo.

Prvo in drugo je v bistvu neodgovornost. Kaj pa je odgovornost, ni tako preprosto reči. Nikjer ne piše, koliko otrok bi bilo prav in primerno tem zakoncem in koliko onim. Statistično poprečje ne pove nič; govori le o poprečju, to pa dopušča, da je v posameznih primerih lahko število otrok bodisi zelo visoko bodisi zelo nizko, ne da bi bilo zato kaj narobe.

Odgovor in odgovornost mora iskati vsakdo sam. Vrstice, ki sledijo, naj le spodbudijo razmišljanje pri slehernem, ki išče odgovor.

Za nami so časi, ko so si ljudje želeli veliko otrok. Njihovo željo je narekovalo življenje samo, kajti mnogo otrok je umrlo, še preden

oblast. Pri takih ljudeh nikoli ne pride do tiste resnične, osrečujoče vzajemnosti, ki bi jim obenem pomirila njihovo vest, da so storili svojo dolžnost do staršev; pač predvsem zato, ker tudi starši do njih niso prav na pravem mestu in pravočasno izpolnili svoje dolžnosti.

Otrok, ki je zraste ob starših v pravem, medsebojnem spoštovanju, bo tudi pozneje kot odrasel človek spontano staršem vračal življenjsko varnost in skritost ter skrbel zanje; tako pa jim pozneje ljubezen in spoštovanje, ki ga je dobival od staršev v mladih letih, obilno vrača. A tudi obratno bo tak človek pozneje tudi sam znal kot zrela osebnost nuditi svojim otrokom dolžno spoštovanje in ljubezen, da jih bo vzgajal v zrele osebnosti na pot v življenje.

Šola življenja ima torej svojo podlago in smer v vzgoji osebnosti.

Anton Trstenjak

so odrasli, mnogi so šli po svetu, nekdo pa je moral ostati, da bi skrbel za ostarele starše in delal na kmetiji.

Današnje življenje ponuja drugačen vzorec: enega ali dva otroka. Ena skrajnost se je prevesila v drugo. Ker danes prevladuje nizka rodnost, je prav, če se kritično ozremo na njene posledice in tokrat zanemarimo nevarnost, ki jo pomeni druga skrajnost.

Posledice premajhnega števila otrok so različne. Ena od njih je, da prebivalstvo Evrope ne raste več, ponekod celo upada. Domačini silijo višje in višje po družbeni lestvici in ni več rok, ki bi prijela za enostavnejša dela. V evropske države prihajajo delavci od drugod. Toda to so tujci, včasih celo drugačne rase. Domačini jih rabijo, vendar prezirajo in včasih celo sovražijo. Nastajajo najrazličnejše vrste zapostavljanja in rasne diskriminacije. Nastajajo spori med narodi, kajti mnogi po bednih razmerah, v katerih živijo ti prišleki, ocenjujejo bistvo narodov in držav, katerih predstavniki so. Mednarodna vzajemnost in sporazumevanje se zato umikata medsebojnemu sovraštvu. Namesto bratskega objema se redijo topoumni predsodki. Nastajajo silni socialni problemi, ki brez dvoma presegajo tiste, ki bi nastali ob večjem številu lastnih otrok, lastnih delovnih rok.

Drugo dejstvo, na katero opozarjajo ekonomisti, je, da starostne pokojnine ne zagotavlja preteklo delo, ampak so sredstva za ta namen rezultat dela generacije, ki je tedaj zaposlena. Vendar ni najhujše to, da utegne zmanjkati sredstev za rastoče število starih ob upadajočem številu delovnih ljudi. Hujše je, da obenem zmanjkuje časa in potrpljenja za stare ljudi. Ustvarja se armada starcev, s katerimi mladi ne vedo kaj bi, stari pa tudi ne najdejo pravih poti, kako se vživeti v svojo starost in kako jo izživeti. Zato ni čudno, če slišimo glasove o evtanaziji, ki naj bi zajela tudi nedelavnega človeka, in če se krha zaupanje ter raste sebičnost enih in osamelost drugih. Generacija, ki si ne želi otrok, utegne posledice svojih želja občutiti šele v svoji starosti.

Narod brez otrok ali z malo otroki je biološko šibek. Vemo pa, da je biološka moč hkrati pogoj za ekonomsko moč. Samo živo presnavljanje daje življenje, vse drugo je enako kot zastajanje krvi v žilah. Telo sicer še živi, moči in odpornosti pa nima več. In če govorimo o odpornosti, moramo misliti tudi na odpornost neke skupnosti, nekega naroda, da obstane in se ubrani, če bi mu hotel kdo drug odvzeti življenjski prostor ali pa dobrine, ki jih je ustvaril. Biološka moč je torej tudi obrambno vprašanje nekega naroda. V tem je tudi del skrivnostne moči, ki jo je pokazal vietnamski narod.

Malo otrok običajno pomeni tudi veliko egoizma. Sebičnost pa je hiba, ki maliči človeški značaj. Pot k lepšemu značaju je pot delitve dobrin z otroki, z drugimi ljudmi. Resnični socialni čut človeka se razvija v skupnem življenju, toda manj ko je otrok, manj je treba deliti, več je časa za zahteve našega egoizma, za naše razvedrilo in zabave. Manj je priložnosti, da bi klesali svojo naravo v smeri družbene odgovornosti.

Več ko je sebične ozkosti, več je tudi možnosti za medsebojne spore, več je zdrah, več grenkobe, več nezadovoljstva. Nasprotno pa je ob razdajanju, ki ga narekuje primerno število otrok, več topline, več vedrine in več optimizma. Mir in nemir, ki ju doživljamo, torej nista le plod zločnosti ali naglice v utripu sveta, ampak sta plod uspega ali neuspega oblikovanja lastne osebnosti, ki nam jo omogočijo otroci.

Vse to velja že, kar se tiče vzgoje, prva leta po rojstvu. Manj ko je otrok, več je priložnosti za samopašnost in osamljenost; starši otroke tedaj

dostikrat čustveno zanemarijo in se jim potem odkupujejo z gorami igrač in z darili vseh vrst. Ustvarjajo ljudi, ki niso zmožni skupinskega življenja, ali pa se spreminjajo v nezrele nasilneže, ki spreminjajo življenje v umazan boj, poln intrig. Brez otrok se kaj hitro potrgajo tudi vezi med zakonci in zgled enih potegne za seboj druge. Razbite družine so potem gojišče nezdravih navad.

Otrok pa ne daje topline le zato, ker nas prisili, da dajemo in da občutimo radost dajanja. Toplino nosi sam v sebi. Niso seveda vsi enaki in ne vpliva vsak enako na vsakogar. Toda v otroških očeh, v njegovem smehu in igrah je nekaj, kar odgovarja »da«, ko iščemo odgovor na vprašanje o smislu življenja. Prej moreča vprašanja o tem kar potihnejo ali pa se porazgubijo v ozadju. Otrok prinaša nadih neke večje resničnosti, nečesa, kar presega ozkost vsakdanjega pogleda in razmišljanja. Spominja nas na neko resnico, ki je sicer v nas samih, ki pa smo jo pozabili. Je kot ogenj, ki kaže pot k ognju, ki je tudi v nas. Ob tem ognju vemo in čutimo, kaj je mir.

Otrok je na neki nedoumljiv način v stiku z večjo resničnostjo, kot je tista, ki nas oklepa v vsakdanjosti. V svojih igrah in slikah, ki jih riše, razkriva iste prvine, kot jih opažamo pri nekaterih preprosto živečih ljudeh, in iste kot pri ljudeh, ki so se zaradi posebnih duševnih sposobnosti ali okolnosti odprli širšim obzorjem. Ta širina preganja našo ozkost. Premošča prepade, ki so med ljudmi, je kakor lepilo, ki veže ljudi v družbeno skupnost.

Večoposledicah premajhnega števila otroksem napisal samo zato, ker naša celina hiti v to skrajnost. Če bi bilo drugače, bi zapisal drugače. Nekaj razveseljivih znakov pa govori za to, da se je v Sloveniji rodnost že izboljšala in da zato ni potrebna nobena črnogledost. Če je to res? se bo videlo v nekaj letih.

Preostane nam, da se odločamo po svoji najboljši vesti in s polno odgovornostjo. Odgovornost pa pomeni obenem obvladanje samega sebe. Samo tisti, ki se je naučil umetnosti obvladanja, je lahko zares svoboden do nasprotnega spola, lahko vzpostavi res pravo ljubezen in poskrbi, da v medsebojnih odnosih drug drugega na noben način ne izkoriščata. Tedaj se tudi število otrok samo ob sebi uravna, kakor je prav, da jih ni niti preveč niti premalo.

Jurij Zalokar

KAKO ZDRAVO ŽIVETI V DANAŠNJI CIVILIZACIJSKI DOBI?

Zelo mi je bila všeč pobuda mohorjana v Mohorjevem koledarju 1976, ko si želi knjige z naslovom *Kako zdravo živeti v današnji civilizaciji?* Naj mi predlagatelj ne zameri, ako bom tokrat nanizal samo nekaj misli, ki bodo morda le kdaj utrle pot knjigi, kakršne si želi on sam in bržkone še marsikdo. Ne bo pa tako preprosto takšno knjigo napisati! Življenje je vendarle zamotan kompleks in to še kako čutimo v današnji civilizaciji (ki ji nekateri — morda upravičeno — očitajo, da je v njej premalo duhovnosti, ljubezni in razumevanja za sočloveka) prav vsi! Vsekakor en sam pisec takšne knjige ne bi mogel ustvariti, marveč bi morali sodelovati pri takem delu naslednji strokovnjaki: sociolog, pedagog, (klinični) psiholog, (mentalni) higienik in zdravnik (najbolje več zdravnikov različnih medicinskih panog, npr. internist, infektolog, travmatolog, onkolog idr.).

Kot zdravnik želim v tem sestavku opozoriti samo na nekatere bistveno važne momente, ki odločajo o zdravem življenju v današnji civilizaciji. Zavedati pa se moramo, da je uspeh borbe za zdravo življenje odvisen od nas samih, kajti še tako moderno zdravstvo z ne vem kakšno preventivo nas ne bi moglo reševati, če sami ne bi z njim zavestno sodelovali. Nekateri so se namreč vse preveč zanašali na razne zdravstveno varstvene ukrepe, kakor na cepljenje zoper nalezljive bolezni, ob tem pa živijo zdravstveno brezbrizno ali celo malomarno. Niti najmanj se ne smemo zanašati, da so nekatere nalezljive bolezni, npr. tuberkuloza, že popolnoma premagane. Res je sicer, da smo zoper nalezljive bolezni že precej oboroženi z različnimi zanesljivimi zdravili, kakor s sulfonamidi, antibiotiki itp., vendar se brez naše čuječnosti le ne moremo popolnoma obvarovati okužbe z nalezljivimi boleznimi.

Čedalje bolj stopajo v osprednje razne množične bolezni, ki so obenem tudi *družbene (socialne) bolezni*, kakor bolezni srca in ožilja, še posebej obtočne (cirkulacijske) motnje v spodnjih udih, nadalje sladkorna bolezen, povečan krvni tlak zaradi zapnenja odvodnic (arterioskleroze), rakave bolezni, nikotinizem (posledice dolgotrajnega in pretiranega kajenja), narkomanija idr. Vse te bolezni in bolezenska stanja vplivajo prav gotovo na potek in trajanje našega življenja, kajti vsi, ki boleajo zaradi njih, so ob še tako skrbni zdravniški negi venomer resno ogroženi, da verjetno niti poprečne življenjske starosti, ki znaša pri nas nekako 65—70 let, ne bodo učkali.

Oglejmo si najprej najpogostejše skupine bolezni, ki v današnji civilizacijski dobi prav posebno ogrožajo naše življenje! Dan za dnevno umirajo še razmeroma mladi ljudje za *srčno kapjo* (srčni infarkt), vse polno *srčnih bolnikov* (kardiopatov) pa se mora prezgodaj umakniti v invalidsko penzijo.

V Mohorjevem koledarju sem leta 1973 pisal o *obtočnih motjah v spodnjih udih*; predstavljajo pravcato ljudsko nadlego, še vedno pa ni rešeno vprašanje zdravljenja in oskrbe takšnih bolnikov. Le-teh je pri nas zelo mnogo in navadno obnemorejo že v srednjih letih.

Sladkorna bolezen (diabetes mellitus) je pri nas pogostna in so zaradi nje sladkorno bolni dvakrat prizadeti: najprej že zaradi same bolezni, ki je izrazito kronična, še bolj pa zaradi zdravljenja in prehrane (diete). Prehrana sladkorno bolnega je zelo draga in prizadene zato še posebno manj premožnega. Je pa tak bolnik ogrožen tudi zaradi raznih, razmeroma pogostih zapletov (komplikacij), kakor kožnega gnojenja, odmiranja prstov na spodnjih udih, težavnega zdravljenja raznih ran (poškodb), nadalje komplikacij pri ledvicah in drugih notranjih organih.

Ljudi s *povečanim krvnim tlakom* (hipertonijo) je čedalje več, in to celo v mlajših letih. Takšni bolniki so venomer ogroženi, da jih bo zadela *možganska kap* (vaskularni možganski insult). Zato jih mora nenehno nadzirati zdravnik, bolnik pa se kar najbolj ravnati po njegovih navodilih. Nekateri teh bolnikov že zelo zgodaj umsko in telesno opešajo in so zato navezani na tujo pomoč.

Rakave bolezni (malignomi) imamo za boleznijo današnjega časa. Posebne statistike ne navajam, saj nam že vsakodnevna izkušnja dovolj zgo-

vorno potrjuje, da je rakavih bolnikov mnogo in da so smrtne žrtve številne; žal je med njimi mnogo mladih, večinoma pa gre za ljudi v najboljših letih.

Nadaljnja skupina bolezni (bolezenskih stanj) — posledice *kroničnega nikotinizma* (kajenja), *alkoholizma* in v najnovjšem času (tudi pri nas) *narkomanije* — so nepotrebna razvada, pa tudi poguba, posebno za tiste, ki se predajajo narkomaniji.

Ko smo spoznali nekaj najbolj značilnih skupin bolezni, ki predvsem odločajo v naši civilizaciji o poteku in dobi človeškega življenja, se nam malone vsiljuje vprašanje, ali so takšne bolezni zares naša usoda, ki ji ne moreš ubežati, ali pa nemara le lahko vplivamo nanje.

Nevarnosti se lahko izogneš, ako jo še pravočasno spoznaš. Tudi marsikateri bolezni se lahko izognemo, če poznamo njen vzrok, izvor in način, kako nas lahko zamreni ali celo ugonobi. Zato si oglejmo pravkar našete skupine bolezni glede na njihov vzrok, izvor in kako nas lahko prizadenejo ali sčasoma celo ugonobijo, če bi ostali do njih popolnoma ravnodušni!

Kakor pravimo v vsakodnevni govorici, skupina srčnih bolnikov dandanašnji vodi. Mnogokrat čujemo, da se srčne bolezni držijo določene rodbine. Na splošno je res, da umirajo npr. v neki rodbini večinoma za srčnimi boleznimi, v drugi zaradi zapnenja (arterioskleroze) odvodnic in možganske kapi, zopet drugod pa kosi smrt zaradi rakavih bolezni, posledic alkoholizma, narkomanije idr. Ali smemo potemtakem trditi, da so vse te bolezni dedne, da so potemtakem zares naša usoda? Prav gotovo ne, čeprav ne moremo tajiti, da bržkone podedujemo nagnjenost k temu ali drugemu bolezenskemu stanju. Moderna genetika nam bo glede takšnih in podobnih vprašanj postregla še z marsikatero zanimivo ugotovitvijo.

Čeprav bržkone podedujemo določeno nagnjenje k nekemu bolezenskemu stanju, vendarle ne smemo podcenjevati tistih okoliščin, ki utegnejo pospeševati bolezenske spremembe v srčni mišici (miokardu), zlasti pri tistih, ki so preobremenjeni posebno z umskim delom in hudimi poslovnimi skrbmi, da govorimo dandanes celo o posebni, tako imenovani *poslovni (menedžerski) bolezni*. Pri njenem nastajanju sodelujejo še razni dejavniki, kakor premalo počitka, nepravilno izrabljen prosti čas, neustrezna prehrana (preveč maščob, beljakovin — mesne

hrane in še zlasti preveč ogljikovih vodikov — posebno sladkorja), nadalje alkoholne (posebno žgane) pijače, preveč črne kave in kajenja, pa tudi nezmernost v spolnem življenju. Pozabiti tudi ne smemo škodljivih okoliščin okolja, v katerem živimo: hrupa in nemira, neprimernih (temačnih in vlažnih) stanovanj, zagrenjenosti, borbe za osebno veljavo (prestiž) in nenehno hlastanje za višjim standardom (denar, hiša, vikend, avto, potovanja, zabave itp.). Še marsikaj škodljivega bi mogli naštet, vendar se nam že ob pravkar omenjenem vsiljuje vprašanje, mar je vse to zares potrebno, mar zoper tako zlo mi sami ne moremo ničesar storiti? Odgovor se nam ponuja kar sam ob sebi: kako bo z našim srcem in ožiljem, je odvisno predvsem od nas samih, vendar je potrebno, kakor bomo še slišali, da dobimo o vsem tem verodostojna in prepričljiva pojasnila zlasti v drugi polovici drugega življenjskega desetletja, t. j. vsaj med 14. in 18. življenjskim letom.

Način življenja, prehrana in razne razvade imajo precejšen delež tudi pri *zapnenju odvodnic* (arteriosklerozi), pri kateri se še prav posebno izraža rodbinska nagnjenost k njemu. In če se pripadniki takih rodbin kljub temu že zgodaj vdajajo svojim razvadam, ne da bi pri tem pomislili na posledice svojega zgrešenega načina življenja, bolezen neovirano napreduje. Žal, da se (menda) podedujejo tudi nagnjenja k raznim razvadam!

In kako je z *rakavimi boleznimi*? Mar so dedne, mar so naša usoda? Odgovora na to vprašanje vsaj za zdaj še nimamo, ker še pravega povzročitelja rakovih obolenj ne poznamo, marveč ga samo domnevamo. Tako zagovarjajo nekateri domnevo, da gre pri rakavih boleznih za okužbo z bolezenskimi klicami, in to predvsem s tako imenovanimi *virusi*. Za zdaj zanesljivo vemo, da lahko raka povzročajo nekateri dolgotrajni (kronični) dražljaji. Tako menda omogoča kožnega raka, npr. sonce s svojimi ultravijoličnimi žarki; znan je rak na obrazu poljedelcev in pri tistih, ki so trajno izpostavljeni sončnim žarkom. Tudi rentgenski žarki lahko povzročajo kožnega raka, čeprav so obenem zdravilo za rakave bolezni.

Kronični dražljaj postane lahko tudi določena hrana, ki povzroča zapeko (obstipacijo), tako da obleži po njej za dlje časa gosta, težka in lepljiva črevesna vsebina (»blato«) v debelem črevesu; s tem draži črevesno sluznico, dokler se ne prične

na takšnih funkcionalno obremenjenih mestih debelega črevesa delati rak (karcinom), npr. na danki.

Kako se bomo prehranjevali, je odvisno predvsem od nas samih, prav tako pa tudi, kako bomo sestavljali dnevne obroke, da bo v hrani dovolj takih snovi, ki onemogočajo *zastoj* (stazo) črevesne vsebine (»blata«) v debelem črevesu. Takšne snovi vsebujejo krompir, grah, fižol, korenje, rdeča pesa idr. Krompir, naštete stročnice in sočivje vsebujejo mnogo (rastlinskih) vlaken, ki ne dopuščajo zastoja črevesne vsebine v debelem črevesu. Povrh stročnic in sočivja priloščajo nekateri k njim še dodatek otrobov, in sicer približno po dve srednji žlici (= 15 g) v vsakodnevni prehrani.

O *kroničnem nikotinizmu* (škodljivosti kajenja), *alkoholizmu* in *narkomaniji* pogostoma poročajo tako v dnevnem časopisju kakor tudi v strokovnih časopisih in knjigah. Pri nas ima *protialkoholno gibanje* (razna društva in organizacije) že staro tradicijo; tudi Mohorjev koledar je na ta problem opozarjal že v svojih prvih letnikih, medtem ko se pri nas o škodljivosti kajenja malo več razpravlja šele po zadnji vojni. Najbolj zaskrbljujoče vprašanje je narkomanija, ki ima svoje žrtve večinoma med zelo mladimi ljudmi. Žal, da zoper to zlo ni druge pomoči, kakor da nenehno svarimo mlade ljudi pred pogubnostjo uživanja mamil. Zdravljenje narkomanov še vse doslej ne more mnogo pomagati, razen da zdravimo hude komplikacije po uživanju mamil, predvsem hudo prizadeta jetra (»razpad jeter«). Razume se, da tudi tako imenovana *tabletomanija* ni nič manjše zlo kakor narkomanija, saj je prva samo nekak uvod v drugo zlo, v uživanje mamil.

Samo ob sebi je umevno, da je odvisno edino od človeka samega, ali se bo vdajal bodisi nikotinu, alkoholu ali celo mamilom. Pametno usmerjena in dosledna splošna ter zdravstvena vzgoja lahko še pravočasno marsikoga odvrneta od tega zla. Razume se, da bi morali biti o tem vprašanju temeljito poučeni starši (naravni vzgojitelji), kakor tudi poklicni vzgojitelji in sploh vsi, ki jim je zaupana vzgoja mladine.

Vse, kar smo doslej ugotovili, še vendarle ni pravi odgovor na vprašanje, kaj nam pravzaprav omogoča v današnji civilizacijski dobi zdravo življenje. Najbolje bo, da začnemo prav pri koreninah odgovora na vprašanje, koliko vplivajo na poznejše življenje že samo življenje v družini

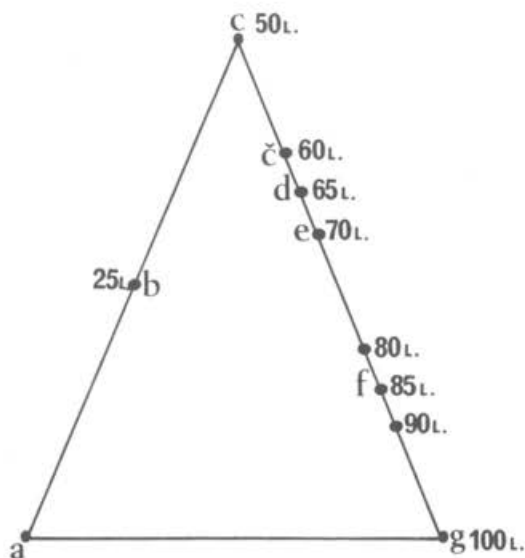
in družinska vzgoja (navajanje k pravilnim medčloveškim odnosom) sama, pa se nam bo kmalu pojasnilo, kaj omogoča zdravo življenje v današnji civilizaciji.

Ni nobenega dvoma, da daje zdravo družinsko življenje najboljše pogoje, ob katerih se morejo mladi ljudje pozneje uspešno vključevati v delovni proces in družbeno življenje ter se tudi v današnji civilizaciji, polni številnih zelo negativnih dejavnikov, ki smo jih delno iz doslej povedanega že spoznali, pogumno in uspešno boriti za »svoje mesto na soncu«. Zelo važno pa je seveda tudi, kako je mlad človek prebil svoje drugo življenjsko desetletje, kdo je oblikoval njegov značaj in koliko je sam prispeval k svoji samovzgoji.

Iz urejene družine izhajajo praviloma uravnoteženi in značajni potomci, seveda ob pogoju, da tudi v drugem življenjskem desetletju ni prehudih vzgojnih spodrseljavev ali drugih vzgojnih motečih »spremljevalcev«. Ljudje, polni življenjskega optimizma in trdnega značaja, se bodo tudi v današnji civilizaciji kar dobro znašli in živeli v njej zdravo, telesno in duhovno, vendar, kakor smo že poprej nakazovali, moramo človeka temu primerno vzgajati tako rekoč že od rojstva dalje, kajti mnogo pozneje uspeva vse to le še izjemoma.

Ob tej priložnosti bi posebej poudaril pomen obdobja od 15. do 25. (oziroma nekako do 30.) življenjskega leta. To je obenem obdobje najbujnejšega telesnega in duševnega razvoja, le da je v tem obdobju mlad človek izredno občutljiv. Če pa zapravlja že v teh letih svoje mlade moči s kajenjem, pitjem, ponočevanjem in raznimi drugimi kvarnimi razvadami, pač ni pričakovati, da bi bil v svojih poznejših letih sposoben zdravega življenja v današnji zahtevni civilizaciji, ki s svojimi tehničnimi iznajdbami in s svojim neusmiljenim delovnim trakom zares izredno obremenjuje slehernega. Kdor je pri vsem tem še večni godrnjavec, povrh pa še v vsem prezahteven, ta pač ne more biti kos današnjemu življenju, današnji civilizaciji.

S podobnimi problemi so se ljudje srečevali že vedno. Človek si je že v pradavnini želel, da bi bil srečen in da bi dolgo živel. Naš veliki zdravnik Marko **Gerbec** (1658—1718) je v svojih spisih navajal šest »nenaravnih stvari«, ki ogrožajo zdravo, zadovoljno in dolgo življenje, namreč slab zrak, nepravilno prehrano, pretirano gibanje (t. j. fizično izčrpanje), pomanjkanja



»Življenjski« trikotnik

- a—c: doba napredovanja
- c—g: doba propadanja
- a — rojstvo
- b — konec priprav na življenje
- c — vrhunec življenja
- č — upokojitev pri poklicno zaposleni ženski
- d — upokojitev pri poklicno zaposlenem moškem
- e — poprečna življenjska doba (65—70 let)
- f — (pri nas) skrajna življenjska meja
- g — (pri nas) izjemno redki posamezniki, stoletniki

spanja oziroma počitka, zaprtje (zapeko) in razburjenje. Opozarjal je tudi na škodljivi vpliv alkohola in priporočal zmernost v njegovi porabi.

V teh nekaj besedah je pravzaprav že nakazana današnja doba — naše okolje, način življenja, tekoči trak in menedžerska bolezen, kronična zapeka in duševno razburjenje. Vidimo, da se v zadnjih 300 letih pri nas bistveno ni mnogo izpremenilo. Kvarni dejavniki, ki ogrožajo zdravo telesno in duševno zdravje tudi v današnji civilizaciji, so pravzaprav isti, le

njihov učinek in pogostnost kvarnega učinka sta neprimerno hujša kot nekoč (pomislimo samo na današnji razgiban promet in krvni davek, ki ga terjajo stroji nasploh, še posebej pa moderna vozila!).

Trikotnik, ki ga vidimo pred seboj, lahko imenujemo *življenjski trikotnik*; nehotе nas spominja na Prešernov stih — »Dolgot življenja našega je kratka«. En sam pogled nanj pove, da traja že sama priprava na življenje najmanj 25 let (ne glede na kakršnokoli šolanje sploh!) in da ostaja vsega največ 40 let za naše življenjsko delo, seveda če je to sploh komu usojeno, slehernemu gotovo ne, nikakor pa ne tistim, ki niso bili deležni toplega družinskega življenja in skrbne družinske vzgoje, pozneje pa ostali brez zanesljivega vodstva v drugem življenjskem desetletju med 15. in 30. življenjskim letom.

(Etiam) hic Rhodus, hic salta! (Tudi) tu pokažimo, kaj znamo in koliko nam je mar naše mladine, da jo usposobimo za trdi življenjski boj v današnji civilizacijski dobi!

Eman Pertl

HIŠNI VRT DANES

Desetletja nazaj smo bili Slovenci v veliki večini še kmečki narod. Obdelovali smo zemljo in od nje živeli. Po drugi vojni, v obdobju intenzivnih civilizacijskih procesov, pa smo se vse bolj selili v mesta in tudi na podeželju smo opuščali kmetovanje, to je kmečki način življenja. S tem so se mnoge stvari spremenile. V mislih imam spremenjen odnos do zemlje in narave na splošno. Tako smo bili kar v najkrajšem času odtrgani od zemlje, od tistega prvinskega odnosa do narave. In znašli smo se v novem svetu, v svetu stanovanjskih blokov, stolpnic, velik del ljudi pa tudi v lastni hiši z majhnim vrtom okoli nje. Mnoge kmečke domačije so se tudi spremenile v čiste stanovanjske hiše. Sprememba je prišla skoro kar čez noč in nanjo nismo bili pripravljeni. Zemlja nam je kar naenkrat postala nekaj tujega, enako tudi rastline. To se je in se še masovno kaže po naših mestih, kamor smo iz dežele prišli, ko ljudje pretirano uničujejo javne zelenice in parke. Kar pohodijo jih, rastline pa lomijo in pulijo, in sicer z držo, kakor da to nič ni. Opozoril ne prenesejo.



Vrt ob počitniški hiši ob morju. Tu imajo prednost zimzelene rastline. Na sliki lemprika, ki ob morju cvete, ko je v notranjosti Slovenije še zima (F: J. S.)

Komunalne službe ta pojav dobro poznajo. A ne gre za mestne zelenice, gre še za mnogo več. Ko se bodo novi meščani vračali na deželo ali recimo samo na izlet v naravo, bodo množično smetili in osnaževali, kamorkoli bodo prišli. To je tisto najhujše. Pravi kmečki ljudje ne bodo nikoli smetili gozda, travnika in podobno. To delajo samo tisti, ki so zemljo zapustili, se pomeščanili in bili nepripravljeni na nov način življenja. V njihovi zavesti je zemlja, travnik, drevo in rastline sploh, nekaj, kar nima vrednosti.

Če pogledamo na hišni vrt v luči teh razsežnosti, bomo šele prav spoznali njegovo vrednost. Ne gre več samo za to, da bi v vrtu čimveč pridelali, da bi v njem rasle čim lepše cvetlice. V današnjem hišnem vrtu in sploh v slehernem vrtu išče človek mnogo več. Vrt je predvsem most med civiliziranim življenjem in mišljenjem ter širšo naravo, katere del smo tudi sami. V njem spoznavamo živo zemljo in žive rastline, njihovo rast in življenjski ritem. Spoznavamo tudi, če imamo vsaj malo posluha, da so to stvari, ki so za nas ljudi življenjsko pomembne. Zemlja s svojo rastlinsko odejo ni nekaj, nad čimer se lahko nasmehnemo, ali pomilovalno pogledamo na tistega, ki je od nje umazan, ampak je največja naša dobrina. Mestni človek more to dobrino spoznati preko svojega vrta.

Drugo važno vlogo v našem življenju ima vrt zaradi tega, ker ga moramo obdelovati. Neobdelan vrt bi ne bil vrt. Po večini tega ne delamo z negodovanjem, ampak z veseljem. Živimo namreč v času, ko ljudje poleg svojega poklicnega dela opravljajo še vsa mogoče druga dela. Rečemo, »vsak ima svoj hobi«, to je dodatno delo. Delo v vrtu je najzanimivejši hobi, in sicer zaradi mnogovrstnosti, potem zaradi tega ker ga opravljamo na soncu in zraku, v miru in v fizičnem naporu. Vse te stvari so za današnjega človeka izredno važne, tako iz zdravstvenih kakor tudi iz socialnih in kulturnih razlogov.

Vrt je tudi zrcalo naše splošne in osebne kulture. In še naprej, vrt je naš zunanji življenjski prostor. Ko pridemo iz tovarne, urada ali šole, torej iz burnega in mehaniziranega načina življenja, nam je v prvi vrsti potrebno razvedrilo, počitek, dihanje na svežem zraku, tam, kjer se ne bo nič vrtele, ropotalo in bleščalo. In končno, kako sveža in okusna je zelenjava iz domačega vrta, kako zlahten je videti cvet, ki je zrasel iz našega prizadevanja.

Že iz tega, kar smo tu napisali, vidimo, kako pomemben je vrt, kaj vse od njega pričakujemo. Čez desetletja in morda že čez leta bo pomembnost vrta še večja. Že zaradi tega, ker bo vse več hiš in lastnikov vrtov in ker bomo od njih vedno več zahtevali. V mestih bo šel razvoj vrtov skoro gotovo v smer, da jih bomo po

Bernarda, ne trgaj cvetja, pusti ga, da ga bomo videli še jutri in čez teden . . . (F: J. S.)



večini urejali v bivalne prostore, ali z drugo besedo, v stanovanja na prostem. Človek bo toliko zaslužil, da si bo potrebno zelenjavo kupil, nujno pa bo potreboval sonce, zrak, zelenje, skratka stvari, ki jih iščemo in najdemo v vrtu. Razvoj bo šel tudi v smer, da bodo vrtovi vedno manjši, pač zato, ker prav Slovenci nimamo pretirano veliko odprtega prostora. Preveč smo ga že po nepotrebnem zapravili. Tisti mestni stanovalci, ki živijo v stolpnica in blokih, pa bodo vse bolj silili v svojem prostem času ven iz hiš, prav tako na sonce in zrak, po možnosti na svoj košček zemlje. Še bolj se bodo torej razvijali tako imenovani vikendaški vrtovi. Ljudje bomo primorani, da bomo znali bolj ceniti še tako majhen košček zemlje, rastline in vse, kar je s tem v zvezi.

Tisti, ki svoj svet, svoj vrt že imamo in ga hočemo urediti, oblikovati, moramo pri tem vse te razsežnosti upoštevati. Nekje je važnejše to, drugod drugo izhodišče. Dotaknimo se samo tistega, ko smo rekli, da je vrt ogledalo splošne in osebne kulture. V čem se to vidi? Poglejmo primer kake nove hiše, ki je npr. prostorna in zgrajena iz dragih materialov! In niso redke, ki imajo še posebno razkošno izdelana stopnišča, balkonske ograje, terase in drugo, pogosto je v takem primeru še ograja okoli vrta narejena po »najnovejši modi«. Skratka, vse je izredno drago, včasih celo razkošno. A vrt oziroma ves zunanji prostor pa ob vsem tem životari, največkrat je naravnian na drobno pridobitništvo ali na mešanico vsega, kar more rasti in živeti, skratka, vrt ob bogati hiši je neurejen, kakor mestni revež. Hiša in vrt sta tako dva svetova, med seboj neuskklajena, hiša je »bogata«, vrt kakor siromak. To neskladje kaže na pomanjkanje kulture.

Naj bo hišni vrt vrt usmerjen v to ali ono smer, naj bo ob novi hiši v mestu ali na podeželju, v vsakem primeru to ni nekaj, kar bi moralo biti in živeti samo zase, ampak je to sestavni del doma, stanovanja, to je življenjsko okolje, ki naj bo prijetno, urejeno po današnjih spoznanjih. Vrt, zunanji prostor okoli hiše, je enako dragocen kakor hiša sama, zato ga urejemo z enako skrbjo kakor hišo ali recimo kakor notranjo opremo.

Prej smo rekli, kako slab odnos imamo do javnih zelenic in parkov. Takšnim pojavom se lahko upiramo, če najprej pričnemo z delom in urejanjem pri sebi, v svojem vrtu. Preko njega



Manjšje razvejano drevo, octovec, v vrtu ob vrstnih hišah. S svojo nenavadno razvejanostjo, lanskoletnimi storži in letošnjimi listi obvladuje kar košček ulice, (F: J. Š.)

bomo našli zdrav odnos do javnega zelenja in potem tudi naprej do naše skupne dobrine narave.

Naj glede urejanja današnjega hišnega vrta povemo še nekaj misli, ki so načelnega pomena. Minili so časi, ko smo v vrtu hoteli imeti za vsako ceno nekaj posebnega, izrednega. Recimo palmo, ki je še nihče drug ni imel, ali recimo srebrno smreko, rdečo bukev, pač nekaj, kar bi posebej izstopalo. Danes nam ne gre več za tekmovanje v posebnostih, poudarek ni na tej ali oni rastlini, temveč na celoti. Vrta ne dekoriramo, čeprav se to še tu in tam dogaja. Dekoriranje se kaj hitro sprevrže v »lišpanje«, v vsemogočo neokusnost. Vse tisto največkrat bolj vznemirja kakor pomirja. Ta mali košček sveta okoli hiše moramo urediti za bivanje, za prijetno počutje, če je vrt temu namenjen. Rastline, ki jih za tak vrt uporabimo, so lahko tudi domače, ne sicer iz gozda, pač pa vzgojene za te namene. Vsa ta dejstva nam nalagajo zaključek in obveznost, da podčrtamo, da je vrt izredno dragocen življenjski ali tudi gospodarski prostor, ki ga v nobenem primeru ne dekoriramo, pač pa urejemo. Vsaka urejena stvar je tudi lepa.

Jože Strgar

mladi mohorjan



SONJA BONBONJA

Zgodbice, ki vam jih bom pripovedoval, niso pravljice. Tudi se niso godile pred dawnimi dawnimi časi, ne v daljni Deveti deželi. V njih ne nastopajo strašni zmaji in brkati velikani, ne hudobne čarovnice, ne lepe vile ali nagajivi palčki, ne mogočni kralji ali začarane zlatolase kraljične.

Te sončne zgodbice so se v resnici zgodile v mojih in v vaših dneh. Zgodile so se na prelepih slovenskih tleh, na Dolenjskem, ob zeleni reki Krki. In pravzaprav se še vedno godijo, če ne čisto tako, kakor so tukaj opisane, pa bolj ali manj podobno. Godijo se po vseh slovenskih domovih, koder bivajo dobri ljudje, naj bo na vasi ali v mestu. Kjer živijo skrbni očetje in ljubeče matere, njihovi nadobudni sinovi in mile hčerke, se otroci in odrasli dan za dnevno pogovarjajo in igrajo, pojejo in smejejo — za spremembo pa včasih tudi malo zajokajo.

Nam vsem so ljube in drage otroške igre, kakor je ljubo in drago vse, kar je združeno z otroštvom, z našo in vašo mladostjo. Mladost je bila in je še vedno pomlad človeškega življenja.

Zakaj se odrasli tako radi mudijo v družbi otrok in se med njimi srečne počutijo? Zakaj se tako radi z njimi igrajo? Zato, ker so bili nekoč tudi sami mladi in se ob otroški igri vračajo v čase svoje mladosti, v svet blaženega

otročstva, ki je svet lepote, veselja in neskaljene sreče.

Isto bomo tudi mi doživljali s Sonjo bonbonjo, njeno sestrico Marjetico in bratcem Jurčkom kozamurčkom. Vsi trije so prve mesce in prva, najnežnejša leta svojega otroštva preživel pod našo streho in nam prinesli obilo nedolžnega veselja.

Ni dvoma, da je na tem svetu življenje najveličastnejši pojav. In če je prelepo opazovati rast vsake cvetlice in travice, ki se razvija in hrepeni kvišku, k soncu, kako lepo je šele spremljati razvoj otroka, ki telesno in duhovno raste pred našimi začudenimi očmi! In kaj je lepšega kakor tudi v najmanjši živi biti služiti življenju, ki se razodeva na toliko najrazličnejših načinov?

Zares je škoda, neprecenljiva škoda, da civilizacija ubija v človeštvu čut za največje skrivnosti in lepote, ki so nam tako blizu in prinašajo v trpko vsakdanjost toliko novosti in zdrave svežine. Zato se moramo od otroka učiti, kako je treba življenje neposredno sprejemati in zaupljivo spremljati. Otrok sprejema vse tako kakor razcvetena roža, ki v rosnem jutru pije tople sončne žarke, v vsem je tako naraven in odkritosrčen, da se mu moramo čuditi in ga vzljubiti.

I

Najprej je prišla k nam Marjetka. Njen oče je šofer, v službi pa je v Ljubljani, in vsako

jutro se že navsezgodaj z avtobusom odpelje z doma, vrača pa se pozno popoldne. Marjetkina mati je v trgovini, kjer od osmih zjutraj do dveh popoldne streže ljudem. Z Marjetko je že vse poskusila, ta in ona sosedja jo je sprejela v varstvo — toda otrok nikjer ni ostal dolgo. Ko mati o tem nekoč potoži moji gospodinji, ji ta deloma za šalo deloma zares odvrne: »Zakaj je pa ne pripeljete k nam? Jaz in stric Tomaž imava otroke tako rada. Pri nas se ne bo dolgočasila.«

»Ali res?« se je začudila Marjetkina mati. »Oh, jaz se vas pa nisem upala niti vprašati o tem.«

Ko sem kmalu nato izvedel za ta pogovor, sem potrdil Mickino ponudbo in takoj drugo jutro je Marjetka v materinem spremstvu pritapkala k nam. Takrat je bila v tretjem letu. Z Micko sta se poznali z bežnih srečanj na cesti, pa tudi midva sva kmalu postala velika prijateljca. Ugajalo mi je že Marjetkino ime, naj reče kdo, kar hoče. Kakor vsak človek posebno ljubi nekatere barve, cvetlice in vonjave, jedi in pijače, tako ima vsak tudi posebno ljubezen do nekaterih imen. Meni je od nekaj ljubo ime Marjetica. Še preden sem vedel, kolikokrat nastopa Marjetica, Marjetka ali Margetica v naših ljudskih pesmih, mi je ugajalo to ime in marjetica, prelepa cvetlica naših vrtov in travnikov. Ta drobna in skrita znanilka pomladi, ki z živim očescem gleda v beli svet, je ravno zaradi svoje skromnosti menda tako ljubka.

Ko je Marjetka dopolnila četrto leto, je dobila sestrico Sonjo. In tedaj se je zgodilo, kar se najbrž dogaja v vseh podobnih primerih: vsak se je najprej ozrl na nebogljeno Sonjo, ki je ležala v vozičku ali na postelji, in jo prijazno ogovarjal ter jo žgečkal po licih, čeprav ni znala odgovarjati drugače kot z nedolžnim otroškim nasmehom. Kdor je hotel očetu ali materi narediti posebno veselje, je prinesel Sonji kakšno igračko, rumeno pomarančo, čokolado ali zavojček bonbonov. Seveda je tudi Marjetka vedno dobila svoj delež. Toda takšno ravnanje, čeprav je imela sestrico zelo rada, je težko prenašala. Bolelo jo je, da je ona, ki je bila poprej vedno v središču pozornosti, nenadoma odrinjena v ozadje.

Ko je Sonja delala že prve korake po kuhinji, sem našel v miznem predalu dve kolesci, na katerih sta bila navita trakova za pisalni stroj. Trakova sta se obrabila, zato sem ju dal gospodinji, da bo imela za privezovanje paradiznikov h količkom, kolesci pa sem odnesel v kuhinjo. Brez vsake misli sem dal eno kolesce Sonji, naj bi se z njim igrala, drugo pa sem pustil na mizi.

Pri večerji pa mi pove gospodinja, kaj se je zgodilo, ko sem odšel iz kuhinje. Marjetka je vsa zardela v obraz prišla k Micki in ji ponujala lepo broško, ki jo je pred kratkim dobila. »Glej, Micka, to broško ti dam, če smem vzeti tisto kolesce na mizi. Sonji je dal stric kolesce, meni pa ne! Tudi jaz bi se rada z njim igrala.«



Marjetka je seveda kolesce dobila in broško obdržala, toda s tem njena radovednost še ni bila popolnoma potešena. Ko si je kolesce od vseh strani ogledala, je začela izpraševati:

»Kje pa stric taka kolesca dobi? . . . Ali jih večkrat dobi? . . . Komu jih je pa doslej dal?«

Micka je odgovarjala, kakor je vedela in znala, ter se neprenehoma čudila, kaj vse pride petletnemu otroku na misel.

Tudi sam sem se čudil. Tako torej: Sonji sem podaril ničvredno kolesce, da bi se z njim motila, ona pa ni vedela z njim kaj početi. Marjetko, ki si je te preproste igrače tako želela, zlasti ker jo je imela njena sestra, pa sem popolnoma prezrl! Ubogi otrok! In še bolj uboga moja pamet! Kolikokrat v življenju storimo podobno napako! Kljub največji obzirnosti ne moremo vselej presoditi, kaj se godi v glavi in v srcu malih in velikih otrok, med katerimi živimo. Zato dostikrat koga nehoté in nevedé užalostimo ali užalimo.

Otroku se širi obzorje, želi si vedno novih sprememb, vsak dan hoče spoznati nove stvari. Enoličnosti se kmalu naveliča.

Kadar se je Marjetki kaj zamerilo ali se je je polastilo dolgočasje, je na lepem začela pripovedovati, da se bodo preselili v Ljubljano. Najbrž je kaj podobnega slišala doma. Očka bo v Ljubljani dobil lepo stanovanje, mama pa službo v veliki trgovini. Potem jih pa ne bo nikoli več nazaj k nam v Smrečje!

Ob prvomajskih počitnicah so res odšli v Ljubljano k očetovi teti. Rekli so, da se vrnejo zadnji dan počitnic, najbrž šele zvečer.

Drugi dan sva bila z gospodinjo ravno pri kosilu, ko Marjetka nenadoma plane v kuhinjo in na najino začudeno vprašanje, kako da so se že vrnili, brez uvoda začne pripovedovati: »Oh, veste, kako je v Ljubljani pusto in dolgočasno! Doma lahko skačem in se igram, koder hočem, v mestu pa sama sploh nikamor nisem mogla. In koliko je avtomobilov, motorjev in kolesarjev, da niti čez cesto ni mogoče! Pri stari teti pa tudi nisem mogla sedeti ves dan, saj ima tako ozko in temno sobico . . . Joj, kako mi je bilo dolgčas po medvedku in po naši mucki in po igračah! . . .«

»A po teti Micki in po stricu Tomažu ti ni bilo nič dolgčas?«

»O, tudi, tudi! Pa še kako! Po vseh, no, po vseh mi je bilo dolgčas . . . Nikoli več ne pojdemo v Ljubljano. Nikoli več! . . .«

Opazil sem, da ima Marjetka rada starega pismonošo. Že prve dni, ko je prišla k nam, ga je čakala pri oknu, in ko je prišel, je stekla k vratom, da ji je izročil časopis in drugo pošto. Kar je dobila, mi je vselej z velikim veseljem prinesla v pisarno.

Toda kar ima rad odrasel človek, tega si tudi otrok želi. In tako je nekega dne Marjetka potožila, zakaj zanjo ni nikoli nobenega pisma ali kartice.

»Kdo pa naj ti piše, ko nikogar ne poznaš?« ji je odvrnila Micka.

»Kako da ne? Ali mi ne bi lahko očka pisal iz Ljubljane? Ali teta Rezika ali stric Maks iz Tolmina?«

»To že!« je bila Micka v zadregi. »Pa saj še ne znaš brati!«

»Bi mi pa ti prebrala ali mama ali stric Tomaž. Ko bi mi le kdo pisal!« se je Marjetka ni dala ugnati.



Seveda je Micka vročo Marjetkino željo sporočila naprej in čez nekaj dni ji pismonoša z nasmehom izroči drobno pisemce: »Marjetka, to je pa zate! Le kdo ti je pisal tako lepo pisemce!«

Neizmerno srečna je s pismom v roki pritekla v kuhinjo, kjer sta z Micko odprli in prebrali težko pričakovano pismo. Marjetki so kar oči zarele, ko ji je govorilo pisemce:

»Ljuba Marjetka!

Tvoj očka te iz Ljubljane pristrčno pozdravlja in večkrat misli nate. Kadar vozim bolne in pohabljenе otroke v bolnišnico, vedno trepetam zate, za Sonjo in mamo in za vaše zdravje. Upam, da si pridna ter da mamo in teto Micko vedno ubogaš.

Kmalu na svidenje! Prav lep pozdrav mami, tebi in Sonji ter Micki in stricu Tomažu pošilja iz bele Ljubljane tvoj očka.«

Marjetkino veselje je doseglo vrhunec. Pismo je položila na mizo in sama s seboj ščebetala, kakor je slišala mamico, ki se je včasih ljubeče pogovarjala z očkom: »O, ti naš Jurček jurčkasti! Pa se je vendar spomnil in mi pisal. To bo mama vesela! . . . Danes ga pa pojdeva z mamico čakati k avtobusu. Samo tega ne vem, ali pride ob pol treh s črnomaljcem ali ob pol štirih z dobrničanom. Pa saj je vseeno, da le pride, naš očka!«

Zopet in zopet je jemala pismo v roke in si ga ogledovala, kakor bi iz njega čutila očetovo bližino.

Popoldne, ko je prišla mati ponjo, je bila prva beseda: »Mama, poglej, očka mi je pisal! In tudi tebe lepo pozdravlja.« . . .

Otroci, zlasti deklice, radi pojejo, tudi vpricho drugih. V tem je prvinska človekova želja, da bi se izkazal, uveljavil. Tudi Marjetka je rada pri nas pela in deklamirala. Postavila se je h kuhinjskim vratom, in kakor je videla nastopajoče na televiziji in v prosvetni dvorani, spremljala besedilo z gibi rok in telesa. Najprej jo je Micka naučila pesmico, s katero je voščila mamici za god:

Jaz pa pojdem na zeleno tratico
trgat rožice za mojo mamico,
lepe bele marjetice.

Na neki prireditvi je pevka zapela tedaj zelo znano: »Nageljni rdeči mi nič več ne cvetijo . . .« Marjetki je pesem ugajala in hotela jo je znati, četudi njene vsebine ni razumela. Kmalu je pela še drugo pesem:

Za ladjo val mi gre,
za ladjo gre srce;
mo-mo-mornar . . .

Neko jutro Marjetka vsa žareča plane k meni v pisarno. Namesto pozdrava vzklikne: »Stri-

ček!« — kadar je bila posebno dobre volje, sem bil vedno »striček«. »Snoči so pa moja pesem peli!«

»Kje vendar?« sem se čudil.

»V radiu!«

»V radiu? In katero tvojo pesem so peli?«

»Tisto o nageljnih rdečih . . .« In že je začela: »Nageljni rdeči mi nič več ne cvetijo . . .«

Nekoč pa se je petje nepričakovano žalostno končalo. Tudi naša Micka zna lepo peti — sicer pa, kar poznam žensk na svetu, vse rade in lepo pojejo! Brez napovedi je Micka začela:

Ko ptičica sem pevala,

sem sladke sanje sanjala.

Oj zdaj, oj zdaj, pa nikdar več,

veselje moje preč je, preč . . .

Pri zadnjih besedah Marjetka plane v jok! Micka se je ustrašila in pretrgala svojo arijo, a si ni znala pomagati. Tolažila je otroka, ki je točil debele solze in hlupal kar naprej. Ko sem bil še jaz poklican k posredovanju in sva slednjič Marjetko s težavo pomirila, sva izvedela, da joga zato, ker je Micka »tako žalostno pela!«

Novo spoznanje! Kdo bi pri petletnem otroku, ki še ne pozna življenjskih razočaranj, pričakoval, da mu bodo tako v srce segle besede melanholične pesmi, ki se odraslega človeka komaj dotaknejo!

Takšen je otrok, ki sicer vse po svoje doživlja in sprejema, a kaže že vse bistvene človeške lastnosti; zato ima svoje slabe in bridke dneve, kakor jih imamo odrasli. Tudi Marjetka jih je imela. Takrat sva morala z Micko zelo skrbno izbirati besede, da ne bi ranile drobnega otroškega srca. Zapornice, ki zapirajo grenke solzice, bi kaj hitro popustile in solze bi tekle tako obilno, da bi jih bilo težko zajeziti.

II

Medtem pa je vedno bolj stopala v ospredje Sonja in zahtevala, da ji posvetimo več časa in pozornosti.

Ko je prekoračila šele prvo leto in niti hoditi ni znala, je zapazila, da se kuhinjska vrata premikajo na tečajih in pri tem oddajajo cvileče glasove. To je najbrž za otroka pomembno odkritje in spoznanje. Po vseh štirih se je priplazila do vrat ter jih začela odpirati in zapirati. Kar



na smeh ji je šlo, ko so vrata pri premikanju vselej zacvilila. Z mahanjem rok in z močnim glasom je izražala zadovoljstvo nad uspehom — da more tudi ona vrata premikati in iz njih izvabiti glasove, četudi le škripajoče!

Ne vem, ali je to želja, da človek stopi iz anonimnosti in se uveljavi, ali sreča nad doseženim uspehom ali oboje.

Potem je nekega dne opazila ključe na vratih. Na vsak način jih je hotela imeti. In potem se je ure in ure igrala s ključi ter cingljala z njimi. To je trajalo nekaj mesecev.

Pozneje ji je postal silno všeč dežnik in zelo rada se je s punčko igrala pod njim. Menda je imela podoben občutek, kakor ga imajo odrasli, ko sedijo ali ležijo pod šotorom v naravi.

Marjetka in Sonja sta radi poslušali pravljice. Nekatere je bilo treba kar naprej pripovedovati. Najbolj jima je ugajala pravljica o dečku, ki je hotel zatlačiti burjo, ki je pihala skozi razpoke njegove revne koč, v kateri sta živela z materjo.

Nekoč, menda je bila Sonja že sredi četrtega leta, se je vsa raznežila. Privla se je k Micki in jo zaposila: »Povej mi pravljico o Sonjici! Kakšna je bila Sonjica, ko je bila še majhna, čisto majčkena?«

»Ko je bila Sonjica še čisto majčkena,« je začela Micka pripovedovati, »ni znala ne sedeti ne hoditi. Samo ležala je ko štrukeljček, zavita v pleničke. Na rokah smo jo morali prenašati in ujkati, da se je posteljica prezračila. Tudi v vozičku smo jo vozili, kar ji je posebno ugajalo. Govoriti tudi še ni znala niti mamice poklicati. Kadar je bila lačna ali so bile pleničke

pod njo mokre, je začela jokati. In če ji nismo takoj prinesli stekleničke z mlekom ali čajem, se je drla na vse pretege . . . Včasih pa je bila Sonjica tudi zelo izbirčna in ni marala mleka, čeprav smo vanj podrobili sladke piškote.«

»Najbrž ni bilo mleko dobro!« je dodala Sonja.

»Ne vem, ali ni bilo dobro ali se ga je Sonjica naveličala. Zato sem ji včasih dala čaja, včasih pa sem takole naredila: v eni steklenički je bil čaj, ki ga je Sonjica vedno rada pila, v drugi pa mleko z zdrobom ali piškoti. Pokazala sem Sonji stekleničko s čajem, v usta pa sem ji z drugo roko vtaknila dudko z mlekom. Začela sem kaj peti ali pripovedovati pravljico, da se je Sonjica lepo napila mleka in kmalu zaspala.«

»Zakaj ji pa nisi dała čaja, če ni marala mleka?« je Sonja naprej spraševala, ker se ji Mickino ravnanje ni zdelo pošteno.

»Veš, čaj ni za otroke toliko vreden ko mleko. Če bi pila samo čaj, ne bi bila tako zrasla, ne bi bila tako zdrava in rdeča, kakor si sedaj.«

Ta povest iz njenih zgodnjih dni je bila Sonji očitno všeč. Posebno ji je ugajalo, če ji je kdo priznal, da je že velika. Kakor vsak otrok je hotela tudi Sonja, da bi bila čimprej velika. Gotovo je v tem nagona želja, da se otrok izenači z odraslimi in uveljavi. Začela je lepo in razločno govoriti, Micki je rada pomagala pometati, kuhati in pomivati.

Z Marjetko, ki je že hodila v šolo, je hotela biti Sonja v vsem enakopravna. Silila je v šolo in dostikrat je bilo nemalo truda, preden smo



njeno pozornost obrnili kam drugam in preprečili solze, ki so se že grozeče nabirale.

Če je Marjetka za god ali za rojstni dan dobila slikanico, sta pač obe skupaj ogledovali slike in Sonja je modro odločila: »Slikanico bova z Marjetko skupaj imeli! Slikanica je Marjetkina in moja.«

Ko je Sonja videla, da Marjetka že dobro pozna črke in zloguje iz čitanke, je tudi sama kmalu »znala brati«. Razgrnila je časopis in naglasbrala: »Ba-la-ga-va-ro-lo-to-so-ki-je...«

Neko jutro slišim, kako je nekdo klompal po veži in se ustavil pred mojimi vrati. Potrka. Odprem in zagledam Sonjo v Mickinih čevljih in z Mickino ruto na glavi.

Naslednje jutro je priskakljala v pisarno in mi hitela pripovedovati, kako rada ima bonbone, »liziko«, »lučko«, čokolado.

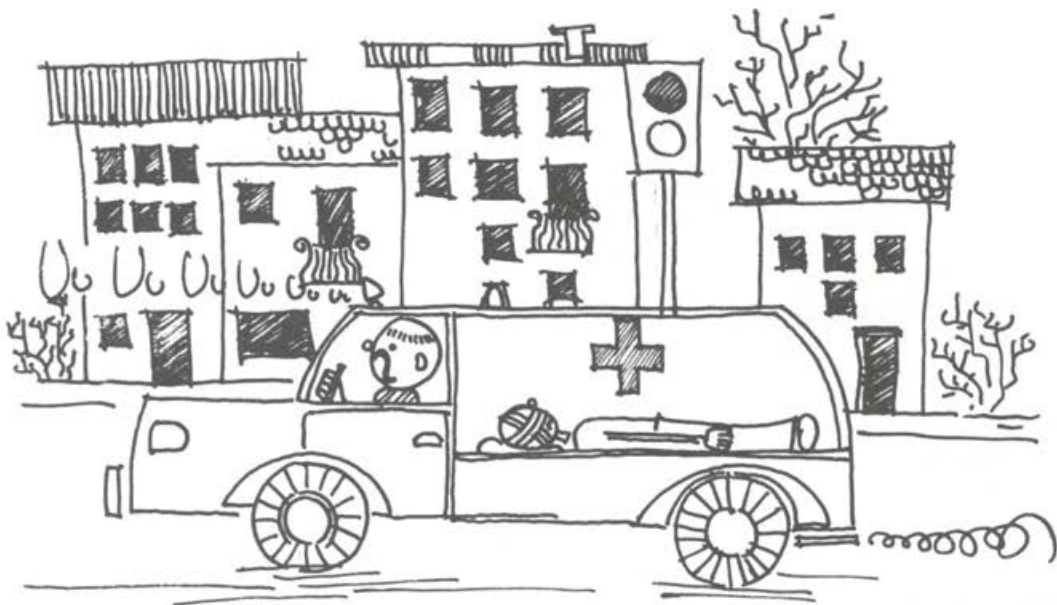
»Potem si pa Sonja bonbonja!« sem jo hotel podražiti.

»Kar naj bom!« se ni nič branila. »Da le bonbonček dobim!«

»A tako, ti navihanka, zato si me prišla pozdravit?«

»Da, zato!« je pritrdila in pokimala z glavo.

Kaj sem hotel proti takšni odkritosrčnosti? Moral sem odpreti škatlo in obdarovati prebrisanu Sonjo bonbonjo.



»O, kdo je pa to? Ali je Micka?« sem se čudil.

»O, ne! To je pa Sonja. Saj sem že velika kakor Micka, mar ne?«

Drugi dan je prišla k meni z Mickino lisico okoli vratu. To staro lisičje krzno, ki je že zdavnaj iz mode, je nekdo Micki podaril. Sonji se je zdelo hudo imenitno, da ga je smela nositi — saj je bila »že velika« kakor gospa!...

Pred svetim Miklavžem sem prinesel iz Ljubljane škatlo čokoladnih bonbonov. Enega je dobila tudi Sonja, druge pa sem spravil. Nič ni rekla, toda dobro si je zapomnila, koliko jih je ostalo.

In potem je vsako jutro, ko jo je mama pripeljala k nam, najprej pohitela k meni v pisarno in že pred vrati klicala: »Sonja bonbonja je prišla! Striček, prosim bonbonček!«

To je trajalo, dokler ni dobila zadnjega bonbona in kot dokaz, da je bonbonov konec — prazno škatlo. Sonja pa je postala — Sonja bonbonja!...

Nesreča nikoli ne počiva. Zadel je tudi našo Sonjo bonbonjo — opekla se je!

Stala je na stolčku ob štedilniku, se neprevidno obrnila in obe roki pritisnila na vročo

ploščo štedilnika. Na dlaneh se ji je naredil mehur v velikosti petdinarskega kovanca.

Nekaj trenutkov je bilo zelo hudo, strah je bil celo večji od bolečin. Potem pa je olje in kislo zelje, ki je z njim Micka hladila opeklino, posušilo solze. Roki z mehurčki sta bili obvezani.

Čez nekaj dni je bila Sonja zopet pogumna in vesela. Še šalila se je s svojo nezgodo: »Jaz imam pa balončke na rokah!«

»Potem si pa Sonja balónja!«

»O ne! Sem pa rajši Sonja bonbonja. Striček, prosim za bonbon.«

Kdo bi mogel odbiti prošnjo bolniku? Tudi stric Tomaž je ni mogel.

Opeklino so se dobro celile in čez nekaj dni sem mehurčke na Sonjinih dlaneh predrl s šivanko, da je voda iztekla. Bolnica se je s popolnim zaupanjem prepustila moji operaciji. Celo sprožila je eno svojih domislic: »Zdaj je pa striček Tomaž zdravnik! Micka je pa bolniška sestra!« . . .

Spomladi sta Marjetka in Sonja dobili bratca. Dali so mu ime Jurček, in komaj je prišla mama z njim iz Ljubljane, že je Sonja nekega dne oznanila: »Naš Jurček ima pa danes god!«

Marjetka in Sonja sta bili neizmerno ponosni, da imata bratca. Radi sta ga imeli čez vse. Zdaj naj jima kdo izmed dečkov kaj žalega stori, mu bo že Jurček pokazal, ko doraste! To je veljalo Marjetkinim in Sonjinim vrstnikom in vrstnicam, kadar je prišlo med njimi do sporov ali prepиров.

Sonja je bila prva Jurčkova pestunja, ker je Marjetka dopoldne prebila v šoli. In kakor je prej Marjetka vodila Sonjo k nam ter jo po kosilu ali ob materinem prihodu odpeljala domov, tako je Sonja skrbela za Jurčka. Ko je bratec shodil, je bila Sonja že »velika«. Zato ga je obuvala in sezuvala, oblačila in slačila ter skrbela za varen prehod čez cesto.

Ko je Jurček začel govoriti — po svoje seveda — nas je vse po vrsti prekrstil. Micka je postala Mika, Sonja je postala Joja, stric Tomaž pa tic, in škornji — konki. Tem novim imenom se ni nihče upiral, vsi smo jih hitro sprejeli — takšno moč imajo prve otrokove besede.

Jurček je lepo rasel in se razvijal. Pri malici in pri kosilu je že sedel za mizo poleg mene, kakor pred njim Marjetka in Sonja. To se je zdelo vsem trem od sile imenitno in brez posebnih težav so se naučili lepega vedenja pri mizi.

Pri nas so bili vedno bolj ubogljivi in pridni kakor doma, ker so se »tica Tomaža« vendarle nekoliko bali, čeprav sem se z njimi dostikrat tudi igral.

Pri malici me je Jurček večkrat prehitel. In nekega dne skoči s svojega sedeža, zleze zadaj na moj stol in se mi obesi za vrat. Vstal sem, ga podprl z rokami in ga nekajkrat ponesel po kuhinji gor in dol. Spomnil sem se, da sem v mladosti tako nosil v mlin.

»Vrečo nesem v mlin, vrečo nesem v mlin!« sem vzkliknil. »Jurček je pa vreča!«

Ta igra ga je zelo zabavala in nekaj časa je kar prežal, kdaj mi bo zlezal na hrbet in se me oklenil okoli vratu. »Vrečo v mlin! Vrečo v mlin!« je vriskal, jaz pa sem ga moral nositi kakor vrečo, nazadnje pa še nekajkrat zavihteti visoko v zrak. To je bil učinkovit finale!

Nekaj časa je imel Jurček poseben užitek, da se je skrival za vrata, pod mizo, ali se stisnil v kak kot in se tam oglašal, dokler ga nismo »odkrili«.

Ko so na televiziji gledali film o Kekcu, je Jurčku najbolj ostalo v spominu volkovo tuljenje. Drugo jutro je prišel pred pisarno in začel divje tuliti in zavijati, da bi me prestrašil. Ni nehal, dokler nisem odprl vrat in pokazal, kako se bojim rjovečega volka. . . .

Poleti so se otroci igrali pred našo drvarnico, se šli »trgovino«, se žogali — vsak letni čas ima svoje igre. Pozimi je bilo pač največje veselje na sankah. Očka je kupil nove sanke in ker je bila tudi Sonja že v šoli, se je moral dopoldne Jurček sankati sam. Sankališče je bilo pod mojim oknom in precej na ravnem, tako da se sanke niso dosti premaknile. Zato se je tudi Jurček kmalu naveličal samotne zabave.

Prišel je k meni v sobo in me milo prosil: »Striček, pojdiva se sankat!«

Hudo mi je bilo, ker mu nisem mogel ustreči. Povedal sem, da nimam časa in da ga bom gledal skozi okno, ko se bo sankal. Tudi to je za nekaj časa zadostovalo. Ulegel se je na sanke in se z nogami odrival, kolikor je mogel. Vselej se je ozrl v okno, ali ga gledam. Tako že pri otroku vidimo, kako resnična je Gregorčičeva beseda, da srečen ni, kdor srečo uživa sam. Otroku morda celo bolj ko odrasli želi svojo srečo uživati vpriču drugih in jo z njimi deliti.

Včasih, ko je bilo treba iti na pošto ali v trgovino, sva se z Jurčkom vendar spustila na sankah po klancu, po ravnem pa sem ga vlekel »kakor vrečo iz mlina«. To je bilo veselje!

Pa še drugo skrivnost je odkrila otroška iznajdljivost in ob nji uživala. Pozimi je Jurček rad sedel na skrinji za drva ob peči. Lupil sem mu jabolka in jih rezal na koščke, on pa me je zabaval s svojim neizčrpnim otroškim spraševanjem in čebljanjem. Če pa me je kdaj, ko je prišel v pisarno, zalotil na skrinji pri peči, je urno zgrabil moj klobuk in si ga poveznil na glavo. Prasnjal je na moj naslonjač in tlesknil z rokami:

»Zdaj je pa striček Jurček, Jurček je pa striček! Juhuhu!« . . .

Včasih Jurčku, Sonji ali Marjetki kakšna jed ni dišala, nekatere pa so se jim sploh močno upirale. Ne vem, ali je tega kriva napačna vzgoja ali so kakšni biološki ali psihološki vzroki, resnica je, da nekaterim ljudem kakšna jed ne gre v slast, pa naj drugim še tako diši.

Ob takih priložnostih smo razglasili tekmovanje, ki ga danes tudi otroci dobro poznajo, ker spremljajo televizijske prenose različnih nastopov in tekmovanj. Pravljično o zlati ptici smo prikrojili tako, da je bil zmagovalec in zlata ptica tisti, kdor je prvi pospravil s svojega krožnika; drugi je postal srebrna ptica, zadnji pa bronasta ali celo — črna ptica. Moram reči, da se je metoda tekmovanja pri mizi izkazala kot zelo uspešna. . . .

Otrok vse, kar ima in kar zna, rad pokaže odraslemu, tudi svoje igrače in igre.

Jurček pride v pisarno in mi pomoli kazalec desne roke: »Striček, primite prst!«

Ko ga hočem prijeti, prst hitro usloči in mi pokaže — figo ter se na ves glas zasmije, ker se mu je posrečila ukana.

Pa to še ni bilo vse, kar je že znal.

»Recite: amen!«

»Amen!« ponovim za njim.

»Vi ste kamen!« mi odvrne in se sladko smeje.

»Recite: žlica!«

»Žlica.«

»Vi ste Mica!« se Jurček še bolj sladko zasmije.

Tedaj sem pa jaz njemu zastavil besedo. »Reci: Jurček!«

»Jurček.«

»Ti si kozamurček!«

»Jurček kozamurček! Jurček kozamurček! Živio kozamurček!« je z veselo novico odvihral v kuhinjo.

Drugo jutro je prišel k meni z novimi zvijačami.



Druga teta Micka
in striček!

Vse ilustracije ing. arh. Jože Kunaver

»Striček, recite: jež!«

»Jež.«

»Zunaj pada dež.«

»Recite: kava!«

»Kava.«

»V hlevu je pa krava.«

»Recite: juha!«

»Juha.«

»Tam leti pa muha.«

Tako je šlo dan za dnem in bi šlo še danes, če se ne bi bil pred šestimi leti preselil iz Smrečja na Planino. Kaj se hoče! Če je človek dolgo v enem kraju, se poleg lepih doživetij polagoma nabere kup večjih in manjših nevšečnosti, ki delajo življenje vedno težje. In ko postane breme neznosno, je najboljša rešitev odhod.

In vendar je tudi slovo boleče. Kako je bilo nam vsem, ne bom pripovedoval. Najhujše je bilo Micki, ko ni videla več Sonje, Jurčka in Marjetke, ki so postali del njenega življenja. Njena kuhinja na Planini je bila strahotno tiha in prazna.

Po šestih letih so se rane slovesa zacelile, a pozabili nismo drug na drugega. Poleti se obiskujemo, kadar je mogoče, sicer pa potujejo pisma in kartice s Planine v Smrečje in iz Smrečja na Planino.

Ravno ko sem dokončal te prijetne spomine na Marjetko, na Sonjo bonbonjo in Jurčka kozamurčka, je prišla kartica. Naslikan je deček s psičkom v naročju, z velikimi tiskanimi črkami pa je bilo napisano: »DRAGA MICKA IN STRIČEK! IMAMO SE LEPO. JAZ HODIM ŽE V ŠOLO. IMAM PSIČKA, KI MU JE IME MURI. POZDRAVLJAJO VAJU JURČEK — SONJA — IN MARJETKA — OČKA I MAMICA. JURČEK KOZAMURČEK.«

Jože Gregorič

Dragi mohorjani,

pred vami je knjižni dar — redna zbirka za 1976. Ob njej vas upravičeno zanima, kakšno je bilo življenje in delo Družbe v zadnjem letu, se pravi od maja 1975 do konca junija 1976. Na kratko je moč reči, da je bilo pestro in živahno, ne brez težav in zapletov, vendar v glavnem uspešno in z vedrim pogledom v prihodnost.

Odbor, ki je med dvema občnima zboroma najvišji vodstveni organ Družbe, je imel v tem času šest sej — nekaj več kot običajno v enem letu. Največ je seveda razpravljal in sklepal o redni zbirki in izrednih knjigah, o tekočih upravnih zadevah, o novi obliki, obsegu in vsebini Nove mladike; dokaj dela pa je bilo tudi s per-

sonalnimi zadevami, z novimi pravili in s pripravami na občni zbor.

Vzporedno z odborom je pridno delalo **tajništvo**, ki je izvršni organ Družbe in torej proučuje probleme, pripravlja rešitve in jih predlaga odboru, potem pa skrbi za izpolnjevanje sklepov. Imelo je sedem sej. Sej odbora in tajništva se udeležujejo tudi predstavniki delovne skupnosti in urednik redne zbirke ter Nove mladike.

Pri Mohorjevi se dobro zavedamo, da je uspeh našega dela v veliki meri odvisen od **poverjenikov**, ki so v veliki večini župniki. Mohorjeva stoji in pade zlasti z redno zbirko, redna zbirka pa stoji in pade s poverjeniki. Zato bomo storili vse, da bi se stiki in sodelovanje z njimi še okrepili. K temu bo nedvomno pripomogel tudi Knjižni glasnik, ki ne bo več izhajal posebej, kot je doslej, temveč vsak mesec na dveh straneh Nove mladike. Upamo, da smo s tem ustregli tudi vsem zvestim mohorjanom, ki imate naročeno to našo družinsko revijo, ker boste tako sproti obveščeni o vseh pomembnih novostih, ki se bodo tikale Družbe in njenega dela.

Družbine dejavnosti pa seveda tudi ne bi bilo brez **delovne skupnosti**, ki opravlja strokovne upravne, prodajne in uredniške službe. Sedaj jo sestavljajo: skladiščnik Ivan Levovnik, saldakontistka Marija Bukovšek, administratorica in blagajničarka Marica Debelak, saldakontistka Hilda Muhovec, finančna knjigovodkinja Anica Kotošek, računovodja ing. Tone Štrakl ter urednik redne zbirke in Nove mladike Vitko Musek. Jeseni se jim bo pridružil še tajnik, ker bo v glavnem opravljal hkrati tudi posle upravnika in urednika izrednih knjig. Pokazalo se je namreč, da taka zasedba zadostuje in ni več potrebno, da bi bila nekatera prejšnja delovna mesta zasedena.

Delovna skupnost je vestno uresničevala sklepe odbora in tajništva, kakor določa samoupravni sporazum. Ko je šlo za spremembe na vodilnih delovnih mestih, je ravnala odgovorno in v interesu Družbe. Sodelovala je tudi pri dopolnjevanju pravil. Sedaj pa pripravlja temeljni samo-

OB STROJU

*Žejen, prašen ob razgretim stroju
vsak dan na ročaju z roko v znoju
gledal jo je, ko je prihajala.*

*Nekoč: »Prinesi vode, prosim, mi,
brez nje ne morem več...«
Zastal je zven udara njenega koraka.*

*Potem vsak dan z vrčem se telo
molčé sklonilo je k njegovemu telesu.
Objemal vrč je in njenih rok testo.*

*Potem vsak dan z vrčem naokrog,
zaprédena v moč njegovih golih rok,
poiskala je k stroju pot.*

*Po delu skupaj zdaj iz dneva v dan
domov odhaja obraz ob zdélanem obrazu
in s toplino v dlani dlan.*

France Lokar

upravni sporazum, ki bo omogočil še boljše razmerje in sodelovanje. Svoje delo opravlja vestno in je dejansko pripomogla k finančnemu uspehu Družbe. Za to ji gre vse priznanje.

Nekaj težav in zapletov je bilo ob personalnih spremembah. Lani je odstopil upravnik dr. Marko Dvořák, s 1. januarjem letos pa je odšel v pokoj dolgoletni urednik prof. Jože Dolenc. Na njegovo mesto je prišel znani publicist in kulturni delavec Vitko Musek, in sicer kot urednik redne zbirke in revije Nova mladika. S 1. 3. je zaradi prezaposlenosti odstopil tudi tajnik MD prof. Mirko Mahnič. Zamenjal ga je prof. Rafko Vodeb.

Poleg redne zbirke 1975, ki je obsegala sedem knjig in smo jo tiskali v 48.500 izvodih, smo v tem obdobju izdali še 9 izrednih knjig: 3 duhovne, 3 leposlovne, dve poljudnoznanstveni in eno znanstveno. Natisnjene so že tri knjige za redno zbirko 1976, dve izredni pa sta v tisku.

Prav Nove mladike smo letos lahko še posebej veseli. Dolgo je iskala svojo podobo, da jo je naposled, v svojem sedmem letu našla. Po zaslugi glavnega urednika je postala prikupna in pomembna družinska revija, kakršno potrebujemo danes. Naj omenim, da ne gre za nikakršno konkurenco drugim sorodnim revijam, ker ima Nova mladika svoj krog bralcev in izpolnjuje neko vrzel. Vse to dokazuje povečanje naklade od 3600 na 8200. Pri Mohorjevi smo prepričani, da bo to število v prihodnjih letih še močno naraslo. Pri tem bo dragocena pomoč poverjenikov in vas vseh, ki vam je Mohorjeva pri srcu.

Tu se mora Kolednik zahvaliti urednikom izrednih zbirk ali »knjižnic«, ki so opravljali svoje delo brezplačno, in pa seveda našim sodelavcem pisateljem knjig ter sodelavcem revije Nova mladika za njihovo naklonjenost in zvestobo Mohorjevi.

In tako smo prišli do najpomembnejšega dogodka v tem obdobju — do OBCNEGA ZBORA, ki je najvišji organ Družbe in bi moral biti že pred dvema letoma, pa ni bilo mogoče, ker je bilo treba prej uskladiti pravila z novo ustavo in novim zakonom o društvih.

Občni zbor je bil 9. junija v dvorani teološke fakultete v Ljubljani. Vodil ga je predsednik delovnega predsedstva prof. Viktor Smolej. Na zboru se je zbralo poleg gostov nad sto delegatov, se pravi članov odbora, nadzornega odbora, predstavnikov poverjenikov (za vsako dekanijo



Tone Kralj: Anton Martin Slomšek

eden) in zastopnikov sodelavcev. Na dnevnem redu so bila poročila o preteklem delu in poslovanju, nova pravila ter volitev novega odbora in nadzornega odbora.

Pokrovitelj MD mariborski škof dr. M. Držečnik je v pozdravu ugotovil, da Družba nadaljuje poslanstvo, ki ji ga je določil ustanovitelj A. M. Slomšek, da namreč »izdaja in razširja dobre knjige, ki morejo um, voljo in srce razveseliti in požlahtniti in se poleg tega za dober kup prodati« (Pravila, 2). Občni zbor sta pozdravila tudi predstavnik Društva slovenskih pisateljev in Slovenske matice.

Predsednik MD škof dr. V. Grmič je v svojem poročilu poudaril, da smo se zbrali v Cankarjevem letu in da ima to svoj pomen, saj je bil Cankar sodelavec Mohorjeve, poleg tega pa se njegov triptih »Mati, domovina, Bog« ujema s Slomškovim naročilom: »Sveta vera vam bodi luč, materin jezik bodi vam ključ do zveličavne narodne omike.« »Cankarjevo pričevanje krist-

jana in socialista pa nam nakazuje delo v našem času.« V ta namen bo treba skrbeti zlasti za redno zbirko, pa tudi za mlajše bralce. »Dalje bo morala Mohorjeva med izrednimi knjigami izdati v prvi vrsti dobre knjige z duhovno vsebino, poljudnoznanstvene in vzgojne knjige. Še bolj kot doslej bo morala vzdrževati stike s poverjeniki in bralci. Mislim pa, da prav tako ne bi smela pozabiti na možnosti, ki se ji odpirajo z novimi pravili, kjer je v 2. členu rečeno, da izdaja poleg redne zbirke med drugim tudi 'reprodukcije ter avdiovizualne pripomočke'. Tako se ji namreč odpira možnost, da onemogoči širjenje raznovrstnega kiča na istem področju in poskrbi za stvari, ki bodo pravilno usmerjale umetniški in religiozni čut naših ljudi.

Vedno znova bo morala Mohorjeva tudi v prihodnje **preverjati svoje delo** v luči 9. člena pravil, ki pravi, da je njena naloga: utrjevati slovensko narodno in socialistično zavest ter kulturo; opravljati svojo dejavnost v skladu s samoupravnimi in delegatskimi načeli naše družbene ureditve; v skladu s koncilskimi načeli poglobljati napredna krščanska prizadevanja. Toda »ta načela naj bodo izhodišče in cilj, se pravi, da moramo na njih zidati in potem tako usmerjati delovanje Družbe, da bo to ustrezalo potrebam našega časa... Le tako se bo smela Družba tudi danes imenovati Slomškova ustanova ter bo izpolnila svojo vlogo v slovenskem prostoru danes in jutri, vlogo, kakršno ima prav ona.«

Na teh načelnih izhodiščih je temeljilo tudi poročilo tajnika Vodeba, ki je v glavnih obrisih s podatki osvetlil zlasti založniško dejavnost Družbe v času od zadnjega občnega zbora. To je zgovorno nakazala tudi razstava vseh mohorskih knjig iz tega obdobja, ki je bila v prostoru pred dvorano. »V šestih letih je v redni zbirki izšlo 34 knjig in 1 stenski koledar, vse v skupni nakladi 323.500 kompletov, se pravi 1.828.100 izvodov.« Naklada je v šestih letih nihala med 62.000 in 48.500. »Na tej številki se je za sedaj ustavila, kar je v današnjih razmerah, ko število bralcev na splošno hitro upada, pravzaprav uspeh. Novi odbor bo moral s pomočjo tajništva in uprave — in pa seveda s sodelovanjem poverjenikov, ki so moč Mohorjeve — najti način, da bo število mohorjanov naraslo.«

Poleg redne zbirke je Družba v šestih letih izdala še 28 izrednih knjig v posameznih zbirkah. Tajnik je tudi poudaril, da se vedno bolj usmerja v izdajanje knjig, ki izpolnjujejo neko vrzel na našem knjižnem trgu, ter opuščamo

tiskanje takih, ki jih izdajajo druge, specializirane založbe. Še posebej se je tajnik dotaknil revije Nova mladika in vloge poverjenikov.

Občni zbor je po krajši razpravi sprejel nova pravila in je po poročilu nadzornega odbora izvolil **nov odbor**, ki ga sestavljajo: 9 predstavnikov poverjenikov (Jože Gregorič, Rudi Koncilija, France Lokar; Jože Lodrant, Štefan Recek, Vlado Rutar; Svetko Gregorič, Gašper Rudolf, Joško Kragelj), 10 zastopnikov sodelavcev (Kačetan Gantar, Vekoslav Grmič, Metka Klevišar, Stane Kovač, Zmaga Kumer, Nace Polajnar, Viktor Smolej, Marijan Smolik, Jože Strgar in Rafko Vodeb) ter 6 delegatov družbenopolitičnih ter kulturnih ustanov (RK SZDL, OK SZDL Celje, Kulturna skupnost Slovenije, KS Celje, Društvo slovenskih pisateljev in Slovenska izseljenska matica). Novi odborniki so R. Koncilija, duhovnik za študente v Ljubljani; Vlado Rutar, župnik; dr. M. Klevišar, zdravnica; N. Polajnar, študent; dr. M. Smolik, prof. teološke fakultete.

Nadzorni odbor je ostal isti: Melhior Golob, Friderik Kolšek, Franc Zdolšek.

Takoj po občnem zboru se je pod vodstvom njegovega predsednika prof. V. Smoleja konstituiral novi odbor (predsednik V. Grmič, podpredsednika Z. Kumer in Viktor Smolej, tajnik R. Vodeb) ter je na svoji prvi seji izvolil **ново tajništvo**: Vekoslav Grmič, predsednik; Zmaga Kumer in Viktor Smolej, podpredsednika; Rafko Vodeb, tajnik Jože Lodrant, Svetko Gregorič, Rudi Koncilija in Nace Polajnar, člani.

Dragi mohorjani, v tem naglem času je tudi Kolednik nujno kratek. Vendar že to zgoščeno poročilo dokazuje, kar je tajnik povedal na koncu svojega poročila na občnem zboru, da je namreč »Mohorjeva družba kljub svoji častitljivi starosti — prihodnje leto bo dopolnila 125 let — še vedno živo in zdravo drevo, ki ima globoke korenine ter svoj prostor in vlogo tudi v današnjem slovenskem svetu. Na drugi strani pa je še vedno dovolj ljudi, ki njeno delo razumejo in so pripravljeni požrtvovalno delati za njene cilje. Ti cilji pa se ujemajo s težnjami vseh zdravih sil v naši družbi, saj gre končno za človeka, se pravi za nas, za naš skupni razvoj in napredek.«

V tem duhu vam, dragi mohorjani, mladi in stari, želi božično veselje in srečo v novem letu

vaš **Kolednik**

MOHORSKI BIBLIOGRAFIJA 1972—1975

Pojasnilo

Gradivo je razporejeno tako, kot v bibliografiji za leta 1955—1971 (v zborniku 120 let Mohorjeve družbe, Celje 1972, str. 51—62). Poglavlje R pomeni redne knjige, D doplačilne, P periodične izdaje (revije).

Pri vsebini koledarjev so imena pesnikov in pesmi tiskana ležeče (kurzivno).

1972

R

JEZUSOV EVANGELIJ. Z uvodi, opombami, barvnimi ilustr. in zvd. (Knjigo priprav. ured. odbor: Rado Bordon, Stanko Cajnkjar, Jože Dolenc, Jožko Kragelj, Rafko Vodeb. Zunanja oprema in zvd. Bojan Kirm.) (Celje, Mohorjeva družba, t. Gorenjski tisk, Kranj) 1972. 398- (II) str. 8 . 80.000 izvodov.

VSEBINA: Jezusova dežela, Zemljepisni in zgodovinski uvod. — Jezusovo veselo oznanilo. Splošni uvod v evangelije. Napotek za branje. — Matejev evangelij. Uvod. Evangeljsko besedilo. — Markov evangelij. Uvod. Evangeljsko besedilo. — Lukov evangelij. Uvod. Evangeljsko besedilo. — Janezov evangelij. Uvod. Evangeljsko besedilo. — Kazalo zemljevidov in barvnih ilustracij.

— **MOHORJEV KOLEDAR za navadno leto 1973.** (Ur. Jože Dolenc. Opremil in barvne ilustr. naslikal Stane Kregar.) Celje, (Mohorjeva družba, t. Gorenjski tisk, Kranj) 1972. 197+(III) str. 8 . Ilustr. 65.000 izv.

VSEBINA: Navadno leto 1973. Astronomski koledar. Označevanje praznikov in godov po novem bogoslužnem koledarju. Premakljivi prazniki po gregorijanskem koledarju. Na kateri dan prideta novo leto in božič. Kalendarij. Julijanski koledar za leto 1973. Pripombe h Koledarju 1973. Godovi svetnikov v novem splošnem bogoslužnem koledarju. Spremembe v svetniškem koledarju za posamezne mesece. Svetniški godovi po rimskem misalu — 1970. Vekoslav Grmič: Ob stodvajsetletnici Mohorjeve družbe. Franc Sušnik: Slovenska knjiga. Jože Gregorič: Delež mohorske lepe knjige v slovenski kulturi. Anton Slodnjak: Anton Janežič, vzor slovenskega kulturnega delavca (1828—1869). Jože Pogačnik: Kako sem urejal Mohorja in Mladiko. *Stanko Vuk: Pred pomladjo.* Franc Sušnik: *Spomin na mohorjevske Prevalje.* Jakob Richter: Ko so bile slovenske knjige še nevarne. Silvo Kranjec: Zgodovina in zemljepis pri Mohorjevi v 120 letih. *Stanko Vuk: Pastirška.* Janko Glazer: *Napis pod sončno uro.* Eman Pertl: Prispevek Mohorjeve družbe k slovenski zdravstveni publicistiki. Janko Glazer: *Marec.* Igo Gruđen: *Želja.* Stanko Vuk: *Februar.* Ludvik Zorzut: Sv. Mohor jim je kazal pot. Mihaela Jarc: Iz nízav in težav poverjenike MD. *Stanko Vuk: Golobica.* Jakob Richter: 900-letnica krške škofije. Pavle Blaznik:

Ob loškem tisočletnem jubileju. Stanko Dimnik: Korenine slovenskega železarstva segajo daleč v preteklost. Bogo Grafenauer: slovenski kmečki upori v 15. in 16. stoletju. Gorazd Kušej: Nova stopnja v graditvi samoupravne socialistične družbe. Vlado Ribarič: Novi mejniki pri osvajanju veselja. Ciril Jeglič: Človekovo okolje in varstvo narave. *Fran Roš: Pestunja Marička.* Mihaela Jarc: *Vigilija.* Eman Pertl: Razmišljanja o obtočnih motnjah v spodnjih udih. *Stanko Vuk: Preprosta.* Uredništvo: Ludviku Zorzutu ob osemdesetletnici. Jože Dolenc: Prof. France Vodnik sedemdesetletnik. *Igo Gruđen: Perice na Savi.* Stanko Cajnkjar: Šestdeset let urednika Jožeta Dolenca. J(ože) D(olenc): Prof. Rado Bednarik 70-letnik. J(ože) D(olenc): Ivan Pregelj in Mohorjeva družba. Ivan Pregelj: Domovini. J(ože) D(olenc): Dva pevca iste pokrajini. *Igo Gruđen in Janko Glazer: Igo Gruđen: V zimski pokrajini.* Igo Gruđen: Človek. Igo Gruđen: *V bregu.* Igo Gruđen: *Večerna pesem.* Igo Gruđen: *Jesenski večer.* Igo Gruđen: *Slika domovine.* Igo Gruđen: *Želja.* Janko Glazer: *Materi.* Janko Glazer: *Oktober.* Janko Glazer: *Ciproš.* Janko Glazer: *Pozdrav v domovino.* Janko Glazer: *Na pot.* J(ože) D(olenc): Pesnik Fran Eller. Ob stoletnici rojstva. *Fran Eller: Svintica.* Fran Eller: *Doma.* Fran Eller: *Sveti Krištof.* Uredništvo: Umril je dr. France Stele. Stanko Cajnkjar; Dr. Francetu Steletu v spomin. Jože Dolenc: In memoriam: Tržaški nadškof dr. Alojzij Fogar — Prelat dr. Jakob Ukmar. Uredništvo: Josipu Kravosu v spomin. *Janko Glazer: Jesenska slika.* Božično voščilo: Božje rojstvo v nas. *Stare božične pesmi iz Beneške Slovenije: Iz Laz, Iz Mersina, Ljudska koralna.* Vinko Beličič: Luč v nas. *Stanko Vuk: Grm.* Felix Timmermans: Darovanje. *Leopold Stanek: Kmečka kolednica.* Jakob Šešerko: *Nocoj.* Vinko Beličič: *Vstajenje.* Jakob Šešerko: *Beli vzpon.* Jakob Šešerko: *Novomariškova molitev.* Svetopisemske podobe: *Mati.* Jože Pogačnik: *Kmečki večer.* P. Lippert: *Binkošti.* Ludvik Zorzut: *Kmet in tovarna.* Jakob Šešerko: *Daritev.* Vinko Beličič: *Cvetoči mandelji.* Vinko Beličič: *Verzegnisi.* Vinko Beličič: *Osmica.* Vinko Beličič: *Na pašne.* Vinko Beličič: *Poldan na Višarjih.* Vinko Beličič: *September.* Vinko Beličič: *Gledanje na vzhod.* Lojze Kozar: *Boleč spomin.* Ludvik Zorzut: *Pesnik in buldožer.* *Nagrobni napisi: Vstajenje na gomilah.* Stanko Vuk: *Višarska legenda.* Lojze Krakar: *Pozabljene sanje.* Vladko Kogoj: *Očnica.* Jože Plot: *Janeček pod češnjo.* Zora Tavčar: *Jeraševa Mila.* *Jakob Šešerko: Pozna jesen.* Erna Starovasnik: *Darinka.* Fran Roš: *Hlapček Jure.* Joža Likovič: *Vražje jezerišče.*

— **Rebula Alojz: DIVJI GOLOB.** Roman. (Opremil Lucijan Bratuš.) (Celje, Mohorjeva družba, t. Gorenjski tisk, Kranj) 1972. 240 str. 8. (Slovenske večernice. 123.) z avtorj. sl. 66.000 izv.

— **120 (Stodvajset) LET MOHORJEVE DRUŽBE. (1852—1972):** (Ur. Jože Dolenc in Rado Bordon. Z 52 črnobelimi ilustr.) V Celju, Mohorjeva družba, t. Gorenjski tisk v Kranju) 1972. 62+(II) str. 4 . Ilustr. 65.000 izv.

VSEBINA: Uredništvo: Praznik Mohorjeve družbe. Jože Dolenc: Kratka kronika pomembnejših dogodkov v zgodovini Mohorjeve družbe 1821—1972. Smotri in pomen Mohorjeve družbe. (Dokumenti, odmevi, pričevanja.) : Oklic za ustanovitev in »postav« 1851. Odmevi pred sto in več leti. Slovenski slovenski zavodi. Pobude dr. Josipa Štefana. F. S. Finžgar: Častna družina. Ivan Pregelj: Dokaz življenjske sile. Jakob Šolar: Naš ponos. France Stele: Oblikovalka kulturne podobe slovenskega ljudstva. France Koblar: Mohorska povest — začetek leposlovnega izobraževanja. J. Škafar: Najmočnejša kulturna in književna vez. — Marijan Brecljič: Založniška znamenja Mohorjeve družbe. France Dobrovolt: Bibliografija knjižnih in revialnih izdaj Mohorjeve družbe 1955—1971. Pojasnilo in opravičilo.

— **Vodnik, France: OD OBZORJA DO OBZORJA.** (S 64 črnobelimi ilustr. Opremil Bojan Kirm.) (Celje, Mohorjeva družba, t. Gorenjski tisk, Kranj) 1972. 197+(II) str. 8 . (Mladinska knjižnica. 1.) Ilustr. 63.000 izv.

VSEBINA: Uvodna beseda. O mladem optimizmu. O domovini, ti si kakor zdravje: Jezik — najdražja dota. Ljubimo slovensko knjigo! Kaj in kako naj beremo? »Moja knjižnica«. Spoznavajmo domačo zemljo! Domovina v izrekih naših pesnikov in pisateljev. — Zakladnica duhovnega izročila: Najvažnejše slovenske kulturne ustanove. Vzgojni pomen Narodnega gledališča. O izvoru in pomenu časnika. Od kod izvira naša izobrazba. Zakaj slavimo velike moči? Spominjamo se grobov naših pesnikov in pisateljev! — Razgledi po besedni umetnosti: Slovenska Koroška — zibel našega slovtva. Od bajke do življenjepisa. O izvoru in pomenu pravljic. Simboli v delih Ivana Cankarja. Prešeren in mi. Sloj je človek. — Od obzorja do obzorja.

— (Stenski barvni koledar za leto 1973.) Podoba: Stane Kregar. Brezplačna priloga k redni knjižni zbirki 1972. Celje, Mohorjeva družba, (t. Gorenjski tisk, Kranj) 1972. 12 str. (f.) 4 . 64.000 izv.

D
Detela, Franc: ZBRANO DELO. Šesta knjiga. (Ur. in opombe napisal Jože Dolenc. Opremil Tone Bitenc.) Celje, (Mohorjeva družba, t. Aero) 1972. 421+(II) str. pril. 8 . 2.200 izv.

VSEBINA: Vampir, Zmagomir Kucec. Kapitalist Rak. Vest in zakon. Dobrodelnost. Begunka. — Opombe. Dr. Franc Detela: Kronološki pregled njegovega življenja in dela.

— **Rebula, Alojz: SMER NOVA ZEMLJA.** Šest meditacij. (Opr. Lucijan Bratuš.) Celje, (Mohorjeva družba, t. AERO) 1972. 181+(II) str. 8 . (Studenti žive vode. N. s. l.) 2.000 izv.

VSEBINA: Nekdo, ki je naša neizbežnost, Padec, zaznan od vseh potresomerov. Sin človekov. Ladja, z mnogimi morji za sabo. Točka Omega. Nova Slovenija.

P
NOVA MLADIKA. Družinska revija. Gl. ur. Stanko Janežič. Odg. ur. Vekoslav Grmič. Celje, Mohorjeva družba, t. Mariborski tisk, Maribor 1972. 8 . Letn. III. Mesečnik (št. 1—12 + kaz.).

— **ZNAMENJE.** Gl. ur. France Rode. Odg. ur. France Vodnik. Celje, Mohorjeva družba, t. PTT, Ljubljana 1972. 8 . 1.500 izv. Letn. II. Dvomesečnik (št. 1—6 + kaz.).

1973

R
APOSTOLSKA DELA. Z uvodi, opombami, barvnimi ilustracijami in zemljevidi. (Knjigo je pripravil ur. odbor: Rado Bordon, Stanko Cajnkar, Otmar Črnilogar, Jože Dolenc, Joško Kragelj in Rafko Vodeb. Zunanja oprema in zemljevidi: Bojan Kirn. Uvod in opombe Stanko Cajnkar.) (V Celju, Mohorjeva družba, t. Gorenjski tisk, Kranj 1973.) 158+(II) str. 8 . 55.000 izv.

VSEBINA: Stanko Cajnkar: Uvodne misli. Apostolska dela. Opombe. Pokrajine. Zemljevidi: Sredozemsko morje. Območje delovanja apostolov. Antiohija in Rim — dve izhodišči širjenja krščanstva. Palestina in apostolski dobi. Postaje prvega Pavlova misijonskega potovanja. Postaje drugega Pavlova misijonskega potovanja. Postaje tretjega Pavlova misijonskega potovanja.

— **MOHORJEV KOLEDAR za navadno leto 1974.** (Ur. Jože Dolenc. Barvni posnetki izvornih panjskih končnic: Mirko Kambič. Nebesna znamenja narisal Stane Kregar.) Celje, (Mohorjeva družba, t. Gorenjski tisk, Kranj) 1973. 192 str. 8 . Ilustr. 56.000 izv.

VSEBINA: Navadno leto 1974. Sončevi in Lunini mrki. Vidnost premičnih planetov. Označevanje godov in praznikov po novem bogoslužnem kalendariju. Premakljivi prazniki po gregorijanskem kalendariju, Julijanski koledar za leto 1974. Kalendarij za leto 1974. Pregledni koledar za leto 1974. Trenutki tišine. Namesto božičnega in novoletnega voščila. *Anton Novčan: Betelem, drugi spev iz pesnitve Peti evangelij. Jakob Šešerko: Pada sneg. Jules Lemaitre: Devica z angeli. Jakob Šešerko: Rast. Narodna: Jezus in kmet. Stanko Vuk: Križev pot. Alojz Rebula: Iz farne kronike Nebeškega rovtva. Vinko Beličič: Knež. Vinko Beličič: Njivica. Prežihov Voranc: Tri pisanke. Jakob Šešerko: Kmetka. Prežihov Voranc: Solzice. Matevž Hacc: Znamenje pod grebenom; ilustr. Lojze Perko. Ludvik Zorzut: Čeršnje, čeršnje, Mihaela Jarč: Žalostna Marija. France Lokar: Bolnik. Jakob Šešerko: Ob trgavi. Marijan Breclj: Samota. Boris Pahor: Rože za gobavca. France Lokar: Rože v očeh. France Lokar: Gospodarjeva smrt. Zora Tavčar: Deklica iz Florence. Ljubka Sorli: V gorskem svetu. France Lokar: Nadzidek. Eman Pertl: Nesreča v Mlinu. Edvard Kocbek: Moltiev. Erna Starovarnik: Knjige. Vinko Beličič: Njivica. Vinko Beličič: Povožena ptica. Fran Roš: Mladi Tomo. Prežihov Voranc: Ajdovo strnišče. Vinko Beličič: Jutro v gorah. Vinko Beličič: Dogorevanje. Ludvik Zorzut: Na Vedrem hribu. Valentin Polanšek: Izgorevanje. Janko Mlakar: Privrkat na Triglavu. Edvard Kocbek: Pritekvanje. Edvard Kocbek: Z nami je potoval ves slovenski narod. Gorazd Kušej: Ob trideseti obletni-*

ci II. zasedanja AVNOJ. Koroški Slovenci včeraj, danes, jutri. Valentin Polanšek: Srce slovensko tukaj se bije. (Jože Dolenc) P.K.: Slovenik — slovenski zavod v Rimu. Jakob Richter: Solčavski punt. Silvo Kranjec: Nekaj o zemljepisnih imenih. Uzbeška pravljica: Volk in koza. Stefan Barbarič: Zadar nekdanj in danes. I(van) F(idler): Janševo leto slovenskih čebelarjev. I(van) F(idler): Slovenska ljudska umetnost na panjskih končnicah. Uredništvo: Arhitektu Antonu Bitencu je bila podeljena Plečnikova nagrada. Škof in dušni pastir (Ob življenjskem jubileju dr. Maksimilijana Držečnika). Uredništvo: Naši spomini in jubileji. Valentin Stanič (Ob dvestoletnici njegovega rojstva). Urednik: Josip Podmličak — Andrejčovo Jože (Ob stoletnici smrti). J. Dolenc: Prežihovo leto (Ob osemdesetletnici pisateljevega rojstva). Prežihov Voranc — Lovro Kuhar. Uredništvo: Ksaver Meško — ob stoletnici rojstva. J(oz) D(olenc): Janko Mlakar — ob stoletnici rojstva. Lojze Ude: General in pesnik Rudolf Maister. Valter Bohinec: Professor Silvo Kranjec — osemdesetletnik. J(oz) D(olenc): Professor dr. inž. Anton Kuhelj (Ob sedemdesetletnici). Edvard Kocbek: Zdej. Uredništvo: Edvard Kocbek (Ob sedemdesetletnici). Edvard Kocbek: Kdo sem? (Jože Dolenc) P.K.: Luka Kramolc — osemdesetletnik. Vinko Beličič — 60 let življenja. Uredništvo: Boris Pahor (Ob šestdesetletnici). Uredništvo: In memoriam: Dr. Jože Pokorn. Jakob Suklić. Professor Jože Košir. Primanj dr. Jože Žitnik. V spomin Juriju M. Trunku. Stanko Cajnkar: Dr. Josip Meško se je poslovil. Marijan Zadnikar: Spominu velikega učitelja (dr. Franceta Steleta). Jože Dolenc: Slovo velikega umetnika. Stanetu Kregarju v spomin. Viljem Zupane: Starostno zavarovanje kmetov. Večni problemi. Počastitev 120-letnice Mohorjeve družbe. Vekoslav Grmič: Ob 120-letnici. Otmar Črnlogar: Prenovljena Mohorjeva družba v prvih dveh letih dejavnosti.

— **Pregelj Ivan: TOLMINCI.** Zgodovinski roman. (Ur., spremno besedo in opombe napisal France Koblar, Opremil Lucijan Bratuš.) (V Celju, Mohorjeva družba, t. Gorenjski tisk, Kranj) 1973. 224 str. 8 . (Slovenske večernice. 124) Z avtorj. sl. 56.000 izv.

VSEBINA: Ivan Pregelj (biografski podatki). Prvi del: »Modrejšansko potrpljenje«. Zamaknjena. Brata. Otroci. Čebelarje in troiti. Kako so se takrat Tolminci pritoževali. Zaspani Tonin. Kamrarji in hlapci. Leskovi križci. Davki in opravlki. Nova pa stara mera. Pajek in volk. Stanovi. Kameval. — Drugi del: Še enkrat pajek in volk. Nad Gorico. Zmagovalci in masčevalci. Čudna velika noč. Mesec maj. Vojaki. Božični večer leta 1713. C.C.C. Smrt. Konec. — France Koblar: Tolminci Ivana Pregelja.

— **Sattler, Miran France Stele (1934): STARE SLOVENSKE LIPE.** Kramljanja z ljudmi o življenju, ki je stoletja teklo pod vejami lip in ostalo zapisano v spominu. (Fotoposnetki: Marjan Ciglič in Miran Sattler. Opremil Bojan Kirn.) (V Celju, Mohorjeva družba, t. Gorenjski tisk, Kranj) 1973. 254+(II) str. 8 . 56.000 izv.

VSEBINA: Miran Sattler, France Stele (biografski podatki). Starke, ki jih je vredno poslušati. Hrast, ki ni hrast. On in Ona na razpotju. Jasa, imenovana Tiha lepota. Lipa, kakršne ni daleč naokoli. Kako se je sv. Florijan umaknil. Dvark sva jih štela. Rabljevka s koreninami v dveh občinah. Volovske kože pod lipo. Groharjeve lip. Volkov rod. Poroka madžarskega buzarja. Skrivnosti skritega kotečka. Furmanska lipa. Na suhi veji Matjažev ščit visi. Lipa pri sv. Mohorju in Fortunatu. Štrupena kosa Črne smrti. Brundal je starec z globokim basom. Šemajeva prerokba bersaljerjem. Belí golob. Grajski gospodični. Ovece pod zeleno kupolo. Gori na Gori veter pihlja. Bele stene svete Heme. Zlato tele pod lipo. Lipe četrteve. Najvejska lipa, si res najstarejša? Neznani godec in njegove gosli. Starin pravnik. Zlat zaklad pod špičastim kamnom. Angleška lipa in županska sablja. Hiša s tremi kipi. Zlato obdobje Podkove lipe. Hrast z železnim srcem. Ko je črni trn cvetel. Največji norci na svetu. Lipa s kamnitim srcem. Grič lip in divjih kostonjev. Edinka mogočne in bogate gospe. Skratje in sova v lipi. Drevesa umirajo stojč. Cvetenje jablane jeseni. Natančno prečeta leta. Lipa — nagrobnik. Koš za odpadke. Njenih osemnajst vrhov. Tisočletnica na planoti. Šopek se suši pri vrhu. Oteji zvonovi. Cvetiči limonovci na borjačih. Lipa, kdo lase ti mršči? Kvartet lip. Lepotica in škrba baba.

— **Zadnikar, Marijan: SPOMENIKI CERKVENE ARHITEKTURE IN UMETNOSTI.** (1.) (Opremil Bojan Kirn.) (V Celju, Mohorjeva družba, t. Gorenjski tisk, Kranj) 1973. 238+(I) str. 8 . (Veliki slovenski kulturni spomeniki. 1.) Ilustr. 56.000 izv.

VSEBINA: Marijan Zadnikar (biografski podatki). Za uvod. Poglavitna slogovna obdobja v Sloveniji. Spomeniki: Bled —

otok. Breg ob Krki. Britof ob Idriji. Celje. Crngrob. Domanjševci. Dvor pri Polhovem Gradcu. Gornji grad. Gostče. Grad nad Slavenjimi Gradcem. Groble. Hrastovlje. Janez v Bohinju. Jurkloster. Kamnik — Mali grad. Koper — stolnica. Korinto nad Oplotnico. Kostanjevica na Krki — bivša samostanska cerkev. Kostanjevica na Krki — župnijska cerkev sv. Jakoba. Kranj. Kravska gora pri Dravogradu. Laško. Leše pri Prevaljah. Ljubljana — sv. Jakob. Ljubljana — Križanke. Ljubljana — stolnica. Ljubljana — ursulinska cerkev. Maribor — stolnica. Martjanci. Nadlesk. Nova Štifta pri Ribnici. Novo mesto. Pleterje. Sv. Primož nad Kamnikom. Ptuj — proštija cerkev sv. Jurija. Ptujška gora. Pušcava na Pohorju. Ruše pri Mariboru. Selo v Prekmurju. Sladka gora. Slovenj Gradec. Slovenska Bistrica — sv. Jožef. Spodnja Muta ob Dravi. Stična. Suha pri Škofiji Loki. Svete Gore nad Bistrico ob Sotli. Sentrupert na Doljskem. Šmarje pri Jelšah — Sv. Rok. Šmarna gora. Špitalič pri Slovenskih Konjicah. Sv. Trije Kralji v Slovenskih goricah. Tunjice pri Kamniku. Turnišče. Velesovo. Visoko nad Kureščkom. Vuzenica. Zgornja Draga. Žička kartuzija. Zaključek. Zemljevid Slovenije s kraji, v katerih so spomeniki, popisani v knjigi. Manj znani strokovni izrazi.

D

Grafenauer, Ivan: KRATKA ZGODOVINA STAREJŠEGA SLOVENSKEGA SLOVSTVA. (Izdajo knjige je oskrbel Bogo Grafenauer. Opremlil Julijan Miklavčič.) (V Celju, Mohorjeva družba, t. Mariborski tisk, Maribor) 1973. 314 + (V) str. 8. (Znanstvena knjižnica, N. s. 1.) Ilustr. 2000 izv.

VSEBINA: Bogo Grafenauer: Ob »Kratki zgodovini starejšega slovenskega slovstva«. — Ivan Grafenauer: Kratka zgodovina starejšega slovenskega slovstva; Slovstvena zgodovina. Staro slovstvo. A. Razdobje praslavanske kulture. 1. Zgodnje slovstvo — Alpski Slovenci. 2. Kultura starih Slovencev. 3. Praslavoslovo življenje v narodni poeziji. B. Razdobje srednjeveškega pismenstva. 1. Priključitev na zahod in začetki slovenskega pismenstva. I. Karantanja pod frankovsko vrhovno oblastjo. Pokristjanjevanje. 2. Začetki slovenskega pismenstva. Odmev v narodni pesmi. II. Zgodnji srednji vek. Pod jarmom frankovsko-nemškega fevdalstva. 1. Vklenitev v frankovsko državo. Družbene in cerkvene razmere. 2. Srečanje začetkov slovenskega pismenstva s starocerkvenoslavenskim slovstvom. 3. Slovensko pismenstvo v 10. in 11. stoletju. Slovenska osebna imena. 4. Ustno slovstvo v zgodnjem srednjem veku. III. Visoki srednji vek. Ustaletev srednjeveške družbe in duhovnosti od sredine 12. do tretje 14. stoletja. 1. Kulturne razmere. 2. Pismenstvo in ustno slovstvo v slovenskem visokem srednjem veku. IV. Pozni slovenski srednji vek pod habsburškim jarmom (od konca 13. do začetka 16. stoletja). 1. Družbenokulturne razmere. 2. Pismenstvo poznega srednjega veka. 3. Narodno pesništvo v poznem srednjem veku. C. Razdobje tiskane književnosti. I. Doba slovenskega protestantizma (ok. 1530 do ok. 1600). 1. Protestanstvo na Slovenskem. 2. Primož Trubar (1508—1586). 3. Krejčeva jezikovna in pravopisna reforma. 4. Jurij Dalmatin in njegova »Biblija«. 5. Adam Bohorič in jezikoznanstvo. 6. Protestantka pesmarica. 7. Delo katoliške duhovščine v dobi razmaha slovenskega protestantizma. 8. Ljudska pesem. II. Doba prekatoličenja in književnega zastoja (ok. 1600—78). 1. Zaton protestantizma na Slovenskem. 2. Književnost, pismenstvo, ustno slovstvo. II. Doba katoliške obnove (1678 do ok. 1750). 1. Kulturne razmere. 2. Matija Kastelec — slovarščeki in slovničarji. 3. Janez Vajkard Valvasor (1641—1693). 4. Janez Svetokriški in pridigarji. 5. Spisni in pesmi za ljudstvo. Ustno slovstvo. Solske in verske igre. Protestantski pisatelji. Bukovniki. Ljudska pesem. Novo slovensko slovstvo. I. Doba razsvetljenstva in začetkov narodne prebuje. 1. Gospodarsko-kulturne osnove nove dobe. 2. Snovanje slovenskega književnega jezika. Kriza slovenskega književnega jezika. Pohilnov poskus obnove književnega jezika. Gutsmanova obnova starega književnega jezika. 3. Pričetki slovenskega posvetnega pesništva. 4. Jožefinci in janzenisti. Šola in biblija. 5. Razečet prebuditeljsko-razsvetljenjskega slovstva. a) Žiga Zois in njegovo omizje. b) Anton Tomaž Linhart. c) Valentin Vodnik. 6. Ljudsko pismenstvo in ustno slovstvo. Narodne pesmi. — Bogo Grafenauer: Ivan Grafenauer. Življenje in delo. Opomba o podlagah življenjepisa. Nekrologi. Seznanj spisov Ivana Grafenauerja. Starejša bibliografija Grafenauerjevega dela. Opomba k varianti Lepe Vide iz Hraš. — Kazalo podob.

— **Grmič, Vekoslav: MALI TEOLOŠKI SLOVAR.** (Opremlil Julijan Miklavčič.) (V Celju, Mohorjeva družba, t. Mariborski tisk, Maribor) 1973. 144 (VII) str. 8. (Teološki priločniki. 1.) 3000 izv.

— **Grom, Jože: NAŠE GOBE.** Gobarski priločnik. 1. (Barvni posnetki in oprema; Jože Grom, Risbe in

oprema; Bojan Kirn.) (V Celju, Mohorjeva družba, t. Gorenjski tisk, Kranj) 1973. 176 str. corr. 8. (Moj priločnik. 1.) Ilustr. 20.000 izv.

— **Krošl, Jože: UVOD V PASTORALNO SOCIOLOGIJO.** (Opremlil Julijan Miklavčič.) (V Celju, Mohorjeva družba, t. Mariborski tisk, Maribor) 1973. 272 + (VII) str. 8. (Znanstvena knjižnica, N. s. 2.) 1500 izv.

VSEBINA: Predgovor. — Prvi del. Sociologija in dušnopastirstvo. 1. Spremembe kot pečat novemu obdobju zgodovine. 1. Gibalne sile družbenih sprememb. 2. Značilnosti sedanje družbe. 3. Družbeni preobrazevalni vplivi na delovanje Cerkev. II. Pomoč sociologije dušnopastirstvu. 1. Cerkev kot družbena stvarnost. 2. Stališče 2. vaticanskega koncila do obče in do verske sociologije. 3. Prilagojevanje kot zakon vsake evangelizacije. — Drugi del. Obča sociologija in sociologija religije. 1. Nekaj osnovnih pojmov obče sociologije. II. Najvažnejše v sociologiji religije. 1. Pojem sociologije religije. 2. Sociološki pojem religije. 3. Predmet sociologije religije. 4. Sedanje stanje sociologije religije. — Tretji del. Oris pastoralne sociologije. I. Pastoralna sociologija kot znanost. 1. Pojem pastoralne sociologije. 2. Naloge pastoralne sociologije. II. Sociologija župnije. A. Preobraževanje družbe. 1. Preobraževanje okolja. 2. Preobraževanje miselnosti. B. Preobraževanje župnije. 1. Pojmovanje župnije. 2. Družbena struktura župnije. 3. Samosvoja notranja struktura župnije. 4. Župnija kot institucija. III. Sociološko raziskovanje župnije. 1. Načrt za raziskovanje družbene skupnosti in župnijske skupnosti. 2. Pojasnila k načrtu za raziskovanje družbene in župnijske skupnosti. 3. Metode sociološkega preučevanja župnije. 4. Pripomoki za zbiranje gradiva. 5. Verska kategorizacija župljanov. 6. Verska tipologija župnij. IV. Pomen pastoralnosocioloških dognanj za sodobno pastoračijo. V. Župnija ob vstopu v novo tisoletje. Literatura. Stvarno kazalo. Imensko kazalo.

— **Truhlar, Vladimir: LUČ IZ ČRNE PRSTI.** (Opremlil Lucijan Bratuš.) Celje, (Mohorjeva družba, t. AERO) 1973. 54 + (II) str. 8. 1000 izv.

VSEBINA: Blejsko jezero, Triglav, Nebo. Ljubljana, Orhidea, Konj. Nuna in kanarček. Advent, Velika noč. Binkošti. Telovo. Ministrant. Kritik v Cerkvii, Kristjan revolucionar. Podtalna Cerkev. Misijonar. Duhovnik. Škof. Kardinal. Papež. Avtorjeva spremna beseda.

P

NOVA MLADIKA. Družniska revija. Gl. ur. Rafko Vodeb. Odg. ur. Vekoslav Grmič. Celje, Mohorjeva družba (t. Mariborski tisk, Maribor) 1973. 8. Letn. IV. Mesečnik. Št. 1—12 + kaz.

— **ZNAMENJE.** Gl. ur. Franc Rode. Odg. ur. France Vodnik. Celje, Mohorjeva družba (t. Tiskarna PTT, Ljubljana) 1973. 8. Letn. III. Dvomesecnik. Št. 1—6 + kaz.

1974

R

Ceti, Mira: ŠTEFAN DEČANSKI. (Opremlil Tone Bitenc.) (V Celju, Mohorjeva družba, t. Delo, Ljubljana) 1974. 166 (II) str. pril. 8. (Slovenske večernice. 125.)

Mira Ceti (ps.) Tita Kovač-Artemis.

VSEBINA: Začetek. Tatarska stepa. Cesarsko mesto. Trnovo. Sveta gora. Novo Brdo. Zeta. Cesarsko mesto. Srbija in primorske dežele. Velbužd. Konec. Kronološki pregled. Osebe.

— **Jurca, Janez: V DALJAVI SO ŽELJE.** (Opremlil Tone Bitenc.) Celje, Mohorjeva družba, (t. Delo, Ljubljana) 1974. 108 + (I) str. 8. 53.000 izv.

Spomini vojaka iz I. svet. vojne.

— **MOHORJEV KOLEDAR za navadno leto 1975.** (Uredil Jože Dolenc. Barvni posnetki slikanih oken Staneta Kregarja: Marin Bajd. Nebesna znamenja je narisal Stane Kregar. Koledar je opremil Tone Bitenc.) Celje, Mohorjeva družba, (t. Delo, Ljubljana) 1974. 208 + (II ov.) str. 8. Ilustr.

VSEBINA: Navadno leto 1975. Astronomski koledar. Kalendarij za leto 1975. Pregledni koledar za leto 1975. Od januarja do

decembra — Misli za vsak mesec. Lukov evangelij: Slava Bogu na višavah. Charles Péguy: Jezusovo rojstvo. Ivan Fidler: Božična voščilnica. Pomen božične skrivnosti. Fay King: Južnoafriška božična zgodba. Ramon Alberdi: Božič zdomec. Svevotat Corovici: Sveti večer. Jakob Šeško: Čas. Jakob Šeško: Preblist. Joža Likovič: Svečnica. Romano Guardini: Pepel. Valentin Polanšek: Vedno znova upanje tli. Joža Likovič: Cvetni romarji. P. Teilhard de Chardin: Molitev. Stara narodna: Veliki teden. Ljudska pesem: Premagana je smrt, trohno. Jakob Šeško: Dolga pot. Jakob Šeško: Ko. Jakob Šeško: Dolga noč. Felix Timmermans: Velikonočni čas. Jože Lodrant: O dveh velikih nočeh. Jakob Šeško: V spomin. Vinko Beličič: Manzonijsva «Sveta himna» binkošti. Alessandro Manzoni — Vinko Beličič: Binkošti. Boris Pahor: Pepelnata kupola. France Lokar: Osamljen vrh. France Lokar: Prihajajo. Erna Starovasniki: Gledanje. Eman Pertl: Milinka. Fran Roš: Obletnica. Mihaela Jarc: Iz dedove knjige. Stanko Janežič: Od Nadiže do Rabe. Lojze Jože Zabkar: Steljniki v Beli krajini. Lojze Jože Zabkar: Pomlad 1945. P. J. C. de Vries — F(ranjo) T(ominec): Pravilica o beli resi. Joža Likovič: Šmarne maše. Ludvik Zorzut: Napoleonov belec. Giovanni Papini: Talita kum — deklica, vstani. Grigor Vitez — Ludvik Zorzut: Soča. Joža Likovič: Miklavževa jabolka. Ludvik Zorzut: Da sama sem ostala. Zora Tavčar. Svitance. Jakob Šeško: Premo. Josip Broz Tito — dosmrtni predsednik republike. Dan osvoboditve pred 30-letji. Otton Zupančič: Osvoboditjem v pozdrav. Stanko Ojnik: Razmišljanje ob novi ustavi. Vekoslav Grmič: Sveto leto 1975 — klic k prenovi in spravi. Primorski duhovnik: Cona B — cerkveno pravni in upravni problem. Albert Rejcek: Tisočletno poslanstvo slovenskih duhovnikov v Beneški Sloveniji. Stanko Lenič: O naših na tujem. I(van) F(idler): Umetnikova izpoved. Viktorijan Demšar: Kri ni voda. Miloš Rybář: Osemstoletnica Jurklostra. Branko Reisp: Štiriso let tiskarstva v Ljubljani. Silvo Kranjec: Grmade in tabori. Stanko Dimnik: Banjska planota. L. Zorzut: Pojte hriboje in doline. Ob čepovanskem prazniku. I(van) F(idler): Koliko nas je in koliko nas bo — posebej Slovencev. T(omaž) F(idler): Skrta očesa in radovedna ušesa. Zdravko Gorjup: Paberki za mozaik zgodovine. 70 let profesorja dr. Franja Dominka. (Jože Dolejnc): Dr. Janko Kotnik ob devetdesetletnici. (Jože Dolejnc): In memoriam: Dr. Melitta Pivec Stele. Zmaga Kumer: Luki Kramolcu v spomin. Jože Gregorič: Alojzij Zupanc. Nekaj kulturne kronike. Poverjeništa Mohorjeve družbe.

— Svensson, Jón: NONNI. (Prev. Joža Lovrenčič. Opremil Evgen Sajovic.) Celje, Mohorjeva družba, (t. Delo, Ljubljana) 1974. 185 + (III) str. 8. (Mladinska knjižnica. 2.) Ilustr. 53.000 izv. Jón Svensson (ps.) Stefán Sveinsson

VSEBINA: Presenečenje. Na tistem pologu. Poslovilni obiski. Kot potnik pri kapitanu Fossu. Tesnoba noč in zlato jutro. Zadnji materini opomini. Slovo od matere. Pred vetrovi in valovi. Prva dogodivščina in prva noč na ladji. Na odprtem morju. V pričakovanju nevarnosti. Owe. Pismo materi. Krasná vožnja. Na begu. Veselo življenje na ladji. V življenjski nevarnosti. Čez severni tečajnik. Med ledenimi gorami. V boju z belimi medvedi. Rešeni. Operacija. Mir pred viharjem. Vihar. Sončni dnevi. Ob norveški obali. Danska. Kopenhagen

— Rotman, G(erard) Th(eodor): KRALJ DEBELUH IN SINKO DEBELINKO. (Prev. Vladimir Levstik.) Celje, Mohorjeva družba, (t. Delo, Ljubljana) 1974. (III) 120 + (II) str. 8. Ilustr. Mladinska slikanica.

— Trstenjak, Anton: ČLOVEK IN SREČA. (Opremila Tinca Stegovec.) Celje, Mohorjeva družba, (t. Delo, Ljubljana) 1974. 138 + (III) str. 8.

VSEBINA: Knjigi na pot. Uvod. — Sreča preteklosti: Hišo smo si sezidali. Avto smo si kupili. Televizijo smo dobili. Vsi so šli na smučanje. Psička imamo. Jaz pa imam kanarčka. Zemeljski plaz pritiska. Hodimo se v Španijo. Z zlato žlico na svet. Preveč imamo nadomestnih delov. — Sreča sedanosti: Iskalci zlata. V sebi nosim nesaba. Rad bi življenje popravil. Ko se izmalči duša. Sem dediščina drugim. Življenje za druge. Bolje vsaj leto dni kot nikoli. Trpljenje je že vračunano. Hoja za smislom življenja. Knjigo nadaljujem. — Sreča prihodnosti: Telefon zvoní SOS. Pred pragom očetove hiše. V srečo verujemo. Ze jutraj ob petih. Injekcije sreče. Zopet odpreti oči. Hoja za srečo. Gremo svečo prižgati. Seštevam, a to ne zadošča. Časa nesmrtnosti. — Opombe.

D
Janežič, Stanko: IZ OČI V OČI. (Opremil Matjaž Vidic.) (V Celju, Mohorjeva družba, t. Mariborski tisk, Maribor) 1974. 97 + (III) str. 8.

VSEBINA: Samotne nižavé: Žalost in oblaki. Bridkost. Dvoboj. Pepel. On pa je šel. Moje morje in moje planine. Gozd. Breza. V zatišju. — Romarja: Iskanje. Samota. Adam in Eva. Potomstvo. — Domačija: Vrnitev. Godovno. V kleti. Trigatev. Jeruzalem. Slovo. Pri mamiki. Nikogar več ni. Nov rod. — Zemlja: Čakam. Topla. Zdrava. Zvesta. Darujoča dlan. Pesem zrelosti. Stoteran sad. Zaspiva. — Besede: Rojstvo. Rast. Mladost. Zrelost. Odhajanje. Semena. Vstajenje. — Pot v krogu: Molk. Igrača. Prevara. Krik zavrnjenih. Moja zemlja. Poslednji protest. Na meji dveh svetov. — Sijoči vrh: Romar v višave. — Danes. Hvalnice. Umirjeni romar.

— Koebek, Edvard: SVOBODA IN NUJNOST. Pričevanja. (Opremil Branko Simčič.) (V Celju, Mohorjeva družba, t. Mariborski tisk, Maribor) 1974. 289 + (II) str. 8. (Znanstvena knjižnica. N. s. 4.) Z avtorj. sl.

V počastitev avtorjeve sedemdesetletnice.
VSEBINA: France Vodnik: Sprema beseda. — Ob Jordanu. Marksizem in krščanstvo. Premišljevanje o Španiji. Kultura in Slovenci. Kristjani v svetu. Razumnik pred odločitvijo. Mali in veliki narodi. Temelji osvobodilnega sodelovanja. Narodno in družbeno osvobodjenje. Osvobodilni boj in svetovni nazor. Kristjan v novem rodu. Kaj je svoboda. Mesec dni v Sovjetski zvezi. Duhovniki delavci. O ateizmu. Marx in religija. O marksistični morali. Misli o jeziku. O poeziji. Tri obdobja moje poetičnosti. Pesnik kristjan. O Kafki. Ob Prešernovi nagradi. Intervju. Odgovori na anketa vprašanja o sinodi. Papežu Janezu XXIII. v spomin. Ob grobu Antona Vodnika. Vstajenje. Kdo sem.

— MEJE SPOZNANJA. (Ur. Anton Trstenjak, Opremil Janez Suhadolc.) Celje, Mohorjeva družba, (t. Delo, Ljubljana) 1974. 197 + (I) str. 8. (Znanstvena knjižnica. N. s. 3.) Ilustr.

VSEBINA: Anton Trstenjak: Mejam spoznanja na pot. Janez Janžekovič: Meje medroslovnega spoznanja. Franc Jerman: Razmišljanje o sodobni logiki. Ivan Vidav: Kaj verjamejo v matematiki. France Križanič: O začetku in koncu brez repa in glave. Črt Zupančič: Meje spoznanja s stališča fizike. Anton Kuhelj: Tehnika in njene meje. Lado Kosta: Med veliko in malo cpravuto. Miklavž Grabnar: Molekule energija življenja. Andrej O. Zupančič: Zapisek o človeku, znanosti, naravi. Jurij Zalokar: Omejeno in brezmejno. Anton Trstenjak: Možnosti in meje v razvoju psihologije. France Bučar: Tekma med znanostjo in ugankami, ki jih ustvarja.

s. Terezija Avilska: ŽIVLJENJE ... KAKOR GA JE OPISALA SAMA. (Po španskem originalu prev. Stanko Majcen. Ur. in uvod napisal Jože Rajhman. Opremil Valentin Scagnetti.) Celje, (Mohorjeva družba, t. AERO) 1974. 351 + (IV) str. 2 pril. 8. (Študenti žive vode. N. s. 3.)

VSEBINA: Jože Rajhman: Predgovor. Kako je Gospod pričel to dušo spodbujati že v otroški dobi. Kako je opisane kreposti zopet izgubila. Kako je pripomogla dobra družba, v katero je prišla, da so se ji zopet zbudila dobra nagnjenja. Kako jo je Gospod prebudil, da se preмага in obleče redovniško obleko. Pisateljica poroča o hudih boleznih, ki jih je morala preboleti. O hvali, ki jo dolguje Bogu. Kako je zopet izgubila milosti, ki jih je bila prejela od Gospoda. Kako koristno je bilo zanjo, da notranje molitve ni povsem opustila. Kako ji je Gospod zbudil dušo in jo sredi tolike teme razsvetlil. Pisateljica začena razlagati milosti, ki jih ji je Gospod naklanjal v molitvi. Zakaj se ne moremo v kratkem času dvigniti do popolne božje ljubezni. Pisateljica nadaljuje z razlaganjem o molitvi prve stopnje. Še o molitvi prve stopnje. Pisateljica razlaga drugo molitveno stopnjo. Pisateljica nadaljuje razpravo o predmetu prejšnjega poglavja. O tretji stopnji molitve. Pisateljica nadaljuje z razlaganjem tretje molitvene stopnje. O četrty molitveni stopnji. Nadaljevanje razprave o načetem predmetu. Razloček med navadno združitvijo in zamaknjemem. Pisateljica nadaljuje in zaključí razlaganje zadnje molitvene stopnje. Bogogledne duše hodijo vamo le tedaj, če ne dvigajo duha k visokim stvarem. Pisateljica zopet nadaljuje povest življenja. Pisateljica nadaljuje z obravnavo snovi prejšnjega poglavja. Kako zaznavamo, kaj govori Bog duši, ne da bi to slišali s telesnimi ušesi. Pisateljica nadaljuje o predmetu prejšnjega poglavja. Gospod poučuje dušo na drug način. O velikih milostih, ki jih ji je naklonil Gospod in kako se ji je prvič prikazal. Pisateljica nadaljuje o predmetu prejšnjega poglavja. Pisateljica nadaljuje življenjepis. O zunanjih skušnjavah hudobnega duha. Kako je Bog pisateljico v duhu postavil v pekel. Pisateljica nadaljuje poročilo o ustanovitvi samostana sv. Jožefa. Pisateljica pripoveduje, kako ji je predstojnik naročil, da obišče in potolaži zelo imenitno gospo. Nadaljevanje poročila o ustanovitvi samostana sv. očeta Jožefa. Nadaljevanje in

zaključek poročila o ustanovitvi samostana slavnega sv. Jožefa. Pisateljica razlaga učinke, ki jih je občutila, kadar ji je Gospod podelil posebno milost. O velikih milostih, ki jih ji je Gospod podaril s tem, ko ji je dal gledati nebeske skrivnosti... Pisateljica poroča dalje o velikih milostih, ki jih je poklonil Gospod. O drugih velikih milostih, ki jih ji je podaril Gospod.

— **Truhlar, Vladimir: LEKSIKON DUHOVNOSTI.** (Opremlj Matjaž Vidic.) (V Celju, Mohorjeva družba, t. Mariborski tisk, Maribor) 1974. 770 + (II) str. 8 . (Študentski žive vode. N. s. 2.)

VSEBINA: Vekoslav Grmič: Pomembnemu delu na pot. Vladimir Truhlar: Uvodne besede. Kratice. A-Z. Bibliografski napotek. Seznam sestavkov.

— **Zorzut, Ludvik: PTIČKA BRIEGARCA.** (Pesmi izbral, ur., spremno besedo in opombe napisal, slovarček in bibliografijo sest. Marijan Breclj. Opremlil in ilustr. Ivo Kovač. Pesnikov portret narisal Riko Debenjak.) (V Celju, Mohorjeva družba, t. Soča, Nova Gorica 1974.) 190 + (I) str. 8 .

V počastitev pesnikov 80-letnice.

VSEBINA: Marijan Breclj: Sprema beseda. — I. Briške: Naša beseda. Sladka Bridkost. Ob briškem ognjišču. Vsi v božični noči ogenj zrejo. Briški češparji I, II. Ptička briegarca. Mati Jagoda. Vendiška. Pesem Brd. Pesniku Brd. Vodica. Tramont. Mej. Pomlad v Brdih. Brda, Brda. Čriešnje so rdeče. Čeriešnje, čeriešnje. Dvospev. Nasilni grof in modri kmet. Stala sta, stala nekoč dva gradova. Ko so bili Francozi v Brdih. 'II. Slovenjebeneška: Slovenjebeneška. Oj Matajur, oj Matajur. Dve nevesti. Pri Pirnovih široko, toplo je ognjišče. Niso, niso vsi doma. Kaninska legenda. — III. Podravje. Mariborski. Nesi nas, nesi nas, beli oblak. Tak tiho je prišel večer. Gozd, gozd. Oživilni Kozjak. Oj, pesem z Meljskega hriba. Zlodej. Klopnovrška. Vse sveti v Slovenskih gorcih. — IV. Planinske: Planinski cvet. Psmica. Smo omajali piščal. Krn. V Trenti, v Trenti. Zašlo je sonce za Ojstrico. Planine ob meji. Gorica, glej. Ste sami v nji sklesali si imena. Rodil se je maj. Intermezzo. — V. Ljubezenske: V album. V nedeljo popoldne. Buskelce. Na Kostanjevici. Mladih let glasnica. Srce, kdaj mi odbije. Mladost ustavi nevesto. Neprodima. — VI. Popotne: Koledniki. Novoletna romanca. Vaš duh ne spi. Dedov tvojih davno izročilo. Napoleonov belec. Tebi, o lapor. Juventus ferdida. Prijatelj — listoživ. Dramilo starih goških študentov. Tik-tak. Iz Napisov za mesece. Iz Nagrobnih napisov. — Marijan Breclj: Opombe. Slovarček narečnih oblik in manj znanih besed. Bibliografski pregled objav Ludvika Zorzuta. O Ludviku Zorzutu in njegovem delu so pisali.

P

NOVA MLADIKA. Družinska revija. Gl. ur. Rafko Vodeb. Odg. ur. Vekoslav Grmič. Celje, Mohorjeva družba, (t. Mariborski tisk) 1974. 8 .

Letn. V. Mesečnik. Št. 1—12 + kaz.

— **ZNAMENJE.** Gl. ur. Franc Rode. Odg. ur. France Vodnik. Celje, Mohorjeva družba, (t. Tiskarna Ljubljana) 1974. 8 .

Letn. IV. Dvomesecnik. Št. 1—6 + kaz.

1975

R

Bevk, France: KAPLAN MARTIN ČEDERMAC. (Ur., spremno besedo in opombe napisal France Koblar. Opremlil Ivan Fidler.) Celje, (Mohorjeva družba, t. AERO) 1975. 160 str. 8 . (Slovenske večernice. 126.) Ilustr.

Izdano v počastitev 30-letnice osvoboditve.

— **Mal, Vitan: TEČI, TEČI, KUŽA MOJ.** Opremila in ilustr. Mira Ličen. Celje, (Mohorjeva družba, t. AERO) 1975. 160 str. 8 . (Mladinska knjižnica. 3.)

VSEBINA: Namesto uvoda: Razmišljanje malega ujetnika. — Prvi del: Ko se nisem poznal Tarzana. S Tarzanom sva postala prijatelja. Pred kamero. Zadnji dan snemanja. Le kaj bo rekla mama? Dokazali jim bomo, da smo močnejši in hrabrejši! Imel boš svoj krožnik. Presenečenje in nato srečanje z Dolgo nogo. Zmagovalci. Kosilo, očetovo pismo in tako naprej... Maščevanje. »Najbolje bo, če gremo v ambulanto!« »Potreboval bom veliko sreče...« Veliki načrt. Oglas. Akcija. Niko na delu. Tarzan se seli. Zrežek za Tarzana. Z Borutom in Tarzanom na Savi. Treba bo domov. Neurje. Zgodnje jutro. Huđ prehlad.

Gre mi na bolje. Kosilo in druge pomembne nepomembnosti. Usodno pismo. — Drugi del: Na begu. Prva noč na tujem. Res gosposki zajtrk. Ob jezuru. Zopet na cesti. Malo manj gosposki zajtrk. Na letališču. Srečanje s pravim potepuhom. V gostilni. Slovo. Zopet sam s Tarzanom. Ob bazenu na grajevskem vrtu. Skoraj ujet. Suzana, Marko in natakari. Pot proti Markovemu domu. Pri Marku doma. Ferdinand četrti, plemeniti Poljanski. Kosilo. Z Markovimi prijatelji. Stari DKW. Pred spanjem. Jutro presenečenja.

— **Magajna, Bogomir: BRKONJA ČELJUSTNIK.** (Besedilo priredil Lojze Kovačič. Ilustr. France Slana. Opremlil Grega Košak.) Celje, (Mohorjeva družba, t. AERO) 1975. 142 + (I) str. 8 . Ilustr. Mladinska slikanica.

— **MOHORJEV KOLEDAR za prestopno leto 1976.** (Ur. uredniški odbor. Barvni posnetki portretov in domov slovenskih pesnikov in pisateljev: Marin Bajd. Grafično opremo je oskrbel Ivan Fidler.) (Celje, Mohorjeva družba, t. AERO) 1975. 192+(II ov.) str. 8 . Ilustr.

VSEBINA: Prestopno leto 1976. Herschlov ključ. Sončevi in Lunini mrki. Vidnost premičnic — planetov. Označevanje praznikov po novem bogoslužnem koledarju. Premakljivi prazniki po gregorijanskem koledarju. Kalendarji za leto 1976 s pregledom Luninih men, s podatki o vzhodu in zahodu Sonca, dolžine dneva, z vremenskimi pregovori in duhovnimi mislimi za vsak mesec. Pregledni koledar za leto 1976. Imena mesecev v raznih jezikih. Godovi svetnikov v novem splošnem bogoslužnem koledarju. Spremembe svetniških godov za posamezne mesece. Svetniški godovi po rimskem misalu. Naših trideset let, Stane Kotnik: Varujmo našo svobodo. Mir in varnost sta neločljiva. Č(iril) J(enko): Človek in svet danes. Trajno živa Cankarjeva beseda. (Vladimir Ribarič) J. N.: Na pot k daljnim planetom. M(arija) F(idler): Kruh naš vsakdanji. (Zmaga Kumer) J. B.: Mednarodno leto žensk 1975. Z(maga) K(umer): Leto 1975 — Schweitzerjevo leto. Č(iril) J(enko): Prva jugoslovanska jedrska elektrarna. *Lad Grbec: Za Karavankami. Horst Jonas: Bojim se. C. Jeglič: Božje dreve. Ludvik Zorzut: Mladenič iz groba.* Vladimir Truhlar: Pokonciljska situacija človeka. Molitev nekega duhovnika: *Gospod, daj mi. Horst Jonas: Odgovornost. Christel Wagner: Molitev.* Anton Trstenjak: Naš prosti čas. E. Pertl: Poti do zadovoljivih medsebojnih in medposojnih odnosov... Majhne modrosti. Jurij Zalokar: Na živeci mi gre. A(ndrej) B(ratuž): Zdravljenje alkoholizma. *France Lokar: Pošli mi. France Lokar: Piščal. Valter Dermota: Oh, ta mladina! Hoob Oosterhuis: Ti nisi Bog Mrtvih. Mati Terezija: Pomažaj! Juže Lodrant: Kristus se je ustavljal v... Pregovori — Živali v primerah. Miloš Rybár: Dvesto let Narodne in univerzitetne knjižnice. Silvo Kranjec: Mohorjev koledar izpred sto let. Branko Reisp: Dvestopetdeset let slovenske kmečke prakcije. Ludvik Zorzut: Daljni odmevi plemenite kovine. Ludvik Zorzut: *žalostni gospe v album.* Joža Mahnič: Dragotin Kette in Ivan Cankar. Ivan Cankar: Vrhnika, prečuden kraj. France Koblar: Vse življenje sem ostal samo delavec. *Romano Guardini: Zakaj trpeti. Lothar Zenetti: Opljuba.* Anton Stres: Dr. Anton Trstenjak — ob sedemdesetletnici. Zgodovinar dr. Josip Mal — devetdesetletnik. Silvester Čuk: Leopold Jurca — sedemdesetletnik. Jože Gregorič: Matevž Ravnikar. Ob dvestoletnici rojstva. In memoriam: J(ože) D(olenc): Dr. France Koblar. J(ože) D(olenc): Marija Kmetova. J(ože) D(olenc): Dora Vodnik. (Jože Dolenc): Janko Glazer. *Janko Glazer: Napis pod sončno uro. Ludvik Zorzut: Umrl je pesnik. J(ože) D(olenc): Ivo Andrič. Jožef Smej: Prof. Jakob Richter, Stane Kovač: Prof. France Ačko. Jaroslav Durych: Glavno pa je ljubezen. T. Ločan: Božični motiv. Karel Širok: Marija dete je rodila. Ivan Bunin: Beger v Egipt. G. Papini: Trije Modri. J. Gomilski: Tam, kjer raglja alelujo poje. C. Jeglič: *Spet skupaj oznanjena pomlad.* Janez Janžekovič: Očka pije. Č(iril) J(enko): Ali znate kombinirati? Iz mrtvih znamenj žive podobe. Nekaj vaj za možgane. **MLADI MOHORJAN.** Kolednik. Seznam naročnikov mohorske redne zbirke po škofijah in dekanijah za leto 1975 76.**

— **Motoh, Milena Mira Šile Anica Šušteršič: GOSPODINJSTVO.** 3-krat od A—Ž. (Celje, Mohorjeva družba, t. AERO) 1975. 204+(IV) str. 8 . Ilustr.

VSEBINA: Družinsko gospodinjstvo. Uvod v gospodinjstvo. Organizacija družinskega gospodinjstva. Racionalizacija gospodinskih del. Razčlenitev gospodinskih dogajanj. Področje socialno kulturnega odločanja. — Stanovanje: Opremljanje stanovanja. Izбира in nakup opreme za posamezne prostore. — Tekstil in oblačenje: Obleka. Obutev.

— **Tilmann, Klemens: KAKO DANES GOVORIMO V DRUŽINI O BOGU.** (Wie spricht man heute in

der Familie von Gott? Iz nemšč. prev. Rafko Vodeb. Opremil Miroslav Krajnc.) (V Celju, Mohorjeva družba, t. Mariborski tisk, Maribor 1975.) 64 str. 8 . (Družinska knjižnica. 1.)

VSEBINA: Vekoslav Grmič: Starši, preberite in premislite! — 1. Stanje in osnove. 2. Nov način govorenja o Bogu. 3. Pogovor z malimi. 4. Pogovori v dobi zorenja.

— **Zadnikar, Marijan: SPOMENIKI CERKVENE ARHITEKTURE IN UMETNOSTI. 2.** (Opremil Andrej Zadnikar.) Celje, (Mohorjeva družba, t. AERO) 1976. 193+(V) str. 8 . Ilustr. (Veliki slovenski kulturni spomeniki. 2.)

VSEBINA: Čemu še ena knjiga? — Spomeniki: Sv. Barbara pri Slovenskih Konjicah, Brank nad Radečami, Gradišče (Sv. Trojica) v Slovenskih gorah, Hoče pri Mariboru, Kamni vrh pri Ambrusu, Kamnica pri Mariboru, Kojsko v Brdih, Krtna pri Domžalah, Lenart v Slovenskih gorah, Leskovec pri Krškem, Limbarska gora nad Moravčami, Log v Poljanski dolini, Maribor — Alojzjeva cerkev, Marija Gradec pri Laškem, Mekinje pri Kamniku, Mošnje pri Radovljici, Muljava pri Stični, Olimlje pri Podčetrtnu, Sv. Peter nad Begunjami, Piran — cerkev sv. Jurija, Prapreče pri Lukovici, Prilestej pri Plavah, Skaručna, Slovenske Konjice, Solčava, Studence pri Poljanah, Sveto pri Komnu, Škofja Loka, Šmarje pri Sežani, Tabor pri Grosupljem, Tri fare pri Metliki, Uršija gora, Velika nedelja pri Ormožu, Vesela gora pri Sentrupetu, Vinji vrh pri Semicu, Vreme pri Divači, Zagorje pri Pištajnu. — Zemljevid Slovenije s kraji, v katerih so spomeniki, opisani v tej knjigi.

D

Janežič, Stanko: ENO V KRISTUSU. Ekumenske meditacije. (Opremil Matjaž Vidic.) Celje, (Mohorjeva družba, t. Mariborski tisk, Maribor) 1975. 116+(III) str. 8 . (Studenci žive vode. Teološke meditacije. 3.)

VSEBINA: Klicanje Svetega Duha, Jutro stvarjenja, Skrivnost greha, Advent človeštva, Klicar k pokori, Mati, Skrivnost božjega uveličanja, V samoti, Klicanje, Oznanjenje, Blagri, Nova zapoved, Molitev za edinstvo, Evharištija, Velikonočna skrivnost, Duhovništvo, Binkošti, Pot Cerkve, Novo nebo in nova zemlja, Eno v Kristusu.

— **JAZ SEM Z VAMI VSE DNI.** Misli za pomoč v trpljenju. Priredil Rafko Vodeb. (Opremil Matjaž Vidic.) Celje, (Mohorjeva družba, t. Mariborski tisk, Maribor) 1975. 116+(IV) str. 8 . (Studenci žive vode. Teološke meditacije. 2.)

VSEBINA: Namesto uvoda. Januar, Februar, Marec, Petnajst dni pred veliko nočjo, April, Maj, Junij, Julij, Avgust, September, Oktober, November, December. Stvarno kazalo.

— **Kozar, Lojze: LICENCIAT JANEZ.** 1—2. (Ilustr. in opremil Matjaž Vidic.) Celje, Mohorjeva družba, (t. Delo, Ljubljana) 1975. 277+(I) str. 8 . (Nova Mohorjeva knjižnica. 3, 4.)

VSEBINA: Jožef Smej: Knjiga in njen pisatelj. — Namesto zgodovinskega uvoda. Opatovo pismo, Janez mlajši, Marjetka, Odločitev, Junaka, Plačilo za kri, Ob dveh bregovih, Beg, Bitka, Razdivjano nebo, Vrnitev, Priprave, Oče in sin, V sanjskem svetu, Sprejem, Prvi zalet, Voj, Tesnoba, Lida, — Herman in Klara, Tomaž, Mati in sin, Neugnano zlo, Opomin, Neizogibno srečanje, Rdeči petelin, Povračilo, Spoved in izpoved, Globoke korenine, Iz oči v oči, Zborovanje, Mračne globine, Zorenje, Prevarano zaupanje, Jasna obzorja, V dvoje, — Stari in nesrečni izrazi.

— **Meško, Ksaver: LEGENDE O SV. FRANČIŠKU.** (Izdajo pripravil Viktor Smolej. Opremil in ilustr. Miha Maleš. Celje, Mohorjeva družba, (t. Delo, Ljubljana) 1975). 190+(II) str. 8 . Izdano ob stoletnici pisateljevega rojstva in ob desetletnici njegove smrti.

VSEBINA: Najlepša skrivnost, Frančišek in gobavec, Frančišek in brat Elija, Frančišek in oljka, Frančišek in pastir Barbano, Frančišek in bogati mladenič, Frančišek in umirajoči papež, Frančišek in vitez Ezzelino, Frančiškova najtežja ura, Frančišek in bolni mladenič, — Viktor Smolej: Spremna beseda, Opomba, Nekaj literature o sv. Frančišku.

— **Mrakar, Janko: SPOMINI.** Prvi del. (Ilustr. Slavko Pengov 1940.) Celje, Mohorjeva družba, (t. Delo,

Ljubljana) 1975. 206+(II) str. 8 . (Nova Mohorjeva knjižnica. 2.)

VSEBINA: Predgovor. — Abecedar, Graben, Pezdur, »Cvajtars, Usodno »stolcanje«, »Tuzens, Repetent, »Frlan« in drugi, Fric, Cimperman, Za vodó, »Pohtiboli«, Potrjen za gimnazijo, — Gimnazije: Student, Profesor, »Lacrima«, Količina, Zelenec, »Slovensko bralno društvo«, V pregnanstvu, Bombardirji, Anarhija in tiranija, Črna šola, Profesor Kermavner, Prijatelj Kermavner, Nova vlada, Gospod Tomaž, Na lastnih nogah, Eros in Mars, Po Prešernovih stopinjah, Neznani svetnik, Ateist, Delica z vrtnicami, Matura. — J. Pr.: O knjigi in pisatelju.

— **Ratzinger, Joseph: UVOD V KRŠČANSTVO.** (Einführung in das Christentum.) Predavanja o apostolski veri. (Prev. Jože Urbanija. Ur. Anton Strle. Opremil Lucijan Bratuš.) Celje, (Mohorjeva družba, t. Mariborski tisk, Maribor) 1975. 270+(XIII) str. 8 . (Studenci žive vode. N.s. 5.)

VSEBINA: Anton Strle: Spremne misli. — Joseph Ratzinger: Predgovor k slovenski izdaji »Uvoda v krščanstvo«. Predgovor. — Uvod: »Verujem — Amen.« Vera v današnjem svetu, Cerkvena oblika verovanja. — Prvi del: Bog, Predhodna vprašanja k temi Bog, Biblična vera v Boga, Bog vere in Bog gilo-zofov, Izpovedovanje vere v Boga danes, Vera v trojednega Boga. — Drugi del: Jezus Kristus, »Verujem v Jezusa Kristusa, Sina njegovega edinega, Gospoda našega«, Razvoj izpovedovanja Kristusa v kristoloških členih vere. — Tretji del: Duh in Cerkve, Notranja enotnost zadnjih povedkov apostolske vere. Dve glavni vprašani v členih o Duhu in Cerkvi. — Imensko kazalo, Stvarno kazalo.

— **Teilhard de Chardin, Pierre: BOŽJE OKOLJE.** Poizkus notranjega življenja. (Iz franc. prev. Andrej Capuder. Opremil Lucijan Bratuš.) Celje, (Mohorjeva družba, t. Mariborski tisk, Maribor) 1975. 121 (I) str. 8 . (Studenci žive vode. N. s. 4.)

VSEBINA: Vladimir Truhlar: Kako naj beremo »Božje okolje«. — »Sic Deus dilexit Mundum«. Opomba. Važen pristavek. Uvod. — Prvi del: Poboženje aktivnosti (dejavnosti). Neizpodbitni obstoj dejstva, a težava, kako bi ga obrazložili, posvečenje dejanja (akcije) v luči krščanske problematike, Nepopolna rešitev: človeško dejanje velja oziroma ne velja glede na namen, s katerim je bilo izvršeno. Dokončna rešitev: vsak napor pripomore k dopolnjevanju sveta »In Jesu Christo«. Druženje (občestvovanje) po dejanju. Krščanska popolnost človeškega napora, Odmaknjenje po dejanju. — Drugi del: Poboženje pasivnosti (prestanja). Razpon, globina in različne oblike človeškega prestanja. Prestanje, ki povzdiguje, ali dvoje rok Boga. Prestanje, ki pomanjša. Opomba izdajateljev. — Zaključek prvih dveh poglavij: Nekaj splošnih pogledov na krščansko asketiko. Nezanost in odmaknjenje. Smisel križa. Opomba izdajateljev. Duhovna moč materije. — Tretji del: Božje okolje. Lastnosti Božjega Okolja. Narava Božjega Okolja, vseljivi Kristus in druženje v Veliko Občestvo. Porast Božjega Okolja. — Za konec: V pričakovanju končnega prihoda ali paruzije.

— **VSAKDANJI KRUH BOŽJE BESEDE.** (: Iz psalmov.:) (Ilustr. Gizela Šuklje. Opremil Matjaž Vidic.) Celje, (Mohorjeva družba, t. Mariborski tisk, Maribor) 1975. 56+(II) str. 8 . (Studenci žive vode. Teološke meditacije. 1.)

VSEBINA: Moja duša povečuj se Gospoda, K njemu se zatekam. Njegova postava je v mojem srcu. Zakaj velike reči mi je storil.

P

KNJIŽEVNI GLASNIK MOHORJEVE DRUŽBE. Ur. Jože Dolenc. Celje, Mohorjeva družba, (t. Delo, Ljubljana) 1975. 8 .

Letn. XV. Občasno. Marec.

— **NOVA MLADIKA.** Družinska revija. Gl. ur. Vitko Musek. Odg. ur. Vekoslav Grmič. Celje, Mohorjeva družba, (t. Delo, Ljubljana) 1975. 8 . Letn. VII. Mesečnik. Št. 1—12.

— **ZNAMENJE.** Gl. ur. Rafko Vodeb. Odg. ur. France Vodnik. Celje, Mohorjeva družba, (t. Mariborski tisk, Maribor) 1975. 8 .

Letn. V. Dvomesecnik. Št. 1—6 + kaz.

Sestavil Miloš Rybář

**SEZNAM NAROČNIKOV MOHORSKE REDNE ZBIRKE
PO ŠKOFIJAH IN DEKANIJAH 1976—1977**

LJUBLJANSKA ŠKOFIJA					
Dekanija I. Cerknica		Lipoglav	ni poslal	Kranj, Šmartin—	
Begunje pri Cerknici	29	Muljava	26	Benedik Ebgen	220
Bloke	34	Polica	47	Križe	130
Cerknica	110	Stična	90	Lahovče	ni poslal
Grahovo	47	Šmarje	ni poslal	Lom	30
Nova vas pri Rakeku	14	Šentjurij—Podtabor	50	Mavčice	85
Planina pri Rakeku	58	Šentvid pri Sučni	130	Naklo	148
Rakek	48	Veliki Gaber	11	Olševk	17
Stari trg pri Ložu	190	Žalna	70	Podbrezje	54
Sv. Vid—Cajnarje	62			Preddvor	172
Unec	32	Skupaj Grosuplje	544	Predoslje	96
Skupaj Cerknica	624	Dekanija V. Kamnik		Smladnik	235
Dekanija II. Črnomelj				Šenčur pri Kranju	120
Adlešiči	20	Gozd	12	Šenturška gora	8
Črnomelj	144	Homec	85	Trboje	37
Dragatuš	50	Kamnik	280	Trstenik	62
Metlika	90	Frančiškanski samostan		Tržič	230
Podzemelj	50	Kamnik	26	Tržič—Bistrica	60
Preloka	23	Komenda	261	Velesovo	70
Radovica	ni poslal	Mekinj	60	Voglje	44
Semič	70	Motnik—Cene Ivanka	15	Zapoge	ni poslal
Stari trg ob Kolpi	37	Mevlje	50	Skupaj Kranj	2968
Suhor	10	Sela pri Kamniku	20	Dekanija VIII. Leskovec	
Vinica	50	Stranje	100	Bučka	20
Skupaj Črnomelj	544	Šmartno v Tuhinju	56	Cerklje ob Krki	15
Dekanija III. Domžale — Moravče		Špitalič	15	Čatež ob Savi	35
Blagovica		Trzin	44	Kostanjevica na Krki	80
Brdo in Lukovica	28	Tunjice	60	Krško	50
Češnjice	100	Vranja peč	30	Leskovec	215
Dob	13	Zgornji Tuhinj	38	Raka	50
Domžale	220	Skupaj Kamnik	1152	Studenc	25
Domžale—Mav Franc	320	Dekanija VI. Kočevje		Sv. Duh—Veliki Trn—Krško	24
Ihan	16			Sv. Križ—Podbočje	ni poslal
Ihan	84	Banja Loka	20	Škocjan pri N. mestu	60
Krašnja	23	Fara pri Kočevju	20	Šentjernej	ni poslal
Mengeš	310	Hinje	ni poslal	Velika Dolina	40
Moravče	110	Kočevje	60	Kartuzija Pleterje	10
Peče	20	Osilnica	20	Skupaj Leskovec	624
Radomlje	60	Stara cerkev	28	Dekanija IX. Litija	
Rova	13	Skupaj Kočevje	148	Dole pri Litiji	20
Šentožbalt	7	Dekanija VII. Kranj		Hotič	20
Vrhpolje	16	Besnica	115	Kresnice	45
Zlatopolje	10	Breg ob Savi	50	Litija	82
Skupaj Domžale—Moravče	1350	Cerklje na Gor.	160	Polšnik	16
Dekanija IV. Grosuplje		Duplje	75	Prežganje	15
Grosuplje	66	Goriče	ni poslal	Primskovo na Dol.	10
Kopanj	54	Hrastje	34	Sava	20
		Jezersko	50	Šmartno pri Litiji,	
		Kokra	31	Marija Mrzel	61
		Kovor	61	Štanga	32
		Kranj—Kokrica	60	Vače	55
		Kranj, Tavčarjeva	404	Skupaj Litija	376
		Kranj, Primskovo—			
		Košnik Pavla	110		

Dekanija X. Ljubljana mesto		Šmarjeta	30	Nova Oselica	62
Sv. Nikolaj	220	Št. Peter—Otočec	62	Poljane	82
Sv. Jakob	15	Vavta vas	60	Reteče	105
Sv. Peter	200	Skupaj Novo mesto	735	Selca	175
Marijino oznan.	250			Sorica	37
Sv. Trojica	80	Dekanija XIII. Radovljica		Stara Oselica skupaj z N. Oselico	180
Bežigrad—Sv. Ciril	280	Begunje	100	Sv. Lenart	
Črnuče	130	Bled	210	nad Škofjo Loko	35
Dravlje	150	Bohinjska Bela	65	Selca, Škofja Loka	350
Ježica	120	Bohinjska Bistrica	170	Škofja Loka—Suha	75
Kodeljevo	90	Breznica	135	Trata—Gor. vas	100
Koseze	104	Dovje	50	Zali log	34
Moste	170	Gorje	165	Žabnica	50
Polje	260	Jesenice	155	Železniki	138
Rakovnik	100	Koroška Bela	84	Žiri	181
Rudnik	20	Kamna Gorica	70	Skupaj Škofja Loka	1808
Sv. Križ	145	Koprivnik	22		
Štožice	60	Kranjska gora	60	Dekanija XVI. Trebnje	
Šentvid	331	Kropa	81	Boštanj	38
Šiška	190	Lesce	42	Čatež—Zaplaz	30
Štepanja vas	57	Leše	23	Mirna	10
Trnovo	90	Ljubno	35	Mokronog	20
Vič	270	Mošnje	50	Sv. Križ—Gabrovica	20
Sv. Martin	20	Ovsiše	32	Šentjanž	41
Valant Milan	12	Radovljica	135	Šentlovrenc	30
Črna vas	23	Rateče—Planica	46	Šentrupert	80
Belec Franc	21	Ribno	55	Trebelno	20
Skupaj Ljubljana—mesto	3408	Srednja vas v Bohinju	138	Trebnje	200
		Sv. Križ nad Jesenicami	12	Tržišče	50
Dekanija XI. Ljubljana okolica		Zasip	80		
Brezovica	140	Dobrova pri Kropi	35	Skupaj Trebnje	539
Dobrova	100	Franciškiški samostan			
Dol pri Ljubljani	70	Brezje	150	Dekanija XVII. Vrhnika	
Ig	90	Skupaj Radovljica	2200	Bevke	48
Javor pod Ljubljano	15			Borovnica	175
Polhov Gradec	70	Dekanija XIV. Ribnica		Dolenji Logatec	91
Preska	107	Dobrepolje—Videm	75	Gorenji Logatec	75
Sora	135	Dolenja vas	ni poslal	Horjul	101
Sostro	110	Draga	3	Hotedršica	30
Sv. Helena Dolsko	90	Gora pri Sodražici	18	Podlipa	19
Sv. Jakob ob Savi	100	Loški potok	85	Preserje	123
Sv. Katarina—Topol	16	Ribnica	185	Rakitna	17
Šmartno pod Šmarno goro	150	Rob	20	Rovte	48
Tomišelj	20	Sodražica	50	Šentjošt—Horjul	35
Vodice	165	Nova Štifta—Sodražica	30	Vrh—Sv. Trije kralji	
Zalog—Kašelj	60	Struge	30	Rovte	11
Želimlje	38	Sv. Gregor—Ortnek	42	Vrhnika	240
Janež Irena—		Škocjan pri Turjaku	13	Zaplana	39
Notranje gorice	50	Velike Lašče	107	Skupaj Vrhnika	1052
Skupaj Ljubljana okolica	1526	Velike Poljane	13		
		Skupaj Ribnica	671	Dekanija XVIII. Zagorje ob Savi	
Dekanija XII. Novo mesto				Čemšenik	75
Bela cerkev	20	Dekanija XV. Škofja Loka		Dobovec	21
Mirna peč	56	Bukovščica	25	Izlake	60
Novo mesto—Kapitelj	130	Črni vrh	36	Kisovec	15
Novo mesto—Sv. Lenart	160	Davča	36	Kolovrat	30
Novo mesto—Šmihel	60	Dražgoše	26	Konjšica	10
Podgrad	16	Javorje	40	Radeče	100
Precna	71	Leskovicca	10	Svibno	38
Soteska	35	Lučine	31	Šentgotard	30
Stopiče	35				

Sentjurij—Podkum	25	Sv. Lovrenc ob Dravi		Sv. Lenart	23
Zagorje ob Savi	213	na Drav. Polju	62	Marija Širje	31
Skupaj Zagorje ob Savi	617	Sv. Miklavž ob Dravi	15	Loka pri Zid. mostu	57
Dekanija XIX. Žužemberk		Ptujska gora	42	Sv. Marjeta—Rim. Toplice	30
Ajdovec	36	Rače	85	Sv. Miklavž nad Laškim	15
Ambrus	10	Slivnica	135	Razbor nad Loko	35
Dobrníč	60	Skupaj Dravsko Polje	715	Sv. Rupert	13
Krka	31			Trbovlje	160
Sela pri Šumberku	ni poslal	Dekanija V. Gornji grad		Skupaj Laško	714
Šmihel pri Žužemberku	10	Bočna	30	Dekanija IX. Sv. Lenart	
Zagradec	47	Gornji grad	35	v Slov. Goricah	
Žužemberk	30	Ljubno ob Savinji	70	Sv. Ana Zg. Ščavnica	80
Skupaj Žužemberk	224	Luče ob Savinji	96	Sv. Anton—Cerkvenjak	40
VSEGA LJUBLJANSKA		Sv. Mihael nad Mozirjem	22	Sv. Benedikt—Benedikt	65
ŠKOFIJA	21.110	Mozirje	112	Sv. Bolfenk—Trnovska vas	36
MARIBORSKA ŠKOFIJA		Nazarje	75	Sv. Juri, Jurovski dol	100
Dekanija I. Braslovče		Nova Štifta	ni poslal	Sv. Lenart,	
Sv. Andraž	40	Radmirje	85	v Slov. goricah	115
Braslovče	143	Rečica ob Savinji	135	Marija Snežna	90
Gomilsko	62	Solčava	60	Negova	70
Sv. Jurij—Tabor	61	Šmartno ob Dreti	23	Sv. Rupert—Voličina	30
Sv. Pavel—Prebold	90	Skupaj Gornji grad	743	Sv. Trojica—Gradišče	50
Šmartno ob Paki	132	Dekanija VI. Jarenina		Skupaj Sv. Lenart	
Vransko	120	Šentilj v Slov. goricah	190	v Slov. goricah	676
Skupaj Braslovče	648	Sv. Jakob v Slov. goricah—	90	Dekanija X. Lendava	
Dekanija II. Celje		Jarenina	56	Beltinci	180
Celje, Sv. Daniel	400	Sv. Jurij ob Pesnici	20	Bogojina	53
Celje, Sv. Jožef	30	Zg. Kungota	20	Črenšovci: od tega	
Celje, Sv. Cecilija	70	Spodnja Sv. Kungota	ni poslal	Horvat Ignac	29
Galicija	85	Svečina	40	Kolenko Karel	24
Gotovlje	40	Skupaj Jarenina	396	Glavač Ignac	25
Griže	100	Dekanija VII. Kozje		Žerdin Štefan	31
Sv. Peter v Sav. dolini	105	Dobje	40	Horvat Mirko	45
Polzela	130	Kozje in Buče	ni poslal	Dobrovnik	35
Teharje	107	Olimlje	ni poslal	Dokležovje	20
Žalec	76	Sv. Peter pod Sv. g. Bistrica		Hotiza	25
Petrovče	71	ob Sotli	50	Kobilje	16
Skupaj Celje	1214	Pilštanj	60	Lendava	36
Dekanija III. Dravograd		Planina pri Sevnici	24	Odranci	120
Črneče	20	Podčetrtek	20	Turnišče	65
Dravograd	30	Podsreda	ni poslal	Velika Polana	20
Libeliče	76	Polje ob Sotli	ni poslal	Skupaj Lendava	724
Skupaj Dravograd	126	Prevorje	15	Dekanija XI. Ljutomer	
Dekanija IV. Dravsko polje		Sv. Vid na Planini, Sevnica	40	Apače	40
Cirkovce	96	Zagorje—Lesično	15	Cezanjevci	50
Fram	60	Skupaj Kozje	264	Gor. Radgona	130
Hoče	120	Dekanija VIII. Laško		Videm ob Ščavnici	160
Št. Janž na Drav. Polju		Dol pri Hrastniku	65	Kapela	102
Starše	100	Hrastnik	70	Križevci	190
		Sv. Jedert—Sedraž	45	Ljutomer	200
		Sv. Jedert—Rečica	30	Mala Nedelja	46
		Jurklošter	10	Veržej	30
		Laško	130	Razkrižje—župnišče	6
				Razkrižje—Žabot Ivan	70
				Skupaj Ljutomer	1024

Dekanija XII. Maribor		Nova cerkev—Strmec	73	Studence	45
Sv. Barbara—Zg. Korena	40	Šmartno v Rožni dolini	73	Tinje	34
Gornja Sv. Kungota	10	Vitanje	60	Sv. Venčeslav, Zg. Ložnica	27
Kamnica	101	Vojnik	36	Skupaj Slov. Bistrica	619
Sv. Križ nad Mariborom	18	Skupaj Nova cerkev	390	Dekanija XX. Slovenske Konjice	
Limbuš	43	Dekanija XVI. Ptuj		Čadram	80
Sv. Lovrenc na Pohorju	80	Sv. Andraž—Vitomarci	30	Sv. Jernej pri Ločah	110
Sv. Marija v Puščavi	80	Sv. Doroteja—Dornava	20	Kebej	90
Sv. Janez Krstnik Maribor	291	Hajdina	ni poslal	Sv. Kunigunda	20
Sv. Marija Maribor	130	Sv. Lovrenc, Juršinci	130	Loče	120
Sv. Magdalena	100	Sv. Marjeta—Gorišnica	100	Prihova	50
Sv. Jožef—Studenci,		Sv. Marko—Markovci	60	Skomarje	10
Maribor	70	Polenšak	61	Slov. Konjice	253
Sv. Rešnje telo Maribor	120	Ptuj—proštijaska		Stranice	30
Radvanje	60	Sv. Jurij	ni poslal	Špitalič—Loče	17
D. M. v Brezju	60	Ptuj Sv. Peter in Pavel	82	Zreče	150
Sv. Ciril in Metod	50	Ptuj Sv. Ožbalt	40	Žiče	70
Sv. Marjeta ob Pesnici		Sv. Urban—Desternik	42	Skupaj Slovenske Konjice	1000
Pernica	ni poslal	Vurberk	13	Dekanija XXI. Stari trg	
Pobrežje	50	Kidričevo	ni poslal	Dolič	55
Sv. Martin pri Vurberku		Skupaj Ptuj	578	Št. Ilj pod Turjakom	105
Glaser Frida	85	Dekanija XVII. Radlje ob Dravi		Št. Janž—Dravograd	20
Sv. Peter pri Mariboru	90	Brezno ob Dravi	12	Pameče	17
Ruše	125	Kapla	20	Podgorje pri Slov. gradu	75
Selnica ob Dravi	70	Muta ob Dravi	40	Razbor pri Slov. gradu	
Skupaj Maribor	1673	Sv. Ožbalt	20	Mirkac Minka	20
Dekanija XIII. Mežiška dolina		Radlje	65	Sele	20
Črna	100	Remšnik	20	Slovenj Gradec	100
Sv. Daniel—Prevalje	ni poslal	Skupaj Radlje ob Dravi	177	Stari trg	45
Javorje	10	Dekanija XVIII. Rogatec		Šmartno pri Slov. Gradu	41
Koprivna	16	Sv. Ema—Pristava	10	Sv. Vid nad Valdekom	
Kotlje	40	Sv. Florijan ob Boču	5	Mislinja	13
Mežica	170	Rogatec	5	Skupaj Stari trg	511
Prevalje	200	Kostrivnica	36	Dekanija XXII. Šaleška dolina	
Ravne	180	Rog. Slatina	91	Bele vode	12
Skupaj Mežiška dolina	716	Sv. Peter		Gor. Ponikva	25
Dekanija XIV. Murska Sobota		na Medvedjem selu	ni poslal	Št. Ilj pri Velenju	66
Cankova	42	Rogatec	100	Št. Janž	27
Dolenci	7	Sv. Rok ob Sotli—Rogatec	20	Šmartno—Velenje	120
Grad	30	Stoperce	12	Sv. Marija—Velenje	53
Gor. Petrovci	12	Žetale	ni poslal	Šoštanj	270
Sv. Jurij—Rogaševci	64	Krušič Rudolf	2	Zavodnje	20
Kančevci	ni poslal	Skupaj Rogatec	276	Skupaj Šaleška dolina	593
Kuzma	30	Dekanija XIX. Slovenska Bistrica		Dekanija XXIII. Šmarje pri Jelšah	
Markovci—Šalovci	15	Črešnjevec	35	Dramlje	35
Martjanci	53	Gor. Polskava	32	Sv. Jurij—Šentjur	280
Murska Sobota	165	Laporje	35	Kalobje	20
Pečarovci	23	Majšperk	55	Ponikva	63
Pertoča	30	Makole	50	Sladka gora	15
Tišina	100	Sv. Martin na Pohorju	70	Slivnica	10
Skupaj Murska Sobota	571	Poljčane	60	Šmarje pri Jelšah	100
Dekanija XV. Nova cerkev		Slov. Bistrica	121		
Črešnjevice	11	Spodnja Polskava	55		
Dobrna	45				
Frankolovo	43				
Ljubčna	36				
Sv. Jošt na Kozjaku	13				

Sv. Vid pri Grobelnem ni poslal		KOPRSKA ŠKOFIJA		Skupaj Dornberk	229
Zibika	15			Dekanija VI. Idrija	
Žusem	30	Dekanija I. Biljana		Črni vrh	130
Skupaj Šmarje pri Jelšah	568	Biljana	45	Godovič	ni poslal
Dekanija XXV. Velika Nedelja		Cerovo skupaj s Kojским	24	Gore nad Idrijo	30
Sv. Bolfeng na Kogu	25	Gradno	20	Idrija	150
Sv. Lenart—Podgorci	80	Kojsko	ni poslal	Ledine	50
Sv. Miklavž pri Ormožu	80	Kozana	40	Sp. Idrija	41
Ormož	72	Medana	17	Vojsko	43
Središče ob Dravi	55	Šlovrenc v Brdih	5	Zavratac	36
Svetinje—Ivanjkovci	23	Šmartno v Brdih	10	Skupaj Idrija	480
Sv. Tomaž pri Ormožu	60	Vipolže		Dekanija VII. Ilirska Bistrica	
Velika Nedelja	60	Skupaj Biljana	161	Hrušica	20
Skupaj Velika Nedelja	455	Dekanija II. Cerkno		Ilirska Bistrica, Sv. Jurij	45
Dekanija XXV. Videm ob Savi		Bukovo	20	Ilirska Bistrica, Sv. Peter	70
Artiče	45	Cerkno	40	Jelšane	30
Bizeljsko	90	Jagršče—Lapajne Marija	14	Knežak	50
Brestanica	84	Novaki	26	Podgrad	ni poslal
Brežice	110	Orehok	11	Podgraje	15
Dobova	70	Otalč	20	Pregarje	4
Kapele	12	Šebrelje	24	Prem	35
Koprivnica	45	Skupaj Cerkno	155	Slivje	40
Pišece	50	Dekanija III. Črniče		Zagorje	28
Senovo	50	Ajdovščina	76	Skupaj Ilirska Bistrica	337
Sevnica	120	Batuje	30	Dekanija VIII. Kanal	
Sromlje	20	Črniče	35	Avče	18
Videm ob Savi	105	Kamnje	12	Deskle	43
Zabukovje	25	Lokavec	40	Gorenje polje	46
Zdole	30	Osek	25	Kal	15
Skupaj Videm ob Savi	856	Otlca	25	Kanal	100
Dekanija XXVI. Vuzenica		Šempas	45	Levpa	25
Sv. Anton na Pohorju	20	Štomaz	ni poslal	Lig—Marijino Celje	40
Sv. Primož na Pohorju	10	Vel. Žablje	25	Plave	26
Ribnica na Pohorju	70	Vipavski Križ—Dobravlje	75	Ročinj	55
Trbonje	21	Možina Franc—Dobravlje	ni poslal	Skupaj Kanal	368
Vuhred	55	Skupaj Črniče	388	Dekanija IX. Kobarid	
Vuzenica	72	Dekanija IV. Dekani		Bovec	50
Skupaj Vuzenica	248	Dekani	20	Breginj	30
Dekanija XXVII. Zavrč		Klanec	ni poslal	Čezsoča skupaj z Bovcem	
Sv. Andraž		Osp	5	Drežnica	54
Zg. Leskovec	ni poslal	Podgorje	ni poslal	Kobarid	90
Sv. Barbara—Cirkulane	50	Predloka	10	Kred	30
Sv. Trojica—Podlehnik	20	Sv. Brigita—Ankaran	30	Libušnje	50
Sv. Vid pri Ptuju	75	Škofije	25	Livek	30
Zavrč	40	Skupaj Dekani	90	Log pod Mangartom	22
Skupaj Zavrč	185	Dekanija V. Dornberk		Soča	20
SKUPAJ ŠKOFIJA		Branik	40	Srpenica	31
MARIBOR	16.660	Dornberk	95	Skupaj Kobarid	407
		Prvačina	18	Dekanija X. Komen	
		Renče	40	Gabrovnica	7
		Šmarje—Branik	15	Gorjansko	20
		Vogrsko	21	Kobjeglava	23

Komen	70	Studeno	70	Dekanija XV. Tomaj	
Opatje selo	31	Suhorje	10	Avber	7
Pliskovica	15	Šmihel	38	Lokev	25
Temnica	38	Trnje	30	Povir	41
Veliki dol	20	Ubeljsko	15	Rodik	25
Skupaj Komen	224	Skupaj Postojna	598	Senožeče	49
				Sežana	40
				Skopo	80
				Tomaj	30
				Vreme	61
Dekanija XI. Koper		Dekanija XIV. Tolmin		Skupaj Tomaj	358
Bertoki	20	Dol. Trebuša	ni poslal	Dekanija XVI. Vipava	
Dvori	13	Gor. Trebuša	ni poslal	Budanje	35
Izola	30	Grahovo	35	Col	30
Koper	90	Kamno	19	Goče	ni poslal
Krkavče	20	Lom Kanalski	skupaj	Planina	ni poslal
Piran	30		z Most na Soči	Podkraj	26
Minoritski samostan Piran	5	Most na Soči	69	Podraga	66
Portorož—Lucija	31	Obloke	skupaj z Gr. ob B.	Podnanos	80
Sečovelje	20	Pečine	10	Slap	52
Šmarje	10	Podbrdo	14	Šturje	120
Skupaj Koper	269	Podmelec	40	Štjak	24
		Ponikve	11	Vipava	ni poslal
Dekanija XII. Solkan-Miren		Roče	10	Vrhpolje	ni poslal
Banjšice	14	Rut	14	Ustje	ni poslal
Bilje	25	Stržišče	ni poslal	Skupaj Vipava	433
Bukovica	10	Kikelj Janko	10	SKUPAJ ŠKOFIJA	
Čepovan	30	Šentviška gora	15	KOPER	5625
Grgar	90	Tolmin	213		
Kapela	100	Volče	40		
Kromberk	60	Skupaj Tolmin	500		
Lokovec	8				
Miren	100				
Ravnica	ni poslal	RAZNA DRUGA POVERJENIŠTVA			
Solkán	81	Župnijski urad Sv. Cirila in Metoda Beograd			17
Šempeter	50	Župnijski urad Krista Kralja Beograd			ni poslal
Trnovo	ni poslal	Jan Alojz, Zagreb			30
Vrtojba	60	Marinič Alojzija, Zagreb			15
Skupaj Solkan-Miren	628	Pilc Ana, Karlovac			12
		Ribnikar Štefka, Reka			40
Dekanija XIII. Postojna		Žagar Anica, Kamniška Bistrica			9
Hrenovice	140	Jarc Mihaela, Višnja gora			20
Košana	50	SKUPAJ RAZNI			143
Matenja vas	15	VSEGA NAROČNIKOV ZA LETO 1976 77			43.538
Pivka	60	Celje, julij 1976			
Postojna	70				
Razdrto	ni poslal				
Slavina	100				

Pregled naročnikov sestavil:
inž. Tone STRAKL

ZAHVALA, PROŠNJA IN VOŠČILO

VSEM NAŠIM DRAGIM POVERJENIKOM, SODELAVCEM, UDOM IN BRALCEM SE OD SRCA ZAHVALJUJEMO ZA ZVESTOBO IN POMOČ. HKRATI JIH PROSIMO, NAJ NAM ŠE NAPREJ POMAGAJO KREPITI IN ŠIRITI SLOMŠKOVO KULTURNO IN KRŠČANSKO OZNA NILO. ZA NOVO LETO 1977 VOŠČIMO ZDRAVJA, ZADOVOLJSTVA IN BOŽJE MILOSTI.

Celje, septembra 1976.

Odbor, tajništvo in uprava
Mohorjeve družbe

NOVA MLADIKA je družinski ilustrirani mesečnik, ki se posveča vsestranski, posebno še duhovni rasti slovenskih družin.

NOVA MLADIKA si bo v svojem osmem letniku posebno prizadevala vključiti se s svojim delovanjem v prenovo slovenske Cerkve, kar za njo v prvi vrsti pomeni vsestransko prenovo naših družin, saj so te osnovna celica Cerkve na Slovenskem.

NOVA MLADIKA je lani več kot podvojila število svojih naročnikov in bralcev. V novem letniku bo ohranila vse tisto, kar je lani bralce najbolj privlačilo in zanimalo, dodali pa bomo nova poglavja, ki bodo še bolj živo osvetljevala vse pomembne probleme rasti naših družin.

NOVA MLADIKA bo v novem letniku obogatila tudi svojo zunanjo podobo.

NOVA MLADIKA vas bo poleg drugega še bolj kot lani obveščala o življenju in delovanju Mohorjeve družbe.

Zato je naš cilj: naj ne bo mohorjana, ki bi ne bil tudi naročnik **NOVE MLADIKE**.

NA LETO 12 BOGATIH ŠTEVILK — LETNA NAROČNINA 120 DINARJEV — POSAMEZNA ŠTEVILKA 10 DINARJEV.

**NAROČAJTE NOVO MLADIKO PRI MOHORJEVI DRUŽBI V CELJU,
ZIDANŠKOVA 7**

**ZAHTEVAJTE NOVO MLADIKO V DOMAČEM KRAJU PRI POVERJENIKU
MOHORJEVE DRUŽBE**

ZNAMENJE je revija tistih slovenskih kristjanov, ki skušajo najprej svoje krščanstvo osvetliti kot svojo nujno in temeljno resnico ter ga potem avtentično in svobodno živeti v naši socialistični družbi.

ZNAMENJE skuša zato naše krščanstvo nenehno soočiti z evangelijem in z današnjim krščanstvom v svetu.

Še posebej je občutljivo in odzivno za dogajanja v slovenski Cerkvi in družbi, pa tudi za pomembna dogajanja v svetu in vesoljni Cerkvi.

Pri **ZNAMENJU** sodelujejo naši najbolj znani filozofi in teologi, pa tudi vedno večje število mladih slovenskih kristjanov.

ZNAMENJE objavlja glavna predavanja vsakoletnega teološkega tečaja za laike.

Zato je **ZNAMENJE** nujno branje za vse, ki hočejo biti živi, zavestni, dejavni kristjani v našem času in družbi; hkrati pa se za vse tiste, ki želijo spoznati temeljne usmeritve pokoncilске Cerkve.

**NA LETO 6 ŠTEVILK — 576 STRANI SODOBNEGA BRANJA, KI VAS BO
POGLOBILO IN VAM BO DALO NOVO DUHOVNO RAZSEŽNOST**

Naročajte pri Mohorjevi družbi, p. p. 36, 63001 CELJE

VSEBINA

Splošna oznaka koledarja za leto 1977	4	Skalarjeva Nežika (Matevž Hace)	92
Herschlov ključ	5	Iz dedove knjige (Mihaela Jarc).	93
Sončevi in Lunini mrki	5	Pasijonka 1974 (Vladimir Truhlar).	93
Vidnost premičnic — planetov	5	Prednost duhovščine (Giovanni Guareschi).	96
Označevanje praznikov po novem bogosl. koledarju	7	Matevž z Banjš'c (Ludvik Zorzut)	99
Premakljivi prazniki pogregorijanskem koledarju	7	Dr. Janez Janžekovič (Franc Perko)	104
Bogoslužni koledar za leto 1977 s pregledom Luninih men, s podatki o vzhodu in zahodu Sonca, dolžine dneva in duhovnimi mislimi za vsak mesec	8	Dr. Niko Kuret (Zmaga Kumer)	106
Pregledni koledar za leto 1977	32	Msgr. Anton Rutar (Jožko Kragelj).	107
Imena mesecev v raznih jezikih	34	Rado Bednarik (Jožko Kragelj)	108
Godovi svetnikov v novem splošnem bogoslužnem koledarju	35	Etbin Bojc (Jože Gregorič)	110
Spremembe svetniških godov za posamezne mesece.	36	Janez Fürst (Rafko Vodeb)	112
Kulturni koledar	38	Tone Kralj (Jožko Kragelj)	114
Svetli mejniki in temne sence (Avgust Pudgar)	46	Ignacij Muri (Jože Lodrant)	117
Oblike slovenske vernosti (Vekoslav Grmič)	49	Ivan Pengov (mv)	118
Navček (Vladimir Truhlar)	52	Fran Roš (Vlado Novak)	119
Ekumenizem — poslanstvo našega časa (Stanko Janežič).	53	Dr. P. Metod Turnšek (Jože Premrov).	121
Jutro (Vladimir Truhlar)	54	Zgodbe okrog Aljaževega stolpa (Vilko Mazi)	124
Koroški Slovenci — tujci v domovini (Korotan).	56	Laško praznuje dvojni jubilej (Miloš Rybár).	127
Beneški Slovenci (Jožko Kragelj)	60	Senca (Vladimir Truhlar)	132
Slovenci v Italiji (Drago Štoka).	65	Mohorjani v župniji Štrigova—Razkrižje (Anton Ožinger)	133
<i>Ob dežju</i> (France Lokar).	68	Jožef Anton Schifferer pl. Schifferstein (Jože Šifrer)	134
Potresi naših dni (J. N.)	70	Šola življenja (Anton Trstenjak)	139
Usoda Glavarjeve oporoke (Valerijan Demšar)	74	Vzgoja odgovornosti: niti premalo, niti preveč otrok (Jurij Zalokar)	144
<i>Življenje moje . . .</i> (Lina Majer).	80	Kako zdravo živeti v današnji civilizacijski dobi (Eman Pertl)	146
Mati (Janez Marolt)	81	Hišni vrt danes (Jože Strgar).	149
<i>Čebelica</i> (France Lokar)	82	Sonja Bombonja (Jože Gregorič)	152
Dvojni svet (Lojze Kozar)	84	Kolednik	160
<i>Pomlad</i> (France Lokar)	86	<i>Ob stroju</i> (France Lokar)	160
Imele so ga rade (Jože Lodrant)	89	Mohorska bibliografija 1973—1975 (Miloš Rybár)	163
		Seznam naročnikov mohorske redne zbirke po škofijah in dekanijah za leto 1976—77.	169

MOHORJEV KOLEDAR za leto 1977 — Uredil uredniški odbor — Opremil Julijan Miklavčič — Izdala in založila Mohorjeva družba v redni knjižni zbirki za leto 1976 — Za založbo dr. Vekoslav Grmič — Tisk Tiskarne DELO v Ljubljani — Natisnjeno septembra 1976



KNJIGE REDNE KNJIŽNE ZBIRKE 1976

Mohorjev koledar za leto 1977	broš. 25,00	vez. 31,00
I. Sivec, E. Podpečan (Slov. večernice) 127 — povesti	broš. 20,00	vez. 26,00
V. Dermota, Vzgojiteljem o vzgoji	broš. 20,00	vez. 26,00
I. Cankar, Izbor povesti in črtic	broš. 20,00	vez. 26,00
M. Mahnič, Knjiga o našem vedenju	broš. 20,00	vez. 26,00
I. Cankar, Njena podoba — mlad. povest	broš. 15,00	vez. 21,00
Celotna zbirka 1976 (6 knjig)	broš. 85,00	vez. 121,00

CENIK KNJIŽNE ZALOGE

MOHORJEVA KNJIŽNICA:

L. Wallace, Ben Hur	broš. 38,00	
J. Mlakar, Spomini I.	broš. 40,00	
L. Kozar, Licenciat Janez I., II. (oba dela)	broš. 40,00	
H. R. Haggard, Roža sveta	broš. 40,00	

RAZNE KNJIGE:

S. Cajnkar, Finžgar in njegova doba		vez. 100,00
F. Vandermeersch, Zakaj sem postala redovnica	broš. 60,00	
J. Zalokar, Joga, znanost ljubezni	broš. 60,00	
M. Zadnikar, Spomeniki cerkvene arhitekture in umetnosti (1. del)	broš. 7,00	
M. Zadnikar, Spomeniki cerkvene arhitekture in umetnosti (2. del)	broš. 20,00	vez. 25,00
F. K. Meško, Legende o Sv. Frančišku		vez. 60,00
M. von Galli, Frančišek Asiški — življenje za prihodnost	broš. 50,00	
V. Grmič, Mali teološki slovar	broš. 14,00	
V. Truhlar, Luč iz črne prsti (pesmi)		vez. 16,00
L. Zorzut, Ptička briegarca (pesmi)	broš. 55,00	
J. Krošl, Uvod v pastoralno sociologijo	broš. 65,00	vez. 85,00
J. Grafenauer, Kratka zgodovina starejšega slovenskega slovstva		vez. 60,00
J. Grom, Naše gobe	broš. 50,00	
M. Ceti, Štefan Dečanski	broš. 15,00	
I. Pregelj, Tolminci	broš. 7,00	
F. Bevk, Kaplan Martin Čedermac	broš. 20,00	
A. Trstenjak, Človek in sreča	broš. 15,00	vez. 20,00
V. Mal, Teci, teci kuža moj	broš. 20,00	
J. Svensson, Nonni (mlad. povest)	broš. 15,00	
F. Vodnik, Od obzorja do obzorja	broš. 7,00	
Sattler-Stele, Stare slovenske lipe	broš. 7,00	
K. Tillman, Kako danes govorimo v družini o Bogu	broš. 5,00	
A. Rebula, Divji golob	broš. 10,00	vez. 12,00
Motoh, Šilc, Šuštaršič, Gospodinjstvo 3×od A do Ž		vez. 35,00
H. Oosterhuis, Tvoja beseda je blizu	broš. 20,00	
E. Pertl, Človekovo zorenje	broš. 15,00	
I. Pregelj, Izbrano delo, VII. knjiga	pl. 28,00	pus. 30,00
F. Detela, Zbrano delo, VI. knjiga	pl. 39,00	pus. 43,00
N. Kuret, Praznično leto Slov. IV.	pl. 48,00	
Kralj Debeluh in sinko Debelinko (otroška slikanica)	broš. 15,00	
Brkonja čeljustnik (otroška slikanica)	broš. 15,00	

Cena redne zbirke za naslednje leto 1977-78 za broširan komplet 100,00 din in za vezan komplet 160,00 din.

Knjige, ki niso objavljene v ceniku, so razprodane.

Naročajte reviji Mladika in Znamenje.

Obnovite naročnino za redno knjižno zbirko najpozneje do 1. aprila 1977.

Knjige naročajte pri vašem poverjeniku ali **MOHORJEVA DRUŽBA** Celje — Zidanškova 7 — p. p. 36 — 63001 Celje — telefon (063) 23-029 in 24-814 — tekoči račun 50700-678-46598 — poslovalnica v Ljubljani, Poljanska 4 — telefon (061) 314-768

**Uprava Mohorjeve družbe
Celje**

ŠTUDIJSKA KNJIŽNICA V CELJU

II 1825 / 117

Oddelek za študij

II 1825/1977

050.9(497.12)



1119781850

OSREDNJA KNJ. CELJE

COB:SS *

